BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXIV
H
31
NAPOLI

XXIV
H
31.

Digitized by Google

102 N.50

Digitized by Google

Digitized by Google

DIETERICI TIEDEMANN

PHILOSOPHIAE IN ACADEMIA MARBVRGENSI PROFESSORIS P. O.

DISPVTATIO
DE QVAESTIONE

QVAE FVERIT ARTIVM MAGICARVM ORIGO, QVOMODO ILLAE AB ASIAE POPVLIS AD GRAECOS, ATQVE ROMANOS, ET AB HIS AD CETERAS GENTES SINT PROPAGATAE, QVIBVSQVE RATIONIBVS ADDVCTI FVERINT II QVI AD NOSTRA VSQVE TEMPORA EASDEM VEL DEFENDERENT, VEL OPPVGNARENT?

QVAE PRAEMIVM TVLIT

A SOCIETATE SCIENTIARVM REGIA, QVAE GOTTINGAE EST.

Dii iſtam animis avertite peſtem!

MARBVRGI,

IN NOVA OFFICINA LIBRARIA ACADEMICA.

MDCCLXXXVII.

Digitized by Google

Google

P R O L V S I O.

Tria quaerit illuſtris ſcientiarum ſocietas de magia, quam originem habuerit, qua ratione ex Aſia in Graeciam et Romam, hinc in alias gentes manarit, et quibus tandem argumentis ad noſtram usque aetatem defenſa ſit, aut oppugnata. In tres ergo partes diſputatio noſtra commode diſpeſcitur, quarum prima naturam magiae ac definitionem una cum origine; altera Chaldaeorum, Perſarum, Aegyptiorum, deinde Graecorum et Romanorum, tandem gentium ſeptemtrionem verſus habitantium, Gallorum, Britannorum et Germanorum magiam ad noſtram usque aetatem exponet; tertia, quae diſputata in utramque partem ſunt, quam poterimus breviſſime, narrabit. Omnia namque et ſingula ſummo ſtudio perſequi, aut aliorum omnes ſcrutari opiniones, nec vacat, nec operae etiam eſt; modo quae ſunt hac in re momenti maximi, quaeque plurimum faciunt ad judicium de magiae indole accuratum et probabile ferendum expoſuerimus: ſatis nos illuſtri ſcientiarum ſocietati remur feciſſe. Neminem praeterea, nec eorum, qui hujus certaminis ſedent judices, (hi enim maxime, quid humana ferat imbecillitas, norunt,) nec aliorum, exceptis quorum ferociam nondum fregit experientia, arbitramur poſtulaturum, ut qui de magia audeat ſcribere, omnia quae de ea in lucem prodierunt unquam, legerit; ſunt enim haec multa adeo, ut magna vitae pars in iis tum conquirendis tum legendis ſit exhaurienda.

Ambitus praeterea quaeſtionis eſt tantus, ut ei exhauriendae ſat magna libri moles ſit impendenda. Satius itaque exiſtimavi fore, ſi antiquae praeſertim magiae hiſtoriae intentus, cetera, utpote a pluribus tractata, mitterem in compendium, adductisque praecipuis noſtri aevi ſcriptoribus, ſilentio fontes praetermitterem, ut quorum notitia hauriri ex his ipſis ſcriptoribus facile poteſt. Hinc factum etiam, ut quae diſputari pro magia ſolent ordine expoſuerim, argumentis eorum, qui alteram tuentur partem, inſertis, ubi diſputationis ordo poſtulabat. Quin multa me praeterierint, nullus equidem dubito, in re enim tantum complexa temporis ſpatium, per tot libros ſparſa, nuſpiam paullo accuratius

 per-

Digitized by Google

pertractata, fieri id aliter vix poteſt, niſi quis ſtudiorum rationem inierit eam, qua hujus argumenti libro ſcribendo ante ſe jam accinxerit, id quod, fateor ingenue, mihi aliis rebus intento, ad ſuperſtitiones obiter tantum reſpicienti, propoſitum fuit numquam. Modo igitur praecipua exſecutus recte fuero; hujus generis peccata facile judices aequos mihi ſpero condonaturos. Sed tempus jam eſt aggrediendi rem ipſam, ordine tractandi paullo uberius ante expoſito.

Pars prima de magiae natura et origine differit ita, ut

Capvt I. exhibeat definitionem magiae.

Cap. II. partes magiae tradat.

Cap. III. originem ejus e prima repetat hominum barbarie.

Pars ſecunda magiae propagationem ab orientis populis ad reliquas gentes enarrat ita, ut

Capvt I. agat de magia Chaldaeorum.

Cap. II. de magia Perſarum.

Cap. III. de magia Indorum.

Cap. IV. de magia Aegyptiorum.

Cap. V. de magia Graecorum antiquiſſima.

Cap. VI. de magia Graecorum a bellis Perſicis ad Ptolemaeos usque.

Cap. VII. de magia Graecorum ad Caeſarem Auguſtum usque.

Cap. VIII. de magia Romanorum antiquiſſima.

Cap. IX. de magia peregrina Romam translata.

Cap. X. de incrementis magiae ad III. usque ſeculum p. C. N.

Cap. XI. de indole magiae ad Conſtantinum M. usque.

Cap. XII. de magiae Romanorum poſt Conſtantinum M. facie.

Cap. XIII. de magia gentium Europae occidentem verſus habitantium ad ſeculum XIII. usque.

Cap. XIV. de magia ad noſtra usque tempora.

Pars tertia argumenta exponit, quibus in utramque partem de magia eſt diſputatum, eaque in tria diſpeſcitur capita, quorum

Capvt I. agit de argumentis philoſophorum antiquorum ad Iamblichum usque.

Cap. II. de argumentis Iamblichi.

Cap. III. de argumentis defenſorum magiae poſt Iamblichum.

Pars I.

Digitized by Google

PARS I.

MAGIAE DEFINITIO ET ORIGO.

CAP. I.

DEFINITVR MAGIA.

Magia rebus miris operam navat.

Quicunque exercent magiam, iis patrare mira, id eſt quae ingenii corporiſque humani non modo, ſed aliorum etiam corporum ſuperant vires, eſt propoſitum. Quodſi enim viribus naturae adjuti efficere ſeſe putarent poſſe, quae cupiunt; naturae uterentur auxiliis, quae in efficiendis ubique aliis adhibere homines ſolent.

Qui occulta obtendunt, mira tamen intelligunt.

Nec obſtat, quod nonnulli, invidiam arti dempturi, petere eam quod ſuperet vires naturae negarunt; eſſe id occultum modo et legibus quotidianis non adſtrictum ſimul addentes. Si enim naturae non ſuperant vires occulta, effici a quolibet rite docto queunt; magique adeo forent quicunque primi vires naturae ante ignotas detexerunt. Nec prodeſt iis, quod ſpirituum ſeſe ope patraturos, quae corporum ſuperant vires, profitentur, cumque ſpiritus ſint partes naturae, ſeſe ſublimiorem naturae partem ſcrutari, ut inferiori dominentur. Quicquid dicant, cancellis nihilominus noſtris includi ſe patientur; ſpiritus enim ſi legibus univerſi divinoque ordini convenienter multa efficiunt in globo terraqueo: naturae ſunt partes, quaeque ab iis fiunt, naturae non ſuperant vim; unde, ſimul innotuerit ars flectendi ſpiritus, eadem prorſus qua artes reliquas a quolibet poſſe ratione exerceri, prono fluit alveo. Sin minus; mirorum ſe edendorum teneri cupiditate cogentur largiri. Qui autem a Deo ipſo repetunt magiae vim, hi lubentes nobis accedent; Deus namque quaecunque facit ſua vi, miracula a philoſophis jure cenſentur.

Magia eſt ars.

Omnis porro magia eſt ars; diſci enim poſſe ac doceri magiam omnes fere largiuntur, et qui non largiuntur, eſſe tamen viam ac rationem certam, qua adipiſci nobis magiam liceat, ſibi perſuadent. Si qui adjiciunt magum ut poëtam debere naſci; uſum tamen et exercitationem non excludunt, quin ſumme potius exiſtimant neceſſarios, ut ſine quibus naturae dotes nihil proſint.

Definitio magiae.

Eſt ergo magia ars, ſive malueris ſcientia perpetrandi mira, id eſt, quae ſuperant leges et vires corporum et animalium rerumque earum, quas huic mundo ineſſe ibique

teſtatem a Diis ſibi exiſtimant indulgeri; ut adeo hae religiones natura ſuapte ſint magicae.

Poſt definitionem magiae traditam ſupereſt, ut ejus genera inde derivemus, tum quo magis definitionis ambitus et ſenſus pateſiat, tum etiam ut intelligatur, omnia eam, quae referuntur ad magiam, complecti. Omni magiae et magis omnibus propoſitum eſt efficere, quae vires humanas ſolas per ſe ſumtas, vires etiam corporum ſuperant, unde auxiliis ſeſe externis coguntur munire. Ad duo haec redigi capita ſumma commode poſſunt; aut enim viribus majoribus et amplioribus e ſuperiori mundi regione in ſe derivatis ſeſe ornare, aut geniorum ac ſpirituum auxilium adhibere illis neceſſe eſt. Eſſe in ſumma mundi regione, in aſtris, coelis, ipſaque rerum ſuperiorum ſubſtantia puriori ac ſubtiliori, vires exiſtimant praeſtantiores, caerimoniis quibusdam, caſtitate, corporis animique puritate in nos derivandas, idque ſine geniorum fieri miniſterio. Sunt contra, quibus diſplicet haec ſubtilitas, quique ad genios autumant confugiendum. Haec genera duo, etſi re differunt, nominibus tamen hucusque nondum ſunt diſcreta. Prius illud genus accurate ſententiam non exponit; vires enim has, utpote incorporeas, ſponte an coactas in animum noſtrum putet deſcendere, haud ſolet definire. Propius vero videtur, ſponte eas vires animae noſtrae ex eorum ſententia jungi, cum viribus ſpirituum ſimiles eas exiſtiment. Quodſi putent ſuapte natura cogi eas in animum noſtrum ſeſe inſinuare; nihil huic arti ineſt, cur ad magiam referatur: quod enim fieri ſecundum leges naturae, etſi occultas, putatur, id aliis artibus humanis eſt accenſendum. Genera magiae.

Alterum genus in duas iterum ſpecies ſcinditur, prout ſpiritus, quorum utitur auxilio, aut boni ſunt aut mali; illam Graeci μαγειαν hanc γοητειαν conſueverunt vocare;(*) ita tamen ut μαγειαν ſemper a γοητεια non diſtinguant, quem loquendi uſum antiquiores maxime ſequuntur. Solent apud gentes haud paucas haec genera, nulla diſcriminis ſpirituum habita ratione, aut hoc etiam plane adhuc ignorato, diſtingui e voluntate hominum, ut qui magiam adhibent ad utilitatem aliorum, magi, qui eam vertunt in damnum aliorum, praeſtigiatores, aut venefici dicantur.

Omnis magiae finis eſt, quae vires ſuperant humanas patrare, maxime quibus opes, voluptates, honores parantur. Hinc aegros curare nulla aut imbecilli per ſe medicina, noſſe futura aut occulta, invenire deſoſſos auri argentique theſauros, mutare metalla cuncta in aurum aut argentum, naturam omnium rerum habere perſpectam, quin regna aut reſpublicas evertere aut tueri, verbo quaecunque magna habentur et praeclara, efficere, inter opera magiae ab artis peritis collocantur. Cum autem intelligerent, fore ut in contemtum tandem prudentiorum adducerentur, ſi famulari hanc artem pravae mentis deſideriis profiterentur: eo denique deflexerunt, ut eſſe vilia haec omnia gloriarentur, eſſe praeſtantiora longe quorum poſſeſſione reddantur beatiſſimi, divinae nempe naturae, rerumque cunctarum ad Deum proxime accedentium contemplatione ſeſe fruentes, longe mortales cunctos, et mortalia cuncta infra pedes ſuos cernere abjecta. Magiae fines peculiares.

Cap. II.

MAGIAE PARTES.

Quaenam itaque praecipuae ſint magiae partes, facile hinc colligitur; quot enim ſunt fines peculiares, quotque modis ad eos licet pervenire, tot ſunt magiae partes. Sufficit Magiae partes.

noſſe,

(*) Suidas voc. magia.

Digitized by Google

noſſe, artem divinandi cum ſpeciebus ejus admodum multis, morbos aut inferendi aut depellendi, genios evocandi et Alchimiam, praecipuas eſſe magiae partes.

Aſtrologia an ſit magiae pars.

De harum nonnullis, aut partibus earum cum dubitatio ſuboriri facile queat, ad magiam pertineant nec ne: nonnihil adhuc videtur adjiciendum. Ac primo quidem loco diſpiciamus de aſtrologia; quo nomine modo ars quaedam divinandi ex aſtrorum ſitu, modo ars ope ſpirituum aſtra moventium intelligendi recondita cuncta, divinandi, metalla mutandi, morbos ſanandi, a magiae ſectatoribus ſolet inſigniri. Senſu poſteriori quin jure referatur ad magiam, eſſe dubium nemini poteſt; priori autem aſtrologia non eſt ars magica, aſtra enim ſignificare ſuapte natura ac Dei voluntate ab aſtrologis putantur ita quidem, ut obſervatione diuturna ſtudioque indefeſſo, quid quilibet aſtrorum ſitus portendat, abſque ulla genii alicujus ope aut miniſterio ſit intellectum. Idem de reliquis divinandi generibus ſentiendum, quae quoties petuntur e rebus, quae natura portendere futura exiſtimantur, ut ſtudio ac induſtria aſſequi cuilibet eas liceat, ad magiam non ſunt eferenda; quoties contra ſpirituum miniſterio in iis eſt locus, idque miniſterium caerimoniis quibusdam et verbis aut herbis exiſtimatur parari, magica jure vocantur. Auguria itaque, extiſpicia, ſortes, magiae partes non ſunt, avibus enim, extis aliisque rebus vim ſignificandi natura eſſe a Diis inditam, antiqui ſibi perſuadebant. Divinatio contra quae fit per extaſin, mente a genio extra corpus rapta, aut genii in animum illapſu, ubi arte eſt effecta, magica, ubi contra a genio ſua ſponte nos corripiente perficitur, nulla a nobis ad hoc ipſum adhibita opera, magica non vocatur.

Amuleta, taliſmanes, quatenus magici quid habeant?

De Amuletis, Taliſmanibus, pentaculis aliisque id genus quid jure ſtatuatur, hinc facile etiam perſpicitur. Vis enim, quae ipſis creditur ineſſe defendendi homines ab omni infortunio geniorumque infeſtorum incurſu, morbos arcendi, amorem hominum aut benevolentiam conciliandi, ſi ab aſtrorum voluntate aut ſpirituum miniſterio derivetur, idque fieri ſecundum certa artis praecepta putetur: magica ſunt; ſin minus, ad magiam non referuntur.

De iis, qui ſpiritibus utuntur familiaribus.

Denique quaeritur, an qui cum geniis dicuntur habere commercium, ut iis ſemper adſint ſpiritus et cum iis loquantur, magis ſint annumerandi? Duplex horum eſſe hominum genus videtur, quorum aliud, de quo ſupra jam dictum, carminibus et formulis magicis aut ſacrificiis alliciebat genios et ad familiaritatem ſecum ineundam pelliciebat. Hi magi jure omni dicuntur. Aliud contra, eſſe natura nos inter et genios amicitiam affirmat, cerni autem a nobis aut verſari nobiscum ſpiritus non poſſe, quamdiu voluptatibus, honoribus, opibus, aliisque, quae pertinent ad corpus, quaerendis dediti, animi puritatem inſuper habeamus. Eſſe autem in nobis ſenſum aliquem interiorem, qui animo a corpore ſevocato recludatur, tum ſpiritus nobis fieri familiares. Videntur quidem hi, ſi verba attendas, omnia revocare ad leges naturae occultas et ab omni rerum naturae poteſtatem ſuperantium ſtudio abeſſe longiſſime; at cum iidem per amicitiam ſpirituum ea cupiant efficere, quae vires naturae experiundo cognitas ſuperant, occulta et futura praevidere, intimam rerum naturam perſpicere: eodem denique res redit, quo magia omnis tendit. Sunt itaque etiam hi magi dicendi, cui accedit, quod, an detur ejusmodi ſenſus interior, certis nec argumentis nec experientia eſt hucusque demonſtratum, adeoque ipſa ejus recludendi ratio inter mira, quae ſuperant naturae vim, jure refertur.

Cap. III.

Digitized by Google

Cap. III.
DE ORIGINE MAGIAE.

Expoſita magiae natura, ad originem ejus convertamus orationem. Artium cunctarum et litterarum a barbaris et incultis adhuc hominibus prima ſunt fundamenta jacta, quique perſequi ſingulas ad prima usque ſtamina voluerit, eum ad gentes feras primamque hominum infantiam oportet recurrere. Ut enim infantiam quisque ſuam executit, quoties, qua ratione artem aliquam aut rei notitiam ſit adeptus, cupit intelligere: ita ad barbararum nationum indolem eſt redeundum; quoties, qua ratione ars aliqua apud homines ſit nata, cupimus explicare. Paucas eſſe gentes feras, quae prorſus careant hominibus quibusdam, affirmantibus familiaritatem intercedere ſibi cum geniis ac ſpiritibus, quorum ope bene aut male aliis faciant, quos ad ſe vocare certis quibusdam caerimoniis valeant, id eſt magis, incantatoribus, veneficis, ſagis; horum hominum praeſtigias ubique fere eſſe easdem; de magica herbarum, amuletorum, verborum vi ubique eadem fere nationes incultas ſentire, praeclare ſimul ac eruditiſſime docet C. Meiners *); qui cum ingentem bibliothecae copioſiſſimae librorum a peregrinatoribus ſcriptorum numerum perluſtrarit: nihil mihi, homini ab hoc lectionis genere parum inſtructo reliquit addendum. Hunc gentium fere cunctarum conſenſum manare a cauſa ubique fere eodem modo homines afficiente neceſſe eſt. E prima hominum barbarie repetenda magiae natalis.

Quod etſi nondum intelligeret Moshemius, vir doctiſſimus, ut qui legendis peregrinatorum libris operam non dederat, cauſam tamen pro eo quo erat ingenii acumine ſatis accurate in univerſum attulit. Populi, inquit, orientem ſpectantes, Chaldaei, Aegyptii et alii plerarumque rerum, quae in rerum natura eveniebant, cauſas et rationes ad Daemones retulerunt. Nec ſcientia naturalis, quae inter hos vigebat populos, aliud erat proprie, quam doctrina de Daemonibus, variisque eorum generibus, virtutibus, poteſtatibus et muneribus. Etenim, quicquid accidebat, ejus Daemon quidam auctor eſſe credebatur. Daemones erant apud eos herbis, arboribus, animalibus, corpori humano et ſingulis ejus partibus, et quibus rebus non? praefecti. Hinc, qui corporibus humanis eveniebant forte, morbos, daemonum unice malignorum virtuti, ut reliqua omnia nil dubitarunt hae gentes adſcribi debere. Febre v. c. ſi quem laborare conſpiciebant, non eſſe putabant magnopere quaerendum de mali hujus cauſis et originibus, daemonem enim in corpore miſeri hominis latentem calamitatis omnis caput et cauſam eſſe, cujus vis unice ſacris carminibus, et cantationibus barbarisque vocabulis frangenda ſit. **) Praeclare vir ingenioſiſſimus magicae ſuperſtitionis cauſam mihi quidem videtur vidiſſe, et nihil aliud poſteris reliquiſſe, quam ut auctoritatibus haec confirmarent ſimulque nonnulla explicatius docerent. Moshemii de magiae ortu ſententia.

Eſt ea gentium multarum, ignorantiae et barbariei tenebris oppreſſarum opinio, omnia eſſe geniorum ac ſpirituum plena, aerem, aquam, ignem daemonas incolere, Groenlandorum v. g. ***) Tenſarum in Luiſiana †); qui in America ſeptemtrionali habitant, Barbari omnia eſſe deorum plena ſibi perſuadent.

*) Meiners Grundriſs der Geſchichte aller Religionen, cap. 18, 19.
**) Moshem. ad Cudw. ſyſt. intell. T. II. p. 153. Lugd. Batav. 1773.
***) Cranz Geſchichte von Grönland, Band I. p. 266.
†) Rec. de Voyag. au Nord T. V. p. 42.

Digitized by Google

bitant, Huronum *); qui ad Gangem ſedes habent, in India orientali **) qui novam Galliam incolunt ***) Natcharum †) ac Moxarum ††). Plura facile afferantur ab eo, qui huic librorum generi legendo plus temporis impendit, ſufficere tamen haec arbitror ad ſtabiliendum, non ſine magna probabilitatis ſpecie, ubique ferme gentium, quamdiu vigebat barbaries, hanc invaluiſſe opinionem, omnia eſſe geniis ac ſpiritibus plena, quin et quae vita carere nos exiſtimamus, in iis animam aut genium deliteſcere.

Qua re adducti ita ſentiant?

Cauſa quaenam ſit hujus rei, primo intuitu adeo mirae ac fidem vix invenientis, ubi praemiſerimus nonnulla intelligendae accuratius huic opinioni inſervientia, magis perſpicietur. Sagittarum ac arcuum animabus juvari ſeſe in transfigendis beſtiis, ineſſe cuivis rei genium, e cujus lubitu haec ſibi aut obſit aut proſit, Tenſae et Akanſae Luiſianam incolentes; †††) animam ineſſe iis praecipue rebus, quarum ignorant cauſam moventem, Americae ſeptentrionalis incolae Hurones aliique; *) ignem eſſe anima vitaque praeditum, qui inſulas Marianas habitant; **) omnem rem, quam qua ratione et quibus ex cauſis fiat non perſpiciunt, genium et animam habere novam Franciam habitantes ***) ſibi perſuadent. Hinc intelligitur ea maxime ratione moveri barbaros, quae infantes etiam inducit in errorem, ut cui rei ineſt motus aliquid aut peculiaris efficientiae, eam eſſe animatam putent. Hujus porro erroris cauſa eſt animi quaedam, ex ipſa ſentiendi, ac quae ſenſimus nobis repraeſentandi facultate, manans propenſio, qua nobis eſſe ſimilia exiſtimamus omnia, donec pluribus et accuratioribus edocti experientiis, diſcrimen inter ea et nos intercedens notamus. Nos vivere, ſentire, ex animi propoſito multa agere, ipſa noſtri nos conſcientia docet; res aliae an vivant nec ne ignoramus, nec primo ſtatim obtutu intelligimus, ſed multis demum experientiis diſcimus; cum igitur moveri eas aut alia efficere videamus, quae a conſilio et ſenſu apud nos proficiſcuntur: ſenſum iis et animam tribui jure poſſe concludimus. Ut enim e noto ſemper aeſtimatur ac dijudicatur ignotum, ita homines barbari, quamdiu rerum aliarum non perſpiciunt naturam, ex ſeipſis eas dijudicant, regulamque Protagorae, hominem omnium eſſe rerum menſuram, adhibent ubique. Anthropomorphiſmi hujus latiſſime patentis qui noſſe exempla cupit, eum reputare ſecum velim, quae de ſpirituum animarumque formis, de Dei ipſius figura, de vivendi ratione poſt obitum apud inferos, de Deorum vita ac beatitudine, gentes barbarae, quaeque his magnam partem aequipollet, plebs noſtra ſolent exiſtimare; reputare ſecum etiam, quae homines meliora dudum docti, quoties ab animi commotione vehementiori abripiuntur, ſolent agere, cum rebus ſibi gratis, ſed vita et ſenſu carentibus, loquendo, quod eos laeſit praeter expectationem, quaſi iram eorum ſentiret, multis modis truncando, res vita carentes, ut auxilio ſibi ſint, rogando, quaeque alia ab iis etiam, qui ridere poetarum et infantium ſolent fictiones, invitis ac neſciis ſaepe perpetrantur. Intellecta igitur hujus rei cauſa, quin naturae ac imbecillitati hoc debeatur humanae non dubitabimus, indeque porro neceſſe prorſus eſſe, ut homines certum quendam cultus gradum adepti ita ſentiant, opinionemque hanc gentibus cunctis certa quadam aetate fuiſſe communem,

*) Lafiteau Moeurs des ſauvag. T. I. p. 145.

) Lettres edif. T. XIII. p. 167. *) Charlevoix hiſt. de la Nouv. France T. III. p. 346.

†) Ib. p. 424. ††) Recueil de quelques Voyag. a l' Amerique Meridion. T. III. p. 248, 249.

†††) Rec. de Voyag. au Nord T. V. p. 42, 266. *) Lafiteau Moeurs des ſauvag. T. I. pag. 145.

**) Goguet de l' origin. des loix T. I. p. 72. Hambergerianae tranſlationis.

***) Charlevoix hiſt. de la Nouv. Franc. T. III. p. 346.

munem, jure inferemus. Recepta ſemel hac opinione prono inde alveo fluit, omnia pro lubitu aut natura geniorum inſidentium, aut obeſſe nobis aut prodeſſe; atque ita factum, ut quae res non ſemper nocent ſed juvant ſaepe, iis ineſſe genius nec malus nec bonus, ſed medius putetur, qualem habitare ſagittas et arcus incolae Luiſianae ſibi perſuadent. Quaecunque autem ſemper proſunt nobis, iis bonus ac beneficus, quae contra nocent, iis malus ineſſe ac praeeſſe genius cenſetur; adeoque omnes fere gentes barbarae malum aut malos eſſe genios quam plurimos autumant. Quod ſi de nonnullis memoriae proditum apud peregrinatores non invenitur: id feſtinationi eorum aut incuriae aut linguae ignorantiae aliique hujusmodi cauſae judico adſcribendum. Mala vero, quae maxime homines vexant, genios habent peculiares; ſic Groenlandi bonum eſſe genium exiſtimant, apud quem omnis jucundi et boni eſt plurimum, et malum, qui, ne eum ſucceſſu piſcentur, ſolet impedire *); Hottentotti eſſe Deum aliquem malum, qui omnibus eos malis cruciare nunquam deſiſtat, morbis praecipue eos vexando; **) eadem, qui Americam incolunt ſeptentrionalem ***) Caraibae †) et Guianam habitantes ††) exiſtimant. Quae cum ita ſint; confugiendum in anguſtiis omnibus eſt ad genios: ſi morbum vis ſanare, genium aut hujus morbi aut morborum omnium auctorem invoca; ſi proſpere tibi cupis ſuccedere venationem, piſcationem aut aliud ejusmodi negotium, genium implora non bonum, is enim eum ſuapte natura ac ſponte benefaciat nobis, coli haud admodum poſtulat, ſed malum aut malos, ne noceant, hi enim, cum malis nos omnibus afficere ſemper ſtudeant, maximopere ſunt placandi, colendi, mitigandi. Ita ſentiunt Groenlandi, Hottentotti, incolae Guianae, Luiſianae, Caraibae, locis ſupra jam adductis, quibus apponere etiam licet alia, quae de Caraibis memoriae ſunt prodita. †††)

Precibus autem et votis cum effici, quod cupiunt, non ſemper videant; cumque cupiditate vehementiori commotus aut periculis magnis territus hominum animus, ad mira et inſolita ſemper feratur; geniosque delectari caerimoniis et cultu ſtudioſe et anxie quaeſitis eodem prorſus modo ſibi perſuadeat, quo homines, quo ſunt deteriores, eo majorem ex aliorum anxietate percipiunt voluptatem: relictis precibus, ad mirarum caerimoniarum confugiunt monſtra. Has caſu eventus nonnunquam ſequitur optatus, inde fit, ut magna ad placandos et deliniendos daemonas iis ineſſe vis exiſtimetur. Accedit, quod herbarum ope morbi caſu ſaepe curentur, adeoque herbas ad abigendos daemonas infeſtos, aut placandos praecipue judicent valere. Barbari miris modis genios ſibi conciliant.

Hic error, ubi ſemel in animos hominum ſeſe inſinuavit, non deſunt, qui in ſuam eum convertunt utilitatem homines, initio decepti, deinde callide in errorem alios non ſine riſu inducentes, iique apud omnes fere gentes barbaras variis nominibus inſigniti inveniuntur, de quibus vide ſis quem ſupra laudavi Meiners V. Cl. librum. Sic ſunt apud Groenlandos, qui curare ſe aegros, futura boni Dei ope providere, malum genium ne obſit cogere; in Guiana, qui morbos ſe abigere daemonas malos ejiciendo; in Luiſiana, qui Errorem callide alunt et augent veteratores.

*) Cranz Geſchichte von Grönland T. I. p. 258, 263.

**) Kolbe deſcript. du Cap. T. I. p. 187.

***) Berliniſche Sammlung der beſten Reiſebeſchreib. T. XI. p. 264.

†) Labat Voyage aux Isles de l' Amerique T. II. p. 123.

††) Göttingiſche Reiſen Th. II. p. 153.

†††) Hiſt. morale des Isles Antilles p. 415.

Digitized by Google

qui geniorum ope proſperum rerum omnium ſucceſſum efficere, qui commercium ſibi intercedere cum geniis, eosque pro lubitu poſſe ſe evocare profitentur.

Qui fiat, ut eſſe ſibi cum geniis familiaritatem in animum inducant barbari.

Quod autem attinet ad daemonum evocationem; res ita ſeſe habere videtur: inſita eſt omnium hominum animis noſcendi futuri cupiditas, eaque quo magis deſtituuntur prudentia, et ordinem cauſarum ignorant, quoque magis neceſſitates praeſentes eos cogunt de futuro eſſe ſollicitos, eo vehementior. Barbaros itaque quid futurum ſit vehementiſſime cupere ſcire, prono hinc alveo manat. Iidem porro animis commoventur vehementius et vi imaginandi pollent majori, ut videre eſt apud omnes fere, qui gentes incultas adierunt. Accedit, quod diſcernere quae imaginantur a rebus ſenſu perceptis neſciunt, quo fit, ut ſomnia et febrium deliria ab iis pro vere habeantur viſis, utque inſani, furioſi, aliique id genus, ſancti et a Deo aut genio putentur inſpirati. Ejusmodi homines quoties vehementius imaginantur futura, aut praeteritorum afficiuntur deſiderio, neceſſe eſt, quae ſenſu percipiunt interno non diſcernere ab iis, quae per ſenſus externos in animum penetrant, adeoque genios ſibi apparere, futura ſibi aperiri, et eſſe ſibi cum daemonibus commercium, ſibi perſuadere. Hic mentis ſtatus cum caerimoniis quibusdam, fumo inebriante, agitatione corporis violenta, ſenſibusque per tympana ſtrepitusque ingentes gignatur ſtupefactis: evocari daemonas, ac allici, commercium ſibi eſſe cum ſpiritibus, aut ſpiritus eſſe ſibi familiares, opinionis errore hinc concludunt.

In artis formam redigitur tandem magia.

Simul exiſtunt homines, qui artem ſanandi morbos geniorum auxilio, futura providendi, daemonas ad ſe vocandi, ſibi vindicant; in artis formam redigitur ſuperſtitio vulgi. Quam eandem, ne vileſcat, aut lucrum minuatur, maxime hi ipſi celant, aditumque ad eam multis moleſtisſimisque muniunt caerimoniis. Sic igitur in artem abit, eamque ſecretam, magia.

Qui a traditione primorum humani generis parentum repetunt magiam, egregie falluntur.

Ne quis autem exiſtimet, aliam eſſe magiae originem a traditione primorum parentum repetendam, ut volunt nonnulli: haec cenſeo reputanda, nihil eſſe nec in litteris ſacris, nec in aliis fide dignis rerum geſtarum monimentis, unde conſtet parentes primos majorem habuiſſe animi vim, qua ad nutum corpora movere, aut alia, quae ſuperant vires naturae, potuerint efficere; libros porro ſacros nihil afferre, unde colligatur jure, Deum aut angelos ad lubitum hominum primorum mira quaedam in rerum natura patraſſe; adeoque totum id, quod de primorum parentum magica dici conſuevit arte aut facultate, ſine auctoritate idonea ab hominibus vanis eſſe confictum. Neque enim traditioni aut libro cuivis fides habenda, id pro certo tantum ſtatuendum, quod ſacrarum litterarum auctoritate de rebus adeo antiquis, et de quibus auctores reliqui omnes fide digni ſilent, confirmatur. Quod attinet autem ad conſenſum gentium, nihil hic nos, intellecta jam ejus cauſa, morabitur, nec concludi hinc traditionem quandam patietur. Accedit, quod quaecunque ſolent ad ſtabiliendam ejusmodi traditionem afferri alia, gentium multarum de deluvio quodam, de vitae primaevae beatitudine, de rerum omnium auctore perſuaſiones, aliis ex cauſis derivari commode poſſunt, ut adeo nihil ſit amplius, unde traditio iſtiusmodi demonſtretur, quam ſeculis prioribus, cum animi humani naturam haud ſatis noſſent homines, invexit ignorantia. Denique fac, traditionis ope artem magicam eſſe propagatam; in ſervanda hac admodum fuiſſe homines neceſſe eſt curioſos, cum ab oriente ad occidentem, ab ultimo ſeptentrione ad ultimam usque meridiem in praecipuis magiae capitibus et caerimoniis inter ſe conſentiant, et quo ſunt ferae magis gentes,

eo

Digitized by Google

eo major reperiatur conſenſus, non inter recentiores modo, ſed antiquiſſimos etiam orbis terrarum populos; cumque quo magis a priſtina receditur barbarie, eo major etiam oriatur in rebus magicis diſſenſus inter nationes. Repugnat hoc omnis traditionis naturae, ut quae, quo majori temporis intervallo a prima disjungitur origine, eo magis corrumpitur, proinde gentium hodie vigentium magiam aliam eſſe prorſus quam antiquarum neceſſe eſſet. Repugnat praeterea rebus aliis, quas ſervaſſe traditio fertur, cultui ſcilicet divino ac religionibus, ut quae magnas conceduntur ſubiiſſe mutationes ac penitus eſſe depravatae, cum magia contra uno fere eodemque habitu apud barbaros conſpiciatur.

His addendum, quod, ſi magicas artes ſervaſſet traditio, idque adeo accurate et conſtanter: eadem ſervare et alia cum ea copulata debuiſſet, quorum tamen prorſus memoria eſt deleta. Debuiſſet namque apud barbaros omnes ſervari memoria harum etiam rerum: fuiſſe generis humani auctores ac parentes duos, hos miris corporis animique dotibus ornatos, magiae etiam ſcientiam a Deo accepiſſe, eam ob laeſam ejus majeſtatem exceptis pauculis fragmentis rurſus amiſiſſe. Sed omnia haec ex animis hominum ſunt deleta, auctores humani generis, a Deo ſint creati, an e terra fungorum inſtar editi, multae ignorant gentes, plurimae ſuos parentes e limo vermium ritu generatos ſibi perſuadent.

Digitized by Google

Pars II.

DE MAGIAE AB ORIENTIS POPVLIS AD RELIQVOS PROPAGATIONE.

Cap. I.

DE MAGIA CHALDAEORVM.

Chaldaeorum de Diis opinio.

De Chaldaeorum magia, antiqua eoque ipſo fide digna non exſtant teſtimonia: pauca ac ſuſpecta admodum a ſcriptoribus diu poſt Chriſtum natum traduntur. Horum ut dijudicetur auctoritas; Chaldaeorum de Diis opiniones, quoad fieri poteſt, paucis enarremus. Chaldaei, Herodoto *) et Diodoro Siculo **) teſtibus, Iovis ſeu Beli ſacerdotes, Belum ipſum nonnunquam nocte ingredi templum ſuum, ibique accedere ad mulierem, quam ipſe legiſſet, quaeque ſola noctem ageret in templo, narrabant. ***) Satis hinc arbitror apparere, eodem hos, quo antiquitatem eunctam, fuiſſe errore infectos, eademque exiſtimaſſe de Diis, quae barbari fere omnes ſibi perſuadent, verſari inter homines Deos et cum iis familiaritatem contrahere. Viguit porro apud eosdem error, quo plures eſſe Deos barbari omnes exiſtimant, idque nomina eorum paſſim obvia ſatis demonſtrant. De daemonibus autem et geniis quae eorum fuerit ſententia, haud ſatis conſtat; nec a vero tamen abludit, quod poſt alios aſſerit Bruckerus, †) daemonas eſſe plures eos crediſiſſe; licet quem laudat, Euſebius nihil ea de re tradat. Hos inter reperiri etiam malos et hominibus infeſtos quamquam e Iamblicho ††) et Arnobio †††) conſtet; (qui enim adducuntur a Bruckero, Porphyrius et Proclus nihil ea de re afferunt) probabile tamen exiſtimo, cum eadem barbaris quamplurimis, ac neſcio an omnibus inſideat opinio; cumque hircorum hos gerere formam ſolere, doceat Seldenus. *)

Chaldaei herbis magicis utuntur.

Quae cum ita ſint, fidem iis facile adhibebimus, quae de Chaldaeorum magia a ſcriptoribus paſſim, ſed parce admodum traduntur **). Herbarum ope incantationes, praeſtigias aliaque magica exercuiſſe Chaldaeos haud obſcure innuit Galenus, Pamphilum quendam reprehendens, qui de herbarum virtutibus ita ſcripſerat, ut fabulas haſce ſemper adjiceret, deque incantationibus et magicis formulis, miram herbis virtutem conciliantibus, multa narraret. Harum herbarum nomina eſſe Babylonica et Aegyptia dum ſimul adjicit, Chaldaeos ab hac ſuperſtitione non fuiſſe immunes, ſatis prodit ***). Idem e Chaldaeorum libris narrat

*) Herod. I. cap. 181, 182. **) Diod. Sic. II. pag. 81. ***) Herod. I. c.

†) Bruck. Hiſt crit. phil. T. I. p. 133.

††) Iamblich. de myſter. Aegypt. ſect. III. c. 31. p. 102.

†††) Arnob. adv. gentes III. p. 79. Hamb. 1610.

*) Selden. de Diis Syris p. 38. **) Daniel c. 4. v. 4.

***) Galen. de ſimpl. medicament. facultat. IV. pro oem.

Digitized by Google

rat Moſes Majemonis f., in tria nempe eos magiam capita dividere, quorum primum tractet de metallis, plantis et animalibus. *)

Chaldaeorum aſtrologia.

Cujus magiae ut intelligatur natura: de Chaldaeorum aſtrologia pauca ſunt praemittenda. Divinandi ex aſtrorum ſitu et colore Chaldaei arte maxime inclaruerunt, indeque factum, ut aſtrologi apud veteres, Romanos maxime, Chaldaei dicerentur, idque apud ipſos etiam Hebraeos obtineret, ut pluribus ſacrae litterae exemplis confirmant. Quae appellatio cum adeo late ſerpſerit; Chaldaeis hanc artem deberi auctoribus, ab iisque ad reliquas manaſſe gentes, ſatis apparet.

Aſtrologia Chaldaeorum abhorret a magia.

De qua etſi multi loquuntur veteres: nemo tamen accuratius indolem ejus eſt perſecutus Sexto Empirico, qui contra Chaldaeos diſputaturus, in compendium artis praecepta mittit. Nitebatur autem ea fundamentis his: aſtra habere vim efficiendi omnia in noſtro terrarum orbe, ut non tempeſtates modo, anni viciſſitudines, ſiccitates, aeris peſtifera affectio, ſed hominum etiam cogitationes et voluntates ab iis regerentur, adeoque ex aſtrorum ſitu, quo quis tempore edatur in lucem, quaenam ei ſint eventura, liceat divinare **). Intelligitur hinc, divinationem Chaldaeorum ex aſtris nihil habere, quod referri ad magiam queat. Quod enim ex cauſarum natura proficiſcitur et ordine, id ſupra naturae vires non eſt, adeoque ad magiam non pertinet. Exiſtimabant porro Chaldaei, diſci hanc artem diuturna obſervatione ac tradi aliis ſine ulla geniorum aut ſpirituum ope, nihil ergo huic ineſt miri, nihil quod magiam innuat. Haec cum prioribus optime conciliat Plutarchus, planetarum alios beneficos alios maleficos eſſe referens, ***) ut adeo praeter aſtra eorumque genios ſeu animas, daemonas nullos videantur Chaldaei agnoviſſe.

Nihilo tamen ſecius ad artes magicas ab iis transfertur.

His tamen fundamentis magiae artem ſuperſtruxerunt Chaldaei, auctore Moſe Majemonis f., qui ſolus curioſius haec exſequitur, cuique eo magis habenda fides, quod optime haec non modo inter ſe, ſed et cum Galeni auctoritate conſentiunt. Nullum, inquit, magicum opus ſine ſiderum reſpectu et conſideratione poteſt perfici; exiſtimant enim, quamvis plantam ſuam habere ſtellam, quemadmodum et omnibus animalibus et metallis certa ſidera adſcribunt. Arbitrantur etiam, opera illa eſſe peculiares ſtellarum cultus, illaſque tali actione, ſermone vel fumo delectari, et ejus gratia quicquid optant, ſibi praeſtare. †) His ſi jungamus gentium barbararum de aſtrorum natura opiniones; facile totam rem perſpiciemus. Omnes a rationis cultura averſae adhuc gentes, quicquid movetur, praecipue quod movetur ita, ut cauſa motus non ſit manifeſta, quodque adeo ſponte videtur moveri, id vivere animaque humanae ſimili eſſe praeditum ſibi perſuadent; viguit haec opinio apud gentes fere omnes antiquas, quin Graecos etiam, poſtquam philoſophiae per aliquot jam ſecula operam navarant. Cum autem ab aſtris, ſole praeſertim, multa videant in terrarum orbe effici; Deos eſſe aſtra facile credunt, unde haud ſine magna probabilitatis ſpecie efficitur, aſtra Chaldaeorum fuiſſe numina ſumma. Cum autem nationes ferae omnes Deos ſibi exiſtiment eſſe ſimiles, delectari et flecti caerimoniis, precibus, ſacrificiis, alioque cultu: ad certas precandi formulas, ritus, geſtus

et

*) Moſ. Majemon. f. More Nevochim, pars III. c. 37.

**) Sext. Emp. adv. Aſtrologos ſect. 2. ſqq.

***) Plut. de Iſ. et Oſ. p. 370. †) Moſ. Majem. More Nevochim p. III. c. 37.

Digitized by Google

et id genus alia ſunt prolapſae, quibus peculiarem quandam a Diis impetrari vim et poteſtatem exiſtimabant; indeque factum, ut Chaldaei omnem magicam vim derivari ab aſtris ſibi perſuaderent. Quod enim nullum opus magicum perfici ſine aſtris poſſe autumabant, id hanc quaſi habebat vim: ab aſtris, id eſt a Diis ſummis derivari poteſtatem aliquam, naturali majorem, in naturas terreſtres poſſe, idque a Diis, certis quibusdam precibus, geſtibus, et ſacrificiis, quibus gaudeant, obtineri.

Magicae Chaldaeorum caerimoniae.

Haec ſatis produnt, quae de Chaldaeorum magia porro narrat Moſes: prima, inquit, magiae pars verſatur circa plantas, animalia et metalla, id eſt, exponit, quibusnam animalibus, plantis, et metallis in exercenda magia ſit utendum; ſecunda conſiſtit in circumſcriptione et determinatione temporis, quo opera illa ſunt facienda, id eſt, ut ego interpretor, quo coeli aſpectu, qua conſtellatione ſingula ſint agenda, praecipit; tertia conſiſtit in geſtibus et actionibus humanis, ut ſaltatione, manuum complosione, clamore, riſu, cubatione, vel prona expanſione ſuper terram, rei alicujus combuſtione, fumi accenſione, quorundam verborum denique ſive intelligibilium ſive non intelligibilium prolatione, id eſt, mea ſententia, docet, quibusnam geſtibus, verbis, ſacrificiis divina vis in inferiora haec ſit derivanda. Sunt quaedam opera magica, quae una tantum ſpecie ex praedictis perfici poſſe arbitrantur. Atque de his dicunt, quod majori ex parte a mulieribus perficiantur, ſicut de productione aquarum reperimus apud ipſos, ſi decem virgines ſe ornent, veſtimenta rubra induant, ſaltent, ita, ut una alteram impellat, idque progrediendo et retrogrediendo, digitos denique verſus ſolem certis ſignis extendant; ad finem perducta illa actione, aquas elici et prodire dicunt. Sic ſcribunt, ſi quatuor mulieres in tergo jaceant, et pedes ſuos cum complosione verſus coelum extendant, certa verba, certos item geſtus adhibeant, illas turpi hac actione grandinem decidentem avertere. *)

Chaldaeorum Taliſmanes.

Hinc non ſine magna probabilitatis ſpecie colligitur, Taliſmanum uſum apud Chaldaeos jam obtinuiſſe. Sunt autem Taliſmanes, hominum aliarumve rerum ſimulacra, e metallis maximam partem facta, aut figurae et imagines quaedam, characteres aeri aut lapidibus inciſi, idque ſub certa conſtellatione, ut mira quaedam, et naturae vires ſuperantia eveniant, praecipue mala arceantur, aut futura et ignota nobis horum ope aperiantur. Nec enim mali tantum avertendi, ſed divinandi etiam cauſa fiunt Taliſmanes. Horum fabricandorum ratio hodie ex praeceptis aſtrologiae derivatur, eandem jam ſecutos Chaldaeos, aperte ſatis indicat Moſes noſter his verbis: ſunt autem quaedam, quae non niſi his univerſis perficiuntur, ut cum dicunt: ſumatur tale folium, de tali herba, idque cum luna eſt in tali gradu et loco; vel: ſumatur de carne talis beſtiae, vel de illius ſudore, pilis, aut ſanguine, haec vel illa menſura, quando ſol eſt in medio coeli, aut alio aliquo certo loco; vel: capiatur *de tali metallo aut de pluribus metallis, liqueſiant ſub tali conſtellatione, et lunae conſtitutione, poſtea proferantur haec vel illa verba, tum hoc aut illud eveniet.* **) Haec enim eſt fabricandorum Taliſmanum ratio, ut metallum certo ſiderum poſitu liquefactum in certam redigatur figuram, aut certis etiam verbis virtutem ſuam adipiſcatur. Solent tamen viri eruditi magnam Taliſmanum antiquitatem vocare in dubium, multis demum poſt veteres Chaldaeos ſeculis eſſe eos inventos exiſtimantes. ***) Hi negare nihilominus nequeunt, a prima usque Chaldaeorum memoria exſtitiſſe apud eos Teraphim, †) id eſt, ut Judaei omnes, et ipſae paginae ſacrae locis aliis

*) Moſ. Maj. l. c. **) Idem l. c.
***) Arpe de Taliſmanibus p. 8. †) Genes. 31. v. 19, 30.

Digitized by Google

aliis interpretantur, ſimulacra parva, quae edere oracula et occulta aut futura putabantur aperire *). Hos ſi Talismanum averruncando tantum malo adhibitorum ſub genere contineri negas: ad meram de verbis diſputationem rem omnem redigis. Sunt enim haec per ſe affinia adeo, ut ſejungi ſe vix patiantur, cum divinatio omnis pertineat etiam ad arcendum infortunium; cumque, ubi ſunt idola divinandi cauſa facta, ibi ſecundum probabilitatem ſint etiam, quae mala averruncent. Cui accedit denique, quod amuletorum et deorum tutelarium uſus inter omnes ferme gentes incultas viget, nec alterum horum genus abeſſe alterum patitur; cauſa enim in utroque invehendo eſt eadem. Occupabantur his magiae generibus exercendis, ſacerdotum ordines tres, Aſchaphim, id eſt excantatores; Meeaſchephim, id eſt magi, et Chasdim, **) id eſt aſtrologi, niſi me omnia fallunt.

Magiae Chaldaicae indoles.

Ex omnibus his intelligitur, Chaldaeorum magiam totam fuiſſe aſtrologiae inaedificatam, idque peculiare eſt Chaldaeis, ut infra magis patebit. Neceſſe autem eſt, ut hoc ad rem univerſam pertinens praemittamus, magiam omnem cujuslibet gentis ad religionem et theologiam accommodari, utpote hinc prognatam et totam huic ſuperſtructam; ubi ergo aſtra praecipue coluntur, ibi aſtra etiam in praeceptis magiae et arte magica praecipuum tenent locum.

Dardanus Chaldaeorum magus.

Inter celebriores Chaldaeorum magos numerandus eſt procul dubio Dardanus, quem e Phoenicia eſſe oriundum refert Plinius, cujusque libros, adjectis Apollonii Captidenis ſcriptis, Democritus illuſtrarit. ***) Vetuſtos fuiſſe hos libros neceſſe eſt, ut quorum mentio jam fit a Columella, quique magnam nacti erant tum temporis auctoritatem. †) Nihilominus an aetatem attingant Democriti, vehementer dubito, tum quod parum mihi videtur probabile, Democritum adeo ſuperſtitionibus fuiſſe imbutum, tum etiam quod magorum ſemper fuit mos hominibus celeberrimis et antiquiſſimis libros affingendi, quos nunquam viderant, quorum enim ars omnis eſt impoſtura, eos haec etiam audere, nihil omnino mirum.

Cap. II.
DE MAGIA PERSARVM.

Perſarum Dii.

Poſt Chaldaeos orationem convertam ad Perſas; hos praeter Oromasdem et Arimanium, deorum principes, multos eſſe daemones ab his procreatos, ſibi perſuaſiſſe auctor eſt Plutarchus, eosque auctorum habere indolem, id eſt, tum bonos eſſe tum etiam malos. ††) Huic teſtimonio eo facilius fidem habebimus, quo magis veterum Perſarum barbaries ei patrocinatur, quoque certius eſt, barbaros omnes deorum et geniorum ingentem exiſtere numerum ſibi perſuadere. Aſtra autem Perſas coluiſſe, aut Chaldaeorum inſtar divinationem aſtrologicam exercuiſſe, nullo veterum teſtimonio probatur, indeque totum hoc Chaldaicae theologiae caput ignotum illis prorſus fuiſſe, ſatis certo colligitur. Fac ſolem eos divinis affeciſſe honoribus, id quod nec auctoritate veterum nec probabilitate caret, vel ignis etiam cultui repugnat: reliqua tamen aſtra eos adoraſſe, legimus nuſpiam; ſolius porro ſolis, lunae, quin nonnullorum etiam aliorum aſtrorum cultus, religio-

*) Selden. de Diis Syr. p. 97, 101.

**) Gatterers Weltgeſchichte Th. I. p. 150. Götting. 1785.

***) Plin. Hiſt. nat. XXX, 1.

†) Columell. de re ruſt. X. p. 354. Lugd. 1541.

††) Plut. de Iſ. et Oſ. T. II. p. 370, ed. Xyland.

ligionem nondum efficit aſtrologicam, ſi alia una cum iis adorentur numina, nec omnia et ſingula proficiſci ab aſtrorum vi et ſitu exiſtimentur.

Perſarum magia.

Magia porro Perſis adeo propria eſt, adeoque per alias inde gentes celebrata, ut nomen ex Perſide traxerit. Hinc audacter Plinius: ſine dubio, inquit, orta eſt magia in Perſide a Zoroaſtre, ut inter auctores convenit, idemque magorum ſucceſſiones bellum Trojanum longe ſuperantes ex aucturibus aliis affert, *) quem Diogenes etiam Laërtius, pluribus motus teſtimoniis, quoad praecipua ſequitur capita. **) Hinc etſi adeo eſſe antiquam apud Perſas magiam, ac volunt ejus defenſores, non ſequatur, eſſe tamen valde antiquam et inter Perſas natam, ſatis recte concluditur. An primi autem Perſae invenerint magiam, cognita demum ejus indole licebit dijudicare.

Magi Perſarum erant ſacerdotes.

Ut in Aſſyria ac Syria Chaldaei, ita in Perſide magi, unde magiae ducta eſt vox, ſacerdotio fungebantur; id quod adeo inter omnes conſtat, ut aucturitatum pondera nemo facile hic quaeſierit. Erat ergo apud Perſas magia certa Deos colendi ratio, unde Plato: reges, inquit, Perſarum docentur magiam, quae Deorum eſt cultus. ***) Atque hoc ipſum eſt, quod inter barbaras nationes fere omnes obtinet, ubi magi aut ſunt ſacerdotes, aut in ſacerdotes tandem abeunt, inſtituto cultu publico; quo facto ab his rurſus diſtinguuntur, ſacerdotum ordine non ferente alios praeter ipſi adſcriptos, religionis decreta tractare, aut auctoritatem ſibi aliquam in rebus divinis conciliare.

Divinationem magi exercebant.

Praeter ſacrificiorum et precum ritus, alia eaque majora callere ſeſe magi profitebantur; magi enim teſte Clitarcho deorum cultui vacabant, ſacrificiorum et precum rationem ita callebant, *ut ſolas ſua audiri preces gloriarentur;* Deorum etiam qualis eſſet natura docebant; †) quibus adjicit Sotion aſſerere eosdem, ſibi apparere Deos. ††) Ulterius adhuc progreſſus Plutarchus, magi, inquit, daemonum genus medio inter Deus et homines ſpatio collocant, idque jungere Deos cum hominibus affirmant. †††) Horum, tum deorum tum daemonum ope, divinationem magi exercebant, cujus artem praeter Ciceronem *) Sotion iis tribuit **). Hinc valida jam naſcitur ſuſpicio, a magia, qualem ſupra eam definivimus, magos non fuiſſe alienos; cum enim preces ſuas adeo efficaces eſſe contenderent, ut ſolae audirentur, cum inſuper Deos et daemones ſibi apparere gloriarentur, eorumque ope divinationem exercerent: verborum haec omnia, precum et ſacrificiorum vi eos effeciſſe, ſatis hinc apparet. Quod ne cui videatur temere concluſum, diſertis inſuper teſtimoniis fulciemus; hoſtiis mactatis, carnibus diviſis, magus accinit theogoniam, inquit Herodotus, haneque Perſae vocant incantationem (*ἐπαοιδὴν*) ***) id eſt, niſi me omnia fallunt, hunc cantum eam exiſtimant habere vim, ut dii evocentur ad fruendum ſacrificio et audiendas ſacrificantis preces.

Idem porro demonſtratur.

Cum alium tamen ſenſum Herodoti verba ferant, age teſtimoniis aliorum rem eandem confirmemus, ac primo loco audiamus Plutarchum, Oromazae et Arimanio Zoraſtrem docuiſſe ſacra, huic gratiarum agendarum, illi averruncandi cauſa facere, eſſeque haec hujusmodi: herba omomi nomine, dum in mortario contunditur, Arimanium et tenebras invocandas eamque mixtam lupi ſanguine in locum a ſole non colluſtratum eſſe abjici-

*) Plin. XXX. c. I. hiſt. nat. **) Laërt. prooem. ſect. 2.

***) Plato Alcibiad. I. p. 441. ed. Ficin. †) Laërt. prooem. ſect. 6.

††) Ib. ſect. 7. †††) Plut. de Orac. def. p. 415. T. II.

*) Cic. de Div. I. c. 41. **) Laërt. prooem. ſect. 7.

***) Herod. I. c. 132.

abjiciendam, narrantem. Plantarum enim alias bono, alias malo Deo, animalium item, canes v. g. aves, echinos terreſtres, bono; aquatica, malo eſſe ſacra *) Hinc intelligitur, magos animalibus et herbis vim quandam alliciendi aut fugandi daemonas tribuiſſe, quibus ſi adjiciamus theogoniam inter ſacrificandum cantatam, de magica et herbarum et verborum certorum vi eo minus dubitabimus.

Ne autem dubium hac de re ſuperſit ullum, Plinium etiam audiamus e Democriti libris nonnulla de herbarum poteſtatibus, a magis derivata, afferentem; diſertis autem verbis adjicit, Democritum haec a magis didiciſſe. Democritus, ait, poſt Pythagoram magorum ſtudioſiſſimus, quanto portentoſiora tradit? Aglaophotim herbam, quae ab admiratione hominum propter eximium colorem acceperit nomen, in marmoribus Africae naſcentem Perſico latere, qua de cauſa et marmaritim vocari. Magos utique ea uti, cum velint Deos evocare. Theangelida in Libano Syriae, Dicte Cretae montibus, et Babylone, et Suſis Perſidis naſci, qua pota Perſae divinent **). Porro alio loco, Nyctagretum inter pauca miratus eſt Democritus, coloris ignei, praecipuam Gedroſiae narrat, erui poſt aequinoctium radicitus, ſiccarique ad lunam triginta diebus, ita lucere noctibus, magos Parthorumque reges uti hac herba ad vota ſuſcipienda ***). Quamquam haec ſcripſiſſe Democritum Abderitem vix adducor, ut credam, ſunt enim ab ejus philoſophia maxime aliena, e libro tamen magnae vetuſtatis, quique ſumma probabilitatis ſpecie Democriti ſe librum mentiebatur, haec exiſtimo eſſe petita, eamque auctoritatem haud eſſe contemnendam. Ad hanc ſententiam eo magis adhaereſco, quo manifeſtius idem Plinius loco laudato ſcripſiſſe et Pythagoram de magia, et herbarum magicis poteſtatibus, quas a Perſarum magis didiciſſet, Pythagoram inquam, de quo vehementiſſime a peritis an ſcripſerit quidquam dubitatur, quique, niſi omnis fallit ſimilitudo veri, nunquam vidit magos, inductus in errorem affirmat. Praeterea eodem Plinio teſte, Pythagorae hujus et Democriti auctoritate munito, miras alias magi virtutes herbis tribuebant, Heliochryſo v. g. †) Aproxi aliisque, quae vide ſis apud ipſum Plinium ††).

Magicam herbis Perſae tribuebant vim.

Admodum ſimilia haec ſunt iis, quae vulgus, et praeter vulgus haud pauci etiam ſupra vulgus ſapere ſe autumantes, de herbarum poteſtatibus ſecretis et magicis credunt firmiſſime. Nulla in his omnibus aſtrorum influxus mentio, niſi in admodum paucis, quae praeterii, quae autem aſtrologicas opiniones non innuunt, cum herbarum omnium maturitas ac vigor a certo anni tempore atque adeo aſtrorum, ſolis maxime efficacia pendeat, unde nonnunquam afferri quaedam aſtrologiae ſimilia non eſt mirandum, neo inde ſtatim aſtrologiae magos perinde ac Chaldaeos fuiſſe deditos, concludendum.

Perſarum magia rationibus aſtrologicis non nititur.

His praemiſſis Clemens Alexandrinus fidem facile inveniet, magos narrans gloriari, daemonas ipſorum impietati parere, ſeſe eos in domeſticorum numerum adſcripſiſſe, carminibus et incantationibus ipſorum redactos in ſervitutem. †††) Accuratiſſime etſi ignorans, dubio procul Clemens genuinam magiae indolem attigit, nihil promittentem minus quam cogere Deos verborum, formularum aut rerum aliarum virtute velint nolint ad

Magi Perſarum carminibus Deos cogebant.

*) Plutarch. de Iſ. et Oſ. p. 369. T. II.

) Plin. hiſt. nat. XXIV, 17. *) Ib. XXI, 11.

†) Ibid. ††) Ib. XXIV, 17.

†††) Clemens Alex. Admon. p. 39. ed. Sylburg. Colon. 1688.

ad praeſtanda, quae cupiunt magi. Fidem autem ut ei habeamus, facit Origenes, eadem fere de magis tradens: ſi igitur, inquit, poſſemus in praeſentia naturam vocabulorum efficacium explanare, quibus utuntur Aegyptiorum ſapientes aut Perſarum magi — et poſſemus demonſtrare, magiam quam vocant non eſſe rem vanam — diceremus poteſtatem habere haec nomina alia Aegyptiaca lingua, in genios quosdam, alia ſermone Perſico in genios alios. *)

Magi peculiari utuntur genere vivendi.

Quo autem magi digniores ſeſe redderent, quibuscum verſarentur Dii et daemones, vitae etiam rationem inſtituebant ſingularem; a vino animalibus et Venere abſtinendo. **) Id quod auctoritate Symboli accuratius ita diſtinguit Porphyrius, ut tria dicat eſſe magorum apud Perſas genera, quorum primum ac ſummum ab animalium eſu et caede plane abſtinet; ſecundum animalium quidem carnibus utitur, ſed manſuetis et domeſticis parcit; tertium cum vulgo animalibus veſcitur ***). Eſt autem inſtitutum hoc Magis commune, cum omnibus barbararum gentium incantatoribus et praeſtigiatoribus, ut qui notante C. Meiners V. Cl. caerimoniis quibusdam, veſtitu, aliisque ſegregare ſeſe a vulgo ſtudent †) ſive venerationis et auctoritatis majoris ſibi conciliandae cauſa, ſive perſuaſi ipſi, virum daemonum et deorum fruentem familiaritate peculiarem vitam debere ſequi, ſive etiam experientia docti, nulla re alia ſenſum adeo perverti tum communem tum phantaſiam poſſe, ut, quae nulla ſunt, cerni a ſe putent et audiri.

Divinandi genera magorum varia.

Quod adjicit his Strabo, Perſas exercuiſſe Necyomantiam, Lecanomantiam et Hydromantiam, et fuiſſe qui artes hasce profiterentur, ††) a fide non eſt alienum; artes enim hae omnes daemonum ope aperire futura, aut abſcondita ſtudent, quos carminibus evocare ſe poſſe gloriabantur magi. Qualis autem fuerit Necyomantia, ſatis inter omnes conſtat; praeterea commodus plura de ea dicendi locus invenietur infra. De Lecanomantia autem et Hydromantia, quarum nomina raro occurrunt, pauca videntur addenda. Lecanomantia fiebat, teſte Pſello, per pelvim aqua impletam, quam ingredi daemones carminum vi cogebantur, et ſonos ibidem edere, quibus futura praedicebantur, et ad interrogata ab iis reſpondebatur. †††) In Hydromantia autem imagines ſeu umbrae Deorum evocabantur, ita ut in aqua conſpicerentur, ibique, quod futurum eſſet, repraeſentarent *). Perſas eodem ferme modo has exercuiſſe divinandi artes a vero non abhorret, hacque explicatione eo magis nos oportet eſſe contentos, cum nihil, quod equidem ſciam, reperiatur apud veteres, unde Perſarum divinandi per aquam et pelvim ritus accurate intelligatur.

His aliorum non repugnant auctoritates.

Sic expedita haec ſatis forent, ni unum obſtaret Ariſtotelis ac Dinonis teſtimonium, prorſus ignoraſſe Perſas divinationem, ſeu ut alii legunt, magiam praeſtigiatricem (*την γοητικην μαντειαν* ſ. *μαγειαν*) affirmantium **). Huic eo magis advertere animum par eſt, quo major eſt Ariſtotelis in iis etiam, quae de veterum narrat religionibus, auctoritas.

Verum

*) Orig. contra Celſ. I. p. 19. Cantabr. 1658.

**) Clem. Al. Strom. III. p. 446.

***) Porph. de abſt. IV. p. 399. Lugd. 1620.

†) Meiners Grundr. der Geſchichte aller Relig. C. 18. §. 2.

††) Strabo XVI. p. 1106. Amſtel. 1707.

†††) Pſell. de daemonibus p. 359. ed. Ficin. Lugd. 1577.

*) Salmas. ad Solin. p. 768. **) Laërt. prooem. ſ. 8.

Verum enimvero, quod attinet ad Necyomantiam, conſtare ſatis videtur, eam per omnem fere orientem temporibus remotiſſimis jam fuiſſe ſparſam; meminit ejus Moſes *), meminerunt alia ſacrarum litterarum loca, unde intelligitur, Judaeos publice adeo operam ei dediſſe, **) quare Perſis ea abjudicari haud videtur poſſe. Maxime ſi adjiciam Auguſtini teſtimonium, Varronis longe ſe antiquioris et accurati antiquitatis inveſtigatoris auctoritate fulti, quo diſerte eam Perſis tribuit, unde ſimul perſpicitur, hydromantiam ante Numae Pompilii aetatem e Perſia ad gentes alias eſſe delatam. Sic autem ille: Numa — hydromantiam facere compulſus eſt, ut in aqua videret imagines Deorum, vel potius ludificationes Daemonum; — Quod genus divinationis Varro a Perſis dicit allatum, quo et ipſum Numam et poſtea Pythagoram philoſophum uſum fuiſſe commemorat; ubi adhibito ſanguine etiam inferos perhibet ſciſcitari, et νεκυομαντειαν Graece dicit vocari ***). Haec ſi reputamus nobiſcum, eo tandem adducimur, ut alium ſubeſſe Ariſtotelis verbis ſenſum, quam quem principio videntur habere, nobis perſuadeamus.

Magia enim praeſtigiatrix, vera non eſt magia.

Neque tamen hic is eſt, quem Platonici maxime recentiores iis tribuerunt, ut γοητικη μαγεια ſit, quae malorum geniorum auxilio exercetur, haec enim accurate Ariſtotelis tempeſtate nondum diſtinguebantur; qua bonos inter et malos daemonas diſcrimen haud admodum Graecis innotuerat. Sed eo potius dirigendus animus, quo vulgaris vocabuli γοης ſignificatio vocat. Praeſtigiatores γοητες dicebantur, qui artibus variis, ut res viderentur aliae ac eſſent, ipſarum interim non mutata natura, efficiebant, qui oculos hominum ita faſcinabant, ut cernere veram rerum ſive figuram ſive colores non valerent, id quod e Sexto Empirico ſatis patet, qui praeſtigiatores efficere narrat, ut ellychnia modo aeris, modo nigrum habere colorem videantur. †) Erit ergo Ariſtoteli magia praeſtigiatrix, qua non verae ſed φαινομεναι modo geniorum evocantur ac daemonum figurae, ut qui non adſunt, non loquuntur, adeſſe tamen et loqui videantur, quaque ita afficiuntur hominum oculi, ut mira, quae nuſpiam ſunt, cernant.

Haec magiae genera ſimul apud Perſas viguiſſe, non eſt probabile.

Quod ſi quis porro quaerat ex me, omnia haec magiae genera, uno eodemque tempore apud Perſas, putem viguiſſe? ſimile eſſe vero reſpondeo, diverſis ea temporibus aut inventa eſſe ibi, aut invecta; eſt enim hoc artibus humanis omnibus commune, ut temporis diuturnitate augeantur; ignorare tamen me penitus, utra magiae pars utri apud Perſas ſucceſſerit, cum ea de re plane ſileant rerum geſtarum ſcriptores.

Nec ſatis etiam conſtat, primos magiae auctores eſſe Perſas.

Nec id affirmare etiam auſim, Perſas magiae haec genera inveniſſe, ut quod nullis veterum teſtimoniis ſat certis fulcitur. Quamquam enim, qui a Chaldaeis propagatam eſſe ad Perſas magiam volunt, ††) egregie fallantur; inferre tamen inde nullo licet modo, Perſas eam aliunde non derivaſſe. Perſarum enim magia, cum nihil habeat, quod aſtrologiae ſit affine, a Chaldaeis haud potuit manaſſe, nec qui laudatur Ammianus Marcellinus is eſt, cui in re adeo antiqua multum tribuatur. †††) Qui vero Zoroaſtrem contendunt inveniſſe magiam, omnium quidem veterum nituntur auctoritate, uno ore hanc ei laudem vindicantium, unde apud omnes etiam recentiores haec opinio invaluit;

*) Deuteron. C. 18. v. 11. **) Conf. van Dale de Idolol. C. 10.

***) Auguſtin. de Civ. Dei VII, 35.

†) Sext. Pyrrhon. Hypotyp. I. c. 14. ſect. 46.

††) Van Dale de Idolol. C. 5.

†††) Ammian. Marcellin. XXIII. p. 253. Paris. 1636.

ſed ab omni nihilominus probabilitate aberrant longe. Si quis curioſius paullo inſpexerit, quae de gentibus feris ac barbaris uno ore tradunt peregrinatores: magiam vigere ubique ferme, nullum tamen ejus prodi uſpiam auctorem unum reperiet; ſi quis porro ſecum reputarit, quae de artis hujus origine ſupra attulimus: gentium eam deberi ignorantiae ac credulitati; nec poſſe unum aliquem virum ejus dici inventorem, intelliget. Lubens itaque in ſententiam C. Meiners viri cl. eo, ita ſtatuentis: vix negari poſſe puto, Zoroaſtrem magicam artem, quae ante illum velut mercenaria opera tractabatur, in juſtae quaſi ſcientiae formam redegiſſe. *) Hinc, quare magiam inveniſſe veteribus dicatur Zoroaſter, facile perſpicitur; ſolet enim, qui artem aliquam aut ſcientiam magnopere auxit, aut in diſciplinae formam redegit, ubi alius non exſtat, cui tribuatur ejus origo, inventoris ſaepiſſime laudem ferre.

Magi Perſarum celebriores.

Quo ipſo factum eſt, ut Zoroaſtris nomen apud omnes deinde, omnium ferme gentium, Graecorum praecipuè magos, in ſumma eſſet veneratione, eique libri haud pauci ab impoſtoribus ſuppoſiti adſcriberentur, quorum, ut et reliquorum poſt Zoroaſtrem, apud Perſas titulos conſignatos, ſi lubet, videbis in libro de Taliſmanibus **). Inter ſectatores Zoroaſtris celeberrimum adeptus eſt nomen Oſthanes, cujus liber magno in pretio habebatur a magis. Ceterum ſuppoſitus illi procul dubio erat, nemo enim auctorum, qui ejus aetatem attigerunt vivendo, quicquam de eo narrat. Accedit, quod, quae ex eo traduntur a Minutio Felice, manifeſte ab homine Platonico aut Platonicis affini ſunt profecta. Sunt autem haec: Oſthanes verum Deum merita majeſtate perſequitur, et angelos, id eſt miniſtros et nuntios Deo ejusque venerationi narrat aſſiſtere, ut et nutu ipſo et vultu Domini territi contremiſcant. Idem etiam terrenos daemones prodidit, vagos humanitatis inimicos ***). Verum Deum profecto Perſae, Xerxis aetate, ita non definiebant, ut placere homini Chriſtiano deſcriptio potuerit. Adjicit e Cypriano Auguſtinus, formam veri Dei conſpici non poſſe, et angelos ſedi ejus aſſiſtere. †)

Cap. III.
DE MAGIA INDORVM.

Indi divinatione utebantur.

De Indorum magia etſi pauca tantum tradantur ab antiquis ſcriptoribus: haec tamen ipſa ſufficiunt, ut exercuiſſe eos magiam, et eadem ferme, quae Perſae et Chaldaei, factitaſſe intelligamus; id quod e ſimilitudine Indorum veterum cum gentibus aliis barbaris ſponte jam ſequebatur. Ac primo quidem loco, ut initium faciam ab eo, quod auctoritate firmiſſima nititur, divinatione uſos eſſe Indos conſtat, eo tamen a gentibus fere cunctis diverſos, quod divinationem a privatis rebus excludentes plane, publicis tantum negotiis vindicabant ††). Qua in re aut errat Arrianus, aut poſteri Indorum, divinationem in privatorum etiam negotiis adhibentes, praeter omnem probabilitatem majores ſuperant ſuperſtitione. De ratione Indorum divinandi nihil conſtat, praeter unum, quod infra commemorabitur.

Indi magicam verborum virtutem agnoſcebant.

Habet divinandi ars omnis, ut quae maximam partem fit geniorum aut Deorum ope, affinitatem cum magia, ut, ubi ſit illa, eſſe etiam hanc magna cum ſimilitudine veri

ri

*) Commentationes Soc. Reg. ſcient. Goetting. per ann. 1778. volum. I. comment. hiſt. pag. 16.

**) Arpe de Taliſman. p. 69, 71.

***) Minut. Felix Octav. cap. 26. Hal. 1726.

†) Cyprian. apud Auguſtin. contra Donatiſt. IV, C. 44. conf. Cyprian. de Idolorum vanitate.

††) Cic. de Div. I, 23. Arrian. Indic. p. 530. Amſt. 1668.

Digitized by Google

ri inferatur. Quam concluſionem quod ad Indos ſatis eſſe veram, docent etiam, quae de Indorum ſapientibus traduntur, eos deorum ope morbos curaſſe *). Facile nunc fidem habebimus Origeni, Brachmanas, verborum quorundam ope, mira patraſſe narranti, **) unde ſimul conſtat, eadem, qua magos et Chaldaeos ratione, Gymnoſophiſtas ſeu Brachmanas verbis ineſſe peculiarem quandam in evocandis Diis virtutem, ſibi perſuaſiſſe.

Philoſtrati de magia Indorum mendacia.

Haec mendax ille vitae Apollonii ſcriptor Philoſtratus in immenſum auget adeo, ut aequo cuilibet rerum aeſtimatori ridicula jure videantur. Narrat enim, Brachmanas habere dolia duo, e quorum altero pluviam, altero ventum emittant pro lubitu, ***) Homeri dolia forte imitatus; eos in aere ſublimes duobus a terra cubitis ſublatos ambulare; †) umbra ſeſe aut nebula cingere, ut pluvia eos non madefaciat, nec ſol urat; baculum eos geſtare et annulum, quibus efficere cuncta queant. His additur tandem, quod nullo antiquioris ſcriptoris teſtimonio firmatur, Gymnoſophiſtas, aut peculiare potius eorum genus, aſtrologiam et divinationem ex aſtris exercuiſſe ††). Videtur tamen his accedere pondus auctoritate viri ſatis antiqui, Ariſtotelis nimirum diſcipuli, Gymnoſophiſtas magorum eſſe proſapiam aſſerentis †††). Nihilo tamen ſecius haec ut credam, adduci vix equidem poſſum: nimium enim inter ſe differunt Perſarum et Indorum hodie etiamnum de natura Deorum opiniones et fabulae, quam ut utriusque gentis ſacerdotes ex uno eodemque potuerint fonte haurire; in iis porro, quae de originibus gentium tradunt antiqui, parum eis plerumque fidei eſt habendum, quod ſuas ſaepiſſime opiniones et conjecturas pro rebus geſtis venditant.

Gentium orientis magiam ex uno manaſſe fonte, parum probabile.

Horum itaque populorum, de quibus diſputatum hucusque eſt, magia nec ex uno fonte communi videtur manaſſe, nec etiam ab altero alteri tradita per manus. Id quod ſi ad animum revocemus, quae de magiae origine ſunt dicta, tantum abeſt ut mirum cuiquam videatur, ut potius fieri aliter vix poſſe, jure nobis perſuadeamus. Qui hiſtoriam magiae quaerit eam, quae e communi aliquo fonte originem artis repetat, tum quomodo inde ad reliquas usque orbis terrarum gentes ſit propagata, doceat, is quod nuspiam nec eſt nec eſſe poteſt, quaerit; ſuam enim quaelibet gens, priusquam reliquis miſceretur, ſibi excogitavit magiam, aut ſi quam a majoribus forte aut aliis gentibus accepit, eam, quamdiu vagam degit vitam, ſqualore et ignorantia rerum antiquiorum obſitam, ad ſuas neceſſitates attemperavit ita, ut aliam plane formam indueret.

Cap. IV.

DE MAGIA AEGYPTIORVM.

Magica verborum vis ab Aegyptiis defenſa.

Ab orientis populis tempus jam eſt tranſeundi ad Aegyptios, quorum magia, cum ab antiquiſſimis inde temporibus magnam ſit adepta celebritatem, accurate in eam ut inquiramus, poſtulat. Antiquiſſimus omnium, qui de hac magia ſcriptum quicquam reliquerunt, eſt Moſes, qui Aegyptiorum magos incantationibus baculos in ſerpentes, *) aquam

*) Arrian. Ind. p. 539. **) Origen. contr. Celſ. p. 19.

***) Philoſtr. Vit. Apollon. III. c. 14. ed. Olear.

†) Ib. c. 15. ††) Clem. Al. Strom. III. p. 451. Phil. vit. Apoll. III. c. 41.

†††) Clearch. ap. Laert. I, 9. cf. Jonſ. de ſcript. hiſt. phil. I, 18 2.

*) Exod. VII, v. 11, 12.

aquam Nili in ſanguinem vertiſſe, *) ranarum denique numerum magnum procreaſſe **) ſcribit. Apparet inde Aegyptios credidiſſe, magica verba mutare etiam, quae in rerum natura ſunt, quin et procreare animalia, id quod de Chaldaeis et Perſis ſcriptum legitur, quod equidem ſciam, nuſpiam. Magnam hoc magicae artis apud Aegyptios videtur innuere antiquitatem, ſiquidem ars recens invecta, et qualis a barbaris fere hodiernis exercetur, contenta morbis curandis, futuris divinandis, ad mutandas rerum naturas ſeſe accingere non audet. Praeſtigias iſtiusmodi tum demum aggrediuntur homines, cum uſu diuturno, et otio, fallere imperitos didicerunt, cumque labans in morbis curandis, et futuris divinandis artis auctoritas, nova deſiderat ſubſidia. Hominum enim ſimplicitas prima id modo reſpicit, quod utilitatem affert praeſentem et vitae neceſſitatibus medetur. Pertinet ad id genus, quod de Aegyptiis, arte magica ipſis peculiari, aves de coelo deducentibus, et ſerpentes in latibulis incantantibus, facillimeque hinc extrahentibus memoriae prodidit Aelianus. ***)

Aegyptii morbos immitti incantationibus ſibi perſuadebant.

Erant praeterea Aegyptii in ea ſententia, poſſe magicis quibusdam, ſeu carminibus ſeu caerimoniis, viros debilitari. Amaſis enim cum frui amplexibus Ladices nequiret, impotentem ſeſe ab ea redditum contendebat pertinaciſſime. †) Quae dum narrat Herodotus, fidem ſimul facit iis, quae ab aliis poſt eum de Aegyptiis, magiae auxilio morbos omnis generis curari exiſtimantibus, memoriae ſunt prodita.

Daemonum in exercenda magia partes.

Quam rem priusquam attingam, de magiae Aegyptiacae natura pauca ſunt praemittenda. Praeter Deos genios eſſe multos, bonos maximam partem, ſed malum tamen etiam, cui nomen ſit Typhonis, malorum omnium auctorem, in opinionibus Aegyptiorum religioſis erat. ††) His daemonibus id muneris eſſe injunctum porro ſibi perſuadebant, ut homines conjungerent Diis, proinde cum daemonibus eſſe aliquid nobis commercii †††). Daemonas ergo certis nominibus poſſe cieri atque cogi invitos, ut appareant, ſi qui vocabula haec recte pronuncient, caerimoniasque alias diligenter obſervent, hinc inferebant. *)

Morborum curandorum ratio magica.

His denique addebant, morborum cauſas eſſe daemonas, morbos proinde ſanari daemonum auxilio debere, verbaque et incantationum formulas maximam, immo unicam in curandis morbis vim habere. Operae eſt audire Origenem fuſius haec perſequentem, idque eo magis, quod unus, ni fallor, quicquam de iis ſcriptum reliquit, quod quidem nobis reliquum fecerit temporis injuria. E Celſi libro haec transſcribit: ne res quidem minimas carere praeſide daemone, ab Aegyptiis diſcimus, hominis corpus 36 daemonas ſive Deos in aere degentes, inter ſe eſſe partitos, docentibus, ſunt etiam, qui numerum hunc valde augeant. Horum daemonum afferunt nomina haec, Chnumen, Chnachumen, Cnât, Sicat, Biù, Erù, Erebiu, Rhamanor, Rheianor, et ſic porro. Hos invocantes morbos ſanant ſingularum corporis partium **). Adjicit deinde, invocari a ſolis Aegyptiorum magis hos daemonas. ***) Erant ergo in eadem opinione Aegyptii,

*) Exod. VII, v. 22. **) Ib. c. VIII. v. 7.

***) Aelian. de Animalibus VI, 33.

†) Herodot. II. c. 181.

††) Plut. de Iſ. et Oſir. p. 361. T. II. de Orac. def. p. 415. ibid.

†††) Plut. de Orac. def. p. 415. T. II.

*) Orig. contr. Celſ. p. 19.

) Orig. adv. Celſ. L. VIII. p. 416. *) Ibid. p. 417.

Digitized by Google

tii, in qua antiquitas fere omnis fuit, et hodie pars haud exigua gentium ferarum adhuc eſt, morbos omnes a daemonibus proficisci malis, adeoque auxilio bonorum, malos pellentium, eſſe ſanandos. Nec videri id alienum debet a ſapientia gentis adeo inter Graecos celebrata, quae qualis fuerit, intelligitur vel inde, quod Herodoti adhue aetate ignem eredebant eſſe beſtiam, quae res alias devoret, ſatiataque ipſa tandem morti ſuccumbat.*)

De magico herbarum uſu.

Is cum fuerit medicinae apud Aegyptios ſtatus, herbarum etiam ope magiam eos exercuiſſe, praecipue in ſanandis morbis magicis herbis uſos, ſponte hinc ſatis ſequeretur; ni Galenus inſuper auctoritate id ſua confirmaret, pleraque inquiens herbarum nomina, quaea medieis adhibebantur, et in quibus legendis aut applieandis, incantationibus aliisque ſuperſtitionibus magicis utebantur, ſunt Aegyptiaca **). Cui calculum addit Plinius, cynocephaliam herbam, quae in Aegypto vocaretur oſyritis, divinam eſſe narrans, et contra omnia veneficia, ſed ſi ea erueretur, ſtatim eum, qui eruiſſet, mori ***). Nec aliud forte ſenſit Homerus, Nepenthes, quod Helena praebet Menelao bibendum, plurimum inquit valere ad triſtitiam omnem abigendam, hilaritatemque animo conciliandam, idque ex Aegypto eſſe petitum, ut quae feraciſſima ſit omnis generis medicamentorum, ſalubrium non minus quam mortiferorum. †) Pharmacorum enim, quo utitur, vocabulo remedia etiam magica intelligebantur, ut infra patebit.

Aegyptiorum Taliſmanes.

His accedit magiae genus, Chaldaeorum taliſmanibus affine, amuleta, quorum uſum Aegyptios non ignoraſſe, multa ſunt argumento, quae quamquam ſatis antiquitatis non habeant, numero tamen et mumiarum ſigillis haud exiguum nanciſcuntur pondus. Bellicoſos, id eſt milites, ſcarabaeum annulo habuiſſe inſculptum, Plutarchus, ††) judices veritatis imaginem in ſmaragdo expreſſam in collo geſtaſſe, ſcribit Aelianus. †††) In his autem amuleti vim fuiſſe aliquam probabile eſt, maxime ſi reputemus nobiscum, quae de Jaſpide viridi ſcribit Aetius: quoſdam ex praecepto Necepſi draeonem radios habentem in eo inſculpere et in annulis geſtare, eumque praeter alia, amuleti inſtar prodeſſe etiam ventriculo. *) Objicit Aegyptiis Vopiſcus, Hadriani utens auctoritate, eos eſſe medicos, idque cum ſit vituperii loco poſitum, Caſaubonus interpretatur, qui medicinae artem in carmina, periapta, et id genus magica remedia vertant **).

Aſtrologia Aegyptiorum.

Commune cum Babyloniis a remotiſſima inde antiquitate fuit Aegyptiis aſtronomiae ſtudium, eui deditos eos vehementer fuiſſe prae ceteris auctor etiam eſt Ariſtoteles. ***) Communis hine forte fuit aſtrologia, cui deditos fuiſſe Aegyptios, refert Diodorus Siculus †) ac poſt eum Lucianus, ††) ut alios brevitatis cauſa omittam. Res enim ſatis apud veteres conſtat, idque Herodoti, qui primus fuiſſet nominandus, patet etiam

*) Hérod. III. c. 16.
**) Galen. de ſimpl. medieament. facult. VI. prooem.
***) Plin. hiſt. natur. XXX, 2.
†) Homer. Odyſſ. IV. v. 226.
††) Plut. de Iſ. et Oſ. p. 355.
†††) Aelian. V. hiſt. XIV. c. 34.
*) Aet. tetrabibl. colum. 84. Lugdun. 1549.
**) Vopiſcus in Saturnino p. 959. Lugd. Bat. 1661.
***) Ariſtot. de Coel. II, 12.
†) Diod. Sic. I, p. 6.
††) Lucian. de Aſtrolog. p. 243. T. III. Baſil. 1563.

etiam teſtimonio, unde ſimul, ſatis antiquam eſſe apud Aegyptios aſtrologiam apparet; de qua haec habet: Aegyptii excogitarunt etiam, cuinam Deo dies quilibet eſſet ſacer, quaenam ſint homini cuilibet eventura, ſi hoc vel illo die in lucem ſit editus, quali mortis genere ſit periturus, et quale ejus ſit ingenium futurum. *) Haec de aſtrologia quin ſint intelligenda, neminem puto dubitaturum, qui ſecum reputat ad γενεθλιαλογιαν pertinere, e die cujusvis natali omnia ejus fata praedicere. Quare autem ad aſtrologicas ſuperſtitiones delata ſit gens utraque, ratio reddi ſatis probabilis poteſt: aſtra deorum inſtar colebat utraque; aſtra plurima in infima hac ſub luna regione cernebat efficere, eoque factum, ut ex aſtrorum ſitu praedicere ſeſe omnia poſſe ſibi perſuaderent, inſita humano ingenio propenſione concludendi e paucis quibusdam experiundo cognitis, cetera omnia eodem ſeſe modo habere. An autem Aegyptii aſtrologiam transtulerint etiam ad magiam, disertis quidem, quod ſciam, veterum teſtimoniis nec affirmatur nec negatur. Probabile tamen hoc eſt reputanti ſecum, quae ex Aetio modo adduxi, e Necepſo ſcriptore Aegyptio haec deſumente, inſculpendam eſſe jaſpidi imaginem draconis, ut amuleti exſereret vim. Jam quare draconis imago tantum lapidi virium indat, cauſa vix afferri alia poteſt, quam quod eſt imago draconis coeleſtis, efficaciamque à ſideribus derivat.

Magia Chaldaeorum et Aegyptiorum communem non agnoſcunt fontem.

Cum ergo ex parte ſimilis ſit Aegyptiorum magia Chaldaicae: alteram manaſſe ex altera, et quidem, ut Marſham V. Cl. **) ſequens Diodorum Siculum ***) ſibi perſuadet, Chaldaicam ex Aegyptia, facile hinc inferretur. Sed obſtat tamen, quo minus meam faciam hanc ſententiam, quod apud Moſen Chaldaeorum nomen, non infrequens alioquin apud Hebraeos, quoque aſtrologos inſigniunt, legitur nuspiam. Quodſi Moſi in Aegypto maximam aetatis partem degenti, et in Aegyptiorum omni diſciplina erudito, innotuiſſet id vocabulum, uſus procul dubio eodem fuiſſet; ſequitur inde, Aegyptios tum temporis Chaldaeorum adhuc ignoraſſe artes aſtrologicas, alias gens vana, quaeque reliquarum omnium videri cupiebat magiſtra, ambabus id manibus arripuiſſet, ſibique inventionis laudem vindicaſſet. Accedit, quod aſtrologia a Chaldaeis, unde ad reliquas ars eſt propagata nationes, nomen accepit, ab Aegyptiis id derivatura, ſi primi ejus magiſtri hi extitiſſent; quod ut fieret, Aegyptiorum vanitas omni procul dubio virium contentione fuiſſet adniſura. Vero itaque ſimillimum mihi quidem videtur, gentem utramque e cauſis iisdem ad hanc vanitatem eſſe delatam.

Alia magiae genera apud Aegyptios.

Cum in Aegypto maximam aetatis partem degerit Moſes, praeter Aegyptum alias Orientis regiones raro adierit: probabile eſt, eum, quoties ſuperſtitionibus populo Iſraelitico interdicit, Aegyptios maxime reſpicere. Cui accedit, quod in exordio aut epilogo ipſarum, quibus nefaria multa vetantur, legum, diſerte Aegyptiorum et Cananaeorum facit mentionem, de his quae fama ferebat, aut conjectura aſſequebatur, de illis quae experientia docuerat, commemorans, adeoque illos etiam praecipue habens in animo †). Sequitur hinc, fuiſſe in Aegypto ſagas etiam et veneficas, ††) de quibus probabile eſt eadem exiſtimaſſe Aegyptios, quae barbari hodie de vetulis ſentiunt, eſſe eas maleficas, invidiaque ductas ſemper nocere, morbos inferendo, pecora faſcinando, aliaque ejusmodi nefaria patrando. Probabile porro eſt, extitiſſe etiam in Aegypto Necyomantiam, qua diſertis Moſes verbis Hebraeos jubet abſtinere. †††) Quod attinet autem ad eos, qui in eligendis diebus

*) Herod. II c. 82. **) Marſham. Can. Chron. p. 142.
***) Diod. Sicul. I, c. 7. †) Levit. 18, 3. Deuter. 18, 9.
††) Exod. 22, 18. †††) Deuter. 18, 11.

diebus ſunt curioſi, ſaepius a Moſe commemorati: *) intelliguntur dubio procul qui aſtrologicis ſuperſtitionibus adducti, certos quosdam dies negotio cuilibet prae ceteris eſſe aptos, in animum inducebant, aut ex aſtris poſſe, quinam dies fauſti ſint, intelligi. Nimirum magiam habere vim in rebus divinis rite celebrandis, adeoque Diis etiam eliciendis aut nobis conciliandis, ut adjuvent nos in magicis artificiis, Aegyptii ſibi perſuadebant. Sic celebrantes Pamylitia circumferebant phallum triplicem. **) Faciebant porro medicinam e ſedecim herbis, verba quaedam admurmurantes, id eſt incantationes, et ipſi numero vim aliquam tribuentes. ***) In figuris quin etiam geometricis nonnihil latere virium mirificarum autumabant. †) Qua ratione autem his in arte magica ſint uſi, non conſtat. Ortum eſt hoc ſuperſtitionis genus inde, quod cernebant homines rerum naturae ignari, multa certo annorum, menſium, dierum numero abſolvi aut perire, eſſe in morbis multis dies quosdam criticos, multa certis temporibus redire; hine numeris ipſis hanc vim tribuerunt, quod enim primum occurrit animo cauſas alicujus rei quaerenti, id fere ſemper arripitur, cauſaeque fert honorem. Hinc apud Sinenſes, apud plebem noſtram, non aliunde haec doctam, iidem fere de numerorum poteſtatibus vigent errores.

Magi Aegyptiorum praecipui.

Celebriores Aegyptiorum magi fuere Jannes et Jambres, hi ipſi, qui Moſen artibus ſuis impugnarunt ††). Horum nomine inſcriptus circumferebatur liber ſecretus, unde Paulum apoſtolum hauſiſſe, quae modo adduximus, affirmat Origenes. †††) Sed vero mihi videtur ſimile, ſuppoſitum eis eſſe hunc foetum ſub aetatem J. Chriſti, qua ſuperſtitiones hujusmodi maxime vigebant, et librorum antiquitate ficta auctoritatem iis conciliare vehementer ſtudebant impoſtores. His additur Necepſos Aegypti rex et Petoſiris, quorum itidem libri aſtrologici maximeque reconditi paſſim circumambulabant; quique, qua ratione aſtrorum ope magia ſit exercenda, docebant; Siquidem Necepſos draconem radios habentem inſculptum jaſpidi, collo ſuſpenſum, ita ut contingeret ventriculum, mire ei prodeſſe libro XIV. ſcripſerat: quod ridet Galenus, dracone nihil eſſe opus affirmans *). Idem plura alia commemoraverat remedia, nec magica tamen omnia, **) ut adeo medicinae miſcuiſſe magica, jure primus cenſeatur fortaſſe, etſi hanc laudem Andreae vindicet Galenus ob id forte, quod arte et profeſſione is medicus cenſebatur. Praeter hos, Jachim aut Jachen, Suidas ſacrum fuiſſe ſcribam narrat, virum artis magicae, amuletorum praecipue et incantationum, quibus ſanarentur morbi, peritiſſimum, de quibus etiam ſcriptum aliquid reliquerit; eundem peſtem etiam expuliſſe. Floruiſſe regnante Senye aut, quem alio loco nominat, Eveno. ***) Neutrius nomen cum exiſtat apud Marſhamum et Petavium, aut alibi me legere meminerim: de aetate hujus viri nil auſim affirmare. De his fuſe ſatis agit V. Cl. Marſham. †) Hi libri perierunt omnes praeter Petoſiridis librum, qui latere adhuc in bibliothecis quibusdam dicitur. ††) Ceterum cum horum librorum vetuſtior

*) Deut. 18, 10. **) Plutarch. de Iſ. et Oſ. p. 365, T. II.

***) Ib. p. 383. †) Ib. p. 381.

††) 2 Tim. 3. v. 8. Euſeb. praep. Ev. IX, 8. e Numenio Pythagoreo.

†††) Orig. Tract. in Matthaeum. 35. p. 193. Baſil. 1571.

*) Gal. de ſimpl. IX, c. 26. **) Aet. tetrabibl. I. I. ſerm. 2. c. 19, 47. ſerm. I. art. Anthem.

***) Suidas Jachen et ιερογραμματεις.

†) Marſham Canon. chron. p. 474. ſqq.

††) Ibid. p. 477.

ſtior paullo et fide dignior mentionem faciat nemo, ut genuinos eſſe eos, aut admodum antiquos credam, nullo a me modo poſſum impetrare. Praeter hos celebres ſunt inter Aegyptiorum magos Typhon etiam, Damigeron, Nectabis, et Berenice, *) quorum nomina ipſa gentem ſatis produnt. Quem in medio horum collocat Tertullianus, et Laurentius de la Barre in notis, Aegyptium etiam eſſe pronuntiat, is teſte Plinio Phoeniciae eſt vindicandus, **) ut adeo Chaldaeis aut Babyloniis ſit annumerandus. Videntur et hi ſcriptum aliquid reliquiſſe, quod tamen periit funditus.

Cap. V.

DE MAGIA GRAECORVM VETVSTISSIMA.

Ab antiquiſſimis inde temporibus Graeci magiae inveniuntur dediti.

Fuiſſe apud Graecos a vetuſtiſſimis inde temporibus magiam, auctor eſt Homerus, nonnulla jam ejus genera commemorans. In his nobiliſſima eſt Necyomantia, quam fuſe ſatis perſequitur in Odyſſea, ubi Ulyſſes a Circis ſede trajicit in aliam Italiae regionem, ut Tireſiae vatis Thebani animam eliciat. Itinere enim unius diei ad Cimmerios pervenit, unde ſatis conſtat haud longe eos abfuiſſe ab ea Italiae parte, in qua degebat Circe; cui accedit, quod Strabo e plurium veterum conſenſu haud longo a Cumis ſpatio hunc locum fuiſſe disjunctum narrat, ſimulque exſtitiſſe ibi mortuorum oraculum temporibus priſcis adjicit. ***) Quod ut credam, eo magis inclinat animus, quod ſatis conſtat apud diligentes Homeri lectores, ſequi eum traditiones, ac famam ſui aevi, nec quod ſolent poetae ſeriores, in fingendis ejusmodi rebus genio indulgere. Praeterea alienum hoc eſſe a priſcae poeſcos indole videtur; quae in narrandis rebus geſtis, ſervandisque majorum traditionibus occupatur, nec mira aut ad movendam admirationem idonea fingit, id quod ſuperfluum etiam foret, cum prima hominum ſimplicitas rebus miris ſatis ſit referta, ſoleatque, quae ſecundum naturae ordinem fiunt, ex ignoratione cauſarum in mira mutare. Haec mecum reputans facile adducor ut credam fuiſſe tum temporis in Italia ad lacum Avernum mortuorum oraculum, fama per Graeciam jam celebratum, idque eo magis, cum ipſa loci natura eo duceret homines, exhalationes terrae graves, ac ſulphuris plenas, quibus ſuffocarentur animalia, aut aves propius juſto accedentes, quarum indolem ignorabant, Plutoni ac inferis tribuentes. Ubicunque enim ſubito cernebant animalia exanimari, ibi a Plutone ea rapi, ibique eſſe ad inferos deſcenſum, non poterant non inducere in animum, ut qui mortem omnem ad Plutonem referebant auctorem.

Manes qua ratione eliciebantur.

Eſt autem ratio animas mortuorum eliciendi apud Homerum hujusmodi: ſcrobem Ulyſſes gladio fodit in ipſa terrae ſuperficie manens, non in Plutonia regna deſcendens Aeneae inſtar apud Virgilium aut heroum aliorum, quos ad ipſum acceſſiſſe Plutonem, ſubeundo terrae aliquem hiatum, fama fert. Effoſſae ſcrobi, cubitum quaquaverſum patenti, infundit Ulyſſes libationem ter, ac primo quidem mulſo, deinde vino, denique aqua, addita farina, inter ſe miſtis. Poſt libationem vota ſuſcipit et preces fundit: ſeſe, ubi primum in patriam redierit, manibus ſterilem vaccam opimam in domo ſua ſacrificatu-

*) Tertullian. de anim. cap. 33. Pariſ. 1585.

**) Plin. hiſt. nat. XXX, 1.

***) Strabo V. p. 374.

ficaturum, Tireſiae ſeorſim arietem nigrum, totius gregis praeſtantiſſimum. Inde pecora, ſecum adducta, id eſt arietem et ovem nigros *) jugulat, ut ſanguis in ſcrobem manet, quo percepto ſtatim animae mortuorum gregatim accurrunt. **) Nihil in omni hoc ſacrificio eſt ſecreti, nulla verba magica, nulli ſuſurri, nullae etiam peculiares precum formulae, omnia perpetrantur eodem fere modo, quo diis aliis fiebant ſacra, exceptis pecudibus nigris, diis inferis ſemper mactari ſolitis. Quodſi ex Oriente haec derivaſſet Homerus, aut Aegypto, ubi in ſecreto haec tractabantur, nec ſine peculiaribus caerimoniis et verborum abſconditorum pronuntiatione; aliter haec ornaſſet, eodem fere modo, quo ſolent poetae ſeriores, qui de caerimoniis magicis ad evocandos manes aliquid jam inaudierant.

Ex Aegypto aut Perſide haec non petiit Homerus.

His addamus, Homerum non adiiſſe Aegyptum, et quoties Nili aut Thebarum facit mentionem, tamquam de re longo ſpatio diſtante ac parum ſibi cognita loqui, qui ſi Aegyptum vidiſſet ipſam, magnificentius longe, et ad admirationem movendam aptius, de ea ſcriberet. Regiones praeterea ultra Troadem et Aſiam minorem ſitas, exceptis mediterrranei maris oris, parum habuit cognitas, de Memnone enim ita canit ambigue, ut, ex Aſia eum velit oriundum an ex Africa, vix intelligas; Perſarum autem meminit nuſpiam. In ea autem regione Aſiae, quam peragraverat ipſe, et ubi bellum Trojanum eſt geſtum, fuiſſe tum temporis oraculum mortuorum, aut divinationem ope mortuorum, non legitur; ejusque etiam Homerus, licet alia divinationum genera carmini inferens, mentionem facit nullam.

Huic non obſtat auctoritas Auguſtini.

Haec omnia qui ſecum conſiderarit, eum vehementer exiſtimo dubitaturum, an necyomantiam ex Aſia in Italiam fingendo tranſtulerit Homerus; quin proniorem potius futurum ad largiendum mihi, in ipſa Italia antiquitus exſtitiſſe oraculum hujusmodi, proinde Graecos necyomantiam ex Aſia aut Aegypto non petiiſſe. Neque enim quemquam puto in animum inducturum, qui ex Aegypto in Graeciam commigrarunt temporibus vetuſtiſſimis, hoc divinandi genus ſecum attuliſſe, cum in locis, ubi conſederunt hi, mortuorum oracula non legantur exſtitiſſe. His fidem habentes non magnopere conturbabit Varronis apud Auguſtinum auctoritas, necyomantiam a Perſis allatam aſſerentis, ***) ut quae huic ſententiae non repugnat. Homeri Necyia non eſt magicae indolis, cum ſit ritus quidam Diis inferis ſacra faciendi, idem qui publice a ſacerdotibus obſervabatur; Varro autem necyomantiam dubio procul intellexit magicam, id eſt caerimonias reconditas et formulas una cum apparatu alio, ex Aſia aut Aegypto dubio procul allatas. Ideo tamen nihilominus notatu eſt digna Homeri Necyia, quod magicarum omnium caerimoniarum continet principium et fundamentum; barbari namque et ſimplices homines initio perſuaſerant ſibi dubio procul, poſſe manes eodem elici modo, quo Dii alii vocarentur; cumque id non fieri intelligerent deinde; ad ritus ſingulares caerimoniasque reconditas et inſolitas confugerunt, ſicque Deorum manium cultum in ſacra tandem magica mutarunt.

Quin aliis mortuorum oraculis confirmatur idem.

Praeter oraculum mortuorum in Italia, exſtitit etiam aliud in Epiro ad Avernum fluvium, antiquitatis certae plurimum habens, ut quod Periandri jam aetate florebat, †)

id

*) Hom. Odyſſ. X. v. 572.

**) —— Odyſſ. XI. v. 36.

***) Auguſtin. de Civ. Dei VII, 35.

†) Herodot. V, c. 92.

Digitized by Google

id eſt ante tempeſtatem, qua Perſae eorumque artes magicae Graeciam invaſerunt. Quin et, ſi fides traditionibus habenda, Homero ipſo fertur antiquius, Orpheo jam ibi de uxore Eurydice ſciſcitante *). Eſſe autem antiquiſſimam hanc de Orpheo traditionem, intelligitur vel inde, quod apud omnes poetas Orphei ad inferos deſcenſus celebratur. Quibus ſi adjeceris, eadem de aliis etiam antiquiſſimis Graeciae heroibus, maxime qui ſub tempora Trojana, aut expeditionem Argonautarum vixerunt, ſolere a poetis, populi opiniones ſequentibus, dici; ſi porro tecum reputaveris, deſcendere ad inferos nihil revera eſſe aliud, quam reſponſum ab oraculo mortuorum petere (id enim dicebant veteres teſte Homero Plutonem aut Plutonis domum adire **): quin Homeri aetate, et ante Homerum plura exſtiterint mortuorum oracula apud Graecos, nullus dubitabis. Eſt porro oraculum Epiroticum eo ſitum loco, ad quem Aegyptii aut Orientis coloni non acceſſerunt. Fuit etiam ipſo jam Perſici belli tempore celebre mortuorum oraculum Heracleae in Thracia, ad quod confugit Pauſanias, umbram puellae ſe infeſtantem placaturus, quae ipſi etiam apparens per ambages, quae Lacedaemone ei poſt evenerunt, eſt vaticinata ***). Alii Phigaleas cum in Arcadiam conceſſiſſe, umbrae evocandae cauſa narrant. †) Quodſi quis quaerat, an ex ſedibus antiquiſſimis ſecum Graeci advexerint necyomantiam aliaque magiae genera, probabile id eſſe omnino, licet certis non conſtet auctoritatibus, judico reſpondendum. Superſtitiones enim nonnullas quaelibet gens ſecum e ſolo natali primo affert; quaenam autem ſint illae, deficientibus per ſecula rudia rerum geſtarum ſcriptoribus, conjectura tantum licet deinde aſſequi.

Homines verti in beſtias magiae ope Graeci crediderunt.

In harum numerum referendum forte eſt aliud etiam magiae genus, quod homines vertebat in varias beſtiarum figuras, idque venenorum auxilio. Circa aedes namque Circes verſari urſos, narrat Ulyſſes, leones, et lupos, venenis in hanc figuram mutatos; eandem ſociis haec venena pani immiſta porrexiſſe, unde in ſues verſi, poſtquam Circes virga eos contigiſſet ††). Venena autem haec ex herbis fuiſſe confecta, intelligitur inde, quod herba alia, cui Moly erat nomen, Mercurius Ulyſſem ab infortunio eodem munit, quam herbam erui aut evelli ab hominibus vix poſſe, addit Ulyſſes. †††) Non ignorabat ergo ea tempeſtate magiam, quae herbarum exercetur viribus, Graecia. Praeter herbas, magna etiam vis virgae ſeu baculo Circes videtur inhaeſiſſe, hoc enim feriebat, quos hauſto veneno in beſtias cupiebat mutare; de verbis magicis aut ſuſurro, de aſtrorum in herbas poteſtate, aliisque, quae ab Orientis et Aegypti magis celebrabantur, Homerus nihil adjicit. Homero adjungamus Heſiodum polio magnam tribuentem vim ad mala omnia averruncanda, inſtar amuleti, quae eadem docuiſſe jam Muſaeus auctore Theophraſto ferebatur. *) Quod etſi falſum exiſtimetur, cum vix ullus Muſaei genuinus liber exſtaret: ſummam tamen hujus magiae probat antiquitatem, alias ne traditio quidem narrare haec de Muſaeo fuiſſet auſa. Eadem herba moly, poſt Homerum auctoritatem ſe-

mel

*) Pauſan. Boeotic p. 304. Francof. 1583.

**) Hom. Odyſſ. X. circ. fin. αυτος εις αιδαω ιευχι δομον ευρωεντα, ſed ut conſtat e libro ſequenti, ad inferos non penetravit Ulyſſes, animae enim ad foſſam accedebant.

***) Plutarch. Cim. opp. T. I. p. 482. De ſera num. vindicta T. II. p. 555.

†) Pauſan. Laconic. p. 98.

††) Hom. Odyſſ. X. v. 230. ſqq.

†††) Ibid. v. 286. ſqq.

*) Theoph. de plant. IX, 21.

mel adeptam retinuit, ſiquidem Theophraſtus efficaciſſimam eam contra veneficia et in rebus magicis haberi cunctis, refert: non eſſe tamen, quod volebat Homerus, difficilem effoſſu. *)

Medea incantationum et veneficiorum perita.

Nec ſola incantationes novit, herbarumque vires magicas Circe; eadem fama floruit eodem tempore etiam Medea, cognatione ei propinqua juncta. Haec herbis magicis et Hecates auxilio, mira multa fertur perpetraſſe, **) quae aetas poſterior ad lubitum cuncta profecto non finxit: revocantes enim in animum, fabulas iſtiusmodi apud Gallos, Britannos, noſtrates etiam Germanos, de incantatoribus et veneficis celebribus, qui populi celebrantur cantilenis aut proverbiis, magnam ſemper habere antiquitatem, easque a poetis in ſuam rem transferri magis quam inveniri, et quae plus habeant auctoritatis et delectationis, e traditionibus vulgi hauriri; poetas Graecos ſeriores non omnem de Medea inveniſſe fabulam, ſed eſſe eam perantiquam facile largiemur. Accedit, quod Apollodorum curioſius inſpicientibus apparet, uſum eum in fabulis Argonautarum ſcriptoribus valde antiquis, inter alia etiam Pherecyde Lerio, qui vixit ante Herodotum, quique de Medeae artibus magicis dubio procul ſcriptum aliquid reliquit, praeſertim cum in veneficiis Medeae narrandis diſcrepare inter auctores, ut ſolet alibi, Apollodorus non adjiciat. ***)

Magicus herbarum uſus mature ex Aegypto in Graeciam eſt allatus.

Hoc diſertis inſuper verbis docet, qui Graecum Medeae Euripidis ſcripſit argumentum, Simonidem adjiciens teſtem, et των νοςων auctores, qui vetuſti ſane fuerunt; Pherecydes, inquit, et Simonides Medeam narrant Jaſonem coquendo juventuti reſtituiſſe, idem de patre ejus Aeſone των νοςων auctor tradit. †) Meminit tandem Homerus Agamedes cujusdam, omnium, quaecunque in terris naſcuntur medicamentorum (φαρμακα) peritiſſimae, ††) cujus tamen in fabulis deinde nomen haud magnopere celebratur. Pharmaca autem haec magica fuiſſe magnam partem, aut habita talia, docet Theocritus, Agamedem hanc, quam Perimedem, neſcio unde, vocat, quamque Scholiaſtes Homericam eſſe Agamedem aſſerit, eodem quo Circen et Medeam loco habens. †††) Quae ſi comparemus cum alio Homeri loco, ubi Nepenthes ex Aegypto petitum Aegyptumque medicamentorum omnis generis eſſe feraciſſimam narrat, *) quin temporibus antiquiſſimis ex Aegypto in Graeciam tranſierint venena et veneficia, id eſt magicae morbos ſanandi rationes, non poterimus dubitare; omnia tamen ex hoc manaſſe fonte, nec ſponte ad haec delapſos eſſe Graecos, inferre hinc nullo licet modo.

Alia magiae genera Homero jam nota.

Vim incantationum, id eſt magicarum formularum, in inhibendo ſanguine e vulnere manante novit etiam Homerus, utiturque eodem, quo poſteri ſemper ἐπαοιδης vocabulo **). Alia tandem magica artificia non fugiebant Homerum, ut qui cingulo etiam Veneris inhaeſiſſe vim quandam, Deorum hominumque animos faſcinandi, et ad amorem pelliciendi narrat, quá inviti immo vehementiſſime incenſi odio, in concordiam redigerentur conjuges. ***) Quo autem minus relinquatur dubium, magicam vim intelligi,

utitur

*) Theoph. d. plant. cap. 15. **) Diod. Sic. IV, c. 4.

***) Apollodor. Bibl. I. p. 45. ex officinâ Commelinia 1599.

†) Euripid. Med. argument. p. 174. ed. Barneſ. add. Pindar. Pyth. Od. 4. v. 393. ſqq.

††) Hom. Il. XI. v. 741.

†††) Theocrit. Idyll. II. v. 15, 16.

*) Hom. Odyſſ. IV, v. 226.

) Ibid. XIX. v. 456. *) Il. XIV. v. 225.

Digitized by Google

ucitur eodem vocabulo θελγειν, quod de veneficiis Circes adhibetur, quoque manifeſte ibi magica vis inſignitur.

Dactyli Idaei magia celebres.

Incantationum et magiae antiquitas apud Graecos cognoſcitur et inde, quod Dactyli jam Idaei ab auctore ſat antiquo, cujusque magna erat quondam auctoritas, incantationibus et magiae navaſſe operam perhibentur. *)

Orpheus aliique antiquiſſimis temporibus magia feruntur uſi.

Fuit etiam Orpheus incantatoris, id eſt magi, titulo inſignis; ut ex Euripide intelligitur. In Cyclope enim Ulyſſes ſcire ſe bonam Orphei incantationem profitetur, quae torrem ſponte per cranium Polyphemi adigat; **) alibi autem narrat, Orpheum hac incantandi peritia rupes et beſtias ſequi ſe coegiſſe. ***) Eadem tradit Pauſanias, addens ei Amphionem, quorum illum magiae fuiſſe peritiſſimum, utrumque autem incantando res quaslibet, inanimes etiam, excelluiſſe †). Tertium his adjungere comitem Muſaeum licet, cujus carmina, ut et Orphei verſus, ſua tempeſtate a circulatoribus adhibita narrat Plato inimicis laedendis, et Diis, ut hominum obſecundent voluntati, quaſi cogendis. ††) Quorum carminum, qui titulos cupit cognoſcere, adeat Arpii de Talismanibus librum. †††) Ne quis autem e Pauſaniae loco modo laudato, ubi Aegyptius quidam, Orpheum et Muſaeum ex Aegypto eſſe oriundos, contendit, magiae hoc genus derivatum eſſe ex Aegypto concludat: addendum hoc eſt, primo loco Aegyptio haec affirmanti haud multum eſſe fidei habendum; deinde mentiri eum manifeſte, cum Orpheus in Thracia natus graviſſimorum et antiquiſſimorum ſimul auctorum conſenſu perhibeatur; denique in Thracia tum temporis jam viguiſſe incantationum in ſanandis morbis uſum, Zamolxin namque Thracem docuiſſe incantandi quasdam formulas, quibus in ſanandis morbis ſit utendum, quin et inter Hyperboreos Abarin reliquiſſe incantationes poſteris, diſerte Plato ſcribit, *) cui aſſentit Clemens Alexandrinus. **) Plinius ***) igitur, qui expertem magiae Thraciam pronuntiat, aut ſe induci in errorem eſt paſſus, aut incantationes ad magiam non judicavit referendas.

Magiam a primis gentis incunabulis Graecus imbibiſſe.

Eſſe autem magiam aut inter ipſos Graecos natam, aut a primis gentis incunabulis naturae ejus quaſi inſitam, eam inprimis, quae ſanandos ſibi morbos ſumit, ex ipſis antiquiſſimorum Graecorum apparet de morborum natura opinionibus. Qui in legendo Homero accurate ſunt verſati, morbos ſecundum Homerum immitti a Diis, Apolline inprimis, norunt. Idem de Diana antiquiſſimas tradere fabulas conſtat. Graeci itaque cum de morborum natura idem, quod barbari hodie ferme omnes, ſentirent; non potuerunt non Deorum etiam auxilium in ſanandis iisdem adhibere, et ad ritus quosdam ſecretos incantationesque confugere. Graeci porro cum teſte Homero artes inſuper doceri a Diis homines, ingenii praeſtantiam ab iisdem in homines derivari, conſilia denique praeclara a Diis inſpirari animis noſtris, verbo cuncta quae magna habentur et eximia, coelitus in homines putarent manare: hoc ipſo deſcendere ad artes magicas cogebantur.

Cap. VI.

*) Ephor. ap. Diod. Sic. V. p. 230. ed. Stephan. 1559.

**) Eurip. Cycl. v. 642.

***) Ejusd. Iphig. in Aulide v. 1211.

†) Pauſan. Eliac. poſter. p. 199.

††) Plato de Rep. II. p. 595.

†††) Arpe de Taliſm. p. 74.

*) Plato Charm. p. 463 — 465.

) Clem. Al. Admon. p. 46. *) Plin. XXX, 1.

Cap. VI.

DE MAGIA GRAECORVM A BELLIS PERSICIS AD PTOLEMAEOS VSQVE.

Magiae vocabulum a Perſis Graeci mutuum ſumſerunt.

Magiae vocabulum e Perſico dubio procul in Graecum eſt ſermonem traductum; id que ea demum aetate fieri coeptum, qua Graeciam Perſae, Dario et Xerxe regnantibus, invaſere. Hinc fit, ut ab hujus aevi ſcriptoribus, Aeſchylo, Hippocrate, Pindaro, primum adhibeatur, qui praeceſſerunt eos, prorſus id ignorantibus, Homero nempe, Heſiodo aliisque, quorum paſſim fragmenta exſtant. Idem diſertis etiam verbis tradit Plinius, Oſthanem Xerxen comitatum, bello, quod is Graeciae intulit, velut ſemen artis portentoſae ſparſiſſe, obiter infecto, quacunque commeaverat, mundo. Quod certum eſt, hunc maxime Oſthanem ad rabiem, non aviditatem modo ejus ſcientiae Graecorum populos egiſſe, hunc eundem primum de magia commentatum aliquid eſſe. *) Quamquam autem in plurimis accedam Plinio, non poſſum tamen non primae Perſarum expeditioni aliquid etiam tribuere momenti in ſpargenda per Graeciam magia peregrina; neque enim probabile eſt hominem unum, eumque peregrinum tantum valuiſſe, ut Graeciae omni magiae injiceret aviditatem, niſi ante jam ad ſuſcipiendam eam praeparata fuiſſet, et iis, quae in prima Perſarum expeditione aut audierat, aut viderat, jam accenſa. Quantopere autem haec ars animos omnium occuparit, argumento eſt, quod ab eo tempore omnes fere celebriores Graecorum ſcriptores magiae vocabulo utuntur, aliaque de arte haud raro adſpergunt; id quod ſatis, quae ſequuntur, demonſtrabunt.

Aliunde inſuper Magia in Graeciam eſt tranſlate.

Praeter Perſicae hoc magiae genus, alia aliunde a multis in Graeciam hac tempeſtate ſunt illata; ut recte idem etiam Plinius docet: ſummam litterarum claritatem gloriamque antiquitus, et pene ſemper ex ea ſcientia petitam; certe Pythagoras, Empedocles, Democritus ad hanc diſcendam navigavere, exiliis verius quam peregrinationibus ſuſceptis. Hanc reverſi praedicavere, hanc in arcanis habuere. **) Qua in re etſi iterum nequeam aſſenſum praebere Plinio, Pythagoram et Democritum ad diſcendam magiam itinera feciſſe longinqua, quaſi nil aliud habuiſſent in votis quam diſcere magiam; etſi praeterea in errorem eum abripi ſeſe putem paſſum ab aevi poſterioris impoſtoribus, ſuppoſititiis Pythagorae libris plurimum tribuentibus: eatenus tamen ei accedo, quatenus non ab omni magia alienum fuiſſe Pythagoram narrat.

Pythagoras Magiae ſtudioſus.

Multi enim, iique haud leves auctores in Plinii ſententiam eunt, quos inter praecipui ſunt Hieronymus, quem ſuſpicor eſſe Rhodium illum ſub Ptolemaeo Philadelpho florentem, ***) qui ad inferos eum deſcendiſſe, ibique Heſiodi animam aeneae columnae vidiſſe alligatam, audiſſe ſtridentem †); Alexander polyhiſtor Sullae coaevus, qui daemonas et heroas hominibus mittere ſomnia et morborum ſanitatiſque ſigna, ad hos pertinere luſtrationes, expiationes, divinationem, vaticinia, id genus alia ††); Timon denique Phliaſius, qui praeſtigias aut magicas eum artes (γοητειας) amplexum refert. †††) Conſtans adeo hoc eſt apud omnes omnis aevi ſcriptores Graecos, ut Lucianus *) et Plutarchus

*) Plin. XXX, 1. **) Ibid.

***) Jonſ. de ſcript. hiſt. phil. II, c. 3. §. 6.

†) Laërt. VIII, 21. ††) Ibid. VIII, 32.

†††) Ibid. — 36.

*) Lucian. Vitar. auctio T. III, p. 94.

Digitized by Google

chus *) praeſtigias ei objiciant, ut Plinius de magicis herbarum viribus eum ſcripſiſſe affirmet, **) ut Ariſtophanis Scholiaſtes docuiſſe eum affirmet, ſi quis, ubi luna eſt plena, ſanguine nonnulla ſpeculo inſcribat, ſpeculumque lunae obvertat, poſſe omnia in lunae diſco legi. ***) Auguſtinus uſum etiam hydromantia et necyomantia ſcribit Pythagoram, nec id ſine auctoritate idonea, deſcenſus enim ad inferos nihil eſt aliud quam necyomantia alio nomine velata. †) Alia brevitatis cauſa omitto. Hacc ſecuti ſeriores Pythagorei, familiaritatem ſibi intercedere cum daemonibus gloriabantur adeo, ut auctore Apulejo Ariſtoteles ſcriptum reliquerit, Pythagoreos mirari oppido ſolitos, ſi quis ſe negaret unquam vidiſſe daemonem. ††) Haec Platonici juniores et Pythagorei adeo non negant, ut magnifice inſuper augeant, et in gloriam magiſtri, familiariter Diis utentis, vertant ſummam, infamiam avertant, vera fuiſſe ab eo edita miracula, omni virium contentione nobis perſuadentes. Solent quidem omnia haec mendacitati Pythagoreorum juniorum, aut odio in religionem Chriſtianam ſuſcepto adſcribi: verum qui ſecum reputaverit, antiquas eſſe quas laudavimus auctoritates, et famam conſtantiſſimam; is parum hoc judicabit habere probabilitatis. Quin noſtrae potius ſententiae favebit magis, ſi temporum ſimplicitati et genio ſeculi id magiae ſtudium et Pythagorae opiniones maxime fuiſſe congruentes, perpendat. Aurium enim, qui ultro interdum oritur, ſonum, Daemonum aut Deorum vocem, †††) ſonumque aeris purgati, incluſam aeri Daemonis vocem *) exiſtimabat Pythagoras. Si cui non ſuffecerint haec, eum revocare in animum Pythagorae, et Pythagoraeorum vitae genus prorſus ſingulare, religionis ſtudium inſigne, myſteria et ſecreta cum ſilentio, veſtitum in myſteriis quibusdam eorum miniſterio mutatum; haec aliaque comparare eum auctoritatibus allatis, ac videre, anne exſurgat inde probabilitas ſumma, Pythagoram eum diſcipulis intimam cum geniis ac diis familiaritatem quaeſiſſe ſummo ſtudio, vehementer rogo.

Idem porro demonſtratur.

Haec tum temporis ſenſiſſe homines de rebus a naturae ordine nonnihil recedentibus, morbis praecipue, ſcriptoris, qui hanc aetatem ferme attigit, teſtimonio mox declarabimus, ut adeo facilius credi poſſit, eadem ſenſiſſe et Pythagoram. Quae cum ita ſint, a fide non eſt alienum, Pythagoram in Aegypto, aliisque quae adiit locis, harum rerum haud parum fuiſſe curioſum, Graecorumque ſuperſtitiones magicas peregrinis auxiſſe caerimoniis, et incantationum aut divinandi generibus. Sapientiam enim hujus viri qui noſtro metiuntur pede, egregie profecto falluntur; nec praeterea hoc obeſt pietati Pythagorae vehementer celebratae, quin pars potius pietatis et cultus divini, cum genii omnes et daemones apud Homerum non minus quam Heſiodum exiſtimentur boni, adeoque magicis artibus, quae horum fiebant auxilio, a malorum geniorum improbitate infamiae nondum nota eſſet inuſta.

Numerorum vis magica ex placitis Pythagoreorum.

Numeris ineſſe magnam vim cenſebant Pythagorei, non ita tantum ut res numeris eſſent ſimiles, numerique rerum naturam exprimerent, **) ſed ita etiam ut ineſſet iis poteſtas

*) Plutarch. Numa p. 64. **) Plin. H. N. XXIV, 17.

***) Ariſtoph. Nubes act. II. ſcen. 1. v. 169. Aurel. Allobr. 1601. cf. Menag. ad Laert. VIII, 36.

†) Auguſt. de Civ. Dei VII, 35.

††) Apul. de Deo Soc. T. II. p. 115.

†††) Aelian. V. hiſt. IV, 17.

*) Porph. vit. Pyth. p. 41.

** Theologum. Arithmet. Theon Smyrnaeus. Ariſtot. metaph. I, 5. Hierocl. in aur. carm. p. 228. Paris. 1583.

teſtas efficiendi mira, et flectendi Deos aut allieiendi praecipua. Hinc tetractyn tanto habebant in honore, ut per eam jurarent, omniumque numerorum exiſtimarent potentiſſimum. *) Praeterea figuras etiam geometricas Diis quibusdam exiſtimabant eſſe ſacras, ut cuilibet fere Deorum ſua eſſet figura, naturae ejus quam maxime ſimilis. **) Hauſerunt id tum ab antiquis Graecorum ſuperſtitionibus, tum etiam ex Aegypto, novisque inſuper argumentis fulciebant, colligendo ſtudioſe, quaecunque in rerum natura certo dierum, menſium, aut annorum numero abſolvuntur, ***) indeque hanc numeris inhaerere vim perperam concludentes; videntur itaque ad res magicas numeros et figuras adhibuiſſe, iisque in cultu Deorum, ad vaticinia, adipiſcendamque rerum occultarum cognitionem uſi. †) Petita haec procul dubio ſunt ex Aegypto, unde arithmetices et geometriae hauſta eſt peritia; etſi a vero non abludat, fuiſſe et in priſcorum Graecorum ſuperſtitionibus, quae in eadem ſententia eos confirmarent. In ſacris enim faciendis, numeris quibusdam tamquam Diis acceptiſſimis, ſacerdotes ubique fere utuntur. An autem haec jam docuerit Pythagoras, ponere pro certo non auſim.

Qualis vulgi fuerit de morbis opinio ſub belli Perſici tempeſtatem.

Ingentem his omnibus lucem affundit, quod apud Hippocratem, aut antiquiorem forte Hippocrate, libri de morbo ſacro auctorem, legitur, idemque ſimul, quae dicta ſunt hucusque, fulciet: Epilepſiam, inqnit vir longe ſupra ſeculum ſapiens, homines exiſtimant eſſe morbum divinum, veram ejus naturam ignorantes, ideoque purgationibus aut incantationibus ſtudent ei mederi. Qui primi hunc morbum dixerunt ſacrum, ſimiles mihi videntur fuiſſe iis, quales nunc ſunt magi, expiatores, circulatores, qui magnam affectant pietatem, et ſupra vulgus volunt ſapere. ††) Magi ergo tum temporis nuper erant orti. Quodſi magiae nomen et ars, qualis tunc exercebatur, antiquum fuiſſet, non adjeciſſet libri auctor, quales *nunc* ſunt magi; vixit autem is circa belli Perſici tempeſtatem, ut qua accuratius demum Graeci coeperunt philoſophari. Acrius deinde in impoſtores ejusmodi invehitur ſcriptor praeclarus: quicunque, inquit, luſtrationibus et magicis artibus hunc morbum ſanat, ad alias etiam res facile eadem adhibebit, eoque ipſo Deum plane tollet, ut adeo horum hominum oratio impia potius quam pia videatur. Cum enim hi, lunam ſe detrahere de coelo, ſolem obſcurare, tempeſtates et ſerenitatem efficere, imbres porro et ſiccitatem, frugum ſterilitatem, aliaque hujusmodi facere ſe affirment, idque initiationum, aut ſimilium his caerimoniarum auxilio: negare Deos mihi quidem videntur, eorum ſaltem fateri imbecillitatem, quippe qui mala nequeant arcere. Quodſi enim magicis artibus et ſacrificiis lunam aliquis poteſt de coelo detrahere, ſolem obſcurare, tempeſtatem excitare: haec ego omnia, non Deorum, ſed hominum exiſtimo nutui parere, aut infirmos eſſe Deos, ab hominibus pro lubitu ſubigi ſe et cogi patientes. Vero ergo eſt ſimile, haec ab hominibus hiſce victus quaerendi cauſa fingi, praecipue cum pro morbi hujus phaenomenis diverſis, Deos etiam diverſos afferant ejus auctores. Ubi enim aegri imitantur capras, aut in dextris corporis partibus convelluntur, matrem Deorum morbi dicunt eſſe cauſam; ubi voce altiori et vehementiori clamant, equi hinnitui

 ſimile

*) Carm. aur. 147. Plutarch. de Iſid. et Oſ. T. II. p. 381.

**) Plutarch. de Iſ. et Oſ. p. 381. et alibi paſſim.

***) Laërt. VIII, 29.

†) Porph. de abſt. II. p. 188. Lugd. 1620.

††) Hippocr. de morbo ſacro c. I.

ſimile id exiſtimantes, Neptunum; ubi excrementorum aliquantum emittunt, Hecaten Enodiam; ubi crebrius et tenuius idem fit, inſtar avium, Apollinem Nomium; ubi ſpumant ore, Martem eſſe auctorem volunt. Quaecunque noctu nos terrent, aut a mente alienant; quoties e lecto proſilimus; ea Hecates fieri inſidiis putant, et heroum inſultibus: unde purgationibus, expiationibus, et incantationibus utuntur, quae expiationibus ſunt adhibita aut defodiunt, aut in mare abjiciunt, aut in montes ferunt, ubi mortalium nemo accedat, eaque contingat. Quodſi Deus eſſet morborum auctor, in templum haec eſſent portanda, Deoque reddenda. At haud facile mihi equidem perſuaſerim, a Deo hominis corpus inquinari, rem ſordidiſſimam a puriſſima. *) Praeclare haec monet Hippocrates, ſive quicunque fuerit libri auctor, contra ſuperſtitioſos hoſce vanosque circulatores; unde ſimul intelligitur, late admodum tum temporis hanc ſuperſtitionem ſerpſiſſe, multosque Deos pro variis morborum phaenomenis, eorum auctores habitos, nec malis quibusdam geniis id negotium fuiſſe demandatum; id quod egregie confirmant, quae ſupra monui, daemonas malos, aut Deos malos in Graecorum religionibus tum nondum fuiſſe; prodeſſe aut obeſſe eosdem pro lubitu, aut potius, prout homines ſeſe erga eos geſſerint.

Oſthanes peregrinae Magiae genera multa Graeciae intulit.

De aetate Oſthanis, qui primus Perſarum peregrinam Graecos magiam docuit, inter auctores nihil fere diſcrepat: in eo tamen vehementer errat Euſebius, quique eum exſcripſit Syncellus, in Aegypto Democritum ab eo eſſe initiatum, miſſo huc a Perſarum regibus, ut Aegypti ſacerdotibus praeeſſet, eumque Democritum et Mariam quandam mulierem Hebraicam in libris ſuis vehementer laudaſſe, quod artem ſapienter occultarint et verborum ambiguitatibus texerint. **) Magis enim probabile eſt, quod narrat Plinius, Oſthanem ipſum adiiſſe Graeciam, nec in Aegypto eum adiiſſe Democritum, ut qui, auctore Plinio, de alio potius mago multa ſcripſit, magiſtrum Oſthanem oblivioni non traditurus, ſi uſus eo fuiſſet. Quod autem praecipuum eſt, Oſthanem narrant a Democrito laudatum, quaſi poſt bellum Perſicum non vixiſſet Democritus, et libros in patriam redux ſcripſiſſet. Unde efficitur, Oſthanis librum, quo uſus eſt Euſebius, non fuiſſe genuinum, id quod argumentis ſupra allatis plus ponderis adjicit. Argumentum libri accuratius exponit Plinius his verbis: ut narravit Oſthanes, ſpecies magiae plures ſunt, namque et ex aqua, et ex ſphaeris, et ex aere, et ex ſtellis, et lucernis, et pelvibus, ſecuribusque, et multis aliis modis divina promittit, praeterea umbrarum, inferorumque colloquia. ***) Liber, quo uſus eſt Plinius, magis videtur fuiſſe genuinus, quam cujus mentionem facit Minutius Felix, quosque praeter eum laudavimus alii; omnia enim divinationum et magiae genera complectitur, quibus uſos Perſas ſupra eſt demonſtratum: immo quaedam ab aliis non commemorata adjiciuntur divinationum genera. Quae cum per ſe ſint levia, libenter nunc praeterimus, lectorem interim harum forte rerum magis curioſum ad Peuceri de praecipuis divinationum generibus librum ablegamus, ubi ſatis illi ſperamus iri factum. Inerant eidem libro, de conſenſione et diſſenſione rerum inter ſe, id eſt de ſympathia et antipathia, nonnulla, de quibus, teſte Democrito, ſcripſiſſe Oſthanem auctor eſt Tatianus. †) Neque mirer equidem, adeo antiquas eſſe ſympatheticas

et

*) Hippocrat. de morb. ſacr. c. 2.

**) Euſebius Chronic. I, p. 43. Syncell. Chronograph. p. 198. Venet. 1729.

***) Plin. XXX, 2.

†) Tatian. adverſ. Graecos column. 56. apud de la Bigne bibl. patrum T. VII.

et antipatheticas nugas, eum, quibus eae nitantur experientiae, ſatis ſint obviae, cumque miraculum rei, cujus cauſa in oculos ſtatim non incurrit, non potuerit non hominum, philoſophiae adhuc rudium, in ſe animos oculosque convertere. Ita mihi potius perſuadeo, his ipſis, ſimul animadverterentur a callidis hominibus, egregie ad praeſtigias, incantationum vires confirmandas, homines attonandos, praeſtigiatores uſos, ut iisdem utuntur hodieque, poſtquam praeſtringendi oculos vis deceſſit, ad praeſtringendos imperitorum animos. Quanta inde ſit hauſta demonſtrationum ad ſtabiliendam magiae veritatem multitudo, dici vix poteſt, idque infra pluribus docebitur.

Favit Oſthanes etiam amuletis.

Praeterea ſympathiae et antipathiae magnam apud plebem et noſtram habent auctoritatem, nec aliunde videntur ad gentem noſtram allatae, cum nimis late pateat earum, apud homines libris legendis parum deditos, auctoritas, quam ut repeti origo a peregrinis queat. Hinc inclinat animus ad credendum, ſponte naſci hos errores, reperiri etiam apud omnes alias gentes, in cognoſcenda rerum natura eodem usque progreſſos, debere; et ſi, qui eas nationes adierunt, de iis ſilent, negligentiae id eorum aut ſermonis ignorantiae deberi. Ex eodem libro Alexander Trallianus affert hanc curandi comitialis morbi rationem: corallium, et glycyzidem ſolanique radicem luna inclinante collectam, illigatamque in linteolum lineum appendito. *) Favebat ergo amuletis quoque Oſthanes.

Succeſſores Oſthanis.

Huic Oſthani ſucceſſere apud Perſas praeter Oſthanem alterum, de quo infra, Aſtrapſychi, ſive, ut malunt alii, Aſtrampſychi, Gobriae et Pazatae, eaque magorum ſucceſſio ad Alexandrum usque Magnum tenuit. **) Inter hos Aſtrampſychus ſcripſiſſe de ſomniorum interpretatione dicitur ***), exſtare adhuc librum hujus argumenti, verſibus ſenariis ſcriptum, addit Menagius. †)

Dardanus.

Magnam nominis celebritatem haud diu poſt expeditionem Xerxis in Graeciam adeptus eſt etiam Dardanus Phoenix et Apollonices Coptidenes, ſive ut legunt alii, Apollobeches Coptites; e quorum libris multa putabatur Democritus hauſiſſe. ††) Hic ab omnibus fere antiquitatis ſcriptoribus, quoties de magia loquuntur, ſolet laudari, †††) ut conſtet, inter primos eum magos relatum fuiſſe. Ceterum de opinionibus huic viro propriis nihil uſpiam invenio proditum memoriae.

Democritus perhibetur magus.

Orto ſemel initio, quam celeriter magicae artes apud Graecos adoleverint, quamque multos ubique invenerint patronos, eosque egregios cetera viros, dici vix poteſt. Inter praecipuos earum propugnatores non modo, ſed etiam doctores, Democritum collocat Plinius, multa ex ejus libris artificia magica paſſim adducens. Sunt autem eorum, quibus uſus eſt Plinius, tituli, Chirocmeta (ita enim recte Salmaſius emendat, *)) quae genuina eſſe Democriti, Plinius putat conſtare **) et de Chamaeleonte ***), addit his Columella alium, qui ὑπομνηματα inſcribebatur, cujus auctorem verum eſſe Dolum Mendeſium affirmat †); et alium, cui titulus inerat περι ἀντιπαθων, ††) qui quin ſit Democriti,

*) Al. Trallian. I, c. 15.

**) Laert. prooem. ſect. 2. Suidas μαγοι, is cetera ſequitur verbotenus Laertium, ut ſolet, Aſtrapſychi modo nomen in Aſtrampſychi, alibi in Aſtampſychi mutat.

***) Suidas ἀστραμψυχος. †) Menag. ad Laert. l. c.

††) Plin. XXX, 1.

†††) Tertullian. de An. c. 34. Apulej. Apol. p. 216, 149. Baſil. 1597. Arnob. adv. gent. I, p. 19.

*) Salmaſ ad Sol. p. 775.

) Plin. XXIV, 17. *) Ib. XXVIII, 8.

†) Colum. de R. R. VII, 5. ††) Ib. XI, p. 401. Lugd. 1541.

criti, non videtur dubitare. In omnibus his libris portentoſa et magica multa tradebantur. Fuere tamen, qui, an ſint genuini, dubitarent vehementer, quorum ego ſententiam meam facere nullus dubito. Ac primo quidem loco, qui de Democriti libris egerat accuratiſſime, Thraſyllus, plane hos omiſerat; deinde Laertius haud obſcure innuit, ſe eosdem inter ſpurios referre, catalogo Thraſylli haec adjiciens: ſunt, qui Democrito etiam haec tribuant — reliqua autem aut ex ejus libris ſunt excerpta aut omnium conſenſu ſpuria. *) Habet quidem obſcuritatis aliquid hic locus; commode tamen videtur intelligi et de libris poſſe, quos omiſerat Thraſyllus, ut adeo reliqui omnes ſpurii ſint habendi. Huic ſententiae favet etiam Gellius, librum de Chamaeleonte abjudicans Democrito, ſimul, multa videntur ab hominibus male ſolertibus hujusmodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis auctoritatisque ejus perfugio utentibus, egregie notans. **) Id quod non diſſimulat ipſe Plinius: in tantum, inquit, fides iſtis faſque omne deeſt, adeo ut ii, qui cetera in viro (Democrito) probant illo, haec ejus eſſe opera inficientur; ſed fruſtra. ***) Maximum denique his accedit pondus e philoſophia Democriti, a ſuperſtitione omni magiaeque vanitate alieniſſima; qui enim his potuit habere fidem philoſophus Abderites, omnia exiſtimans fieri neceſſitate fatali, †) nihilque adeo relinquens Deorum aut Daemonum poteſtati; in philoſophia porro morum vitam docens agere beatam et ab omni ſuperſtitionum terrore remotam ††).

Animus Democriti a Magia alienus. Quamquam igitur Salmaſius, Plinium ſequens, a magia non fuiſſe alienum putet Democritum, et Chirocmeta Democrito tribuat auctori, †††) quem ſequi etiam Menagius videtur *): haud tamen dubitaverim ire in ſententiam Gellii, et ſpuria haec omnia pronuntiare. Quo de genere eſt etiam, qui ſub Democriti nomine exſtat de arte ſacra, ſive de rebus naturalibus et myſticis libellus. **)

Id quod porro oſtenditur. Unum his videtur obſtare, quod in genuinis Democriti libris probabile eſt, artificia magica fuiſſe tradita, quibus moti impoſtores, hujusmodi ei ſuppoſuerunt libros, nec argui fraudis manifeſtae poterant. Hine expediet nos, quod obiter narrat Solinus, eſſe in agro Corſicano lapidem Catochiten, cui inſit de glutine lentiori aliquid, parque gummi; Democritum Abderitem oſtentatione hujus ſcrupuli frequenter uſum ad probandam occultam naturae potentiam, in certaminibus, quae contra magos habuit. ***) Impugnavit ergo magos Democritus, idque ea ratione, ut quae ipſi a viribus geniorum derivabant, naturae adſcriberet poteſtati occultae; experientiisque ſimul demonſtravit, eſſe in rerum naturis vires occultas, miraſque, a daemonibus perperam derivatas. Democritus porro in experimentis his narrandis, nimiam dubio procul prodebat credulitatem, ſeculi genio facile condonandam, indeque factum, ut in ſuas eum partes invitum pertraherent magi, ejusque auctoritate commenta multa roborarent, utque adeo ipſis denique favere Magis crederetur. Quamquam itaque ad cognoſcendas Democriti opiniones peti nihil e Plinio queat praeſidii; tamen quid ſenſerit Dardanus ejusque coaetanei, colligi inde putem.

Quod

*) Laert. IX, ſ. 48, 49. **) Gell. X, 12.
***) Plin. XXX, 1. †) Laert. IX, 44.
††) Id. IX, 45. †††) Salmaſ. in Solin. p. 69.
*) Menag. ad Laert. IX, 49. **) Id. l. c.
***) Solin. c. 3.

Digitized by Google

Quod cum haud parum in hiſtoria magicae artis trahat momenti, excerpenda puto e Plinio, quae huc pertinent, in quibus praeterea ſuperſtitionum, hodiernarum quoque, haud levia conſpiciemus veſtigia. Praetermiſſis, de quibus ſupra jam, cum agerem de Perſarum Magis, eſt dictum, quaeque ſumſiſſe ſe ex Democrito Plinius teſtatur, ad alia pergimus; dixit Democritus, credidit Theophraſtus, eſſe herbam, cujus contactu illatae ab alite quam retulimus, exiliret cuneus a paſtoribus arbori adactus. *) Similis ſane herba ei, quam Springwurzel hodie vocant, quaeque clauſtra omnia contactu dicitur reſerare. De animalium aut ſingularum corporis partium poteſtatibus, haec porro apud Democritum legerat Plinius: exſtant commentationes Democriti, ad alia noxii hominis e capite oſſa plus prodeſſe, ad alia amici et hoſpitis **). Viget eadem perſuaſio apud plebem etiam noſtram, e patibulis efficaciſſima petentem ad miracula perpetranda praeſidia. Quae de Chamaeleonte, ***) rana †) aliisque e Democrito affert Plinius, apud ipſum videantur. Haec qui legerit, eſſe cuncta de genere eo, quod ſympatheticum et antipatheticum hodie vocant, ſimillimaque iis, quae apud plebem, ſive ruſticam, ſive urbanam, plebem etiam ſcriptorum, inter nos celebrantur, ſtatim intelliget. Adeo verum eſt, plebem ubique gentium eſſe ſibi ſimillimam, idque eo magis, cum neceſſe ſit, homines eundem cultus gradum adeptos, iisdem fere opinionibus eſſe imbutos; ſunt enim opinionum cauſae apud omnes ferme eaedem, res namque, quae in ſenſus incurrunt, ſenſuum et phantaſiae errores et fallaciae ferme iidem, modus concludendi inde quicquam et notiones derivandi etiam idem, ut adeo e cauſis iisdem non poſſit non idem etiam manare effectus. Ineſſe herbis vires haud exiguas in vulneribus ſanandis, aliisque morbis depellendis, intellectum mature eſt ab hominum genere, ſive inſtinctu, ſive beſtiarum imitatione id edocto. Hanc vim cum pendere a Daemone ſingulas incolente herbas, aut a Deo vim ſuam iis infundente, aſtrorum nempe poteſtate, ſibi perſuaderent homines; noviſque ſaepe herbarum miraculis in ſtuporem agerentur: inſita mortalium animo aviditate, et augendi omnia proclivitate, exſpectare omnia a plantis, et nihil non eis tribuere coeperunt. Medium enim tenere adeo eſt beatorum, ut pauci, iique ſero demum id attingant. Adjuvabant haec circulatores, praeſtigiatores, ſacerdotes, aliique quorum intereſt, fraudibus imperium ſibi in animos et oculos imperitorum arrogare. Praeterea omnem hanc errorum cohortem regit aut gignit aliud rationi noſtrae inſitum, cujus vi a ſimilibus ſimilia, a contrariis contraria, adeoque a raris, aut quae fiunt extra ordinem, rara etiam miraque exſpectamus. Hinc factum, ut ſi quem cernerent ſupplicio affectum, peculiarem ineſſe oſſibus ejus ac raram crederent poteſtatem, ut ab animalibus raro viſis, aut facile non capiendis, more aliquo inſolito viventibus, magna ſibi promitterent emolumenta. Opiniones Dardani.

Alius longe generis eſt Empedocles, etſi eum Plinius, inter magos jure optimo collocans, non diſtinguat a Democrito. ††) Sunt certe argumenta omni exceptione majora, quibus magicas exercuiſſe artes convincitur. Praeterquam enim, quod Satyrus ſcripſit, Gorgiam Leontinum, ſeſe affuiſſe Empedocli magiam exercenti, dixiſſe, †††) ipſis etiam verſibus ſuis arguitur ſatis. His promittit ſeſe docturum, qua ratione venti compeſcantur, Empedocles Magiae fautor.

*) Plin. XXIV, c. 2. **) Id. XXVIII, 2.

***) Id. XXVIII, 8.

†) Id. XXXII, 5. X, 49. cf. Columella de R. R. XI, p. 401.

††) Plin. XXX, 1. †††) Laert. VIII, 59.

Digitized by Google

tur, et incitentur, ſerenitas coeli a tempeſtate et imbribus reducatur, aut tempeſtates mutentur in ſerenitatem, aut in vitam revocentur defuncti; *) ſcripſit praeterea Heraclides (Ponticus procul dubio, Platonis auditor) eum mulierem mortuam vitae reſtituiſſe. **)

Daemonas bonos et malos primus videtur Empedocles agnoviſſe.

Ceterum ab Empedocle ortum videtur initium diſtinguendi daemonas in bonos et malos; ante hunc certe ejus rei apud Graecos veſtigium occurrit nullum. Docuit enim Empedocles daemonas peccare, ideoque a Diis in exilium actos oberrare, et calamitates multas ſubire, id quod ad ipſa Philoſophi Agrigentini carmina provocans narrat Plutarchus ***), verſus etiam ipſos alio loco adſcribens, qui ſic habent: aether pellit daemonas in mare, mare exſpuit eos in terram, terra ad ſolem, ſol in aetheris eos turbines rejicit, omnes autem odio eos habent, donec his poenis purgati, locum et ordinem natura ipſis debitum recipiant. †) Haec ex Orientis aut Aegypti forte opinionibus hauſta, unde Plutarchus loco priori, videri id ſibi audacius dictum et βαϱβαϱικώτεϱον, adjicit, per ſecula aliquot a philoſophis neglecta, Platonici tandem juniores arripuerunt, factaque ad magiam applicatione, genera inde duo ejus procuderunt.

[illegible]ia [illegible] ge- theo- [illegible]sicum [illegible]re pro- [illegible]garunt.

Aliud hac tempeſtate emerſit magiae genus, ortum quidem diu ante, ſed multis modis imperfectum, et multis barbariei primae conſectariis permixtum. Myſteria nempe diu ante in Graeciam, ſeu invecta, ſeu ſponte ibidem nata, philoſophia caput extollente, magnam adepta ſunt celebritatem. Eſſe haec ſummae feruntur antiquitatis, et ab Orpheo, aliisque ante bellum Trojanum, ex Aegypto et Thracia praeſertim petita, ab Homero tamen, Heſiodo aliisque, quorum paſſim exſtant fragmenta, plane ſilentur. Sub aetatem autem Pythagorae et Pythagoreorum ad magnam pervenerunt claritatem, ut deinde vir bonus vix putaretur, qui initiatus iis non eſſet, de quarum origine, peregrina ſit nec ne, definiri certi quicquam vix poteſt, quamquam enim plurimi forinſecus affirment invecta, iidem tamen maximam partem ſunt hi ipſi, qui omnes Graecorum literas aut artes derivant aliunde, priſcam ſequentes perſuaſionem, quae nihil cujusque populi relinquebat inventioni, et ſi qua gens eſſet antiquior, inde derivanda cenſebat, quae alibi reperiebantur. Ex quo intellectum autem eſt, apud plurimas nationes barbaras myſteria ſponte naſci, idque ob eam maxime cauſam, quod medici et vates, occultare artem cupientes, quam, magiae prae ſe ferentes ſpeciem, exercent, ritus et caerimonias occultas, quibus initientur et ad ſilendum adigantur novi collegae, inveniunt: ††) ingens de traditionum harum veritate ſuboritur dubitatio. Equidem antiquitus exſtitiſſe apud Graecos myſteria, cum exſtiterint myſteriorum cauſae, fuerintque divini, et medici, Deorum ope artem ſeſe exercere profitentes, dubitem nullus. His Orpheus aliique novam forte ac peregrinam induerunt formam, quod ipſae etiam confirmant traditiones, ante Orpheum, tempeſtate Triptolemi celebrata jam eſſe myſteria, ab hoc in aliam redacta formam, docentes. Per multa haec ſecula in obſcuro delituere, idque minime mirum, reputanti ad ſolos principio divinos, medicos, verbo magos, ea pertinere, reliquis inde prorſus excluſis. Ridicula multa primaeque ſimplicitatis veſtigia iis neceſſe eſt adhaeſiſſe,

quae

*) Laert. VIII, 59. Ex his verſibus etiam nonnullos adduxit Clem. Alex. Strom. VI, p. 630.

) Id. VIII, 67. *) Plut. de orac. def. T. II. p. 418.

†) Plut. de Iſ. et Oſir. p. 361, T. II.

††) Meiners Grundriſs der Geſchichte aller Relig. c. 15. §. I.

Digitized by Google

quae ipſa temporis diuturnitas ac rationis humanae, meliora doctae, progreſſus ſenſim abolevit. Caput tamen omnis rei fuiſſe familiaritas cum daemonibus, ars adigendi eos, ut ſiſterent ſeſe ad lubitum divinorum, facerentque, quae juberentur, e barbararum gentium more judicanti mihi videtur. Eſt enim id in America, ſeptentrionali maxime, cujus mores et vitam accuratius pingunt peregrinatores, myſteriis propoſitum, conciliare candidato daemonem aut genium familiarem, qui in morbis curandis, futuris divinandis, occultis aperiendis, ei adſit; huc jejunia, cruciatus, quaeque alia ipſis ſunt patienda, tendunt, hoc ultimo initiationis die tandem perfecto, res tota ad finem creditur perducta. *) Idem in vetuſtiſſimis Graecorum myſteriis fuiſſe praecipuum, argumento vel id eſt, quod ſerioribus adhuc temporibus huc ſpectabant plurium myſteriorum ritus. Quod, obſcurius licet, produnt ſcriptores antiqui, utpote non audentes de re tam ſancta aperte loqui, quae quanta fuerit a ſacerdotibus ſacramenti religione undique ſepta, vel inde apparet, quod ſcriptores etiam Chriſtiani abjurata ſuperſtitione reliqua, tamen de myſteriis caute loquuntur, etiam ubi riſui ea exponunt. Hujus rei cauſam equidem ignorantiam vix putem, cum alia ſummo ſtudio ante occultata in lucem ab iis protrahantur, ut appareat plura eos non latuiſſe. Quod ut fiat manifeſtum, Euripides primo loco teſtimonium dicat; hic Theſeum in Hippolytum facit invehentem ita: tune cum Diis verſaris? tu caſtus es et incorruptus? — Jam gloriare abſtinentia ab eſu animalium, Orpheoque magiſtro! **) Hippolytum poeta myſteriis Orphicis initiatum fingit, eoque cum Diis familiaritatem contraxiſſe; (*θεοις συνειναι*). Euripidi ſuccurrat Plato, ut alter alteri lucem afferat; hic de vera loquens philoſophia, ad rerum divinarum Deorumque ipſorum ducente contemplationem, (Deos enim ipſos tantum non intueri nos, mente a ſenſibus prorſus abducta et in idearum intuitu defixa, haud obſcure philoſophus aliis locis prodit) qui huic ſe tradiderit, is, adjicit, perfectis ſemper myſteriis initiatus ſolus vere perfectus evadit, is ab humanis ſejunctus ſtudiis Deoque conjunctus, carpitur a multitudine, Dei eum eſſe plenum ignorante. ***) Vix ullus ſubeſſe his ſenſus alius poteſt, quam philoſophiam non minus quam myſteria, ad Dei nos contemplationem et familiaritatem evehere. Porro in Phaedone myſteriorum interdum injicit mentionem philoſophus, et loca tandem inferorum cum fluminibus, cruciatibus, et poenis improborum, campis etiam Eliſaeis, et pulchritudine mira rerum ibi conſpiciendarum, adjecto vocabulo: fertur, dicitur, vivis coloribus pingit, †) ut probabile ſit ex hoc ipſo, alicubi eum haec audiſſe, immo et vidiſſe, eaque adeo in myſteriis eſſe repraeſentata. Quam conjecturam egregie fulcit Themiſtius, cujus verba apponam, ut conferri cum deſcriptione Platonis queant, indeque non veritas modo, ſed etiam antiquitas rerum in myſteriis traditarum appareat. Morientes, inquit, idem fere quod magnis initiati myſteriis experiuntur, unde vocabulum etiam vocabulo, *τελευταν τω τελεισθαι* eſt ſimile. Praecedunt errores, diſcurſus moleſti, et itinera per tenebras ſuſpicionis plena, et exitus expertes; ſequuntur ante finem negotii execranda omnia, horror, tremor, ſudor, ſtupor; tum lux mira occurrit, loci puri, ac prata cernuntur, voces, ſaltationes percipiuntur, et multa in admirationem nos rapientia de rebus ſacris audiuntur, ſpecies ſanctae oculis obverſantur, inter quae, qui plane jam eſt initiatus

et

*) Lafiteau Moeurs de ſauvages. T. I. p. 330. Charlev. hiſt. de la Nouv. France T. III. p. 363. Götting. Reiſen Th. II, 155.

**) Euripid. Hippolyt. v. 947 ſqq.

***) Plat. Phaedr. p. 1223. †) Idem in Phaed. p. 81 ſqq.

et libertatem adeptus, coronatur, exſultat, cumque viris ſanctis et puris verſatur, profanam et impuram in terris degentium conſpiciens turbam in luto ac tenebris a ſe conculcatam et circumactam; mortis metu et dubitatione de bonis in vita altera conſequendis, ut ibi maneat, adductam. *)

Idem porro ſtabilitur.

Eadem, paucioribus tamen verbis, docet etiam Pindarus, beatus, inquit, qui vidit, quae ſunt apud inferos, (de myſteriis Eleuſiniis canens) is, vita quem habet finem, novit. **) His addit alio loco Clemens, in myſteriis magnis nihil amplius diſcendum relinqui, adſpici et mente comprehendi naturam omnium rerum, resque ipſas. ***) Quae omnia ſi perpendamus: nullum, puto, relinquetur dubium, quin in myſteriis magnis dii ipſi, daemones, quae ſunt apud inferos, quaeque manent probos non minus quam improbos, non verbis, ſed re ipſa ſint tradita, et repraeſentata, ut Deos ipſos ac daemonas putarent myſtae conſpicere et inter defunctos verſari. Quod ſi enim ſe eſſe inter homines alienam gerentes perſonam exiſtimaſſent; motus illi animorum, terrores, ſtupores, laetitia, et exſultatio locum habere nullum, nec myſteria ipſa haberi adeo ſancta potuiſſent et divina, ſed in riſum et contemtum brevi abiiſſent.

In myſteriis dii ipſi credebantur apparere.

Quod ne cui videatur concluſum audacius, teſtimoniis aliquot veterum conabor fulcire. Quod attinet ad myſteria, inquit Plutarchus, unde vera de daemonibus notitia maximis certiſſimisque argumentis, ex intuitu ipſo poteſt hauriri, os meum contineo, (ἐν ὅις τας μεγιςας ἐμφασεις και διαφασεις λαβειν ἐςι της περι δαιμονων ἀληθειας) †) multa ergo de daemonibus tradebantur in myſteriis, eaque non verbis ſed intuitu ipſo, quod aperte ſatis verba Plutarchi produnt. Idem verbis diſertis docet etiam Aeneas Gazaeus, qui apud Chaldaeos, Aegyptios et Graecos myſteriis praeſunt, magicis ſeſe carminibus animas etiam defunctorum pollicentur poſſe excire, et incantationibus trahere ac agere, quocunque libuerit, et quamcunque aliquis convenire cupierit, Orphei, Phoronei, aut Cecropis, idque faciunt gallis gallinaceis mactatis, characteribusque ſubſcriptis. ††) His non obſtat, quod ſacerdotes nonnulli, ſacrorumque miniſtri, Deorum leguntur perſonas geſſiſſe, hierophantes Demiurgi, id eſt, mundi opificis, qui facem praefert, ſolis, qui arae adſtat, lunae, praeco denique ſacer, Mercurii †††): induebant enim hi Deorum habitum, ut ritus magicos majori cum pompa celebrarent, forte etiam, quod ipſe Deorum habitus efficax ad animas defunctorum, daemonasque alios eliciendos exiſtimabatur ſolus, ut adeo inferri hinc nequeat, inanes tantum geniorum figuras apparuiſſe, idque initiatos haud ignoraſſe. Daemones enim ſi non eliciuntur veri, ſed dramatis in modum omnia aguntur; colligi inde nihil poteſt, quod veram eorum naturam aperiat ita, ut veriſſime hinc intelligatur, qualis ea ſit, nullumque amplius dubium ne philoſopho quidem, qualis Plutarchus erat, relinquatur. His addendum denique, myſteriorum quicunque feruntur auctores, magos ſimul perhiberi, idque non de Orpheo tantum, Muſaeo, Lino, ſed de Dactylis etiam Idaeis, nec rumore vulgi, ſed graviſſimorum auctoritate ſcriptorum, memoriae prodi. De Dactylis enim Idaeis ex Ephoro, Iſo-

cratis

*) Stob. Serm. 119. p. 602.

**) Clemens Alex. Strom. III, pag. 433.

***) Idem Strom. V, pag. 582.

†) Plutarch. de Orac. def. T. II, p. 417.

††) Aeneae Gazaei Theophraſt. p. 24.

†††) Euſeb. Praep. Ev. III, c. 12.

eratis aequali, cuique plurimum ſolet omnis antiquitas tribuere, Diodorus Siculus haec refert: fuerunt hi praeſtigiatores, (γοητες) id eſt magi, in incantationibus, initiationibus, ſeu luſtrationibus, aut expiationibus, (τελεταις) et myſteriis multam ponentes operam, iisque ipſis haud parum vulgus in ſtuporem dederunt. Horum e numero fuiſſe et Herculem, ſunt qui dicant, cujus rei argumentum afferunt, quod nunc etiam mulieres multae ab hoc Deo accipiant incantationes, et amuletis eum adhibent, ut qui magus fuerit, in expiationum, et luſtrationum ratione optime verſatus. *) Ab his igitur auctoribus cum manarint myſteria: poni alterutrum videtur debere, aut ab iis in myſteria multa eſſe magica invecta, qualis enim artifex, tale eſt etiam opus: aut e myſteriis ipſis, quaeque ibidem audiebantur et cernebantur, magos fuiſſe eorum auctores, eſſe ab hominibus concluſum.

Hinc myſteriorum eruitur indoles.

In ſummam itaque ut colligantur, quae diſputata de myſteriis ſunt huc usque; ſic equidem exiſtimo, myſteria majora antiquitus fuiſſe medicorum et divinorum initiationes, quibus ſuus cuique conciliabatur genius familiaris, omnium quae agebat, parabatque adjutor, eaque ab hoc hominum genere, pro ſimplicitate priſca, multis abſurdiſſimisque ſuperſtitionibus fuiſſe onerata. Poſtquam autem emerſit philoſophia, nec ferre amplius ridicula ejusmodi homines potuerunt, ſubtilius omnia coeperunt ad normam rationis exigi; accedebat, quod, cum magna miraque pollicerentur ſacerdotes; quicunque rerum ſub ſenſus non cadentium erant curioſi, quique accurate certoque Deorum et daemonum cupiebant naturam noſſe, expertes eſſe myſteriorum nolebant, adeoque philoſophi etiam iis cupiebant initiari. Horum e numero princeps dubio procul fuit Pythagoras, omnia ubique templa et adyta veſtigans, ſacerdotumque amicitiam avide expetens. Ab hoc diſcipulisque ejus multa in myſteriis, Orphicis maxime, nova ſunt invecta. **) Quorum praecipuum mihi quidem videtur fuiſſe hoc: ut in myſteriis ſanctius aliquod et purius praeſcriberetur vitae genus, quo ad Deum et daemonas accederent myſtae propius, et mente extra ſe rapta cum Diis verſarentur; verbo, ut inirent cum diis et Daemonibus familiaritatem, fierentque quos homines noſtri vocant Geiſterſeher. Hinc myſticae apud Graecos philoſophiae origo; hinc diſcrimen inter magiam vulgarem et philoſophicam ortum, ut pluribus mox dicemus, ubi de ſuperſtitionibus vulgi nonnulla praemiſerimus.

Amuleta Periclis aetate.

Uſum amuletorum Periclis aetate primum deprehendo, is enim ipſe, Theophraſto auctore, morbo correptus a mulieribus appenſum ſibi amuletum geſtabat. ***) Qua ratione confecta ſint, nec etiam an Periclem ſuperent antiquitate, diſertis verbis ſcriptum invenio nuſpiam. Quoties autem animum adverto ad mulieres amuleti hujus opifices, non poſſum non anilem hanc ſuperſtitionem admodum exiſtimare antiquam, nec aliunde inſuper illatam; cum ſuperſtitiones peregrinae ad muliercula ſero penetrent.

Sagae Theſſalae in Graeciam reliquam penetrant.

Inter gentes barbaras haud paucas vetulae ob magiam, eam maxime, quae in perniciem hominum ac pecorum vertitur, habentur infames; idem in Graecia quoque evenit: ut enim taceam Circen et Medeam, a primis inde temporibus incantandi arte famo-

*) Diod. Sic. IV, p. 230.

**) Herodot. II, c. 81.: quod ſi enim, ut veſtem aliam adhiberent in myſteriis, potuit Pythagoras efficere, alia procul dubio et majora ab eodem ſunt innovata.

***) Plutarch. Vit. Pericl. T. I, p. 173 cf. Plat. de Republ. IV, p. 635.

ſas; novum idque late ſerpens magiae genus e Theſſalia mulieres Graecas invaſit. Hae antea ſcriptoribus ignotae, ſub tempeſtatem Alexandri magnopere celebrantur et *Φαρμακιδων* nomine inſigniuntur. Hae lunam detrahere de coelo carminibus credebantur. *) Qua ratione tum temporis id effici a vetulis credebatur, haud conſtat; ſi exſtaret Menandri fabula, ambages feminarum detrahentium lunam complexa, magis id nobis foret perſpectum **) Nec id etiam traditur ulli, magia Theſſalica ſitne ibidem nata, an aliunde invecta, quod etiam Plinius notat loco laudato. Scholiaſtae tamen, ut ſunt homines acutiſſimi, hujus etiam rei afferre cauſam non dubitant. Medeam narrant fugientem, ciſtam venenis plenam in Theſſalia abjeciſſe, eaque ibi coepiſſe germinare; ***) hinc magiam Theſſalorum ortam ſubindicant. Aliam rei originem affert Plutarchus, Aglaonicen Hegetoris f. aſtronomiae peritam, quotiescunque luna defeciſſet, ſemper magicas exercuiſſe artes, iisque lunam ſeſe detrahere ſimulaſſe, hinc ortam primum de luna detrahenda fabulam. †) Parum profecto probabilis haec ratio videtur, ſi quis apud peregrinatores legit, quae gentes barbarae de ſolis lunaeque defectu ſolent maximam partem ſibi perſuadere. Eſſe ſcilicet aſtra animalia vita praedita, defectumque oriri inde, quod luna aut ſol ab alio ipſis infeſto monſtro ſoleat ſaepe peti; idque aeris aliarumque rerum crepitu vehementiſſimo eſſe abigendum. ††) Quae cum ita ſint, facile in eam quoque incidunt opinionem, lunam carminibus, herbis, aut ſacrificiis quibusdam deripi de coelo invitam, idque eo facilius, quod in tempeſtates etiam magi ſibi arrogant poteſtatem.

Novum necyomantiae genus emerſit.

Aliud magiae genus ſub idem tempus exercebatur in Theſſalia a viris, necyomantia, quam in templis quibusdam a ſacerdotibus, aut viris praeclaris Deorum monitu aut ductu exercitari hucusque vidimus, ab hominibus privatis adhibitam nondum audivimus. Dicebantur hi *ψυχαγωγοι* †††) vocabulo etiam mutato, ne quod religionis publicae putabatur, confunderetur cum privatis nonnullorum ſtudiis. Hanc vocem ut explicet Euripidis Scholiaſtes, addit quae ſequuntur: erant hi praeſtigiatores quidam (*γοητες*) ſeu magi in Theſſalia, qui luſtrationibus et incantationibus umbras eliciunt et pellunt. Hos arceſſiverunt Lacedaemonii, cum Pauſaniae ſpectrum turbaret, quicunque ad aedem Minervae Chalcioecos dictam accedebant, ut refert Plutarchus in exercitationibus Homericis (*μελεταις ὁμηρικαις*) *).

Mulierum philtra.

Credebantur porro feminae Theſſalicae venenis pellicere ad amorem homines poſſe, id quod Olympias crimini dabat earum alicui, cujus amore incenſum videbat Philippum. **) Quin quod majus eſt, mutare hominum formas in quascunque alias, magicis artibus exiſtimabantur feminae Theſſalicae, nec eae vetulae ſemper aut parum formoſae, ſed aetate et forma adhuc florentes. Uberius paullo hac de re diſſerit Lucianus, qui etſi ſatis diu poſt Periclis vixit aetatem: tamen quin hoc jam tempore eaedem viguerint ſuperſtiti-

*) Ariſtoph. Nubes act. II. ſcen. I. p. 169. Plat. Gorg. p. 549.

) Plin. XXX, 1. *) Scholiaſt. Ariſtoph. l. c.

†) Plut. de Orac. def. p. 417. Conjug. praecept. pag. 145. T. II.

††) Charlev. hiſt. de la Nouv. France T. III, p. 400. Garcilaſſo de la Vega T. I, cap. 8. du Tertre hiſt. nat. des Antilles traite, 7. ch. I.

†††) Euripid. Alceſt. v. 1128.

*) Scholiaſt. ad hunc verſum. Hic quidem Plutarchi liber haud amplius exſtat, legitur tamen idem in alio ejus libello de ſera numinis vindicta T II, p. 560. Simul conſtat hinc pro *χταλιχς* legendum eſſe hoc loco *Θετταλιας*, quod ſuſpicatus jam eſt Baelius Rep. aux queſt. d'un provin. T. I, p. 345.

**) Plut. praecept. conjugal. T. II, p. 141.

ſtitiones, dubito nullus, praeſertim cum in fabulis de Medea antiquioribus ſimilia jam cernantur, cumque Hippocrates eadem ferme ſui aevi magos jactaſſe ſupra docuerit. Fingit igitur Lucianus, ſeſe in Theſſaliam iter facientem, cupidum ſimul fuiſſe cernendi prodigium aliquod a magis Theſſalicis edendum, hominem volantem aut in lapidem verſum. *) Forte in domum divertebat, ubi matrona ipſa his artibus erat dedita, et monitu ancillae, blanditiis ante delinitae, de nocte ſurgens, videt eandem prodeuntem nudam cum lucerna, thus in lucernae flammam, admurmuratis multis, injicientem. Tum arcam, cui plures inerant pyxides reſerat, quodque ibi erat incluſum, oleo haud abſimile, eo ſeſe totam perungit, quo facto in avem mutata avolat. Cupidus et ipſe fieri avis, rogat ancillam, ut ſeſe etiam ſinat eodem ungi oleo, at avis loco, pyxidum errore, vertitur in aſinum. Solatur miſerum ancilla, ſimul voraverit roſas, fore ut in priſtinam redeat formam. **)

Hecate magorum patrona.

In veneficiis omnibus et incantationibus, etiam quae herbarum aliarumve rerum perficiebantur adminiculo, Hecate plurimum putabatur magos adjuvare, eamque maxime ſolebant invocare, ut diſerte apud Euripidem fatetur Medea, jurans per dominam Hecaten, omnium ſibi rerum gerendarum adjutricem. ***) Eadem tempeſtate Graeci, ſerpentes, ſcorpiones, araneas, feras quaſcunque deliniri carminibus poſſe, ſibi perſuaſerant, auctore Platone, †) quod ſitne ibidem natum an ex Aegypto invectum, definire equidem non auſim. Quodſi in animum revocamus, in fabulis de Medea ſimilia jam de dracone vellus aureum cuſtodiente, eſſe obvia; alias praeterea gentes antiquas praeter Aegyptios, ut Marſos, Pſyllos, idem ab Aegyptiis non acceptum exercuiſſe; eo forte inclinabit animus, ut peregrinum id non exiſtimemus.

Annulus Gygis.

Quod autem de annulo Gygis, cujus ea erat vis, ut qui eum geſtabat, oculis ſeſe ſubduceret aliorum, gemma in interiorem manus partem converſa, Plato narrat, ex Aegypto aut Oriente mihi quidem videtur petitum. ††) Annuli enim, ut cetera arte facta, cum aliunde ſint in Graeciam allati, cumque in antiquioribus Graecorum ſeu fabulis, ſeu rerum geſtarum monumentis nihil huic ſimile reperiatur: aliunde hoc magiae genus videtur importatum.

Ligaturae et nodi.

Praeter haec, alia veneficiorum genera Plato commemorat, quorum apud auctores vetuſtiores fieri mentionem haud memini. Verba philoſophi ita ſeſe habent: duo ſunt veneficiorum genera, quorum alterum laedit et interficit homines vi naturae rerum inſita; alterum ratione magica; huc referuntur incantationes, artes magicae (μαγγανεῖαι), ligaturae (καταδέσεις) aut, ſi malueris, nodi. De his, quomodo ſeſe habeant revera, nec dicere in promptu eſt, nec etiam, ſi quis novit accurate, aliis ea perſuadere facile. Cum tamen ab his timere ſibi ſoleant homines, operae eſt perſuadere iis, ſi forte viderint ſimulacra cerea ante januas, in triviis, aut parentum ſepulchris, ut parvi faciant haec omnia, ut qui certi nihil habens ea de re exploratum †††). Apparet hinc nodis aut ligaturis

*) Lucian. Aſin. T. III. p. 327.

**) Ib. T. III. p. 337.

***) Euripid. Medea v. 395.

†) Plato de Rep. II. p. 591. Euthydem. p. 561.

††) Id. de Rep. II. p. 592 ſqq.

†††) Id. de legg. XII. p. 976.

gaturis quibusdam homines male feriatos laedere alios ſtuduiſſe, id quod apud plebem noſtram etiam uſuvenit. Has ligaturas, cum ſint barbaris et aliis communes, dicuntur enim Groenlandiae incolae ejusmodi nodis ventos ligare, ut pro lubitu navigantium intendatur eorum aut remittatur vehementia, cumque haud abſimile ſit, quod legitur apud Homerum, utrem venti plenum ſecum abſtuliſſe Ulyſſem, quo ventum ſibi ſecundum pararet: ortas in Graecia ipſa probabile exiſtimo. Alterum vero, quod de cereis imaginibus, in triviis, ante januas, aut in ſepulchris a maleficis collocatis, ut laederent corpora aliorum, a Platone affertur, aliunde in Graeciam forſan eſt illatum. Habet enim hoc artificii aliquid et ſtudii exquiſitioris, quam ut ſponte inter barbaros facile naſcatur, unde rara admodum ejus etiam apud peregrinatores hodiernos mentio. Quinam autem ſint a quibus Graeci haec acceperunt, equidem non auſim definire, cum veſtigium eorum apud Aegyptios aut Perſas nondum viderim ullum. Ceterum Plato, etſi cetera non averſus a ſuperſtitione magica, ut pluribus infra docebimus; his tamen fidem non videtur adhibere, licet pro certo non audeat ponere, nullam omnino iis ineſſe vim.

Saga capitis poenam luens. Exercebantur magica haec artificia a viris non minus quam mulieribus, Ariſtogitonis enim fratrem accepiſſe incantationes et veneficia, quibus medentur epilepticis, a muliere quadam, narrat Demoſthenes. Simul adjicit, Athenienſes vehementer haec omnia abominatos, ut Theoriden veneficam Lemniam cum omni ejus genere ſupplicio afficerent. *) Nihil id mirum, ſolent enim et barbarae gentes veneficas vehementer odiſſe; ſed mirum tamen, nihil ante hanc tempeſtatem de veneficarum praeſtigiatorumque ſuppliciis ſcriptum apud auctores Graecos exſtare.

Magia philoſophica caput effert. Apparet, ni fallor, ex his omnibus, magnos magiam peregrinam in Graecia hucusque progreſſus non feciſſe, ut quae nominatim ab auctore nullo laudatur, cujusque exigua modo deprehendimus veſtigia. At alterum magiae genus philoſophicum, ante Alexandrum M. majora cepit incrementa, eoque ipſo vulgari etiam ac plebejo viam munivit. Poſtquam enim Socratis genius philoſophorum in ſe animos converterat, eique eſſe conſentanea intellexerant philoſophi, quae a Pythagoreis et in myſteriis tradebantur: plura de daemonibus coeperunt philoſophari. Primum inter hos dubio procul locum tenet Plato, non ob ea tantum, quae de daemonibus ſcripſit, ſed ob novum philoſophiae ejus praecipue habitum, ad enthuſiaſmum et commercium cum naturis divinis valde accommodatum. Ac principio quidem, quod vulgus absque argumentis idoneis ſibi perſuadebat, eſſe genios, ei Plato induere probabilitatem aliquam, philoſophos etiam allicientem, nitebatur. Deos enim exiſtimabat longo nimis intervallo ab hominibus diſtare, ut nulla inter utrosque intercedere familiaritas, nullum commercium queat. Ne itaque vacuum relinquatur id ſpatium, (quam enim noſtri dicunt philoſophi continuitatis legem, rationis noſtrae indoli maxime congruentem, experientia inſuper ſatis confirmatam, ejus ſenſum aliquem, ſed obſcurum habebat) eſſe naturas inter homines et deos medias, meliores hominibus, inferiores diis, quibus omnes mundi partes inter ſe copulentur, Plato inferebat. De his ita diſſerit: daemonum genus inter Deos hominesque eſt medium; id hominum preces, res ſacras refert ad deos, Deorum voluntatem ac juſſa, ſacrificiorum et precum remunerationes defert ad homines; quod inter utrosque eſt ſpatii complet, ut per id univerſum vinculi inſtar ſit copulatum. Hujus ope divinatio omnis, ſacrorum ars, initiationes, incantationes, et praeſtigiae, ſeu artes magicae exercentur. Magna eſt horum daemonum multitudo, et varietas. **) Hinc furor

*) Demoſth. in Ariſt. I. p. 840. Frf. 1604.

**) Plato Conviv. p. 1194.

Digitized by Google

furor etiam ille divinus, qui animos hominum occupans, ut vera vaticinentur, efficit, dum a daemone extra ſe homines abripiuntur. *) Daemonum naturam alibi accuratius ſic Plato definit: anima, mundi opifex, omnia quae eſſe poterant animalium genera procreavit, praeter Deos itaque quos cernimus, aſtra nempe, ex aethere formatos, alia etiam ex aere et aqua finxit animalia, in medio ſita eorum, quae terrae plurimum habent, qualia ſunt homines, quaeque inſuper vivunt in orbe terrarum. Medium hoc animalium genus interpretis inter homines ac deos fungitur munere, quamquam autem hi daemones ſemper circa nos verſentur, nunquam tamen manifeſte nobis apparent. Magna ſunt praediti prudentia, animique noſtri ſenſus intimos habent perſpectos, bonos probosque mirifice diligunt, improbos odio habent, doloris omnis et voluptatis, quorum ſenſus Diis non ineſt, non ſunt expertes. Daemonum genus ex aqua factum cernitur nonnunquam, et ubi cernitur, in admirationem nos rapit. **)

Plato daemonologiae accuratioris auctor.

Nititur in his omnibus vulgi et barbararum gentium notionibus Plato, morbos enim nonnullos miri aliquid habentes, furorem, inſaniam, deliria febricitantium, cum multa, quae nuſpiam ſunt, appareant hominibus, cumque cauſa non ſit in aperto; Deorum aut daemonum in animos hominum illapſui, omnis a cultu remota hominum aetas non poteſt non tribuere. Accedit, quod optime ceteroquin valentes, organorum vitio multa ſaepe nobis videmur audire, videre, aut tactu percipere, quae tamen non adeſſe reliquorum nos ſenſuum teſtimonium docet. Horum cum non intelligant cauſam homines literis nondum imbuti, a geniis ac ſpiritibus repetere eas non dubitant; quod autem omnium facile eſt maximum, terrores nocturni, voces per noctem clarius auditae, et ob id ipſum mirae nobis et inſolitae viſae, phantaſmata ac ſpectra ſenſuum ludibrio, accedente inſuper metu, nobis obverſantia, et ob id ipſum ſenſuum aliorum adminiculo non ſub examen accuratum vocata, eſſe daemonas et genios facile nobis perſuadent. Hinc itaque naſcitur ferarum gentium cunctarum opinio, eſſe naturas ſubtiles aereas, aqueas, per terrarum orbem vagantes, omnemque mundum eſſe daemonibus plenum, eosque res noſtras curare et ad multa nobis poſſe prodeſſe, ſi eorum nobis valeamus amicitiam conciliare. Hanc vulgi opinionem, quae auctore Heſiodo Graeciam quoque antiquam pervaſerat, ad rationes philoſophicas Plato revocat, Daemonum genera et munera accurate definiens, et qua ratione differant, tum a Diis, tum ab hominibus, docens; ſimplicitas namque priſca, confuſa geniorum notione contenta, differre Daemonas a diis et hominibus putabat, de diſcrimine accurate conſtituendo nondum ſollicita. Ceterum de daemonibus malis nihil equidem legere me apud Platonem memini; nec adducor facile ut credam, naturas tam praeſtantes, a materia craſſa, mali omnis ſecundum Platonem, pravarum cupiditatum, inimicitiarum, ac bellorum cauſa, adeo remotas, malitiae aliquid habere cum exiſtimaſſe, ut quae a Deorum familiaritate eos excluſiſſet penitus, fungendoque officio rediddiſſet ineptos.

Myſticis hodiernis Plato haud abſimilus.

Daemonas cum putaret Plato diligere viros bonos, improbos odiſſe; non longe aberat ab opinione eorum, qui exercitium virtutum, vitaeque ſanctitatem, conciliare nobis genios exiſtimabant, id quod derivatum a Pythagoreis, in myſteriis eſſe traditum, a vero non abludit. Sed de his, deque ratione alliciendi genios, nihil in Platonis libris hodie legitur.

*) Plat. Phaedr. p. 1220.

**) Id. Epinom. p. 1010 ſqq. cf. Apulej. de Deo Socrat. T. II, p. 102.

gitur. Quaecunque autem fuerit hac de re Platonis ſententia: philoſophis eum ſecutis, his ipſis anſam ab eo, plura hac de re diſſerendi, eſſe datam, facile apparet.

De acceſſu mentis ad Deum.

Aliud praeterea philoſophiae Platonicae ineſt, avide ab Alexandrinis arreptum, et ad enthuſiaſmi genus aliud tendens. Animis noſtris additam eſſe divinae particulam aurae, ſibi Plato perſuadebat, adeoque Deo nos eſſe cognatos, inhaerere praeterea mentibus noſtris ideas divinas, ex adſpectu rerum divinarum hauſtas, priusquam corpori immergeretur anima, cum inter Deos adhuc verſaremur, eſſemusque naturae divinae partes, ad harum contemplationem erigi animum a ſenſibus abductum, ſcrutandisque notionibus abſtractis et rerum naturis ac generibus contemplandis deditum. *) Quicunque acceſſerit ad id, quod vere eſt (οντως ον) — id eſt quod mutationis, generationis, et corruptionis eſt expers, ſemper idem, ac naturae divinae — quicunque huic ſeſe immerſerit, vere vivit, indeque alitur. **) Mente igitur attingere Deum, accedere ad eum, ipſamque naturam divinam, poſſumus contemplari, eaque contemplatio ſummo nos ac vero perfundit gaudio, redditque beatiſſimos. Loquitur hac de re Plato toties, verbisque adeo efficacibus, ut lectores omnes non ante ab hac re averſos, et ſenſu quodam jucunditatis e rerum a corpore ſejunctarum contemplatione tactos, accenderet ad idearum, rerumque ſempiternarum inveſtigationem vehementiſſime. Cum autem ſimul ita loqueretur, ac ſi naturae divinae nos conjungi, eique miſceri hac contemplatione exiſtimaret; in eam homines incautos et animo fervidiores induxit opinionem, poſſe nos mente a ſenſibus plane abducta, et extra corpus quaſi abrepta, Deum intueri, ſummi boni illapſu in animum frui, ejusque lumine perfundi. At ea Platoni non placebant; ut qui propius quidem ad ecſtaſin hanc accedit, abeſt tamen ab ea ſatis longe, cum nuſpiam de ipſius numinis intuitu, aut acceſſu mentis ad Deum, ſi verba accurate ponderes, ſed de contemplatione notionum abſtractarum, de exercitio rationis, quae eſt quaſi Deus in anima noſtra, deque converſione animae ad divinitatis hanc particulam, et inferioribus animae facultatibus erigendis ad partem hanc ſuperiorem, loquatur. Numeris denique magnam vim tribuebat conditor Academiae, ut de quorum poteſtatibus in Timaeo pluribus diſſerit, proportionem in conſtituendis et ſervandis rebus valere plurimum docens. ***) Eorundem in libris de legibus ferendis, et reipublicae forma conſtituenda etiam meminit, numerumque civium certum plurimum putat ad perpetuitatem civitatis conferre. †)

Oſthanes alter magiam profitetur.

In eo ſtatu res fuere ante Alexandrum M., ſub cujus aetatem Oſthanes alter auctoritatem addidit profeſſioni comitatu ejus exornatus, planeque, quod nemo dubitat, orbem terrarum peragravit. ††) Is ergo, in exercitu Alexandri dociles forte cum inveniſſet Graecos, eſſeque plures diſcendae ejusdem artis cupidos in Graecia audiviſſet, e Perſide trajecit in Graeciam, mireque hominum pervertit animos. Idem ille intelligitur dubio procul in carminibus magicis ab Euſebio ſervatis, ubi, qua ratione coli ſe cupiant Dii, docetur. †††) Plura de hoc viro memoriae mandata non invenio.

Beroſus aſtrologiam docet.

Ut magiam Perſarum Oſthanes, ita Chaldaeorum genethelogiam eadem tempeſtate in Graeciam invexit Beroſus. Vixiſſe eum ſub Alexandro M. diſerte refert Syncellus.

*) Plat. Phaedro. p. 1222. **) Id. de Rep. VI, p. 675.

***) Id. Tim. 1048, 1050. Epinom. 1014.

†) Id. de leg. V, p. 846. ††) Plin. XXX, 1.

†††) Euſeb. Praep. Ev. V, pag. 202.

lus. *) Tatiani locus, non omni ex parte integer **), anſam diſceptandi eruditis praebuit; qui ſi eadem e Tatiano, laudato etiam ejus nomine, afferre Euſebium fuiſſent recordati, ad eumque recurriſſent; ſenſum Tatiani eſſe hunc vidiſſent: Beroſus Babylonius, ſacerdos Beli, vixit ſub Alexandro, Antiocho tertio Seleuci ſucceſſori hiſtoriam Chaldaeorum, tribus libris comprehenſam, inſcripſit, ***) quem ſenſum exhibet etiam verſio Bigniana. Is igitur Beroſus primus in inſula et civitate Coo conſedit, ibique aperuit diſciplinam. Poſtea ſtudens Antipater itemque Achinapolus, qui etiam non e naſcentia, ſed ex conceptione, Genethlialogiae rationes explicatas reliquit. †) Porro Beroſus a natione Chaldaeorum progreſſus, in Aſia etiam diſciplinam patefecit. ††) His addit Plinius, Athenienſes ei ob divinas praedictiones, publice in gymnaſio ſtatuam inaurata lingua ſtatuiſſe. †††) Quanta fuerit auctoritas viri, facile hinc perſpicitur; quantoque Graecos infecerit vanitatum aſtrologicarum ſtudio, obſcurum eſſe non poteſt reputanti ſcholam eum aperuiſſe. Cum itaque a duabus Orientis partibus ad Graeciam accederent ſimul artium arcanarum et mira omnia promittentium profeſſores, non potuit non, qui multorum philoſophorum ſtudiis cultus egregie erat ſenſus communis, ſenſim totus deleri.

Ariſtoteles cum ſuis magiam oppugnat.

Tantus nihilominus adhuc inerat Graecorum animis vigor, tantumque veriſtudium, ut efficerent haud multum Oſthanes et Beroſus, quaſi foedere inito Graeciam invadentes, et philoſophorum ſaniorum auctoritate et argumentis per aliquod tempus ſuperarentur. Obſiſtebat ingruenti ſuperſtitioni Ariſtoteles, magiam eſſe rem omni fundamento deſtitutam affirmans, *) miraculaque omnia negans, id quod diu ante eum fecerat jam Democritus. **) Cum enim praeter corporum coeleſtium animas, ſeu motores, alios eſſe nullos daemonas exiſtimaret Ariſtoteles; non poterat non, quaecunque daemonum ope fiunt, fictitia pronuntiare. Diſcipulus ejus Theophraſtus paullo fertur in ſuperſtitionem fuiſſe propenſior, et magicorum etiam verborum efficaciam non negaſſe, ***) ut de mira herbarum quarundam vi, quam indidiſſe iis naturam forte putabat, taceam. †) Nihilo tamen ſecius, pace Plinii dixerim, qui accurate Theophraſtum forte non perlegerat, a fide id mihi videtur alienum. Quoties enim de miris herbarum viribus loquitur, quae ab aliis iis tribuuntur, nullo adhibito judicio ſuo refert. Sic de elleboro nigro, vocari id Melampodium narrat, et adhiberi ad purgandas ſues, et oves, adjecta incantatione ††); ubi autem de polio agit, verbis diſertis ſuperſtitiones magicas ridet: abſurda ſunt et a fide aliena, inquit, quae de amuletis et viribus veneficiis inimicis, tum quoad corpora, tum quoad domos, multi exiſtimant, quo pertinet etiam, quod ferunt de polio, id ad omnem rem eſſe utile. †††) Magnopere hac tempeſtate magiae ſtudebant mulierculae, veneficae (Φαρμάκιδης) dictae, et pellicere ad amorem ferebantur homines, adhibito hippomane, quod fronti pullorum equinorum dicebatur adhaerere, odoreque ſuo in furorem

*) Syncell. chron. p. 11.

**) Tatian. adv. Graec. p. 65. apud de la Bigne.

***) Euſeb. praep. Ev. X. p. 493.

†) Vitruv. IX, c. 7. ††) Ib. IX, c. 4.

†††) Plin. VII, 37. *) Orig. contr. Celſ. I. p. 19.

) Ib. VIII. p. 407. *) Plin. XXVIII, 2.

†) Ib. XXIV, 3. ††) Theophr. de plant. IX, 11.

†††) Ib. IX, 21.

rorem agere equas, quam ob cauſam ad veneficia et incantationes adhibebatur *). Credebat namque hominum ſimplicitas, quod equae non admittant partum eo non guſtato, **) ad amorem inflammandum id ubique valere.

Item Epicurus.

Sub idem tempus e philoſophis, magicis et aſtrologicis artibus vehementer ſeſe oppoſuit Epicurus, omnia haec prorſus eſſe nulla affirmans. ***) Cauſa eſt in aperto; qui Deos aut plane tollit, aut regere mundum negat, qui praeterea nihil eſſe praeter corpora habet pro certo; is agnoſcere artes magicas, et miracula, nulla poteſt ratione.

Magiae ſuccurrit Xenocrates.

Neglectam Empedoclis de geniis malis ſententiam, ſuam fecit Xenocrates, Platonis diſcipulus, adjecto ſimul, dies nefaſtos aut atros, feſtorumque eos, in quibus verbera, planctus, jejunia, voces malae, aut turpes adhibentur, non decere Deos aut daemonas bonos, eſſe autem in aere naturas magnas et validas, moroſas easdem et atroces, quae hujusmodi rebus gaudeant, easque adeptae, ab omni maleficio abſtineant. †)

Cap. VII.

DE MAGIA GRAECORVM, AD CAES. AVGVSTVM VSQVE.

Sub Ptolemaeo Philadelpho magnopere aucta eſt magia.

Regnante in Aegypto Ptolemaeo Philadelpho magia altius extulit caput, mixtis inter ſe, tot regnorum converſionibus et opportuno Alexandriae ad omnis generis commercia ſitu, gentibus fere cunctis, gentiumque ſuperſtitionibus. Nec obſtare ingruenti inſaniae diutius valuit ratio ſana, philoſophorum argumentis munita, cum eſſent aliae longe graviores cauſae, rationem omnem foras ejicientes. Eſt enim ratio noſtra res per ſe imbecilla, quam cupiditates, egeſtates, ac magnae ſpes facile peſſundant, quaeque auxiliis ſemper externis eget. Quamdiu, corpore ſatis valente, ex voto omnia fluunt, nec adverſitates magnae aut calamitates, vitae neceſſaria nobis eripientes, aut cupiditates rerum ſuperfluarum, voluptatum exquiſitiorum, exemplo aliorum vehementius accenſae, nos exagitant; recta plerumque via incedit ratio, ab opinionum monſtris prudenter ſibi cavens. Horum nihil hac tempeſtate ſuccurrebat rationi; respublicae maximam partem regibus peregrinis parebant, aut ſponte civium alicui cervicem praebebant, ut jugum imponeret; magnis diuturnisque bellis vaſtatae erant regiones, ante opulentiſſimae, et quibus bella reliqui aliquid fecerant, eas dominatio aut luxuria exedebant; ut adeo cupiditates vehementiſſimae, voluptatibus et deliciis peregrinis inflammatae, unde reſtinguerentur, non invenirent; et inopia magis magisque in dies creſcens, eos etiam, qui parvo erant contenti, ſumma inficeret rerum omnium aviditate. Nihil fere mortalibus miſeris aliud relictum erat ſolatium, ademta aut minuta magnopere ſpe, induſtria et ingenio parandi, quae ad vitam eſſent neceſſaria, quam ut ad auxilia, naturae vires ſuperantia, confugerent. Hinc itaque factum initium, avide colendarum artium, deriſarum aut neglectarum, quamdiu eſſent certiora vitae ſubſidia; hinc factum, ut magia, ad plebem infimam a ratione detruſa, emergeret, inque animos eorum, qui literis et artibus dederant operam, quique aut primum aut medium inter homines tenebant locum, ſenſim ſeſe inſinuaret. Nunquam enim prorſus exulavit haec ars, nec unquam in ulla gente aut civitate

*) Ariſtot. hiſt. anim. VI, 22. VIII, 24. Virg. Aen. IV, v. 515.

) Plin. VIII, 42. *) Orig. contr. Celſ. l. 6.

†) Plut. de Iſ. et Oſir. p. 361. T. II.

Digitized by Google

te plane exulabit: ſed viciſſitudines quasdam ſubiit, modo inferiorem, modo altiorem occupando inter homines locum. Quo propius ad barbaram feritatem accedunt homines, eo latius patet ejus auctoritas; quo magis coluntur literarum ſtudia, rationis praecipue, in ſcrutandis rerum cauſis et naturis, exercitium, adjecta libertate, demta alterius dominatione, ſuccum et ſanguinem animis pariter et corporibus exprimente: eo altius magia deprimitur, infimoque tantum hominum ordini adhaereſcit, inhians occaſioni emergendi iterum, ſimul luxuria ejusque comites, dominatio ac paupertas, plurimorum vim, et acumen ingeniorum, ad patrocinium ſui ſuſcipiendum avertit.

Ipſo hoc tempore ortum forte eſt in Aegypto horrendum illud philoſophiae Cabbaliſticae monſtrum. *) Judaei enim avidi ſemper miraculorum et vaticiniorum, ſtimulante inſuper prophetarum auctoritate, qui ad intimam cum Deo familiaritatem ſeſe affirmabant admiſſos, excolere hanc artem, et redigere in diſciplinam vehementer cupiebant. Cum itaque mire his cernerent favere philoſophiam Pythagoricam et Platonicam, quaeque ibi traditur, omnium e Deo rerum emanationem: accommodantes huic ea quae docentur in ſacris literis, gradus excogitarunt, per quos aſcendere ad Deum liceret. Repetendo praeterea e priſtinis gentis ſuperſtitionibus, formulas et caerimonias magicas, a quibus, ſpretis legibus divinis ſaepe repetitis, et prophetarum monitis, nunquam plane abſtinuerunt; additis etiam ſuperſtitionibus Aegyptiorum et Graecorum, magiae genus Cabbaliſticum conflarunt, in quo nugas aſtrologorum, ſomnia Platonicorum et Pythagoreorum de commercio familiari cum geniis et angelis, fabulas plebis, et primae barbariei de vocum et formularum viribus, multo labore copularunt. Philoſophiae Cabbaliſticae origo.

Caerimoniae magicae hucusque diligenter occultatae in lucem poſt Alexandrum M. magna vi proruperunt; documento eſt Theocritus, in Idyllio ſecundo, qua ratione Simaetha Delphidem, deſerta ab eo, pellicere rurſus ad amorem conatur; pluribus ſuaviter deſcribens. Operae eſt haec tradere accuratius, ut interior magiae, e ſeculi genio varias induentis ſpecies, ratio inde perſpiciatur. Sacro magico, quod noctu fit, adhibentur philtra in poculo ligneo ſervata, quod lana purpurea, id eſt taenia purpurea, redimitur. **) Accenſo igne invocantur luna, et Hecate, quibus ſacrum fit, rogantur que, ut vim venenis, id eſt philtris, addant; invocatur etiam Jynx, Veneris, ut adjicit Scholiaſtes, avis, quam plurimum poſſe in ſacris magicis arbitrabantur veneficae, praeſertim amoris cauſa factis, ut adducat amaſium ad domum amantis. ***) Precibus factis injicitur igni farina, quam $\vartheta\upsilon\lambda\eta\mu\alpha\tau\alpha$ etiam, notante Scholiaſte, vocabulo proprio dicebant, dumque adoletur farina, ancilla jubetur haec verba adjicere: Delphidis oſſa igni impono. Tum laurus crematur, adjecto voto, ut perinde Delphidis caro igne conſumatur, id eſt, amore totus inflammetur. †) Ceram, id eſt ceream Delphidis imagunculam, ut equidem opinor, igne liquefacit, ſimulque precatur, ut eodem modo prae amore Delphis liqueſcat. Rhombum etiam verſat aeneum, addens preces, ut eadem ratione Delphis ad ſuam januam circumagatur: furfures deinde mittit in ignem, Dianam quam ſupra dixerat, Hecaten denuo invocans, auditoque canum latratu, adeſſe in triviis Deam exclamans, famulam pulſare aera jubet. ††) Facta hinc ter libatione, et exſecratione mulieris Caerimoniae magicae erumpunt in vulgus.

*) Bruck. hiſtor. crit. philoſoph. T. II, p. 944 ſqq.

) Theocrit. Idyll. II. v. 1, 2. *) Ibid. v. 10-17.

†) Ib. v. 13-26. ††) Ib. 28-36.

Digitized by Google

lieris, quae forte ab ſe averterit Delphidis animum, ter repetita (eſt enim ternarius Diis praecipue gratus) fimbriam a Delphide amiſſam, igni immittit, minaturque ſeſe lacertam tritam cras illi in potione oblaturam; quae, notante Scholiaſte, arefacta et trita cum farina dabatur, et philtrum efficax habebatur. His dictis jubet ancillam venena foribus Delphidis illinere parti ſuperiori, et inſpuentem aut ſuſurrantem dicere, Delphidis oſſa ſpargo. *) Liquet hinc, in poculo, de quo initio loquitur, habuiſſe eam herbas aut alia ex herbis, animaliumve partibus confecta, quibus addere vim philtri, ſacrificio et precibus magicis conatur; liquet etiam veneficas crediidiſſe, ſi quam veſtium partem amiſſam ab eo, cui parabant venena, haberent, iis magnam ineſſe efficaciam, id quod noſtris etiam ſagis eſt perſuaſum. Hecaten autem cur praecipue in ſacris magicis invocarint, haud videtur obſcurum, fiebant namque ea noctu, noctis autem Dea eſt luna, Hecate eadem ac Diana exiſtimata.

Babylonii arte magica inclyti.

In fine tandem carminis minatur venefica, ſe ſpretam porro ab amaſio, vitam ei erepturam, habere enim in ciſta venena efficaciſſima, quorum parandorum rationem ab hoſpite Aſſyrio didiciſſet. **) Babylonii ergo tum temporis arte magica Graeciam magnopere jam infecerant. Tantam tum temporis in Hecate magi ponebant fiduciam, ut eandem docere etiam ac tradere hominibus artes magicas putarent, quibus fluminum ſiſteretur curſus, ignis inhiberetur vis, aſtrorum cohiberetur motus. ***) His addit Scholiaſtes, antiquitus veneficas ſolem et lunam deducere de coelo eſſe exiſtimatas, horumque aſtrorum defectum ad tempora usque Democratis (forte Democriti) ϑεων καϑαιρετας eſſe vocatas. †) Apud eundem, Medea herbam effodiens miris pollentem viribus ſepties abluit corpus aqua viva, ſepties Hecaten vocat, quo facto terra concutitur vehementius. ††) Herba hac tradita ſibi a Medea, Jaſon, eodem fere modo quo apud Homerum Ulyſſes, umbras, Hecaten inprimis elicit, corpore nempe flumine abluto, ſcrobe effoſſa, igneque accenſo, agnum immolat, et Hecaten vocat, quae audita voce cum draconibus et canibus infernis ſtatim adeſt. †††)

Magiae incrementa ſub Ptolemaeo Philopatore.

Ptolemaeo Philopatore Aegyptum regente in artem medicam irrepſere ſuperſtitiones magicae; is Andrea, quem Andrum interdum, nonnunquam Andrium, vocant ſcriptores, uſus eſt medico, a quo in medicinae diſciplinam primo incantationes ſunt invectae. De hoc Galenus ita ſcribit: non eſt veterum medicorum quisquam, qui non aliquid arti contulerit ad medicamentorum ſcientiam, idque citra praeſtigiationem et mendacia, quae poſtea invexit Andreas. *) Probabile eſt Andream ab eo intelligi, quem ſub Ptolemaeo Philopatore vixiſſe, modo dixi. **) Immo ante eum, regnante Ptolemaeo Evergete, navare Graeci magicis artibus operam coeperunt; Hermippus namque de tota arte, teſte Plinio, ſcripſit diligentiſſime, multaque a Zoroaſtre de eadem in literis relata commemoravit ***); ut adeo ea jam tempeſtate impoſtores libros Zoroaſtri ſpurios tribuerint.

Nec magia etiam philoſophica jacuit,

Quanta ceperint incrementa peregrinae artes magicae apud Graecos hac ipſa tempeſtate, quantaque celeritate per eam orbis terrarum partem ſint diffuſae, quae literis operam

*) Theocrit. Idyll. II. v. 45 - 63. **) Ibid. v. 160 ſq.

***) Apoll. Rhod. Argon. III, p. 227. Baſil. 1572.

†) Ib. p. 216. ††) Ib. p. 241. †††) Ib. p. 255.

*) Galen. de ſimpl. medic. facult. VI. prooem.

**) Fabr. Biblioth. Graec. Vol. XIII. p. 57.

***) Plin. Hiſt. N. XXX, 1.

ram navabat, e Romanorum etiam ſcriptoribus conſtat, quorum auctoritates ſuo loco afferemus. Interim magiae alterum genus philoſophicum non jacuit, ſed rei novitate et formae blanditiis, rationem ad ſe allicientibus, multos ſibi conciliavit patronos. Plato ſimul in Aegyptum, Ptolemaeorum enixe literas juvantium ſtudio eſt allatus, cum gentis ad enthuſiaſmum et vitam contemplativam, ut omnes ferme, qui ſole vehementiori incaleſcunt, pronae, mire placeret indoli: plauſu ingenti eſt exceptus. Contemplationis genus, quod ecſtaſin vocant, quoque animam aſcendere ad videndum Deum, videndas naturas corpore vacuas, hauriendam e fonte rerum omnium primo, de intimis, quae ſunt aut erunt, omnium naturis, cognitionem putant evehi, in calidioribus Orientis et Aegypti regionibus fuiſſe ſemper, et ſponte ibidem primo videtur prognatum. Nuſpiam terrarum myſticum theologiae genus frequentius eſt, et poſt hominum memoriam frequentius fuit, quam apud Indos orientales, quorum theologia ſecretior ab ea, quam nos eodem nomine vocamus, nihil fere diſcrepat, quaeque ad ultimam usque regredientibus antiquitatem eadem ſemper apparet. Cujus rei cauſae mihi quidem videntur haud obſcurae. Imaginandi vis ubi fuerit paullo vehementior, accedentibus ſimul rerum ad vitam neceſſariarum copia, eas parandi facilitate magna, coeli denique ardore, languorem corporibus inducente, et ad quietem invitante, animus in ſe totus converſus abducitur paullatim a ſenſibus, et delectatus tranquillitate, magnaque nihil agendi voluptate, in quietismum prolabitur, ſummum bonum eſſe nihili contemplationem, omnium corporis et animi virium quietem, et quaſi mortem, ab omnibusque et ratiociniis, et aliis rebus agendis vacationem, ſibi perſuadentem. Animo ita intra ſe concluſo, eodemque nihilominus quietis omnimodae natura ſuapte impatiente, naſcuntur phantaſmata mira, ſomniis ſimillima, et ſomniorum inſtar pro veris habita viſis, ad Deum naturasque incorporeas nos putamus ſublatos, inque alium plane ab eo, quem oculis cernimus mundum, ſed longe pulchriorem et diviniorem, ut ſolet vis imaginandi ornare omnia, et ex voto fingere, translatos. Hinc eſt, quod per omnem Orientem ſectae fere omnes ſacerdotum, contemplationem nihili vaſtiſſimi, vacationem ab omnibus vitae negotiis, animi a ſenſibus avocationem, luminis cujusdam divini intuitum, officiorumque civibus hominibusque debitorum neglectum, maxime ſtatuunt Deo placere, hominesque Deo reddere ſimillimos. Quae Orientis vaſtiſſimi, inque plures ceteroquin civitates et ſectas diviſi, cum ſit opinio communis, ab uno auctore non profecta: ex ipſa hominum natura dubio procul manavit, ipſaque hac tempeſtate jam in Aegypto etiam invaluit. Proxime ad hanc accedit philoſophia Platonis, eaque aut ſola aut praecipua, cur tam avide ab Aegyptiis viciniſque gentibus arriperetur, eſt cauſa. Solent quidem, qui hiſtoriam philoſophiae ſcripſerunt, id philoſophiae genus altero demum poſt Chriſtum natum ſeculo Alexandriae exortum tradere: ſed multa ſunt, quae ante id tempus, immo ſub ipſam literarum in Aegyptum migrationem, id eſſe prognatum ſuadent. In Philone enim Judaeo, qui ſub Chriſti nativitatem vixit, haud obſcura ejus cernuntur veſtigia, ut ex ipſis etiam, quae de magia mox afferentur, ejus verbis apparet; quibus omnium, quod equidem ſcio, primus duplex magiae conſtituit genus, alterum vulgare, daemonum et ſpirituum utens auxilio, alterum ſublimius et occultius, in Dei contemplatione occupatum, de bonorum et malorum tamen daemonum diſcrimine, ejusque in rebus magicis uſu, ne verbo quidem addito, ut intelligatur perſpicue, id diſcrimen tum temporis philoſophos adhuc neglexiſſe,

Digitized by Google

Philonis Judaei de magia opinio.

Veram, inquit Philo, artem magicam, quae eſt ſcientia contemplativa (οπτικη επιϛημη) ſive malueris ſcientia, qua ipſas rerum abſconditiſſimarum ſublimiſſimarumque coram intuemur naturas, (οπτικη enim επιϛημη altior ipſi eſſe τη θεωρητικη videtur, cujus etiam interdum facit mentionem, eandem autumans eſſe, quam definit Plato) quaque efficitur, ut quae fiunt in rerum natura perſpicue magis intelligamus, cum ſublimis habeatur, multoque certamine paranda, non privati ſolum homines, ſed reges etiam, regumque maximi, Perſarum praecipue reges, tanto ſtudio appetunt, ut neminem ferant ad regium evehi faſtigium, quin magorum ſit familiaritate eam adeptus. Eſt vero ars prava ex hujus corruptione profecta, quam circulatores, haruſpices, et mulierum ſervorumque peſſimi profitentur, luſtrationibus, expiationibus, et veneficiis ſeſe amorem in odium ſempiternum, odium in amorem vertere vehementiſſimum, philtris et incantationibus jactantes. *) Idem ſententiam alibi clarius exponit his verbis; rari ſunt viri prudentes, juſti, probi, non tamen plane nulli, teſtes ſunt Graeci et barbari. — In Perſis enim magi rerum naturam veri perſpiciendi cauſa ſcrutantur, et per otium divinas perfectiones (τας θειας αρετας) ut perſpicue magis intueantur, myſteriis initiantur, aliosque iisdem initiis eodem perducunt; apud Indos Gymnoſophiſtae, praeter diſciplinam phyſicam, morum etiam philoſophiam colunt; in Palaeſtina Eſſaei. **) Magiam ergo veram Philo intelligit myſticae genus philoſophiae, quod theoſophiae deinde vocabulo inſignitum, in Aegypto et Oriente ortum, et Platonicae adjunctum diſciplinae ac religioni Judaeorum non minus quam Chriſtianorum, mira peperit opinionum monſtra, interque ea magiam ſubtiliorem et ſublimiorem prima ſpecie, ſed in phantaſmata nihilominus portentoſa deſinentem.

Cap. VIII.
DE MAGIA ROMANORVM ANTIQVISSIMA.

Permixtis circa Chriſtum natum Graecorum rebus et Romanorum, literisque ac opinionibus e Graecia in Italiam translatis, ſeorſim exponi Graecorum magia et Romanorum amplius nequit. Ut autem intelligatur, quantum Graecis debuerint et peregrinis Romani: regrediendum ad antiquiſſimas, quarum memoria exſtat, Romanorum et Italorum ſuperſtitiones.

Numa Pompilius perhibetur magus.

Sub ipſum urbis Romae initium Numa Pompilius magicis fertur ſacris Deos evocaſſe, Jovem inprimis coelo devocaſſe; conſtans certe fama eſt, eum Jovi Elicio in Aventino dicaſſe aram, ut eliceret ex mentibus divinis, qua ratione ſacra, et ſacrorum ritus omnes eſſent inſtituenda. ***) Id qua ratione ſit factum, quamquam non explicet Livius; alii tamen, iique vetuſti auctores, magicas adhibuiſſe Numam artes, produnt, interque eos L. Piſo Frugi, laudatus a Plinio: L. Piſo annalium primo auctor eſt, Tullum Hoſtilium regem ex Numae libris eodem quo illum ſacrificio Jovem coelo devocare conatum, quoniam parum rite quaedam feciſſet, fulmine ictum. †) Multa inſuper alia de Elicii Jovis ara ferebantur, inter alia et hoc: Faunum et Picum ea tempeſtate peragraſſe Italiam, praeſtigiis et magicis artibus claros, hos cepiſſe Numam, et Protei inſtar varias induentes anima-

*) Phil. de ſpecialibus legib. p. 611. Colon. Allobrog. 1613.

**) Philo quod omnis prob. ſit liber p. 678.

***) Liv. I, 20. †) Plin. XXVIII, 2.

Digitized by Google

animalium formas, coegiſſe tandem Jovem devocare de coelo, et praeſentem Numae ſiſtere, ut ab eo diſceret portentorum et prodigiorum procurationem. *) Auctorem oppido antiquum hujus traditionis prodit Arnobius, Valerium Antiatem, quem, cum aliter nonnulla tradat ac Plutarchus, operae eſt audire: in ſecundo Antiatis libro talis perſcripta eſt fabula: Numam illum regem, cum procurandi fulminis non haberet ſcientiam, eſſetque illi cupido noſcendi, Egeriae monitu caſtos duodecim juvenes apud aquam celaſſe cum vinculis, ut, cum Faunus et Martius Picus ad id locorum veniſſent hauſtum, invaderent, conſtringerent, colligarent, — illos ſtatim perdocuiſſe regem, quibus ad terras modis Jupiter poſſet ſacrificiis elici. **) Intelligitur hinc ſimul, artes magicas e Romanorum traditionibus, antiquiores Numa in Italia eſſe habitas. De eodem Numa ferebatur et hoc: vocaſſe eum cives haud paucos ad coenam, iisque vaſa vilia, coenam plebejam appoſuiſſe: ſub coenae initium dixiſſe Deam familiarem venturam, ſimulque oſtendiſſe iis domum ſubito poculis pretioſiſſimis plenam, menſasque cibis exquiſitiſſimis onuſtas. ***) Quod autem narrat Auguſtinus, Numam facere hydromantiam eſſe compulſum, ut in aqua videret imagines Deorum, vel potius ludificationes Daemonum, a quibus audiret, quid in ſacris conſtituere atque obſervare deberet; †) id vetuſto caret auctore, et interpretamento ſeculorum poſtremorum haud eſt abſimile, trahentium ad hydromantiam, quod de Pico et Fauno tradiderat antiquitas, quo ſcilicet res fieret ex eorum praejudicatis opinionibus facilior explicatu, et ad fidem accederet propius.

Unde petierit Numa artem magicam, deficientibus auctoribus idoneis, haud equidem auſim definire. Nota haec forte erant in Sabinis, forte ab Etruſcis etiam deſumta. Hos inter alia, vocibus etiam ineſſe poteſtatem averruncandi mala, ſibi perſuaſiſſe, auctor eſt Afranius, voces Etruſcas arſe, verſe, avertendo igni oſtiis eſſe inſcripta narrans, ††) quorſum pertinent Plinii quoque verba: etiam parietes incendiorum deprecationibus conſcribuntur. †††) Summae haec eſſe antiquitatis, alia a Plinio loco laudato memoriae prodita ſatis demonſtrant, quo referendum, ovorum, ut exſorbuerit quisque, calices frangi, aut eosdem cochlearibus perforari, pagana lege in plerisque Italiae praediis caveri; ne mulieres per itinera ambulantes torqueant fuſos, aut omnino detectos ferant, quoniam omnium id adverſetur ſpei praecipueque frugum; ungues reſecare nundinis Romanis, tacenti atque digito indice, multorum pecuniae religioſum eſſe; ſternutamento revocari ferculum menſarum; recedente aliquo ab epulis ſimul verri ſolitum. In antiquiſſimis Etruſcorum ſuperſtitionibus fuit forte ſacrificii etiam genus, quo avertere grandinem et tempeſtates cum imbribus ab agris ſtudebant, Columellae adhuc aetate vigens.

Numa unde hauſerit artes magicas, haud ſatis conſtat.

> Ipſa novas artes varia experientia rerum
> Et labor oſtendit miſeris uſusque magiſter
> Tradidit agricolis, ventos ſedare furentes,
> Et tempeſtatem Thuſcis avertere ſacris.

Hinc

*) Plutarch. Num. p. 70. T. I.

**) Arnob. adv. gentes V. initio.

***) Plutarch. Num. l. c.

†) Auguſt. de civ. Dei VII, 35.

††) Feſtus de verb. ſignif. I, column. 1197. in corpu cop. lat. linguae Baſ. 1536.

†††) Plin. XXVIII, 2.

Digitized by Google

Hine mala rubigo virides ne torreat herbas,
Sanguine lactentis catuli placatur, et extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris.
Utque Jovis magni prohiberet fulmina Tarchon,
Saepe ſuas ſedes percinxit vitibus albis —

Fuit in his etiam ſuperſtitio, qua feminam arva circumeuntem putabant erucas necare, qua de re infra dicetur. *)

Marſi magiae ſtudioſi. Praeter Etruſcos Marſi etiam antiquitus incantandi habebantur peritiſſimi, teſte Plinio loco eodem: non pauci etiam ſerpentes ipſas credunt incantari, et hunc unum illis eſſe intellectum, contrahique Marſorum cantu etiam in nocturna quiete. **)

Legibus XII tabularum magia prohibentur Romani. Non eſſe autem vana haec, aut ſeculis demum ſerioribus ad exemplar ſuperſtitionum peregrinarum ficta, ſed a primis inde temporibus plurimum Romanos tribuiſſe magicis aut verbis aut caerimoniis, ipſae duodecim tabularum leges demonſtrant; quod enim lege cavetur, id neceſſe eſt patere latiſſime, et ab omnibus fere exiſtimari damnoſum. Erat nempe in juris hoc corpore lex, qua poena conſtituebatur capitalis, ei, qui fruges excantaſſet, ut conſenſu plurimi ſcribunt auctores. ***) Alia ibidem lex, mala carmina vetabat incantare. †) Rudis adhuc antiquitas, ut egregie notat Seneca, credebat et attrahi imbres cantibus et repelli. ††) Hujus artis laude florebant maxime Sabini, unde Horatius carmina Sabella, tanquam efficaciſſima laudat. †††)

Cap. IX.
DE MAGIA PEREGRINA ROMAM TRANSLATA.

De Italorum necyomantia, cum ſupra, quantum ſatis eſt, ſit dictum, nihil nunc addo.

Tempore Ptolemaeorum magia peregrina Romam migravit. Quo tempore magia peregrina Graeciam invaſit, eodem fere Romam etiam cum libris Graecorum commigravit; Ennius enim, qui ſub Ptolemaeis vixit, diſerte eorum jam fecit mentionem, aſtrologos Chaldaeos, et vates Aegyptios his verbis contemnens:

Non habeo denique nauci Marſum augurem,
Non vicanos haruſpices, non de circo aſtrologos,
Non Iſiacos conjectores, non interpretes ſomnium
Non enim ſunt ii aut ſcientia, aut arte divini,
Sed ſuperſtitioſi vates impudentesque harioli,
Aut inertes, aut inſani, aut quibus egeſtas imperat:
Qui ſibi ſemitam non ſapiunt, alteri monſtrant viam;
Quibus divitias pollicentur, ab iis drachmam ipſi petunt.
De his divitiis ſibi deducant drachmam, reddant cetera. *)

Eaedem

*) Colum. X, 353, 354.
**) Cf. Horat. epod. XVII, v. 29.
***) Plin. l. c. XXX, 1. Senec. Nat. quaeſt. IV, 6. Serv. ad Virg. Eclog. VIII, v. 98. Auguſtin. de Civ. Dei VIII, 19.
†) Plin. XXVIII, 2. ††) Sen. Nat. quaeſt. IV, 7.
†††) Horat. epod. XVII, v. 28.
*) Cic. de Divin. I, c. 58.

Digitized by Google

Eaedem tamen Graecorum literae ſimul etiam mali remedium afferebant, ſiquidem Ennius, ut addit Cicero, eſſe quidem Deos cenſebat, ſed eos non curare opinatur, quid agat hominum genus. Epicuro itaque nomen videtur dediſſe, ex ejusque diſciplina argumenta contra magiam petiiſſe, quae magni profecto ſunt ponderis, utpote experientiae ſuperſtructa.

Poſt Ennium magis invaluere ſuperſtitiones peregrinae, Attali cujusdam Grammatici opera, hunc enim arbitror intelligere Plinium: Attalus ſcorpione viſo, inquit, ſi quis dicat duo: cohiberi nec vibrare ictus. *) Theſſalorum veneficia eadem ferme tempeſtate Romae etiam inclaruerunt; quibus mentes etiam hominum putabantur perturbari. Primus, quod ſciam, eorum mentionem facit Plautus: *Genera magorum peregrinorum.*

Ego pol illum ulciſcar hodie Theſſalum veneficum,
Qui perverſe perturbavit familiae mentem meae. **)

Chaldaeorum meminit deinde, ita tamen ut minime eis faveat, M. Cato, ***) idemque multum tribuebat verbis, aut ſenſu carentibus, aut barbaris, atque haec in luxationibus membrorum putabat efficaciſſima, in alio S. F. notas Vaeta, Daries, Dardaries, Aſtataries, vel hoc modo, huat, hanat, huat, iſta, piſta, ſiſta, domiebo, damnauſtra, vel hoc modo, huat, haut haut, iſta, ſis tac ſis, ardannalon, dunnauſtra. †)

Quantopere in valuerint ſuperſtitiones peregrinae, intelligitur hinc maxime, quod ſub Catonis jam aetatem magiſtratuum edicto aliquoties ſunt ejectae. L. enim Aemilius Paullus conſul, cum ſenatus Iſidis et Serapidis fana diruenda cenſuiſſet, eaque nemo opificum attingere auderet; poſita praetexta ſecurim arripuit, templique ejus foribus inflixit. ††) Cauſa quidem templi diruti non traditur, probabile tamen eſt, conjectores Iſiacos, de quibus Ennium ſupra audivimus loquentem, ſedem ibi praecipuam habuiſſe, et eapropter apud vulgus adeo ſanctum id eſſe habitum. Cn. Corn. Hiſpallus praetor peregrinus aliquot annis poſt, Chaldaeos intra decimum diem abire ex urbe atque Italia juſſit, levibus et ineptis ingeniis, fallaci ſiderum interpretatione, quaeſtuoſam mendaciis ſuis caliginem injicientes. †††) Parum tamen hac lege videtur effectum, ejusque vigor brevi ſuperatus ab ingruente ſuperſtitione; Cornelius enim Sulla dictator haud ita multo poſt legem tulit de veneficis et ſicariis, qua venefici damnabantur capite, id eſt, qui artibus odioſis, tam venenis, quam ſuſurris magicis homines occiderint, vel mala medicamenta publice vendiderint *) et qui mala ſacrificia fecerit vel habuerit, venenaque amatoria habuerit. **) *Magi Roma ejecti.*

Sub idem tempus etiam alia peregrinae magiae genera Romam ſunt allata; cujusmodi eſt, quod de divinatione hydromantica legebatur apud Varronem: Trallibus de eventu belli Mithridatici magica percunctatione conſulentibus, puerum in aqua contemplantem ſimulacrum Mercurii, quae futura erant, CLX verſibus ceciniſſe, item Fabium, cum D denarios perdidiſſet, ad Nigidium conſultum veniſſe, ab eo pueros carmine inſtinctos indi- *Hydromantia Romam penetrat.*

*) Plin. XXVIII, 2.
**) Plaut. Amphitr. act. IV, ſcen. III, v. 9.
***) Cat. de R. R. c. 5. †) Ib. c. 161.
††) Valer. Max. I. c. 3. †††) Ibid. l. c.
*) Inſtitut. IV, tit. 18. §. 5.
**) Digeſt. XLVIII, tit. 8. §. 13, 3.

Digitized by Google

indicaſſe, ubi locorum defoſſa eſſet crumena cum parte eorum, ceteri ut fuiſſent diſtributi, unum etiam denarium ex eo numero habere M. Catonem philoſophum, quem ſe a pediſſequo in ſtipe Apollinis accepiſſe Cato confeſſus eſt. *) Fuit autem is Nigidius, quem Figulum cognomine dicunt, magus et Pythagoricus; **) unde conſtat Pythagoreos mature admodum coepiſſe profiteri artem magicam. De eo nihil amplius prodi memoriae, quam quod aſtrologiae operam etiam dederit, dolendum; inde namque magis conſtaret, ante Chriſtum natum Pythagoricam philoſophiam, Alexandria egreſſam, ad magica et theurgica myſteria delabi paullatim coepiſſe. Leguntur apud eundem Varronem hodieque magica nonnulla e libris Sasernarum hauſta, cujusmodi eſt, ſi quem glabrum facere velis, jubet ranam luridam conjicere in aquam, usquequo ad tertiam partem decoxerit, eoque ungere corpus. Porro, cum homini dolere pedes coepiſſent, qui tui meminiſſet, ei mederi poſſe; ego tui memini, medere meis pedibus, terra peſtem teneto, ſalus hic maneto in meis pedibus. Hoc ter novies cantare jubet, terram tangere, deſpuere, jejunum cantare. ***)

Magna vi ingruunt ſuperſtitiones magicae.

Magiſtratuum edicta ſprevit, brevique ſuperavit gliſcens ſuperſtitionis vis, ſiquidem Marii temporibus Chaldaei ſacrificuli, et qui e libris Sybillinis vaticinabantur, Octavium Romae detinuerunt, fauſta omnia promittentes, quae ſecus tamen plane ceciderunt. Miratur Plutarchus hunc virum, cetera recte ſentientem, reique publicae amantem, ad has nugas, animi imbecillitate, delapſum, et cum vatibus ac circulatoribus, magis quam viris belli peritis eſſe verſatum, quin in ſinu interemti, tabulam cum figuris Chaldaicis, ferri inventam. †) Ex his omnibus intelligitur, magiam brevi, non plebem modo et homines rudes, ſed principes etiam viros infeciſſe; ut adeo Graeci diutius vehementiusque primo ſuperſtitionibus obſtiterint, cum pauci hac tempeſtate apud eos inveniantur eorum, qui altiorem in civitatibus gradum aſcenderant, iis dediti. Cujus rei cauſae obſcurae mihi quidem non videntur; Romanorum religio tota ad ſuperſtitiones magis inclinabat, ſiquidem in ſecretis pontificum libris multi erant eliciendorum numinum, devovendorum hominum, rerumque aliarum ritus perſcripti, multaque in priſcis Romanorum rerum ſcriptoribus exſtabant miraculorum a ſacerdotibus, auguribus, aliisque editorum exempla. De his operae eſt Plinium audire breviter haec perſtringentem: alia ſunt verba impetrantis, alia depulſoris, alia commentationis. Vidimus certis precationibus obſecraſſe ſummos magiſtratus. Pertinet hoc dubio procul ad Atejum tribunum plebis, Craſſum primo ne proficiſceretur in expeditionem contra Parthos enixe rogantem, deinde, ubi nihil proficiebat, praecurrentem ad portam ibique accendentem focum, Craſſo appropinquante, ſuffitibus et libationibus, imprecationibus denique, perniciem ei parantem. Has imprecationes, inquit Plutarchus, reconditas et vetuſtas, Romani dicunt eam habere vim, ut nemo iis devinctus poſſit effugere infortunium. ††) Et ne quid verborum praetereatur, pergit Plinius, aut praepoſterum dicatur, vidimus de ſcripto praeire aliquem; rurſusque alium cuſtodem dari, qui attendat, alium vero praeponi, qui favere linguis jubeat, tibicinem canere, ne quid aliud exaudiatur — Duratque immenſo exemplo Deciorum pa-

tris

*) Apulej. Apol. I. p. 165. T. II.

**) Fabr. bibl. Graec. Vol. I. p. 510.

***) Varro de R. R. I. c. 2.

†) Plutarch. in Mario p. 430. T. I.

††) Plut. in Craſſo p. 553. T. I.

Digitized by Google

tris filiique, quo ſe devovere, carmen. Exſtat Tucciae Veſtalis inceſtae precatio, qua uſa aquam in cribro tulit anno urbis DCIX — Veſtales noſtras hodie credimus, nondum egreſſa urbe mancipia retinere in loco precatione. Priſci quidem noſtri perpetuo talia prodidere, difficillimumque ex his, etiam fulmina elici — In augurum diſciplina conſtat, neque diras neque ulla auſpicia pertinere ad eos, qui quamque rem ingredientes, obſervare ſe ea negaverint. — Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat, in oppugnationibus, ante omnia ſolitum a Romanis ſacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum eſſet, promittique illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve. Durat in pontificum diſciplina id ſacrum, conſtatque ideo occultatum, in cujus Dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent. Defigi quidem diris precationibus nemo non metuit. *) Altera hujus rei cauſa eſt, quod Romani, rituum et religionum patriorum tenaciſſimi, haud facile admittebant ad animum, quae eſſent iis elevandis, quodque philoſophia et literae ſeveriores ſero demum aditum in urbem invenerunt, eoque tandem invento, a paucis tantum colebantur, plurimis militiae aut rebus civilibus deditis, ut quibus ad honores et opes aditus patebat facillimus. Hoc etiam tempore artem medicam invaſit, corrupitque magna ex parte vanitas magica, Aſclepiade, qui aetate magni Pompeji vixit, plurimum ei dedito, magnamque ſibi, aliis etiam artibus, maxime loquendi facilitate, parante famam. **) Super omnia adjuvere eum magicae vanitates, ***) quae quales fuerint in Aſclepiade, a Plinio pluribus non traditur. Specimen aliquod ſuperſtitionis exhibet Alexander Trallianus, morbum comitialem ſecundum Aſclepiadem ſanari clavo cruce fixo, aegri brachio alligato. †)

Cum ſub Auguſto artes liberales, inque iis poeſis maxime floreret, multaque ſoleant poetae de magicis caerimoniis inſerere carminibus, ampliorem etiam ab hoc tempore artium magicarum apud Romanos habemus notitiam. Ne quis autem miretur, uti me poetis, hominibus fictioni plurimum indulgentibus, quibusque hanc ob rem omnis abroganda fides videtur; haec lectores reputare mecum velim: fingunt quidem poetae, nec qualia ſunt ſingula ita accurate deſcribunt; ſed fingunt tamen ita, ut a probabilitate, hominum opinionibus praeconceptis non admodum diſcedant. Quaecunque itaque nota ſunt paucis, et in opinione verſantur tota, in iis adhiberi poetas teſtes nefas non duco; magicos ex hac tempeſtate libros nullos habemus, quicunque de arte iſta ſcriptum nobis quicquam reliquerunt, opiniones vulgi ſequuntur, cum initiati non eſſent ipſi. Has ipſas opiniones ſequuntur poetae, quos adeo haud injuria citavimus teſtes. Poetarum de caerimoniis magicis teſtimonia non ſunt repudianda.

Primo itaque loco audiamus Virgilium, Theocritum imitantem quidem, ſed ita tamen, ut in caerimoniis magicis ſingulis totus fere deſerat magiſtrum. Femina amore inſaniens haud ſecus quam apud Theocritum, carminibus magicis inflammare amaſium frigidiorem nititur. Ancillam jubet afferre aquam, et altare vitta cingere, verbenas deinde et thus incendere. De his omnibus, excepto igne, nullum legitur in Theocrito verbum; e more ſacrorum Romanorum haec adumbravit Virgilius, indeque praecipue ſumſit verbenas, quarum maximus in ſacris Romae erat uſus. ††) Quod conſequi incantationibus maxime Virgilii pharmaceutica.

H 2 cupie-

*) Plin. XXVIII, 2. **) Ibid. XXVI, 3.

***) Ibid. cap. 4.

†) Al. Trall. I. p. 15. Necyomantis ſeu Pſychomantis, erant, qui Ciceronis adhuc aetate uterentur, quorum ipſe Appium bis nominat in libro de Divinat. I. 58. Tuſc. quaeſt. I, 16.

††) Plin. XXII, 3.

Digitized by Google

cupiebat, id verſu ſaepius recurrente, quoties novi quid in ſacrificio eſſet peractum, repetit:

Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.

Theocritum hac in re imitatus. Cui an ineſſe vis aliqua ſecretior ſit credita, haud equidem auſim definire. In eo autem plane deſerit Theocritum, quod Hecates aut lunae, cui maximam is tribuebat vim, plane non meminit, id quod, mea quidem ſententia, non omni caret reprehenſione, niſi enim adſit numen, venenis, nodis, aliisque caerimoniis addens vim, inane eſt et abſque efficacia totum ſacrum. Tum maga tria diverſi coloris fila circumdat Daphnidi, id eſt ex interpretatione Heynii V. Cl., aut imaginem Daphnidis, aut Daphnidem animo obverſantem fictumque geſtu quodam his filis cingit, *) terque effigiem ipſam circum altare ducit, quia numero Deus impari gaudet. Eſt igitur id genus nodorum, quibus alligari ſibi Daphnidis atque firmari putat amorem, idque apertius docent ſequentia, quibus ancillam jubet nectere ternos nodos e tribus diverſi coloris filis, et addere: Veneris vincula necto. Priori ergo caerimonia fila haec conſecrabantur quaſi et vim accipiebant a Diis, Daphnidis amorem conſtringendi, et hunc aggrediendi praecipuum. Singulare eſt etiam hoc, nec notum Theocrito, ut et quod de numeri ternarii et imparis additur poteſtate, Romanum quippe et hoc videtur eſſe, numeris imparibus magnam vim tribuentibus, ut docet Plinius interrogans, cur impares numeros ad omnia vehementiores credamus? idque in febribus dierum obſervatione intelligatur? **) Quod de febribus notat Plinius, originem ſimul ſuperſtitionis aperit, febris enim aliorumque morborum ſtatis diebus reditus, criſes morborum haud paucorum, inter alia ſupra jam commemorata, in eam adduxerunt homines opinionem, ut numeris ingentem ineſſe vim, in animum inducerent. Cum porro, ſive caſu, ſive ob cauſam nondum inveſtigatam, plurimi horum numerorum ſint impares, febris enim tertiana eſt frequentiſſima, nonus aut ſeptimus dies criticus in febribus ardentibus habetur; impares numeri ſuperare pares poteſtate ſunt putati. Quam parum autem ſibi conſtent in his ſuperſtitionibus etiam, quamque adeo parum his omnibus inſit certi, inter alia patet etiam hinc, quod numeri iidem efficaciſſimi, peſſimi ſimul atque noxii exiſtimantur; ſeptenarius enim peſſimae eſt notae. Ternarii quod attinet celebritatem, haud mihi quidem ea videtur explicatu difficilis. Quaecunque enim vehementius commoti agimus aut dicimus, ſolemus repetere ter, ultra raro progredientes, ipſa quippe repetitione jam ſatiati. Praecipue autem in rebus gratis, laetitiaeque ſenſu perfuſi id facimus, indeque factum, ut ubique ferme gentium, ſi quorum felicitatem valde praedicamus, ter felices, ter beatos dicamus. Etiam ſi quos vehementer optamus accedere ad nos, aut juvandi nos, aut explendi amoris cauſa, ter ſolemus eos plerumque vocare, indeque ortum, ut Dii, quorum auxilium praeſens expetebatur, vocarentur ter, numerusque ternarius ſacer tandem exiſtimaretur. Non eſt itaque, cur ternarium trahamus ad ternas Hecates poteſtates, ac naturas, quod vult Servius; hujus enim Deae in toto hoc carmine mentio non fit, alibi tamen, fieri ſacra magica Hecatae, Virgilius non ignorat. ***) Duas deinde imagines, ceream unam, alteram e limo admovet igni, addit preces, ut eodem modo liqueſcat amore erga ſe, obdureſcat alterius feminae amoribus. Una tantum cerea utitur Theocritus, hocque ipſius forte Virgi-

*) Heyne ad v. 73. Eclog. VIII.

**) Plin. XXVIII. 2. cf. Tibull. I. et II. v. 54. Ovid. Metam. VII, 189.

***) Virg. Aen. IV, v. 511, cf. Ovid. Met. VII, 194. Horat. Epod. V. 57. Sat. I, v. 8.

Digitized by Google

Virgilii debetur inventioni. Molam ſalſam igni injicere et cremari laurum, perinde ac Theocritus jubet. Praeclare autem his explicandis addit Heyne V. Cl. haec: magicae hae rationes fere ſymbolicae ſunt, quarum congruentiam et ſimilitudinem phyſicum aliquem effectum habere, hominum ſtultitia credidit. *) Nati ſunt dubio procul plurimi ritus magici inter homines rudes ex animo vehementius commoto, et imaginandi vi inde magis agitata. Ut enim irati, non homines modo, ſed etiam canes, quicquid eos laedit, aut impedimento iis eſt, etiamſi ſenſu plane careat, omni conatu invadunt, iramque in id effundunt; ut odio aut inimicitia vehementiori inflammati, aut amore et amicitia incenſi, quicquid proprium eſt ei, quem exſecrantur aut amant, lacerant et rumpunt, aut fovent et tuentur, quaſi eum ipſum his perderent aut juvarent: ita magicarum etiam caerimoniarum haud paucae per imagines, veſtimenta aut alia, quae certis hominibus fuere própria, laedere eos, aut ad odium vel amorem ſtudent impellere. Hinc venefica exuvias etiam Daphnidis ſub ejus limen defodit, qua in re a Theocrito etiam diſcedit Virgilius, de deſôſſarum exuviarum vi prorſus tacente. Minatur deinde ſe herbis e Ponto petitis, quibus Moerin vertere ſe in lupum, animas ſepulchris excire, meſſesque alio traducere vidiſſet, aggreſſuram Daphnidem. E Ponto namque Mithridatici belli temporibus ſuperſtitiones peregrinae haud paucae, magicae praeſertim, atque Perſicae, Romam afferebantur. Quae de cineribus tandem efferendis et trans caput in rivum fluentem abjiciendis, ita ut non reſpiciat ancilla, adduntur, obſcuriora ſunt, ut, quo tendant, haud facile expedias. **)

Magi et veneficae, ſi quid rerum difficiliorum vellent ſuſcipere, a Venere putabant ſibi abſtinendum, ***) id quod e religione gentilium manavit, quae ſacerdotes abſtinere a Venere jubebat, ubi res divina eſſet facienda. In religionem autem irrepſit haec perſuaſio a prima inde barbarię, ut quae caſtitatem et abſtinentiam a Venere, certis quibusdam temporibus, Diis judicabat gratiſſimam; ob eam forte cauſam, quod vigor animi remittitur, viresque corporis franguntur, proinde agi omnia, nec ea diligentia nec ea virium contentione poſſunt, qua agenda ſunt ſacerdotibus, agenda erant ſacerdotum anteceſſoribus, magis et circulatoribus, vehementiſſima corporis agitatione divinationem ceteraque opera magica apud barbaros exercentibus. *Megi abſtinendum a Venere praecipiebant.*

Omnia ferme tum temporis efficere magi carminibus putabantur, fluminum curſum ſiſtere, ſidera retro vertere, manes ciere, de montibus arbores deducere, †) terram findere, nubila pellere, nives convocare, quaeque ſunt alia, ††) quorum bonam partem ſupra jam ex Hippocrate commemoravimus. *Magorum poteſtas ingens.*

Ab herbis et animalium partibus, quibus antiquior inhaeſerat magia, ad hominum etiam membra regnante Auguſto prolapſa jam erat ſuperſtitio; credebaturque hominis jecur et medulla plurimum poſſe ad inflammandum amorem. †††) Vivos itaque pueros veneficae defodiebant, et fame enectorum utebantur viſceribus. *) Hàc de re apud antiquiores ſcriptum nihil invenio, veroque adeo eſt ſimile, temporibus demum ſerioribus nefandam hanc ſuperſtitionem eſſe prognatam. Exhauſtis namque omnibus fere, *Sub Auguſto hominum etiam membris uti coeperunt magi.*

 quae

*) Heyne ad Eclog. VIII, v. 83.

**) Virg. Eclog. VIII, v. 64.

***) Ovid. Metam. VII, v. 239.

†) Virg. Aen. IV, v. 487. ſq.

††) Tibull. I, El. 2. v. 43. ſqq.

†††) Horat. Epod. V, v. 37.

*) Ibid. v. 30.

quae rerum natura fert, plantis, animalibus, lapidibus, compertoque parum iis ineſſe auxilii, ad id quod cupiebant efficiendum, homines denique ipſos aggrediebantur magi, ne quid relinquerent intentatum. In ſepulcris ſolebant porro mortuorum legere oſſa, herbasque ibidem natas, *) ut quibus plus ineſſe virium, ob eam forte eredebant cauſam, quod quae ſunt mortuorum, manes vehementiſſime movent. Ceterum quae hoc loco Horatius narrat de ſacro magico, haud ſatis apte videntur ſibi congruere: principio enim de necyomantia loquitur, animabusque eliciendis ſaganae, agnae pullae ſanguinem effundunt in ſcrobem, deinde imagines ſubito producuntur in ſcenam duae, altera cerea, altera lanea, quarum haec morti miſerrimae erat deſtinata; unde liquet ſagas immittere alicui morbum et dolores vehementiſſimos voluiſſe. Tum Hecate apparet cum uſitato canum ululatu. Necyomantiae nihil eſt cum eo ſacro commune, quo abſens morbis et cruciatibus devovetur, ut adeo manifeſtum ſit, accurate harum rerum notitiam animo informatam non habuiſſe poetam.

Superſtitiones magicae variis modis a magiſtratibus et imperatoribus oppugnantur.

Quam late ſuperſtitiones hujusmodi tum temporis graſſarint, **ex Auguſti Caeſaris** etiam patet edicto, quo aſtrologi et praeſtigiatores (γοητες), id eſt magiam exercentes urbe ejiciebantur. **) Potentius tamen jam erat malum, quam ut edictis aut ſeveritate principum compeſceretur, ſiquidem haud ita multis annis poſt, imperante Tiberio, caput rurſus extulit. Libo enim Druſus e nobili Scriboniorum gente, nec educatus illiberaliter, a Formio Cato ad Chaldaeorum promiſſa, magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impelli ſeſe eſt paſſus, ***) eo usque tandem progreſſus, ut Junium quendam tentaret, ut infernas umbras carminibus eliceret, †) Hinc denuo mathematici et magi ſenatus conſulto Italia ſunt pulſi, in aliquos gravius adhuc eſt animadverſum. ††) Ipſe Germanicus magicis credebatur artibus interemtus, reperiebantur enim ſolo ac parietibus erutae corporum humanorum reliquiae, carmina et devotiones, et nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemuſti cineres ac tabe obliti, aliaque maleficia, quibus creditur animus numinibus infernis ſacrari. †††)

Nihilo tamen ſecius incrementa in dies capiunt.

Veneficia adeo erant frequentia, ut, quoties accuſaretur vir aut femina nobilis, haec ei ferme objicerentur; Lepidae namque venena crimini haud ita multo poſt Libonem dabantur, *) Scauro magorum ſacra ab accuſatoribus objiciebantur. **) Ipſe Tiberius quamquam acerbe magos puniret, non expers tamen ſuperſtitionis fertur fuiſſe, fidemque efficaciae artis non denegaſſe. Cum enim in ſomnis pecuniam cuidam dare juberetur; ſtatim intellexit, utpote gnarus ipſe ſomniorum indolis, daemonem ſibi arte magica ab aliquo immiſſum. Hominem itaque interfecit, magos omnes, aſtrologos, vates necavit, cives, qui edicto priori non paruiſſent, in exilium egit. ***) Praeter Tiberium alii haud pauci dignitatis ſummae viri ſuperſtitionibus ejusmodi favebant. Marc. Servilius Nonianus princeps civitatis non pridem in metu lippitudinis, priusquam ipſe eam nominaret aliusve ei praediceret, duabus literis Graecis P. et A. chartam inſcriptam circumligatam lino,

*) Horat. Sat. I, 8. v. 22.

**) Dio Caſſ. XLIX, p. 417. Hanov. 1606.

***) Tacit. annal. II, 27. †) Ibid. c. 28.

††) Ibid. c. 32. †††) Ibid. c. 69. conf. Dio Caſſ. LVII. p. 615.

*) Ibid. III. c. 22. **) Ib. VI, 29. ***) Dio Caſſ. LVII, p. 618.

Digitized by Google

lino, ſubnectebat collo, Mutianus ter conſul eadem obſervatione viventem muſcam in linteolo albo; his remediis carere ipſos lippitudine affirmantes. *)

Medicos etiam magis magisque invadunt.

Quin medici etiam huic ſuperſtitioni vehementius coeperunt favere; Xenocrates enim Aphrodiſienſis, qui vixit ſub Tiberio, **) librum edidit, multaque admiſcuit ad praeſtigias et magiam pertinentia. ***) Huc pertinent, quae de medicinis ex humani corporis partibus, baſiliſcis, elephantis, hippopotamis, faciendis philtris, odium conciliantibus, adverſarios conſtringentibus, ut in judicio nihil poſſint eloqui, horumque ſimilibus, forte ſcripſerat Xenocrates; in hunc enim maxime invehitur Galenus. †)

Nihil etiam his proficiebatur poenis atque edictis; quo acrius vetabantur magi et puniebantur, eo vehementius ars ipſa expetebatur, ejusque exercitium propagabatur. Imperante Claudio rerum facies eadem, quae ſub Tiberio, fuit, magicae ſuperſtitiones ſemper fere erant in criminibus, viris potentibus aut opulentis, quos perditos cupiebant imperatores, objectis, ut Lolliae, ††) Statilio Tauro. †††)

Nero magorum fautor inſignis.

Nero artibus magicis novum addidit ſplendorem, ipſe iis utens, ut abigeret ſpeciem matris, verbera furiarum, et taedas ardentes, quibus ob interfectam per inſidias matrem exagitabatur: factoque per magos ſacro, evocare manes et exorare tentavit. *) Parum tamen omnia haec profuerunt; falſa enim vanaque Neronem haec comperiſſe, auctor eſt Plinius, addens ſimul, non citharae tragicique cantus libidinem ei majorem fuiſſe, neminem unquam ulli artium impenſius faviſſe. Magus ad eum Tiridates venerat, Armenianum de ſe triumphum afferens, et ideo provinciis gravis: navigare noluerat, quoniam exſpuere in maria, aliisque mortalium neceſſitatibus violare naturam eam, fas non putant. Magos ſecum adduxerat; magicis etiam coenis eum invitaverat. Non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere voluit artem. **)

Erant qui grandinem abigere ſe profitentur.

Exſtiterunt etiam, qui artem abigendi grandinem, unde liberet, ſibi vindicabant, quo in genere Cleonae ingentem ſibi comparaverant famam. Quo orta ſit tempore ſuperſtitio, haud conſtat. De ea haec narrat philoſophus Stoicus: illud incredibile, Cleonis fuiſſe publice propoſitos χαλαζοφυλακας, ſpeculatores futurae grandinis. Hi cum ſignum dediſſent, adeſſe jam grandinem — pro ſe quisque alius agnum immolabat, alius pullum. Protinus illae nubes alio declinabant, cum aliquid guſtaſſent ſanguinis — ſi quis nec agnum nec pullum habebat, quod ſine damno fieri poterat, manus ſibi afferebat. Et ne tu avidas aut crudeles exiſtimes nubes, digitum ſuum bene acuto graphio pungebat, et hoc ſanguine litabat. Nec minus ab hujus agello grando ſe avertebat, quam ab illo, in quo majoribus hoſtiis exorata erat. ***) Cantum etiam adhibuiſſe eos, auctor eſt Clemens Alexandrinus. †)

Nec

*) Plin. XXVIII, 2.

**) Fabric. bibl. Graec. Vol. XIII. p. 452.

***) Galen. de ſimpl. medic. facult. VI. prooem.

†) Ibid. X. prooem.

††) Tacit. annal. XII, 22. †††) Ibid. 59.

*) Sueton. Nero c. 34. **) Plin. H. N. XXX, 1.

***) Senec. Nat. Quaeſt. IV, 6.

†) Clem. Alex. Strom. VI, p. 631.

Digitized by Google

Magiae genera alia.

Nec fuit tantum Cleonarum haec diſciplina, alii literis easdem ſuperſtitiones mandaverant; carmina, inquit Plinius, quaedam exſtant contra grandines, contraque morborum genera, contraque ambuſta. *) Late id ſuperſtitionum genus manaſſe colligitur ex quaeſtionibus et reſponſionibus ad Orthodoxos, quae Juſtini Martyris nomine circumferuntur, ubi νεφελοδιωκται dicuntur, quos χαλαζοφυλακας Seneca vocat, iidemque grandinem et imbres, quocunque liberet, dicuntur mittere. Negat auctor, quod in ſacris literis talia non doceantur, fieri id poſſe. **) Magicarum artium qui fuerit ſtatus hoc tempore, ex Plinio perſpicitur optime, ut qui plurimis, quotiescunque offertur occaſio, de iis differit. Sunt quidem in his multa procul dubio antiquiora; ſed cum horum non conſtet aetas, huic tempori ea judicavi vindicanda. Sunt autem haec tam multa variaque, ut, ne taedio ſint lectoribus futura, jure verens, harum rerum curioſos ad ipſum auctorem malim ablegare. ***) Abunde ex omnibus his perſpicitur, gemmarum colore, figura, nominibus, ſimilitudine etiam, quam habere cum ſtellarum aut figuris aut coloribus videbantur, aliisque ejusdem commatis argumentis inductos homines ſuperſtitioſos, rerumque naturae ignaros, portenta ejusmodi excogitaſſe. Quo ipſo ſatis evincitur, ab hominibus rudibus adhuc, aut ſuperſtitione etiam peſſumdatis adeo, ut rationem omnem quaſi ejurarent, et ex animo dedita opera abigerent, id magiae genus eſſe inventum et promotum. Quicunque enim diſciplinis phyſicis aliquantum impendit operae, duci e ſimilitudine ejusmodi nulla plane indicia de intimis lapidum viribus poſſe, ſtatim intelligit. Eſt autem ratiocinandi id genus proprium infantibus rudibus, et hominibus in prima adhuc barbarie degentibus, ut qui ignari regularum, ad quas ratiocinia ſunt exigenda, quae ſunt ſimilia eſſe eadem, iisdem pollere viribus, ſtatim concludunt, non animadvertentes ſimilia videri multa ſenſibus, revera maxime diſſimilia, ſpeciemque externam a natura interiori haud raro diſtare longiſſime.

Animalium partibus uſi ſunt magi.

Quae de herbarum viribus habet Plinius, †) praetereo, properans ad animalium partes, quas ſuperſtitio eſt adorta, ut praeſidium inde peteret, maxime eorum qui ob raritatem, aut ſingularem animi corporisve habitum, aut ſimilitudinem nominis cum aſtrorum appellationibus, virium mirificarum ſpem fecerant. Dextra pars proboſcidis (elephanti) cum Lemnia rubrica alligata, impetus libidinum ſtimulat. Magorum vanitas perunctis adipe leonis, faciliorem gratiam apud reges populosve promittit, praecipue tamen eo pingui, quod eſt inter ſupercilia, ubi eſſe nullum poteſt. Similia dentis, maxime a dextra parte, villique e roſtro inferioris, promiſſa ſunt. Setae cameli e cauda contortae, et ſiniſtro brachio alligatae, quartanis medentur, etc. ††)

Superſtitiones aliae.

Reliquis ejus generis, quae plurima Plinius tradit, ne taedio ſint, omiſſis, pauca adhuc de efficacia humanorum geſtuum et membrorum adjiciam. Aſſidere gravidis, vel cum remedium alicui adhibeatur, digitis pectinatim inter ſe amplexis, veneficium eſt; item poplites alternis genibus imponi, ideo haec in conſiliis ducum, poteſtatumve, fieri vetuere majores, velut omnem actum impedientia; vetuere et ſacris votisve ſimili modo intereſſe. Clavum defigere in quo loco primum defixerit caput corruens morbo comitiali, abſolutorium ejus mali dicitur. Numerum quaternarium Demetrius condito volu-

*) Plin. XXVIII, 2. **) Juſtin. Mart. quaeſt. 31.

***) Plin. XXVI, c. 9. XXVII, 13. XXIX, 4. XXXVII, 9, 10, 11.

†) Ib. XXV, 2, 4, 5, 9, 10. XXVI, 4. XXVIII, 8, 13. ††) Plin. XXVIII, 9.

Digitized by Google

volumine, et quare quaterni cyathi ſextariive non eſſent potandi, prodidit. Oſthanes contra mala medicamenta omnia promiſit auxiliari, matutinis horis ſuam cuique urinam inſtillatam in pedem *) etc.

Fuit Plinii aetate Apion etiam Grammaticus, qui prodiderat, ſe auxilio cynocephaliae herbae, quae in Aegypto vocatur Oſyrites, evocaſſe umbras ad percontandum Homerum, qua patria, quibusve parentibus genitus eſſet, non tamen auſus profiteri, quid ſibi reſpondiſſet. **) Apionis necyomantia.

Cap. X.
DE INCREMENTIS MAGIAE AD SECVLVM VSQVE TERTIVM.

Sub idem tempus, imperante Claudio, inclaruit Simon Magus e Samaria oriundus. Is a daemonibus adjutus, magica multa exhibens ſpectacula, Deus Romae dicitur habitus, ſtatuaeque honorem adeptus, addita inſcriptione: Simoni Deo Sancto. ***) Omnem plane ſuperant fidem, quae de eo tradunt Arnobius †), et recognitionum Clementinarum auctor, per aerem eum vectum quadrigis igneis, Petri apoſtoli voce praecipitatum ad terram, formam quoties lubuerit mutaſſe, et quae ſunt alia haud minus portentoſa. Hinc de ſtatua publice ei poſita quod narrant, fidem etiam vix facit, praeſertim cum in auctoribus profanis, qui rem adeo claram ſilentio non praeteriiſſent, nihil de ea ſcriptum inveniatur. Propius fidem eſt, hominem Pythagoreorum et Platonicorum captum ſplendidis mendaciis, eorumque perſuaſionibus magicis irretitum, edere miracula ſeſe profeſſum. Quae de animorum docebat migratione deque Deorum et geniorum ordinibus, licet ſatis explicate ab auctoribus non tradantur, abunde id perſuadent. Apparet hinc philoſophiam Platonicam in Aegyptum importatam, mature multorum pervertiſſe ingenia, ſomniisque monſtroſis locum feciſſe, ut adeo probabilitate non deſtituatur, hunc hominem magiam philoſophicam aliqua ratione auxiſſe. Nactus eſt Simon diſcipulos haud paucos, ſectaque ejus aliquamdiu eſt continuata. ††) Simon Magus.

Cujus rei documentum exſtat luculentum in Apollonio Tyaneo, ſub idem fere tempus fama praeſtigiarum et miraculorum totum fere orbem Romanum implente. Omnium is auctorum conſenſu inter magos celeberrimos numeratur †††), tanta antiquitatis totius admiratione, ut Alexander Severus imperator in larario ſuo (in quo et divos principes ſed optimos electos, et animas ſanctiores, in queis et Apollonium et quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, Chriſtum, Abraham, et Orpheum et hujusmodi Deos habebat, et majorum effigies) rem divinam ei quoque faceret *); tanta auctoritate, ut philoſophos non ſpernendos, interque eos etiam Epicuri ſectatores ad ſe alliceret. **) Multis Apollonius miraculis inclaruit, quorum aliqua e Philoſtrato, qui vitam ejus ſcripſit, afferam: vinculis ſe, nullis factis precibus, ſacrificiis aut caerimoniis aliis peractis, exſolvit. Apollonius Tyaneus magus.

*) Plin. XXVIII, 6. 7. **) Ibid. XXX, 2.

***) Juſtin. Apol. pro Chriſt. I. p. 69. Paris 1615. Iren. adverſ. haereſ. I, 20. Clemens Roman. Recogn. II, 12.

†) Iren. Clemens, l. c.

††) Orig. contr. Celſ. I. p. 44. Aug. de haeres. Cap. I. Juſt. Clem. l. c.

†††) Apulej. Apol. II, p. 216. Lucian. Pſeudomant. Opp. T. I. p. 513. Orig. contr. Celſ. VI, p. 302.

*) Lamprid. in Alexand. Sev. c. 29.

**) Orig. contr. Celſ. VI, p. 302.

Digitized by Google

vit. *) Achillem, precibus in India acceptis, ex inferis excivit. **) Epheſum acceſſitus, ut mederetur morbo peſtilenti, momento temporis, pervenit, ut duobus adeo locis eſſet ſimul, daemonemque morbi cauſam urbe ejecit, ſtatua averrunca poſita. ***) Alia ejus miracula prolixius a Bruckero tradita †) brevitatis cauſa omitto. Telesmata porro, id eſt ſtatuas aliaque, quibus averruncarentur mala plurima, alia aliis locis erexit, quorum auctoritas erat ſumma. Nec ſolus haec narrat Philoſtratus, ſed alii ei aſſentiunt auctores, quos faviſſe Apollonio, affirmare non licet. Inter alios, qui quaeſtiones et reſponſiones ad Orthodoxos ſub Juſtini matyris perſona ſcripſit, cujus verba apponam: Apollonii τελεσματα, ut videmus, maris impetum, ventorum vehementiam, murium ac beſtiarum in curſiones arcent. ††) Qui plura hujusmodi ſcriptorum teſtimonia cupit noſcere, adeat Reicheltum de Amuletis †††) et Arpium de Talismanibus. *) Patet itaque hinc, non omnia finxiſſe Philoſtratum, aut quem is auctorem ſequitur Damidem, ſed ſecutum maximam partem famam, hominumque de Apollonio opinionem. Attamen cum nulli exſtent, qui ea tempeſtate curioſius obſervarent Apollonium, in ejusque res geſtas inquirerent eadem ratione, qua in Alexandri vatis, Apollonii diſcipuli, Lucianus; ratio rei geſtae exponi, immo ne quidem quousque indulſerit Philoſtratus mentiendi libidini, definiri accurate nequit. Ficta tamen eſſe haec miracula, aut arte quadam ſimulata, facile largietur, quicunque rerum naturae, hominum indolis, ſeculi inprimis hujus genii, non plane eſt ignarus. Argumento eſt, tum quod ejecto daemone, peſtilentiam narratur finibus Epheſiorum expuliſſe, ſatis namque conſtat hodie, morborum cauſas non eſſe daemonas, aliaque ratione, quam in exilium agendis daemonibus, morbos peſtilentos ſanari: tum quod Alexander diſcipulus ejus, magnam quoque nactus nominis celebritatem, quemque totus ferme Oriens ſequebatur, ac Dei inſtar prope colebat, manifeſtae eſt impoſturae convictus. Quodſi alias magiſter artes calluiſſet, meliora profecto diſcipulum docuiſſet. Quae privatim Apollonium inter et Damidem ſunt geſta, fingi facile pro lubitu, aut augeri in majus potuere, his adeo nihil omnino ineſt, quod faciat fidem, ſi quis in admittendis hujusmodi miraculis paullo eſt difficilior. Quae publice autem ſunt facta, iis veri quid ſubeſt, at credulitate et verborum praeſtigiis auctum in immenſum. Telesmatum namque, ut et aliorum hujus furfuris operum efficacia, opinione magis quam ex vero aeſtimatur, venti, tempeſtates, impetus maris, impreſſa ſemel animis hominum opinione, de vi amuleti, minores exiſtimantur; ut ſolent homines, quales cupiunt eſſe res, aut eſſe eas in animum ſemel induxerunt, tales etiam eas ſenſibus percipere, maxime ubi gradibus tantum differunt. In ſanandis autem morbis, futuris divinandis quantum valeat opinio praeconcepta, et phantaſiae vehementia, infinito experimentorum numero conſtat, ut adeo morbos quosdam ſanaſſe Apollonium, futura quaedam caſu ceciniſſe, a fide non ſit alienum. His omnibus addendum denique, hominum plurimorum mentem adeo hac tempeſtate a praeſtigiatoribus omnis generis, magis, veneficis, vatibus, jam fuiſſe perverſam et occoecatum, ut ad credenda, quaecunque narra-

*) Philoſtr. vit. Apoll. VII, 38.

) Ibid. IV, 16. *) Ibid. IV, 10.

†) Bruck. Hiſt. Crit. Phil. T. II, p. 98. ſqq.

††) Juſtin. quaeſt. ad Orthod. quaeſt. 24. Anaſtaſ. quaeſt. 23. in ſcript. ſ.

†††) Reichelt. de Amulet. p. 40. ſqq.

*) Arpe de Talisman. p. 25.

narrarentur mira, ſponte ferrentur, examine accuratiori plane ſepoſito, atque adeo mirum non ſit, deceptos, qui decipi vehementer cupiebant, quin nec mirum ſit, Epicureos leviores a turbine abreptos, ad Apollonium defeciſſe.

Cum magia infamis hoc tempore jam haberetur, eſſetque pluribus imperatorum edictis, ſenatus conſultis, et legibus ea interdictum omnibus: hanc Apollonius ſummo ſtudio amoliri a ſe nititur. Quod per nebulam quaſi vidit, magiam inter et praeſtigiarum aut incantationum artem, diſcrimen Philo, idem in uſus etiam ſuos convertit Apollonius, ulterius quidem hac in re progreſſus nonnihil, ſed rem tamen omnem nondum tenens, ut ſatis inde elueeſcat, novum id adhuc et prae novitate parum ab hominibus fuiſſe intellectum. Quod quo magis appareat, audiamus Philoſtratum, immo et Apollonium nonnunquam ipſum. Fatetur ille, Pythagorae non inſtituta modo, ſed miracula etiam, imitatum Apollonium, a magia tamen ſemper fuiſſe averſum, hanc ei per calumniam ab adverſariis objici, aut affingi, ſapientiae in eo fuiſſe tantum, ut quae alii magicis artibus, is ſolius ſapientiae auxilio efficeret. *) Pythagoreus ſemper videri Apollonius et haberi voluit, ſimiae inſtar in omnibus fere Pythagoram referens. Quin itaque e Pythagoreorum et Platonicorum maxime ſchola profluxerit novum hoc magiae genus ad Apollonium, negari nulla ratione poteſt. Magiam intelligit Apollonius artem eam, quae ſacrificiorum, caerimoniarum, verborum, ac formularum ope mira efficit, id eſt quodcunque γοητειας μαγγανειας nomine ſolet venire, addita maxima quoque magiae parte, ſi ſenſu accipiatur non malo. Diſcrimen daemonum in conſtituenda differentia magiam inter et praeſtigiatorum artem, diſerte aut oblique nuſpiam agnoſcit Apollonius, aut Philoſtratus, ut ignorare id videantur penitus. Magus ergo, inquit, non ſum, ſed vir divinior, a Deo ipſo in perpetrandis omnibus miris adjutus, precibus, formulis, ſacrificiis non utor, ſemper mihi adeſt Deus, ſemper quae cupio facit, circulatores iſtos atque nebulones longo poſt me intervallo relinquo. De his ita diſſerit Philoſtratus, poſtquam Apollonium vincula exuiſſe abſque caerimoniis ullis narravit: ad magicam γοητειαν haec homines ſimpliciores referunt, qua athletae, et qui de corporis viribus ineunt certamen, egent, victoriam vehementer appetentes. Nihil tamen eos juvat; ſi vicerint caſu, acceptum id miſeri huic arti ferunt, cujus ne victis quidem minuitur auctoritas. Si hoc ſacrificaſſem, illud adoleviſſem, dicunt; elapſa mihi victoria non eſſet. Ob eandem cauſam penetrat et in domos mercatorum ars praeſtigiatorum, nam et hos videmus mercaturae lucrum praeſtigiatori, damnum ſuae tribuere parſimoniae. Maxime tamen amantes ad ſe pertraxit, et quaſi inflammavit, qui cum laborent morbo adeo exponente ſe impoſturis, ut vetulas etiam conſultum ſuper res ſuas adeant; nihil mirum eos veteratores hosce convenire, ab iis ceſtum et lapides accipere, erutos partim e terrae viſceribus, partim e luna et aſtris delapſos, aromata inſuper quaecunque ferunt Indorum horti. Qua ratione prodigia haec ab hominibus edantur, in litteras a nonnullis, artem affatim irridentibus, ſunt relata; mihi quidem fixum ratumque eſt, adoleſcentes ne loqui quidem cum ejusmodi hominibus debere, addit Apollonius, ne per luſum et jocum his artibus aſſueſcant. Sed quid pluribus, Philoſtrati ſunt verba, invehar in rem naturae et legibus inviſam? **) Sobrie haec et egregie adeo diſſerit Apollonius, ut e medio Peripato, aut horto Epicuri credas philoſophum audire diſputantem. Ab hoc tempore, quae confundi alias ſolet cum magia, uſurpari tamen in partem deteriorem, γοητεια, in quam et magia accipitur, ſaepiſſime ſejuncta eſt a magia,

Magiam philoſophicam profitetur Apollonius.

*) Philoſtr. vit. Apoll. I, 2. **) Ibid. VII, 39.

magia, ut huic infamiae nota ſemper adhaereret, illa poſt Apollonium ex ignominia rurſus emergeret et deficiente vocabulo commodiore ad ſummum etiam honoris faſtigium aſcenderet.

Cognationi hominum cum Deo magiam inaedificat Apollonius.

Quam igitur callebant artem praeſtigiatores et magi vulgares, ab ea longe abeſt Apollonius, ſuae nomen ponit nullum, per ambages et obſcurius interdum definiens, quam ejus putet eſſe indolem ac naturam. Omnis, inquit, ſui ſuſcipiens defenſionem, ars praeter philoſophiam veram ad parandas opes exercetur. — Eſt autem genus aliquod ſapientum falſorum, de quo cave exiſtimes eſſe eos, qui divinant, divinatio, ſi vera eſt, maximi eſt pretii, an autem ſit ars, adhuc ignoro. Voco autem praeſtigiatores ſapientes falſos, divitiis namque hi maxime inhiant, a quo ſemper ego abhorrui vehementer, ut adeo accenſeri his nequeam. *) Sapientiam meam non inveni ipſe, ſed haereditate quaſi a Pythagora accepi, inſtituta ejus ac praecepta ſequens. **) Veſte utor lintea, ut quae puritatem mihi praeſtat, cujusque uſus nocturnus puros nos reddit, ſomnia enim ſunt veriora. ***) Homines Deum me eſſe in animum non induxerunt, id modo exiſtimantes, intercedere Deos inter et homines cognationis vinculum, vi cujus divinitatis quodam modo homines ſunt participes, id quod ipſa hominum etiam teſtatur forma. Perſuaſum porro eſt omnibus, animi ingeniique virtutes a Diis manare ad nos, quique iis ſunt ornati, Diis eſſe proximos atque divinos, vel ipſo Apolline teſte, cujus oraculum cum adiiſſet Lycurgus, reſpondit Apollo: - dubitare ſe hominemne an Deum appellet eum. Indorum philoſophia, quam hac in parte probant etiam Aegyptii, Deum condidiſſe cuncta docet, ita quidem ut ipſum eſſe acceperint a Deo, cauſam condendi eſſe bonitatem. Bonus ergo cum ſit Deus, virum bonum ajo divinitatis eſſe participem. †) Haec quo tendant, philoſophiae Eclecticorum non ignarus facile perſpiciet. Rerum omnium e Deo emanationi favet Apollonius, hac ipſa tempeſtate in lucem emergenti, etſi obſcurius jam et aliqua ex parte a Platone et Pythagoreis forte traditae. Haec animam noſtram divinae eſſe particulam aurae ponit, materiae labe contaminatam, indeque a Deo ſejunctam, accedere tamen propius ad Deum et recuperare vires et poteſtates divinas; mirificas, a fece materiae purgatam, eoque ipſo dignitati ac ſplendori priſtino reſtitutam.

Emanationi omnium rerum e Deo favit Apollonius.

Haec ſentire Apollonium, ne quis temere exiſtimet concluſum; ipſis jam ejus verbis doceamus. Victus, pergit, meus longe ab aliorum diſtat vivendi ratione, cibo utor tenuiſſimo, idque ſenſus meos, arcani inſtar, ſervat integros, turbidum omne ab iis arcens, ut quaecunque fiunt aut ſunt futura, tamquam in ſpeculo puriſſimo intuear. Non enim exſpectabit ſapiens terrae exhalationem, aeris corruptionem, ut praevideat morbos peſtilentes; ſed ſentiet ea ventura, ſerius quidem Diis, citius tamen vulgo. Dii futura, homines praeſentia, ſapientes appropinquantia cernunt. Hic itaque victus ſenſibus conciliat ſubtilitatem, aut vim aliquam, maximis ſtupendisque rebus efficiendis idoneam. ††) Equidem maxime omnium ſum perſuaſus, viris ſanctis et ſapientibus ſua Deos conſilia aperire. †††) Ad theoſophorum ac myſticorum proxime haec accedere diſciplinam, ſatis hinc puto apparere, eſſeque inſuper affinia iis, quae e Philone ſupra attulimus. Unde

*) Philoſtr. vit. Apoll. VIII, 3.

) Ibid. cap. 4. *) Ibid. cap. 5.

†) Ibid. cap. 7 ſ. 3-7. ††) Ibid. cap. c. 7. ſ. 9.

†††) Ibid. ſect. 10.

Digitized by Google

de ſequitur porro, quae de rerum omnium emanatione e Deo, de mentis ad Deum acceſſu, viribusque divinis ex hoc fonte hauriendis, aut recuperandis, deinde docuerunt Eclectici et Pythagorei minores, ante Plotinum jam innotuiſſe, hauſta tum ex Platone tum ex Orientis ac Aegypti ad enthuſiasmum propenſione inſita. Ceterum ſubtilitatis plurimum ei acceſſit Eclecticorum ſeriorum ſtudiis, ut patebit infra. Fuit autem dubio procul hoc quoque inter ea, quae Ammonius Saccas *εν απορρητοις* docebat.

Ex Lucano, qui vixit ſub Nerone, diſcimus, magiam vulgarem ad nova, magisque horrenda prolapſam eſſe ſcelera; certe leguntur apud eum, quae ſcriptores priores non tradiderunt. In ſacris magicis fila magica vertigine torta, adhiberi ſolita ſcribit, *) id quod apud Theocritum ſupra etiam vidimus; inſtrumentum tamen accurate ibidem non invenimus deſcriptum, quin verba ſcholiaſtae ſubinnuunt ſingulare quid haut mirandum in eo non fuiſſe. Cum autem praeter Chaldaicam, Aegyptiaca etiam hac tempeſtate jam innotuiſſet magia, **) idque inſtrumentum ad rationes aſtrologicas, et ſuperſtitiones peregrinas ſit compoſitum; ad hanc aetatem commodiſſime videtur referri. Hi namque homines operandum eſſe circa Hecaticum ſtrophalum, praecipiebant, ***) ut cui inſit magna vis magica. Ibi Pſellus, Hecaticus, inquit, ſtrophalus eſt ſphaera aurea, quae includit ſapphirum, loro bobulo agitata, referta characteribus. Hanc circumrotantes invocabant Deos aut Daemonas. Atque ejusmodi ſunt, quae Jyngas vocare ſolent, ſeu ſphaericam habeant, ſeu triangularem, ſeu quamvis aliam figuram. Talia autem moventes, ſonos inconditos vel belluinos edunt, ridentes et aerem verberantes. Vocatur autem ſtrophalus ille Hecaticus, quia Hecatae dicatus eſt. Hecate autem Dea eſt apud Chaldaeos ad dextram habens virtutum fontem. †) Recte in indice octavo notat Clericus, Hecaten non eſſe originis Chaldaicae, ſed a Graecis Chaldaeorum aliquod numen hoc vocabulo inſigniri. *Magiae vulgaris incrementa.*

Magam porro Theſſalam, narrat Lucanus, vivos defodere homines, a rogis rapere corpora nondum peruſta, e ſepulchris eruere humata, ut oculos iis eruat, ungues praeſecet; a crucibus eam radere cruorem, clavos, quibus cruci erant affixi, extrahere, quoscunque poſſit, jugulare, et ſanguinem calidum excipere, ex uteris vi extrahere foetum, ††) ut omnibus his ad ſacra magica utatur. Credebat quippe vecors ſuperſtitio, magnam vim ineſſe membris humanis, rebusque e ſepulchris aut patibulis petitis, ad movendos inferorum Deos, qui vehementer his delectentur, et per cognationem alliciantur. Ipſa rei vanitas fingere haec portenta, et excogitare hujusmodi ſcelera coegit ſuperſtitioſos. Temporibus priſcis ſanguine hoſtiarum praecipue nigrarum, adhibitis etiam herbis efficacibus elici manes, homines credebant, quibus cum parum ineſſe virium experientia deinde eos docuiſſet; nec dimoveri tamen ſeſe ab incepto, aut perſuaderi ſibi totius negotii vanitatem, paterentur: ad alia eaque efficaciora ſibi putarunt recurrendum; ut adeo ipſe magicorum rituum progreſſus, totam artem ſatis ſuperque redarguat. *Sceleratior ars.*

Novo etiam necyomantiae genere utitur maga Theſſala; antiqui umbras diu defunctorum poſſe elici ſibi perſuadebant, hoc Theſſala omnium pronuntiat difficillimum, facilius *Necyomantiae genus novum.*

*) Lucan. Pharſ. VI, v. 460. **) Ib. v. 449.

***) Oracula Chaldaica v. 513. ap. Stanlej. Hiſt. phil. T. III, p. 338.

†) Ap. Stanlej. l. c. p. 289.

††) Lucan. VI, v. 529. ſqq.

cilius longe, ſi corpus modo exanimatum carminibus vitae reddatur. Igitur cadaveri recenti incantationibus animam reſtituit, reſponſum ab eo latura. *) Ita exiſtimabant forte, quod animae modo defunctorum nondum deſcendiſſent ad inferos, faciliusque poſſent in corpora reduci, **) unde apparet, ſuperſtitionem in eliciendis diu jam defunctorum animis falli ſeſe intelligentem, aggreſſam faciliora indeque meliorem ſperaſſe ſucceſſum.

Novum magorum numen.

Novum denique et hoc videtur, quod maga, non obedientibus ſtatim manibus, minis ac vi agit; Paretis inquit, an ille compellandus erit, quo nunquam terra vocato, non concuſſa tremit, qui Gorgona cernit apertam.

> Verberibus ſuis trepidam caſtigat Erynnim
> Indeſpecta tenet vobis, qui Tartara? ***)

Hunc, cujus nomen non adjicitur, quique ſummum in inferos putabatur habere imperium, maxime apud magos haberi arcanum, eſt probabile; interpretes tamen Demogorgonem eum vocant, vocabulo ſerius invecto et e Gnoſticorum ac Platonicorum poſtmodum Demiurgo, per corruptionem vocis, orto. †) Etſi itaque quale numen intellexerit Lucaeanus, non conſtat; novum tamen id et nuper ortum facile perſpicitur, apud antiquiores enim nihil Hecate eſt in ſacris magicis potentius. Eadem fere haud ita multo poſt canit Statius, praeter unum Lucano additum, quod conſiderari attentius poſtulat. Minatur nempe et ibi Tireſias, ni mox appareant umbrae vocatae, ſeſe patefacturum

> Triplicis mundi ſummum, quem ſcire nefaſtum eſt. ††)

Mundos Plato niſi duos non novit; poſt Platonem mundorum numerus, Alexandrinorum abſtractionibus, et aliorum ſomniis, crevit, ut tres, immo quatuor eſſe mundi a ſe invicem pendentes putarentur. Ternarium poſt Plotinum demum a Proclo in philoſophiam eſſe invectum conſtat; haeretici tamen e religione Chriſtianorum numeri hujus venerationem ſecum afferentes eum ad mundos videntur tranſtuliſſe maturius, id quod de Gnoſticorum familiis mox dabimus probatum. Sed mirum, numerum hunc adeo mature ad gentilium perveniſſe notitiam. Quae omnia ſi probabilitate non deſtitui videbuntur lectori, occultum hunc adeoque tremendum magorum Deum, alium eſſe ab Demiurgo, ut hoc etiam loco opinantur interpretes, Demogorgonem iterum in ejus ſubſtituentes locum, facile largietur. Is nempe Deus nullus eſt alius, quam primum illud principium, unde cuncta manarunt, omnium rerum auctor et conditor, id eſt lux infinita et immenſa, omnia pervadens, ſuſtentans, in ſe continens, formans et alens; a Demiorgo res jam emanatas in ordinem redigente et in mundorum diſponente ordinem longe diverſum.

Baſilidianorum magia.

Trajano rem Romanam regente, a Baſilide et Carpocrate, monſtra opinionum ſunt excloſa, eaque ab ſectatoribus, Baſilidianis et Carpocratianis, aut nomine univerſos complectente, Gnoſticos ſeſe vocantibus, late diſſeminata. Favebant et hi omnium rerum e Deo emanationi, idque eo intelligitur facilius, quod Baſilides Alexandria erat oriundus, adeo-

*) Lucan. VI, v. 619. **) Ibid. v. 712. ***) Ibid. v. 745.

†) cf. Heyn. de Demogorgone ſeu Demiurgo editam nuper diſſertationem egregiam.

††) Stat. Theb. IV, v. 516.

adeoque a teneris unguiculis huic, ſeu philoſophiae, ſeu theologiae innutritus. Iidem magicas etiam ſuperſtitiones emanativae philoſophiae adhaerentes, Aegyptiis autem fere inſitas, in tutelam receperunt. A primo rerum omnium principio, quod nomine careat, cujusque nomen pronuntiare neſas ſit, *) manaſſe logon, inde phroneſin, hinc ſapientiam ac vim, hinc virtutes principes et angelos, ab iis primum coelum eſſe factum, ab horum progenie ſecundum manaſſe coelum, usque ad numerum 365. Utuntur et imaginibus, incantationibus et invocationibus. Nomina quoque quaedam aſſingentes quaſi angelorum, enuntiant, hos quidem eſſe in primo coelo, hos vero in ſecundo, et deinceps nituntur 365 ementitorum coelorum et nomina et principia et angelos et virtutes exponere. Quemadmodum et mundo nomen eſſe, in quo dicunt deſcendiſſe et aſcendiſſe ſalvatorem, Caulaucau. Igitur qui haec didicerit et angelos omnes cognoverit, inviſibilem et incomprehenſibilem eum poteſtatibus univerſis fieri, quemadmodum et Caulaucau fuiſſe. Ter centum autem ſexaginta quinque coelorum locales poſitiones diſtribuunt ſimiliter ut mathematici, illorum enim theoremata accipiunt. Eſt autem princeps eorum *αβραξας* et propter hoc 365 numerum habet in ſe. **) Eadem narrat etiam Theodoretus, niſi quod nomen ſervatoris proprium et occultum dicit fuiſſe Chaldaicum, et aeonis, mundis omnibus praefecti, Abraxas. ***) Auguſtinus addit, carmina amatoria ſtudioſe a Baſilidianis diſci, et e Graecorum numerorum indole compertum, ut appareat nominis *αβραξας* litteras efficere 365. †)

Ab his non differunt Carpocratiani niſi in minoris momenti rebus, quoad ſummam diſciplinae optime cum iis conſentientes. Addit tamen quaedam Irenaeus, in Baſilidianis obiter tantum tacta, ut adeo Carpocratiani ſuperſtitione illos videantur ſuperaſſe. Artes magicas operantur et ipſi, inquit, et incantationes, philtra quoque et chariteſia et paredros, oniropompos, et reliquas malignationes, dicentes ſe poteſtatem habere jam dominandi principibus et fabricatoribus hujus mundi. Non ſolum autem his, ſed omnibus etiam quae in iis ſint facta. ††) Theodoretus accuratius haec enarrans, hoc loco non eſt praetereundus: Dominum Jeſum, inquit Carpocrates, virtute fuiſſe inſignem, ut qui puram habebat animam, et memorem ſuae cum ingenito conſuetudinis. Dicit autem etiam eos, qui illi ſimiles fuerint, contemptis mundi effectoribus angelis, poteſtatem accipere ad facienda ſimilia. Quodſi etiam puriorem quis habuerit animam, ſuperabit, inquit, vel filii dignitatem. In tantam arrogantiae inſaniam impegerunt hi homines, praeſtigiis utentes et daemonas invocantes. †††)

Carpocratianorum magia.

In plures Gnoſtici, temporum progreſſu, familias aut ſectas ſunt diviſi, ut cuique ingenii erat aut audaciae ſatis ad augendam novis opinionum monſtris magorum diſciplinam. De his, ne ſaepius ſit, legentium taedio, ad eadem redeundum ſomnia, et quo magis uno poſita loco lucem ſibi affundant, brevius diſſeram. Fuit in iis Marcus quidam arti magicae deditus, et cum praeſtigiis et incantationibus quaedam mirabilia faceret, multos ſimplices decepit. Admiſcent (ejus ſectatores) etiam nomina Hebraica, terrentes eos, qui initiantur. Ex his plurimae pullularunt haereſes, eorum quoque partem

Gnoſticorum aliorum opiniones.

*) Irenaeus adv. haereſ. I, p. 6. **) Ibid. p. 8.

***) Theodor. haeret. fab. I, ſect. de Baſilide.

†) Auguſt. de haereſ. n. IV.

††) Irenaeus II, c. 25.

†††) Theodor. l. c. adv. Carpocrat.

tem eſſe dicunt eos, qui a nonnullis Aſcodrytae, ab aliquibus autem Aſcodrupitae vocantur. *) Hi dicunt Sabaoth in ſeptimo coelo tyrannidem exercere. **) Nomina aeonum ſeu geniorum aut Deorum mundis praefectorum alia ſuggerit Irenaeus, ut Ialdaboth, Eloei, Adonei, Orei, Aſtaphei, de quorum rebus geſtis fuſe Gnoſtici diſſerebant. ***) Inter Gnoſticorum familias numeratur denique Ophitarum ſeu Ophianorum ſecta, ab Euphrate quodam condita. †) Haec vocabulis Hebraicis e ſacris etiam litteris petitis, naturas illas potentes inſigniebat, mundi partibus praefectas, et e ſummo Deo per emanationem gradatim profectas; haec magicis ſuperſtitionibus vehementer fuit addicta, precumque et invocationum formulas magno numero excogitavit. Operae eſt pluribus de his diſſerentem audire Origenem, ut ſemi Chriſtianorum ſuperſtitiones magis appareant, et artis magicae progreſſus, veraeque formae luce aliqua perfundantur. Ophiani ut emanationum ſeriem magis illuſtrarent, oculisque ipſis praeberent conſpiciendam, in tabula rem omnem delinearunt, quam Origenes vocat διαγραμμα ††) in quo erant circuli decem locis ſejuncti, uni tamen circulo maximo incluſi, isque ambiens, anima univerſi, dicebatur Leviathan. Sub circulo infimo inveni Beemon poſitum. †††) Inveni in hoc diagrammate circulum majorem et minorem, in quorum diametro erat ſcriptum pater et filius, inter majorem autem, cui minor erat incluſus, alios circulos duos, exteriorem flavum, interiorem caeruleum, ſepto, ſecuris ſpecie, inter ſe copulatos. His circulis adſcripta erant, alteri vocabulum dilectionis, alteri vitae, alteri providentiae, alteri ſapientiae, et ſic porro. *) Obſcuriuſcule haec traduntur ab Origene, ita quidem, ut integer vix videatur textus. Quocunque autem ordine hi circuli fuerint diſpoſiti; id ſaltem apparet, eſſe eos Cabbaliſticis Judaeorum circulis ſimillimos, rerumque omnium e Deo emanationi declarandae deſtinatos. Ne tamen in animum aliquis indueat, a Cabbaliſtis forte profectam hanc delineationem; verba Celſi, quibus id videtur negari, apponam. Quanquam, inquit, multos peragravi locos, quaeſitis ubique, qui ſcire ſe aliquid profiterentur, non inveni tamen, qui huic diſciplinae faveret. **) Atqui Cabbaliſtae in Palaeſtina aut Alexandria inventu non erant difficiles, adeoque non ſine probabilitatis ſpecie concludi hinc poteſt, Cabbaliſticam philoſophiam, quatenus circulis ejusmodi atque figuris utitur, tum temporis nondum exſtitiſſe, immo hanc ejus partem e Chriſtianorum deliramentis originem traxiſſe. Ceterum licet e Chriſtianorum numero excluſos vehementer cupiat Ophianos Origenes; ***) a Theodoreto tamen †) aliisque inter Chriſtianos collocantur, praeterea ex eorum opinionibus conſtat, multa eos hauſiſſe e ſacris litteris, quibus aliena tamen haud pauciora admiſcuerunt.

Magicae Ophianorum preces.

Formulas precum, quibus utebantur Ophiani in eliciendis coelorum et aſtrorum praefectis, has recenſet Origenes; ſuperato vitiorum ſepto, ubi penetratum fuerit per portas principum aeoni adſtrictorum, pronuntiari haec jubent: regem unius moris, vinculum caecitatis, oblivionem omni circumſpectione carentem ſaluto, primam poteſtatem ſpiritu,

*) Theodoret. haeret. fab. I, de Marco.

**) Ibid. de Aſcodrytis.

***) Iraeneus adv. haereſ. I, c. 34.

†) Orig. contr. Celſ. VI, p. 294. ††) Ibid. p. 295

†††) Ibid. p. 292. *) Ibid. p. 300.

) Ibid. p. 292. *) Ibid. p. 294.

†) Theodoret. haeret. fab. I, de Ophianis

ſpiritu, providentia et ſapientia cuſtoditam, unde purus jam ablegor, pars jam lucis filii et patris, Gratia ſit mecum et pater ſit mecum. Hinc dicunt poteſtates ogdoadis pendere. Deinceps, praetergreſſo, quem vocant Ialdabaoth, dicere jubentur: tu confidenter prime et ſeptime ad imperandum Ialdabaoth, qui es princeps verbum mentis ſincerae, opus perfectum filio et patri, charactere typi vitae qui adfers ſymbolum, quam aeoni tuo clauſiſti portam, aperi mundo, tranſeo tuam portam, liber rurſus poteſtatem. Gratia ſit mecum, pater ſit mecum. Principi leonis formam gerenti conſenſum eſſe dicunt cum ſtella Saturni. Reliquas preces, ut quae ſenſum aut nullum aut arcanum habent, ſciens praetereo, nomina modo poteſtatum reliquarum adjiciens: inter quas ſunt Sabaoth, Aſtaphaeus, Aeloaeus et Horaeus, quibus enarratis Origenes ſubjungit: horum auctores nec in rebus magicis ſatis fuerunt verſati, nec litterarum ſacrarum ſatis gnari, omnia enim miſcuerunt. E magia Ialdabaoth, Aſtaphaeum et Horaeum e litteris Hebraicis Jaoia (Jehovam forte) Sabaoth, Adonaeum et Eloaeum petierunt. Deinceps alias Celſus fabulas exponit; principes ac poteſtates, alios leonum, alios taurorum, alios draconum aut aquilarum, urſorum aut canum gerere figuram. *)

Fons harum ſuperſtitionum. Colligentibus haec omnia in ſummam, Ophianorum ſuperſtitiones magicas, ex Aegyptiorum et Chaldaeorum aſtrologia et magorum de daemonum figuris, inſomniis eſſe conflatas facile intelligitur; quibus inter ſe glutine emanationis copulatis, novum et portentoſum emerſit ſuperſtitionum corpus. Subit haec contemplanti admiratio animum, quam ſolers fuerit ac indefeſſum ingenium humanum in excogitandis, quibus ſe ipſum falleret et in errorum irremeabiles praecipitaret labyrinthos. Quae ingenii vis ſi eo fuiſſet verſa, unde ſperari exitus fauſtus poterat, et hauriri vera et accurata notitia, dici vix poteſt, quantopere litterae ac diſciplinae ſeveriores fuiſſent auctae. Sed opinionum humanarum contemplanti viciſſitudines et progreſſus, fatale generi humano apparet eſſe, ut omnes ante peragret errorum et ſomniorum vanitates, quam ſolidam attingat veritatem, id inde reportaturum tamen emolumenti, ut firmius deinde et conſtantius repertae adhaereat veritati. Multa hodieque Gnoſticorum ſuperſtitionis exſtant monumenta, Abraxas vocata, animalium verborumque monſtra gemmis inſculpta, de quibus poſt Macarii et Chiffletii eruditas de iis diſſertationes commemorare plura ſuperſedeo. **)

Ingentes magia fecit progreſſus. Horum, eorumque ſimilium opera eſt effectum, ut magicae ſuperſtitiones magis magisque gliſcerent, ſiquidem deditus iis vehementer erat Hadrianus. ***) Artem medicam ingenti conatu invaſerunt magi hac tempeſtate. Pamphilus quidam de herbis ſcribens ad fabulas verſus eſt aniles, ſimulque praeſtigias Aegyptias, junctis incantationibus, quas, cum herbas colligunt, admurmurant, exponens etiam, ſi qua ex homine ferebatur transformatio, tum incantationes et libationes atque thymiamata, quae in colligendis iis adhibebant, nec non et alias hujusmodi praeſtigiaturas magicas. †) Vixit is Galeni aetate, ſub Hadriano forte. ††) Eo tandem audaciae progreſſi ſunt homines ſuperſtitioſi, ut adſper-

*) Orig. contr. Celſ. VI, p. 296, 297.

**) Joh. Macarii Abraxas ſeu Apiſtopiſtus Antw. 1657. addito Joh. Chiffletii Commentario in tabulas Abraxeas.

***) Xiphilin. in Hadriano p. 248. Lutet. 1551.

†) Galen. de ſimpl. medic. facult. VI, prooem.

††) Huic, et qui ejus ſimiles exſtiterunt, vehementiſſime reluctatur Galenus, riſui et contemtui eos ubique exponens, eorumque credulitatem, mentiendi audaciam et ignorantiam ob oculos ponens. Quo ipſo irruenti

Digitized by Google

adſpergerent viris maxime a magia alienis ejus artis infamiam. M. Antoninum philoſophum non dubitat Dio Caſſius accuſare, pluviam Arnuphis cujusdam magi Aegyptii artibus impetraſſe, eam nempe, quam Chriſtiani in ſuas pertrahentes partes, legionis fulminatricis precibus narrant partam. *) Alii Marcum factis carminibus et conſecratione id ſcribunt egiſſe per Chaldaeos et magos, ut Marcomanni populo Romano ſemper devoti eſſent atque amici. **) Quorum quidem alterum refutat Xiphilinus, Marcum magorum conſuetudine et praeſtigiis delectatum nuspiam legi, narrans †); alterum philoſophus ipſe, a Diogneto ſe didiciſſe affirmans, fidem non habere iis, quae de praeſtigiatoribus, incantationibus, daemonibus averruncandis, aliisque hujusmodi ferebantur. ††)

Libri magici corrumpi jubentur.

Eodem imperante Marco edictum provinciale in lucem eſt editum, quo libri quidam, quos improbatae lectionis appellant Jurisconſulti, jubebantur, ſi cui haereditate obtigiſſent, protinus corrumpi. Hos libros magicos et his fuiſſe ſimiles, autumant. †††) Quam late ſerpſerit magica ſuperſtitio, facile hinc apparet, quantusque librorum numerus ab hominum ei deditorum genere jam fuerit conſcriptus.

Julianus Theurgus.

Inter magicorum librorum auctores eminet hac tempeſtate Julianus cognomine Theurgus, magnum inter magos nomen nactus, et in praecipuis ſemper ab iis, qui magos enumerant, commemoratus. *) Hunc narrat Anaſtaſius peſtilentiam Romae magicis artibus ſanaſſe. **) Suidas et alii pluviam, quam alij Arnuphi tribuunt auctori, effeciſſe eum ſcribit. Habebat is, auctore eodem Suida, patrem Julianum Chaldaeum, qui de daemonibus ſcripſerat et κυφι id eſt phylacterio, quo a ſingulis corporis partibus arcere morbos magicis cerimoniis queamus. Julianus filius ſcripſit theurgica, τελεςικά, λογια, δι' επων aliaque ad diſciplinam hanc arcanam ſpectantia. ***) Illud κυφι interpretatur Fabricius eſſe idem, quod ſupra narravimus e Plutarcho Aegyptios e 6 ſpeciebus compoſuiſſe: additque Julianum filium non eſſe auctorem oraculorum Zoroaſtris, ſed commentatorem potius, cum illa ſint Juliano antiquiora. †) Hinc itaque apparet theurgiam eſſe Porphyrio antiquiorem, cumque Zoroaſtris oracula, quae extant hodie, e philoſophia Platonica dubio procul trahant originem; ante Plotinum Eclecticos jam theurgiam exercuiſſe; Porphyrius tamen et maxime Jamblichus a multias eam ſuperſtitionibus craſſis et philoſophia ſubtiliore indignis purgarunt.

Intelli-

irruenti in artem medicam magiae obicem poſuiſſe per aliquod temporis ſpatium, optimeque de genere humano meritus, jure exiſtimatur. *) Alligatorum quidem vim non omnino negat, at incantationes et voces barbaras quicquam poſſe, perſuaderi ſibi non patitur. **)

*) Galen. de ſimpl. medic. facult. vi prooem. et alibi paſſim.

**) Ibid. X, cap. 22.

*) Dio Caſſ. XXVII, p. 805.

**) Lamprid. in Heliogab. c. 9. †) Dio l. c.

††) Antonin. de ſeipſo I, ſ. 6.

†††) Dig. X, lit. 2. ſ. 4. cf. Rhodigin. lect. antiq. V, 42.

*) Arnobius adv. gent. I, p. 19.

**) Anaſtaſius quaeſt. 23. in ſcript. ſacr.

***) Suidas in Juliano. †) Fabric. bibl. Graec. Vol. I, p. 251.

Intelligitur etiam e pluribus Luciani locis, quantum Graeci magis tribuerint peregrinis. Solent quippe homines peregrina et peregrinos magis mirari, majoraque ab iis quam a popularibus exſpectare, omne enim peregrinum habet aliquid obſcuri, in quo ad lubitum et ex animi ſententia fingendo exſultat phantaſia. Principio Babylonii ſeu Chaldaei ob artes magicas magnopere excellebant, hi ſanare morbos incantationibus et amuletis videbantur. Babylonius, inquit Lucianus, aegrum ſanitati reſtituit, incantatione venenum ejiciendo, et appenſo pedi ejus lapide a ſepulchro virginis ſumto. Idem in agro, recitatis e libro vetuſto ſeptem nominibus, purgatoque ſulphure et face loco, ter circumeundo eum, reptilia omnia e latibulis elicuit, ut omnia ſerpentum genera convenirent, uno tantum dracone ſene relicto. Quibus conſpectis, non adſunt omnes, inquit magus, ablegavitque ſerpentem natu minimum, qui eum arceſſeret. Congregatis omnibus, Babylonius afflavit eos, quo incenſi deflagrarunt omnes. *) Eadem fama de Hyperboreis etiam vigebat, qui per aerem volare, per aquam ambulare et pedetentim vadere per flumina credebantur. Iidem amores inſtillabant, daemonas evocabant, mortuos quin et Hecaten ipſam exciebant. Amabat quippe Glaucias Chryſidem, cujus ut amorem ſibi conciliaret, adiit Hyperboreum. Is expectato donec luna creſceret (tum enim temporis ſacra haec ſolent facere) ſcrobem effodit ſub dio, ſub mediam noctem patrem Glauciae ante ſeptem menſes vita functum evocavit, poſt Hecaten comitante Cerbero, denique lunam detraxit, initio feminae, dein vaccae formoſiſſimae, tandem catulae forma apparentem. Quibus factis e luto Cupidinis imagunculum finxit, eamque Chryſidem juſſit arceſſere, haec adfuit brevi, amplexaque Glauciam prae amore vehementiſſimo, brevi, audito galli cantu, luna ac Hecate unde venerant redeuntibus, eſt dimiſſa. **) Inter alia, quae his inſunt nova et ante a ſcriptoribus non tradita, mirum eſt, quod de galli cantu, ſpectra haec fugante, commemoratur. Eſt id ſuperſtitioni inter noſtram vigenti plebem ſimillimum, qua lucis ortum et galli cantum poſt mediam noctem pellere ſpectra autumant. In cauſa videtur eſſe, quod galli orto diluculo canunt, lucemque ferre ſpectra non putantur poſſe; luce enim certa terrores nocturni pelluntur, et licentia fingendi et ſemetipſum fallendi, animo circumſcribitur.

Magorum peregrinorum auctoritas.

Arabes praeterea magiae habebantur peritiſſimi, vi cujus annulos faciebant e clavibus crucium, et formulas incantationum multis nominibus refertas docebant, quibus daemonum et ſpectrorum metus demeretur. ***) Pythagorei quoque adhibitis libris Aegyptiis daemonas abigebant e domibus ab iis infeſtatis †); ſummi namque in hac arte habebantur Aegyptii, ut feras omnes domarent carmine, quin famulos etiam e peſſulis facerent, ut multa ſuavitate fingit Lucianus. ††) In ſanandis pedum doloribus ſuperſtitioſi jubebant, muſtelae dentem in leonis pelle alligare, quod pedibus optimis utitur leo; alii cervae malebant pellem, quod velox eſſet id animal, pedibusque valeret optime. †††) Intelligitur hinc, in amuletis ejusmodi ſecutos eſſe homines ſimilitudinem aut contrarietatem aliquam, animaliaque pedum pernicitate et robore pollentia pedum mederi infirmitati, ſuumque robur aegris inſtillare pedibus, credidiſſe. Quod quam ſit ſtoli-

In iis Arabes etiam aliique excellebant.

 dum,

*) Lucian. Philopſeud. p. 546. T. III.

**) Ibid. p. 548. Aliam amoris inſtillandi rationem Theocriteae ſimilem vid. Meliſſ. p. 394. T. IV. Aliud etiam necyomantiae genus Babylonicum, ubi ad inferos deſcenduut homines, vid. in Menippo p. 79. T. II.

***) Ibid. p. 571. †) Ibid. p. 571.

††) Ibid. p. 576. †††) Ibid. p. 541.

Digitized by Google

dum, a vera ratione remotum et barbariei primae, ſimilitudines ejusmodi captanti, leges naturae ac ratiociniorum ignoranti, accommodatum, facile apparet.

Apulejus habetur magus.

Poſt Lucianum de magia multa in litteras ſunt relata ab Apulejo, philoſopho Platonico, in quibus tamen equidem nihil reperi, quod novam artis hiſtoriae affunderet lucem. Id modo ſufficiat monuiſſe, Apulejum, magiae accuſatum, egregie cauſam egiſſe. Fuit autem ab ea ſuperſtitione, ut Platonicus, haud alienus, licet magiam vulgarem riſui in Aſino aureo exponat. Hinc factum, ut aetas poſterior inter magos eum referre non dubitaret, quin miracula etiam nonnulla, prioribus ignorata, affingere ei auderet. Documentum ejus rei afferam ex Anaſtaſio, idque ob eam praeterea cauſam, ut intelligatur, quanta fuerit hominum ejus aevi credulitas, quanta inſuper rerum geſtarum ignorantia, quantaque inde mentiendi audacia. Narrat Anaſtaſius, Apollonium et Apulejum, qui eodem tamen tempore non vixerunt, ſub Domitiano diverſas effeciſſe viſiones. Cum morbo peſtilentiali laboraret Roma, hos magos adhortatus eſt imperator Domitianus, ut pereunti civitati opem ferrent. Dicit autem Apulejus, ego peſtilentialem perniciem, quae in tota parte civitatis eſt pervagata, intra 15 dies ſanabo. Deinde Apollonius, ego quoque, quae in alia parte civitatis eſt graſſata, intra 10 dies ſanabo. *) Miracula tribui homini, quem auctores coaevi ea ediſiſſe, prorſus ignorant, hinc pateſcit, adeoque exemplo luculento conſtat, credulitatem augere poſt obitum res geſtas, maxime ſi id opinionibus praeconceptis inſervit, modo exigua adſit probabilitatis ſpecies. Hinc de Apollonii, Pythagorae aliorumque quae feruntur miraculis, quid ſit judicandum in promptu eſt. Solebant Aegyptii etiam exercere illud necyomantiae genus, quod ſupra in Lucano vidimus, **) erantque ob omnem magiam et ſuperſtitionem Hadriani jam tempeſtate famoſiſſimi, ***) quam laudem a principio fere gentis ſemper ſibi vindicarunt. Magiam porro ad eruendos etiam theſauros diu defoſſos, immo quod magis forte mirum, ut haeredes ſcriberentur in teſtamentis divitum, ſolebant impoſtores adhibere. †)

Didius Julianus artibus magicis deditus.

Didius Julianus, nullius fere pretii homo, magicis artibus fuit deditiſſimus, eaque amentia, ut per magos pleraque faceret, quibus putaret vel odium populi deliniri vel militum arma compeſci. Nam quasdam non convenientes Romanis ſacris hoſtias immolaverunt. Qualia ſint haec ſacra, in obſcuro relinquit Spartianus, explicat tamen Dio Caſſius, pueros eum haud paucos interfeciſſe ob artes magicas, ita ut, ſi forte, quod futurum erat, ante cognoviſſet, id poſſet avertere. ††) Carmina profana incantaverunt, pergit Spartianus (id eſt incantationes magicas, explicante Caſaubono, a Romano Deos colendi ritu alienas) et ea quae ad ſpeculum dicunt fieri, in quo pueri praeligatis oculis incantato vertice reſpicere dicuntur, Julianus fecit. †††) Genus hoc eſſe κατοπτρομαντειας ſive εσοπτρομαντειας recte Caſaubonus affirmat; ceterum rationem rei geſtae obſcuram a Spartiano relictam, non ſatis explicat etiam ipſe. Confirmat autem exemplo Julianus, quod uſu ſaepe ſolet in vita hominum venire, qui imbecillitatem ſuam ſentit maxime, ad

auxilia

*) Anaſtaſ. quaeſt. XXIII. in ſcript. ſacr.

**) Apulej. Aſin. II, p. 299.

***) Vopiſc. in Saturnin. c. 7, 9.

†) Lucian. Alexand. p. 512. T. I.

††) Dio Caſſius LXXIV, p. 838. Xiphil. ex Dione in Juliano p. 292. Lutet. 1551.

†††) Spartian. in Did. Julian. c. 7.

auxilia divina et ſuperſtitioſa, neglectis quae in poteſtate hominum ſunt, maxime confugere.

Medicos etiam invaſit magis vanitas magica, Serenus namque Sammonicus, ſummae apud Severum imperatorem auctoritatis, amuletis et verbis haud exiguam ineſſe vim ſibi perſuadet, quamquam non ſine indignatione haec videtur ridere, adeo parum ſibi pleramque homines ſolent conſtare! Febrem quotidianam putat ſanari, oſſa in ſeptis domorum inventa ſi collo ſuſpendantur. *) His adjicit, febrem depelli carmine poſſe, vana credit ſuperſtitio, et matrum imbecillitas; quae cum dixiſſet, quaſi plane eorum oblitus, ad febrem hemitritaeam depellendam commendat celebre illud Abracadabra chartae inſcribendum ita, ut ultima ſemper littera detracta in formam triangularem deſinat tota vox, idque jubet collo alligare. **)

Sereni Sammonici credulitas.

Haud minor fuit in Antonino Caracallo credulitatis vis, ſiquidem anxius de exitu vitae conquirere undique magos optimos juſſit Maternianum, uti praeterea necyomantia, ut, quem ſibi fata deſtinaſſent vitae exitum, reſciſceret. ***) Animas patris et Commodi, multorum inſuper aliorum, evocavit, ut a patris et fratris, gladiis eum perſequentibus ſpectris liberaretur. †) Apollonium praeterea Tyaneum magnopere dicitur veneratus, ut ſacellum etiam ei tamquam heroi exſtrueret. ††) Nihilo tamen ſecius idem damnavit omnes, qui remedia quartanis tertianisque collo annexa geſtarent, †††) quaſi ab omni ſuperſtitione maxime eſſet animus liberatus.

Antoninus Caracalla magiae ſtudet.

De Antonino Heliogabalo Lampridius narrat, humanas eum hoſtias immolaſſe, lectis ad hoc pueris nobilibus et decoris per omnem Italiam. Omne denique magorum genus aderat ei, operabaturque quotidie, hortante illo et Diis gratias agente, quod amicos eorum inveniſſet, quin inſpiceret exta puerilia, et excuteret hoſtias ad ritum gentilem ſuum. *) Valerianum doctor quidam et princeps magorum Aegypti impulit, ut impuras caerimonias obiret, profanas exerceret praeſtigias, exſecranda myſteria exſequeretur, mactaret pueros miſellos, prolem infelicium parentum exſacrificaret, tenera infantum diſſecaret viſcera. **)

Heliogabalus magos in rebus gerendis adhibet.

Sanctitatem vitae, qui hac tempeſtate operam dabant magiae philoſophicae, affectabant majorem, praeeunte inprimis Apollonio Tyaneo, quem deinde gregatim ceteri ſunt ſecuti; magi, inquit Clemens Alexandrinus, qui angelos colunt ac daemonas, a vino, animalibus et venere abſtinent. ***) Praeter admirationem vulgi hac ratione quaeſitam, ſubeſt alia etiam eaque occultior hujus rei cauſa, quam, ubi de Platonicis junioribus mox dicemus, pluribus attingemus. Magia autem vulgaris adeo jam deſierat eſſe occulta, ut ea praeſertim, quae pertinent ad evocandos manes, et necyomantiam Tertullianus

Publice tantum non exercebatur magia.

*) Seren. Sammon. de medicina edit. Keuchen, Amſtelod. 1662, p. 81.

) Ibid. l. c. *) Herodian. IV, 12.

†) Dio Caſſ. LXXVII, p. 877.

††) Xiphil. in Caracall. p. 335.

†††) Spartian. in Caracall. cap. 5.

*) Lamprid. in Heliogab. cap. 8.

**) Euſebius hiſt. eccleſ. VII, c. 9.

***) Clemens Alex. Strom. III, p. 446.

Digitized by Google

lianus publicam vocet litteraturam. Publica jam, inquit, litteratura eſt, quae animas etiam juſta aetate ſopitas, etiam proba morte disjunctas, etiam prompta humatione diſpunctas, evocaturam ſe ab inferum incolatu pollicetur. *)

Chriſtiani ſaniores, licet magiae infenſi, tamen non eſſe eam prorſus inanem affirmant.

Superſtitionibus hisce obviam ire Chriſtiani ſcriptores omni virium contentione nitebantur, non negando eſſe artem magicam, ſed vehementer ideo improbando et damnando, quod impia ſit tota, utpote daemonum malorum ſeu diaboli fallaciis et fraudibus, quibus allicere ad ſe et perdere ſtudeat homines miſeros, ſubnixam totam. **) Origenes in eadem eſt ſententia, quam apertius tamen profert: gratum non eſſe Deo, inquit, qui relicto ejus cultu daemonas ſequitur; ne ſatis quidem conſtare, a daemonibus ſanari morbos; eſſe daemonas hosce parum fidos, ſaepeque majoribus ab alio donis pellectos, nocere cultori primo. ***) Multa igitur daemonas poſſe haud inficiatur, immo aperte alibi haud exiguam iis vim tribuit, multaque vocabulorum certorum ope mira putat effici, ut adeo errent, qui incantationibus et verbis magicis omnem denegant efficaciam. Si, inquit, valuero demonſtrare nomina efficacia, quibus utuntur Aegyptiorum ſapientes, Perſarum magi, Indorum Brachmanes, Samanaei, aliaeque praeterea gentes, quam habeant naturam; magiam non eſſe rem abſurdam, ſed fundamentis idoneis, cognitis tamen oppido paucis, ut placet iis, qui artis ſint periti, efficiam. Voces enim Sabaoth, Adonai, aliaque ab Hebraeis in magna veneratione habita nomina, non caſu, ſed propter theologiam aliquam arcanam, rerum conditori ſunt impoſita, eamque ob cauſam ordine quodam pronuntiata, magnam vim ſunt ſortita. Alia quoque Aegyptiorum lingua prolata daemonum nomina ſuam habent poteſtatem, alia in lingua Perſarum, et ſic porro. Ut terreſtres daemones ſuam ſinguli habent provinciam et loca, quibus praeficiuntur, ita nomina ſunt iis in ſingulis linguis impoſita, quibus natura eorum et munera ſignificantur. †) Qui potuerit perſpicere, quae de nominibus traduntur arcana, multa etiam de angelorum inveniet vocabulis, quorum alius Michael, alius Gabriel, ut cujusque fert munus, vocatur. Dicunt denique incantationum periti, eandem formulam lingua ſua pronuntiatam eſſe efficacem, in alium translatam ſermonem, nihil poſſe. ††) In eadem ſententia eſt etiam Auguſtinus. †††) Quam intelligat Tertullianus publicam necyomantiae litteraturam, Origenes explicat pluribus: multa ſe edere mira poſſe praeſtigiatores, quique ab Aegyptiis ſunt docti, profitentur. Hi in mediis foris paucorum obolorum pretio daemonas ex hominibus ejiciunt, morbos afflando ſanant, animas heroum evocant, coenas ſumptuoſas, menſas, edulia delicata, aliaque, quae nulla ſunt, oſtendunt, animalia inſuper ſeſe moventia, quae revera non ſunt animalia. *)

Cap. XI.

*) Tertullian. de Anima c. 33.

**) Ibid. de Idololatr. p. 620. Apologeticus cap. 23.

***) Origen. contr. Celſum VIII, p. 418.

†) Ibid. I, p. 19. ††) Ibid. p. 20.

†††) Auguſt. de doct. Chriſt. II, 20. ſqq.

*) Orig. contr. Celſ. I, p. 53.

Cap. XI.

DE INDOLE MAGIAE AD CONSTANTINVM M. VSQVE.

Tertii poſt Chriſtum natum ſeculi initio Plotinus, ingens illud Platonicorum juniorum culmen, floruit, cujus et ſequacium ſtudio dici vox poteſt, quantum profecerit alterum illud magiae genus philoſophicum. Hi rem a philoſophis Alexandriae coeptam, Apollonii aliorumque, quorum nomina delevit temporis injuria, ſtudiis promotam, in diſciplinae tandem formam redegerunt, adjuvantibus ipſis etiam Chriſtianis. Adeo hac tempeſtate exarſerant hominum animi in magiae ſtudium, ut fraudibus fieret etiam locus in ſuppoſitiis antiquorum, ignotorum ſaepe alias, libris conſcribendis, quos avide adeo arripiebant homines, ut eo ipſo impoſtorum vehementer augerent induſtriam. Id Platonici etiam ipſi, haud immunes ab eo fraudis genere, queruntur. Fuerunt Plotini aetate, inquit Porphyrius, Chriſtiani multi, haereticique ex antiqua profecti philoſophia, Adelphii, Aquilinique ſectatores, qui Alexandri Libyci, Philocomi, Demoſtrati et Lydi libros plurimos habebant, quique revelationes Zoroaſtris, Zoſtriani, Nicothei, Allogenis, Meſi, aliorumque circumferebant, multos, decepti ipſi, in fraudem inducentes. Hos aggreſſi ſunt Plotinus et Amelius. *) Alii ſub idem tempus Salomoni libros magicos audebant tribuere, quo in genere exercebant ſe Judaei, qui ſcriptis a Salomone adjurationibus daemonas ſolebant adjurare. **) Judaeos enim intelligere Origenem, apparet vel inde, quod Judaicum eſſe dicit, objicere Chriſto, eum daemonum ope daemonas ejeciſſe; accedit, quod inter gentes et Chriſtianos eo nomine Salomon non celebratur. Paucae hujus ſeculi reliquiae extant adhuc, Zoroaſtris v. g. oracula Chaldaica, Salomonis Schemhamphoraſch ſeu Clavicula.

Secta Eclecticorum magiae ſtudium promovet.

Ab artibus magicis Plotinus adeo non fuit alienus, ut vehementer potius earum peritiam affectaret. Qui vitam ejus ſcripſit, familiaris idem ac diſcipulus, Porphyrius nonnulla de eo tradit, vires humanas ſuperantia, cujusmodi eſt: tanta fuit in cognoſcendis hominum moribus ſolertia, ut quae maxime occultabantur, deprehenderet, immo qualis quisque eſſet futurus, praediceret. Mulieri enim cum monile pretioſum furto eſſet ablatum, familiaque omnis in conſpectum Plotini eſſet adducta, intuitus ſingulos, hic eſt, inquit, fur, idemque mox eſt confeſſus. Polemoni qualis eſſet futurus, diuque non victurum, praedixit. Idem me agitare de morte mihi conſciſcenda praeſagiit, eſſeque id conſilium mentis parum ſanae exprobrans, iter ut ſuſciperem ſuaſit. ***) Quod majus eſt, genium ſuum norat accurate, cum eoque verſabatur familiariter. Sacerdos quippe Aegyptius cum Romam veniſſet, velletque Plotino ſapientiae ſuae ſpecimen edere, ut ſecum abiret, genium ſuum viſurus, eum rogavit. Facta in Iſidis aede invocatio, hunc enim unum locum purum ſeſe Romae invenire ajebat ſacerdos, et apparuit vocatus, non daemon, ſed daemone major. Hinc adeo crevere viri ſpiritus tandem, ut Amelio ad ſacra eum invitanti, daemonas ad me, non me oportet accedere ad daemonas, reſponderet. †) Unde apparet, imperium aliquod aut auctoritatem ſibi tribuiſſe in daemonas Plotinum, quamquam modeſte admodum adjiciat Porphyrius, ipſos nec intellexiſſe, nec quaerere e magiſtro auſos, quid ſibi vellet orationis haec magnificentia.

Plotinus magiam exercet.

Daemo-

*) Porphyr. vit. Plotin. c. 16. ap. Fabric. Bibl. Gr. libr. IV, p. 118. part. I.

**) Origenes in Matthaeum tract. XXXV, p. 188.

***) Porphyr. vit. Plot. c. 11. †) Ibid. c. 10.

Digitized by Google

Morbos inimicis immittit Plotinus.

Daemonum aut deorum forte ipſorum auxilio, morbos etiam immiſit Plotinus inimicis. Inter eum enim et Olympium orto certamine de primo inter philoſophos loco, Olympius artibus eum magicis petiit. At retorſit in eum machinationes Plotinus, diſcipulisque, impetum hoſtium ſentiens, inquit, nunc Olympii corpus marſupii inſtar contrahitur: id quod haud ſine dolore expertus Olympius frequenter, a maleficio deſtitit, robuſtiſſimam eſſe Plotini animam faſſus, quae conatus omnes repercuteret in auctorem. *) Porphyrii in his omnibus modeſtiam non poſſum non mirari, adeo parce et invide magiſtri praedicantem miracula, nec plura aut majora afferentem, cum materiam tamen, unde plura fingerentur, haberet paratam. Sed terrebant eum Apollonii, Alexandri, aliorumque exempla, in quibus mentiendi libido et fraudis quaelibet audendi impudentia, adeo modum erant egreſſae ut prudentioribus riſui eſſent et contemptui, a quibus tamen ſecta, nunc demum in publicum prodiens, cuique laeta ſatis Plotini fama affulgebat ſpes, ſummo ſtudio erat defendenda. Temporibus ſecutis, ſtabilita jam Alexandrinorum ſecta, audaciores etiam hos videbimus factos.

Deum ipſum vidit Plotinus.

Quod autem caput eſt, omnique hac cum geniis familiaritate majus, ad ſummi ipſius Dei conſpectum admiſſus eſt Plotinus. Saepe, inquit Porphyrius, ad Deum primum, mente ſuperiorem eſt evectus, perque omnes a Platone in convivio traditos gradus aſcendit, ut appareret illi, qui nec formam nec ideam habet. Finis enim ei erat bonorum, propius accedere ad Deum ſummum, idque quater eſt aſſecutus. **) Amplius eſt hoc, quam quod gloriabatur Apollonius, qui ipſius Dei ſummi gaviſus adſpectu non legitur. Ac hoc quidem magiae totius ad hunc usque diem finis eſt, et ſummum, quod promittere aut ſperare unquam ars eſt auſa, cujus gradus, per quos huc tandem pervenit, operae eſt cognoſcere accuratius. Principio eum plures eſſe, ſeu deos, ſeu daemonas ſibi perſuaderet hominum barbaries, nihil ars magica optavit magis, quam unum aliquem, ad ſummum plures habere familiares ac ſocios: dein, intellecto deorum ac daemonum ordine, eos maxime nitebatur conciliare hominibus, qui plus poſſent; tandem ratione, ac philoſophia eo usque politis, ut unum eſſe omnium regem et conditorem extra dubitationem eſſet poſitum, ſpretis, aut minoris aeſtimatis, geniis inferioribus, cum hoc inire familiaritatem, eum habere in omnibus adjutorem, exoptavit, et qua id fieret ratione docturam ſe promiſit. Similis itaque ceteris artibus et litteris humanis, per omnia eſt magia; indeque non poteſt non ingens oriri dubium, an e fontibus homine praeſtantioribus, ut ferunt artis periti, ſit hauſta? Quae de Plotino narrat Porphyrius, non ſunt a mente magiſtri aliena; is enim ingenioſam novamque, ni fallor, tuendi magicarum artium veritatem, affert rationem ingenio ejus haud indignam, quamque poſt eum omnes ſunt amplexi, ut unicam ad perſuadendum maxime aptam, nec manifeſtae abſurditatis ream. Quaecunque vulgus magorum profitebatur, facile his armis defenduntur, ***) Ac hactenus vulgo magorum accedit Plotinus. Praeter hoc tamen aliud inculcat ſublimius magiae genus, vocabulo proprio ab eo non inſignitum, cui theoſophiae nomen recentiores indidere. Ipſo namque Deo conjungi mentes noſtras, ejusque frui contemplatione docet, idque fieri ſenſibus, ratiocinio, aliisque mentis actionibus cohibitis, ac ſopitis, ſimplici quodam intuitu, mira nos voluptate perfundente. †) Novum hoc etiam in

*) Porphyr. vit. Plot. c. 10. **) Ibid. c. 23.

***) Plotin. Enn. IV, lib. IV, c. 40 ſqq.

†) Ibid. VI, lib. IX, c. 8. ſqq.

Digitized by Google

in philoſophia, Gnoſticis tamen, ni fallor, haud ignotum, et ex Aegypto et Oriente profectum, licet de Gnoſticis id verbis diſertis nemo tradat. An autem praeter beatitudinem ſummam, rerum etiam abſtruſiſſimarum cognitionem, et patrandi mira, quae humanas ſuperant vires, poteſtatem, ex familiari hac cum Deo conſuetudine reportemus; an in daemonum, angelorum aliorumque ſpirituum admittamur amicitiam, non definitur quidem a Plotino; tacite tamen, me quidem judice, conceditur. Unde enim Plotinus, incantamentis non utens, ingentem hauſerat animi vigorem, aliorum depellendi incantationes? unde dignitatem, ſive malueris majeſtatem, quam daemones ipſe reverebantur? unde divinandi, nullis adhibitis vatum reliquorum caerimoniis, facultatem?

Traditam a Plotino diſciplinam ſummo ſtudio, nec minori ingenii ſubtilitate perpolierunt diſcipuli, ita ut notiones accurate diſtinctas ſuis etiam inſignirent vocabulis, et ſparſa paſſim doctrinae rudimenta, corraſis undique, quae in rem erant, in diſciplinae redigerent formam. In omni enim doctrina difficillimum eſt, confuſas initio notiones accurate diſtinctas, vocabulis etiam propriis a ſe invicem ſeparare, quo ſemel facto ſequuntur cetera, et novae ex elementis antea disjectis ſurgunt diſciplinae. *Rem coeptam ſectatores Plotini continuarunt.*

Quam ſaepius vocavi magiam vulgarem, toto coelo differre ab ea, quam genuit Alexandria, profeſſus deinde eſt Apollonius Tyaneus, docuit Plotinus, animadvertens Porphyrius Plotini diſcipulus, ſuum cuique impoſuit nomen, illam vocando magiam, hanc theurgiam. Ante Porphyrium certe nemo hujus vocis, quod equidem ſciam, meminit. De Porphyrii theurgia haec narrat Auguſtinus: haec omnia fiebant ad commendandum unius veri Dei cultum. Fiebant autem ſimplici fide atque fiducia pietatis, non incantationibus et carminibus nefariae curioſitatis arte compoſitis, quam vel magiam, vel deteſtabiliori nomine goëtiam, vel honorabiliori theurgiam vocant, qui quaſi conantur iſta diſcernere, et illicitis artibus deditos, alios damnabiles, quos et maleficos vulgus appellat (hos enim ad goëtiam pertinere dicunt) alios autem laudabiles videri volunt, quibus theurgiam deputant, cum ſint utrique ritibus fallacibus daemonum obſtricti ſub nominibus angelorum. Nam et Porphyrius quandam quaſi purgationem animae per theurgiam, cunctanter tamen et pudibunda quodammodo promittit diſputatione, reverſionem vero ad Deum hanc artem cuiquam praeſtare negat. *) Porro: neſcio quomodo, quantum mihi videtur, pro amicis ſuis theurgis erubeſcebat Porphyrius. Nam iſta utcunque ſapiebat, ſed contra Deorum multorum cultum, Deum verum non libere defendebat. Et angelos quippe alios dixit eſſe, qui deorſum deſcendentes hominibus theurgicis divina praenuntient, alios autem, qui in terris ea, quae patris ſunt, atque altitudinem ejus et profunditatem declarent. **) Theurgia namque animum purgari ita, ut angelorum imagines vel Deorum videret. ***) Lucem haec ex Porphyrio ipſo accipiunt majorem. Duo is daemonum ponit genera, bonorum alterum, alterum malorum. Quae enim animae ex anima univerſi ita emanarunt, ut magnas univerſi partes ſub luna regant, rationeque, ſpiritui, pro baſi iis ſubſtrato, imperitent, boni ſunt daemones, omniaque ad ſalutem noſtram, rerumque quibus praeſunt, dirigunt; ſerenitatem coeli, aeris temperiem optimam et ſalubritatem efficiunt, noſque in addiſcendis artibus et litteris adjuvant. Horum in genere etiam ſunt nuntii, illis qui preces noſtras et vota Diis, deorum juſſa et monitus nobis, una cum vaticiniis, afferunt. Quaecunque contra animae ſpiritum cum *Hi magiam diſtinxerunt a theurgia.*

*) Auguſtin. de civit. Dei X, 9. **) Ibid. cap. 26. ***) Ibid. cap. 10.

Digitized by Google

cum iis conjunctum non regunt, ſed ab eo reguntur, ob id ipſum ab ira et lubidine hujus ſpiritus incitantur et abripiuntur, daemonesque mali jure dicuntur. Hi certam et perpetuam nullam habent formam, in varias vertuntur figuras, — calamitatum omnium, peſtilentiae, ſterilitatis, terrae motus ſunt auctores; hi bonos ſaepius ſe ſimulant, ut ad ſe colendos nos pelliciant; hi pravis noſtris cupiditatibus, avaritiae, luxuriae, ambitioni blandiuntur. Boni daemones laedunt neminem, ſed imminentia a malis pericula ſignificant, in ſomniis, aut in animos illapſu; mali contra praeſtigiarum, philtrorum, et quae ſunt alia ejus generis, ſunt auctores. *)

Theoſophiam primus dixit Porphyrius.

Magiae genera duo facit hoc loco Porphyrius, quorum alterum bonorum, alterum malorum utitur daemonum auxilio. Poſt Empedoclem itaque inter philoſophos primus geniorum hoc diſcrimen adhibet, aut ſi qui alii adhibuerunt, memoriae id non proditum; primus certe, ni fallor, in conſtituendis magiae generibus duobus, eo utitur, quorum illud vocatur theurgia, geniorum bonorum, hoc γοητια, malorum miniſterio et cultui ſubnixum. Ab his tertium videtur genus diſtinguere, quod animas hominum ad Deum ipſum evehit, ſummoque jungit numini, ſiquidem theurgiam id praeſtare, Auguſtino teſte negat. Poſſe enim animam uniri Deo, maxime erat Porphyrio perſuaſum, ut qui ſemel anno aetatis 68. Dei aſpectu ſeſe affirmet eſſe gaviſum, **) quique in libris de abſtinentia ab eſu animalium, Deo, inquit, ſimiles nos oportet fieri, nullumque aliud ei ſacrificium offerendum praeter mentem puram, ab omni actu, ratiocinio, cogitationibus etiam intimis vacantem, ſi admitti ad eum contemplandum volucrimus, ***) puritati caſtitatique ſummae ſtudentes ad Deum accedemus. †) Ultimum hoc magiae genus, ſeu potius quam inde reportamus felicitatem, rerumque maximarum cognitionem, ϑεοσοφιαν Porphyrius ††) omnium, ni fallor, primus appellat. Unde ſimul conſtat, animam Deo unitam, ad Deique admiſſam contemplationem, veris rerum maximarum impleri notionibus. Sunt ergo Alexandrini, ſeu Eclectici primi theoſophiae, tum quoad rem, tum quoad nomen auctores habendi, donec alia proferantur documenta, quibus antiquior ei diſciplinae adſtruatur origo.

Ad Dei ipſius nos admitti contemplationem non cenſet Plato.

Ac hoc demum eſt illud, quod Platoni tribuere auctori, qui poſt Porphyrium ei diſciplinae faverunt, maxime Proclus, nituntur. Habet autem ſeſe res ita: inſunt animis hominum ideae, id eſt, rerum abſtractarum, generum et ſpecierum notiones, immotae, a corporis concretione liberae, generationis et corruptionis expertes, ſempiternae adeo ac divinae. Sunt eaedem ideae etiam in Deo, ejusque intellectu, et rerum cunctarum, quae pereunt et gignuntur, formae, a Deo ipſo materiae impreſſae, ex ejusque ſinu in materiam translatae. Ineſt porro animae noſtrae divinae particula aurae, mens nempe, qua maxime vel unice potius homines ſumus. Quotiescunque ergo utimur mente pura, et in contemplandis rerum naturis verſamur, divina contemplamur; quotiescunque mentem noſtram intuemur, ſevocando eam ab ſenſibus et phantaſia, Dei partem intuemur. Hoc Plato audacius paulo et more ſuo, poetica utens dictione, ad Deum vocat adſcendere, Deum contemplari, negans nos ad Deum ipſum admitti videndum, cum ideas nos hauſiſſe ex ipſo intelligibili mundo, priusquam huic immergeremur corpori, diſertis doceat

*) Porphyr. de Abſtinent. II, p. 192. ſqq.

**) Porphyr. vit. Plotin. c. 23.

***) Ibid. de Abſtin. II, p. 185.

†) Ibid. p. 210. ††) Ibid. p. 210.

Digitized by Google

ceat verbis. Alexandrini contra, mutatis nonnihil his, ita ſubducebant rationes: Deus pervadit animas noſtras, ideae e Deo omnes emanant, indeque animis hominum infunduntur, his ergo contemplandis dediti, et ſopitis inferioribus cunctis animae facultatibus, Deum ipſum adſpicimus, ad Dei evehimur familiaritatem. Quae quanquam principio diſtent a philoſophia Platonis exiguo tantum intervallo; quanquam doctrina Platonis, ſi accurate expendatur, ducat eodem: in fine tamen longe a ſe invicem ſunt remota, et Platonem inter et Alexandrinos magnum eſſe diſcrimen, non poteſt negari. Sed de rationibus, quibus nititur theoſophica Alexandrinorum diſciplina, infra pluribus agendum.

Sub haec fere tempora, regnante Antonino philoſopho, Epheſiae innotuerunt litterae, amuletorum inſtar ab hominibus geri ſolitae, quarum primus, ni fallor, ex Anaxila, poeta comico, cujus aetas non conſtat, mentionem facit Athenaeus. *) Jubebant praeterea magi a daemonibus infeſtatos, has tacite percenſere et nominare **); erantque, ut in univerſum dicamus, incantationes, quibus etiam Croeſus ſecundum aliquos in rogo jam conſtitutus vehementer eſt adjutus. Narrant etiam, cum Olympiae Mileſius et Epheſius luctarentur, nequiſſe Mileſium luctari, quod alter talo haberet litteras Epheſias alligatas; quibus agnitis et ſolutis trigeſies deinceps cecidiſſe Epheſium. In lexico rhetorico Pauſanias, eſſe eas verba, refert, phyſicum habentia ſenſum, malis averruncandis idoneum. ***) Idem Clemens etiam Alexandrinus et Heſychius tradunt, quorum primus ex Androcyde Pythagoreo haec affert: ασκιον, tenebras, κατασκιον, lucem, λιξ terram, τετρας, annum, δαμναμενευς ſolem, αισια veram vocem ſignificans. †) Nonnihil ab hoc diverſus eſt Heſychius, loco λιξ ſubſtituens αιξ, quod ſignificet ipſe, et αισιον interpretatus per verum. Haec vocabula ſymbolorum inſtar eſſe, Androcydes, ſancta modo haberi et ſacra, contendit Heſychius. Intelligitur hinc ſatis, verum earum ſenſum, finemque cui eſſent deſtinatae, ignota tum temporis fuiſſe, ut conjecturis hisce dilucidanda eſſent. Antiquitatem earum uno ore omnes fatentur. Heſychius, eſſe perantiquas, ſed ab impoſtoribus deinde auctas; ††) Clemens a prima inde Graecorum barbarie Dactylisque Idaeis eas derivat; †††) modeſtius paulo Pauſanias, ad Croeſi aetatem eas aſcendere, apud Euſtathium refert; ſimulque addit, obſcure et aenigmatice eas fuiſſe Dianae pedibus, cingulo, et coronae inſcriptas. Quod ſi ita ſe habet, reliquiae forte primi Graecorum ſermonis fuere, vocabula enim, modo recte a ſcriptoribus ſunt intellecta, et perſcripta, graecae ſunt dubio procul originis. Nec abludit a vero, litteris antiquis talia ſtatuae fuiſſe inſcripta: quae incantationum tamen et amuletorum vim dubio procul antiquitus non habuerunt, ut quae a ſcriptoribus antiquioribus plane ignorantur. Temporibus poſt Chriſtum natum, haec demum ſuperſtitio videtur invaluiſſe, omnia enim templa, adyta, loca celebriora aut antiquitate aut miraculis perreptantibus magis, ut novi quid et miri exquirerent, in has inciderunt voces, quibus efficaciam mirificam tribuere nulli dubitarunt. *)

Litterae Epheſiae.

L 2 Cum

*) Athen. Deipnoſ. XII, p. 171. Baſil. 1535.

**) Plutarch. Sympoſiac. VII, p. 5.

***) Euſtath. ad Hom. Odyſſ. T, p. 1864.

†) Clem. Alex. Strom. V, p. 568.

††) Heſych. lexicon voc. Epheſiae litterae.

†††) Clem. Al. Strom. I, p. 306.

*) Conf. Schurzfleiſch. diſſ. de litt. Epheſ., qui multa movendo parum tamen in re tam obſcura promovet.

Imperator Aurelianus ſacris magicis contra hoſtes dimicat.

Cum a virtute priſtina in dies magis deſciſcerent Romani, hoſtibus obviam ire artibus magicis magis magisque coeperunt, et arcere ſuperſtitione, quos vincere armis ſeſe poſſe deſperabant. Imperator itaque Aurelianus imparem ſeſe ſentiens Marcomannis, librorum Sibyllinorum iuaſu fieri certis locis ſacrificia juſſit, quae tranſire barbari non poſſent. Facta denique ſunt ea, quae praecepta fuerant in diverſo caerimoniarum genere, atque ita barbari reſtiterunt. *) Has caerimonias adeo fuiſſe efficaces, ſcribit deinde Vopiſcus, ut niſi divina ope poſt inſpectionem librorum Sibyllinorum, ſacrificiorumque curas, monſtris quibusdam, ſpeciebusque divinis impliciti eſſent barbari, Romana victoria non fuiſſet. **) Nec mirum, barbari enim a ſuperſtitione non immunes, ubi magicis ſeſe ſacris peti reſciverunt, timore animos occupante, monſtris, quae nulla erant, agitari ſeſe ſibi perſuaſerunt.

Maxentius ejusdem ſuperſtitionis reus.

Maxentius Conſtantini in imperio aemulus ad magiae delabebatur praeſtigias, quippe interdum gravidas mulieres diſſecuit, nonnunquam tenerorum infantum viſcera perſcrutatus eſt, aliquando mactavit leones, ſaepe infandas adjurationes ad daemonas excitandos, quo illorum ſubſidio belli impetum abs ſe averteret, uſurpavit. Nam horum adjumento ſperavit, ſe facile victoria potiturum. ***) Quam ſint vana magorum promiſſa, ex his ſimilibusque exemplis apparet. Si verum eſſet, quod jactant, fatorum ordinem poſſe ſe mutare, tueri profecto tantum patronum, magicae arti praeſidio et ornamento futurum, ſi imperium eſſet adeptus, ac defendere a Conſtantini impetu non neglexiſſent.

Cap. XII.

MAGIAE ROMANORVM POST CONSTANTINVM M. FACIES.

Legibus novis coercetur magia.

Imperator Conſtantinus, deſertis gentilium ſuperſtitionibus, cum a doctoribus Chriſtianis, magiae infenſis, exſtirpandam eam didiciſſet, huic fini legem promulgavit, qua eorum ſtatuit puniendam ſcientiam, ſeveriſſimis legibus vindicandos, qui magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliri, aut pudicos animos ad libidinem deflexiſſe detegantur. Idem nihilominus, animo a ſuperſtitione haud prorſus purgato, ipſis etiam Chriſtianis magiae magnam tribuentibus efficaciam, non ſtatuit puniendos, qui remedia adhiberent, ne maturis vindemiis metuerentur imbres, aut ventis grandinisque lapidatione quaterentur, quibus non cujusquam ſalus aut exiſtimatio laederetur, ſed quorum proficerent actus, ne divina munera et labores hominum ſternerentur. †) Cohibendam ergo a laedendis tantum hominibus, damnisque inferendis, magiam cenſuit; ſi quid ei ineſſet ſalutare, id relinquendum. Eandem legem, negligi procul dubio priorem animadvertens, repetiit Conſtans, adjecta capitis poena, ſi quis contra feciſſet, ††) ſaepiusque deinde inculcavit. †††) Eodem quoque imperante Conſtantio, ſi quis remedia quartanae vel doloris alterius collo geſtaret, ut veneficus, pronuntiatus reus capitis, interibat. *) Nec defuere etiam ſibi Chriſtiani, qui ſtabilitis ſub Conſtantino rebus ſuis, conciliis habitis, religionis etiam auctoritate fulcire imperatorum leges, omni virium conatu ſtudebant. Concilium enim Illiberitanum communionem vetuit exhibendam, qui maleficio

*) Vopiſc. in Aurelian. c. 18. **) Ibid. c. 21.

***) Euſeb. vit. Conſtantin. I, c. 30.

†) Codex IX, tit. 18. lex 4. ††) Ibid. lex 5.

†††) Ibid. 6, 7. *) Ammian. Marcellin. XIX, p. 152

leſicio alterum interfeciſſet, eo quod ſine idololatria perfici ſcelus non potuiſſet. *) His tamen omnibus parum eſt profectum; nimis altas ſuperſtitio egerat radices, quam ut legibus et auctoritate eccleſiae potuerit exſtirpari. Adeo verum eſt, parum valere leges et poenas, niſi adhibeantur ſimul, quae animis et moribus hominum purgandis ſunt idonea. Nec minus tamen propterea reges et magiſtratus ſatis putant ſeſe feciſſe, ſi juſſerint aut interdixerint, quaſi verbis eorum divina ineſſet vis, animos hominum etiam inclinandi ad amplectendum, quod jubetur.

Julianus apoſtata magiae fautor.

Juliano gubernaculis rei Romanae admoto, caput extollere iterum ſuperſtitio, in obſcuro hucusque degens, coepit, ipſo praeeunte imperatore, nugis Platonicis et theurgicis, praeſtigiis, ac mendaciis capto. Fuit is adeo ad fidem ſplendidis adhibendam mendaciis pronus, ut templorum perreperet adyta, ſpectaculoque daemonum aut Deorum evocatorum, non ſine magno terrore et horrore intereſſet. **) Quae quam ſint inania, ipſe deinde fuit documento a Perſis interemtus, nec eam modo inde reportans utilitatem, ut imminens ſibi fatum vitaret. Caeſo Juliano, fraudulentae praeſtigiarum machinae manifeſto ſunt deprehenſae. Cum enim per Caras urbem iter faceret, ingreſſus delubrum, quod apud impios in maxime honore erat, jubet portas, poſtquam nefanda quaedam myſteria cum ſceleris ſociis obiiſſet, non obſerari ſolum, verum etiam obſignari, et milites eas aſſidue obſervare, ne quisquam, donec reverteretur, intraret. At poſtquam nuntiatum eſt, eum eſſe mortuum, quidam in illud delubrum ingredientes, admirabilem hujus imperatoris fortitudinem, ſapientiam, addo etiam pietatem, manifeſto deprehendunt. Nam vident mulierculam capillo ſuſpenſam, manibus extenſis, cujus ventre diſſecto, ſceleratus iſte forſitan ex ejus jecore divinavit, ſe victoriam a Perſis reportaturum. Porro Antiochiae dicitur multas capſas in palatio, refertas hominum capitibus, multosque puteos cadaveribus humanis repletos habuiſſe. Per id tempus erat vir quidam nomine Maximus, qui, tametſi philoſophum ſe eſſe profitebatur, erat tamen revera magus, futuraque ſe poſſe praedicere jactabat. ***) Fuit autem is Maximus Epheſius, qui theurgicae artis celebritate ſuperavit Euſebium, de quo plura mox dicemus.

Jamblichus magiae defenſor.

Monet nos Maximus, ut de Eclecticorum theurgia, quae in rem ſunt, ſubjungamus, regreſſi per haud magnum temporis ſpatium ad Jamblichum. Afflante fortuna Eclecticorum diſciplinae, paulatim horum hominum crevit audacia. De Plotini miraculis modeſte admodum et verecunde locuti, indulgere mentiendi libidini, et jactantiae diſcipuli magis magisque coeperunt, nactos ſe cernentes aures patulas, et animos ad credenda, quae audaciſſime etiam fingerentur, pronos. Accedebat, quod Epicurei, quique praeter eos alii animum habebant adverſus praeſtigias obfirmatum, minuebantur in dies, quod Ariſtotelici etiam in partes pertrahi captioſis Platonicorum argumentis ſeſe erant paſſi, ut adeo, exſtinctis fere reliquis philoſophorum ſectis, ſoli regnarent Eclectici. His fulti jam ſine verecundia, ſibi eſſe cum geniis ac Diis familiaritatem, imperium in daemonas, mira multa ſeſe edere, coeperunt gloriari. Prae ceteris Jamblichus Porphyrii diſcipulus artibus hisce inclaruit, qui non contentus, qua florebat maxima ſanctitatis fama, qua divinus vocabatur,

 e mi-

*) C. F. de Cautz de cultibus magicis I, 3. §. 101.

**) Gregor. Nazianzen. Steliteut. in Julianum I, p. 285. Baſil. 1550.

***) Theodoret. Hiſt. Eccleſ. III, c. 21, 22. Caſſiodor. hiſt. eccleſ. 17. c. 48. qui Theodoretum videtur per omnia in his ſecutus, Nicephor. Hiſt. Eccleſ. X, 35.

ut magica ſacra, quaeque alia artis inſerviunt exercitio, ex animis hominum delerentur. Sed nihil plane ſingulis effectum et univerſis. Longum foret ſingula enumerare; ſi quis curioſior paulo fuerit horum, eum ablegamus ad C. Franc. de Cauta librum, ubi accurate haec inveniet narrata. *) Corrupta ſemel per magiam philoſophia alias quoque infecit diſciplinas, relicto quippe, quo obviam iretur ſuperſtitioni, fere nullo. Artem medicam Galenus defendere ab ingruente ſtoliditate pro virili ſtuduerat, tantumque effecerat auctoritate, ut qui antea magiam intulerant in medicinam, aut inſerre poſtea nitebantur, vix audirentur. At hujus etiam medicorum principis auctoritatem vicit tandem ignorantia, et credulitas ignorantiae filia, latius in dies graſſans. Empirici qui vocantur medici, ſuperarunt tandem eos, qui certas ſequebantur in morbis ſanandis, e morborum indole et medicamentorum natura hauſtas regulas; facilius enim eſt praecepta aliquot mandare memoriae, quam rerum abditarum ſcrutari naturam.

Marcellus Empiricus remediis magicis praecipit eſſe utendum.

Theodoſio imperante Marcellus Empiricus pro virili ſuperſtitioſam hanc artis medicae partem juvit; is amuleta, et formulas efficaces ad nauſeam usque lectoribus oggerit, unde aliqua excerpam, ne ſecretam ſemper ac pauciſſimis cognitam fuiſſe hanc amuletorum vim, ut ſolent, glorientur, ſed publice propoſitam ipſi cogantur fateri. Capitis dolori jubet ita Marcellus mederi: cum intraveris in urbem, lapillos, qui in via jacebunt, quot volueris, collige, dicens tecum ipſe, ad capitis dolorem te remedium tollere; ex iis unum capiti alligato, ceteros poſt tergum jacta, nec retro reſpice. Porro faecula, qua infectores utuntur, ſi ſpondam lecti priorem, qua vir cubat, perunxeris et ſpondae medio alligaveris, dolores capitis remediabis. Terra etiam viva in ovum mane conjecta et ſub lectum ad caput collocata, unice prodeſt. Tandem hirundinum pulli lapillos in ventriculis habere conſueverunt, ex quibus qui albi maxime fuerint, ſi in manu etiam ſinguli teneantur, aut circa caput lino nectantur, veterrimos et diutinos capitis mulcent dolores, niſi contactu terrae lapillorum potentia minuatur. **) Multa alia ſciens praetereo, apud auctorem ipſum locis infra laudatis videnda. ***) Hebraica quoque in carminibus vocabula interdum adhibet, coreo ut medeamur, carmen jubet in lamella ſtannea ſcribi, idque collo ſuſpendi, ante autem cani, coreu ne megito cantorem utos, utos, utos, praeparabo tibi vinum lave, libidinem diſcede unnonita. In nomine Dei Jacob, in nomine Dei Sabaoth. †) Ipſum quoque Chriſti nomen, mixtis caerimoniis aſtrologicis et ſuperſtitionibus paganis cenſet adhibendum, in ſanando iſchiade. Collige, inquit, herbam, quae dicitur Britannice, die Jovis vetere luna, —— ſed hanc herbam ter dum teris et antequam colligas, praecantare debes ſic: terram teneo, herbam lego, in nomine Chriſti proſit id, quod te colligo. ††) Tandem characteribus et litteris nullam omnino vocem efficientibus praecepit utendum: ad coli dolorem ſcribere debes in lamina aurea de graphio aureo infra ſcriptos characteres, luna 21, et laminam ipſam mittere intra tubulum aureum, et deſuper operire vel involvere tubulum ipſum pelle caprina, et caprina corrigia ligare in pede dextro, ſi dextra pars corporis colo laborabit, aut in ſiniſtro, ſi ibi cauſa fuerit, habere debebit: ſed dum quis hoc utitur praeligamine, abſtineat a venere,

et

*) De Cultibus magicis I, 3. §. 105. ſqq.

**) Marcell. Empiric. de medicin. cap. I, column. 253. inter medic. art. principem poſt Hippocr. et Galen. 1567.

***) Ibidem c. 8, pl. 268. cap. 10. cap. 12. c. 14. c. 15. cap. 20.

†) Ibid. cap. 21. ††) Ibid. cap. 25.

et ne mulierem aut praegnantem contingat, aut ſepulcrum ingrediatur, omnino ſervare debebit; ad ipſum autem coli dolorem penitus evitandum, ut ſiniſtrum pedem ſemper prius calceet, obſervabit. Hi ſunt characteres ſcribendi in aurea lamina

L * M Θ R I et
L * M Θ R I et
L * M Θ R I et *)

Haud longo poſt Marcellum temporis ſpatio ſcripſit Aetius, parcior quidem in commemorandis remediis magicis, ab eadem tamen ſuperſtitione non plane immunis: ſiquidem de draconis imagine jaspidi inſculpta eadem quae Marcellus narrat; **) gemmisque compluribus ingentes exiſtimat, ſi adalligentur, ineſſe vires; ***) lupi ſtercus ulnis aegroti alligatum filo ex ove a lupo diſcerpta, prodeſſe coli doloribus; †) ad ſteriles reddendas mulieres varia eſſe adhibenda amuleta ſcribit. ††) Aetius eadem ſuperſtitione laborat.

Aetium excepit Alexander Trallianus, amuletis et incantationibus magnopere etiam favens, quibus ut auctoritatis aliquid addat, Galeni nititur teſtimonio, e cujus de Homerica tractatione libro haec adducit verba: nonnulli igitur putant incantationes anicularum fabulis eſſe perſimiles, quemadmodum ego quoque diu exiſtimavi, temporis autem proceſſu, ab iis, quae evidenter apparent, perſuaſus ſum, vim in ipſis eſſe. Nam percuſſis a ſcorpio adjumentum expertus ſum, nihil autem minus in oſſibus etiam gutturi infixis, quae incantatione ſtatim exſpuebantur. Ac multa praeclara ſingulae habent incantationes, cum inſtitutum conſequuntur. Miratus equidem, qui fiat, ut Galenus, amuletis et incantationibus vehementer adverſus, vinci ſe tandem a ſuperſtitiune ſit paſſus, catalogum omnium Galeni librorum evolvi apud Fabricium, e Galeno etiam ipſo librorum ejus titulos afferentem, ibique librum hunc Galeni fruſtra quaeſivi †††). Haud itaque mihi videtur dubium, Trallianum, ut cauſae patrocinaretur, ſpurium Galeni librum adduxiſſe, ſeu de induſtria, qui ſolet eſſe horum hominum mos, ſive in errorem ipſe inductus. Nactus propugnatorem Galenum quaſi triumphans noſter ſubjicit haec: ſi igitur diviniſſimus Galenus et alii plerique veterum teſtantur, quid prohibet nos quoque, quae experientia cognovimus, et quae ab amicis ſinceris accepimus, haec vobis communicare? Multa igitur ſunt et alia (in doloribus renum) ſed nullum ita, ut annulus Cyprio ex aere confectus, habet autem in hunc modum: aes Nicanum aut Cyprium, quod igni in totum non admotum fuerit, accipito; quod in ipſo metallo acris invenitur, veluti teſſeram facito, ut in digito appareat, et ubi in ea inſculpſeris leonem, et ſimulacrum, et ſtellam, hujus circulo nomen beſtiae inſcribito, et incluſam aureo annulo geſtato in minori digito medico juxta minimum. *) Sanando comitiali morbo amuleta haud pauca praeſcribit Trallianus, Oſthani ejusque ſimilibus fidem temere habens. **) Quin ad annulorum ac verborum merorum vim delabitur tandem Galeni cultor fidiſſimus, quod niſi oculis cernas, Nec minus Alexander Trallianus.

*) Marcell. Empiric. de medicin. c. 29.

**) Aet. tetrabibl. tetr. I, ſerm. II, c. 35.

***) Ibid. per totum ſermonem.

†) Ibid. tetr. III, ſerm. I, c. 31.

††) Ibid. tetr. IV, ſerm. IV. cap. 27.

†††) Fabric. bibl. Graec. lib. IV, pars II, cap. 17.

*) Alexand. Trall. de arte medica IX, c. 4. **) Ibid. I, c. 15.

Digitized by Google

cernas, credere nulla ratione poſſis. Contra colicam poſtquam amuletorum affatim ſuaſit adhibendum, inter alia hoc etiam affert: annulum ferreum accipito, ac circulum ipſius octangulum efficito, atque ita in octangulum inſcribito *Φευγε, Φευγε, ιυ χολη ή κορυδαλος εζητει.* Subjectam autem figuram in caput annuli ſcribito Hujus magnam habui experientiam ac abſurdum putavi tantum medicamentum naturale colicae adverſum non vobis tradere. Sed admoneo vos, ne quibuslibet oſtendatis, virtutis autem ſtudioſis et qui ejusmodi poſſunt conſervare, communicate. Quod etiam Hippocrates diviniſſimus cum noviſſet, praecipit his verbis: res, quae ſanctae ſunt, ſacris hominibus oſtendantur, profanis autem non fas eſt. Parctur autem praefiguratus annulus 17 aut 21 die lunae. *) Hominem profecto in cuſtodiendis arcanis religioſiorem equidem videre me non memini; qui garrulis aut mulieribus rem aperiunt arcanam, monentes, ne ulli ejus faciant copiam, hunc religione ſuperant modis infinitis. Hinc ſimul vanitas hominis, quantum experientiae ejus circa vim annuli ſit tribuendum, intelligitur. Quanquam pigeat plura ex hoc ſcriptore adducere, non poſſum tamen amuletum, quod podagram arcet, ob ſonos verborum ſuaviſſimos, tacitus praeterire. In laminam auream luna deſinente ſcribito, et nervis gruis involvito, deinde ſimili canaliculo ipſam includito, geſtatoque ad talos: meu treu mov phor leux za zon, phe lou chri ge ze on. Quemadmodum ſol in hisce nominibus firmatur et quotidie renovatur, ita hoc figmentum confirmatur, quemadmodum prius, jam jam cito cito, ecce enim magnum nomen dico, in quo conquieſcentia firmantur, jaz azyph, zyon, threux, bayn choog. Firmate hoc figmentum ut erat primum, jam jam cito cito. Nec pudet eum nominibus etiam Dei Hebraicis uti, Sabaoth, Adonai, Eloi abati, immiſto ſimul peregrino Jaoth, in alio contra podogram amuleto. Quibus ubi inveneris mixtum Homeri etiam verſum, quem laminae aureae inſcriptum, cum luna eſt in libra, aut, quod longe praeſtat, in leone, pedibus magnopere affirmat eſſe ſaluti; **) mirari hominis vecordiam omnia miſcentem vix ſatis potes, cum certi quicquam non ſequatur.

Homines immolare frequens Magis.

Homines immolare hac tempeſtate adeo non ducebatur religioni, ut nihil potius inveniatur frequentius. Imperatorem Valerianum magus Aegyptius impulit, ut mactaret pueros miſellos, tenera infantum diſſecaret viſcera, ad profanas exercendas praeſtigias et exſecranda myſteria exſequenda. ***) Pollentinus militum tribunus ſub Valente, exſecto vivae mulieris ventre, atque intempeſtivo partu extracto, infernis manes excitos de permutatione imperii conſulere auſus eſt. †)

Necyomantia nova.

Necyomantiae duo hucusque vidimus genera, adjungamus nunc tertium, cujus a Suida primum fit mentio; quando ortum ſit, ignoratur. Ubi pervenerint in locum, unde elici manes poſſint, quos percontari cupiunt, id eſt, ubi mortui ſunt aut ſepulti, nec inveniunt ſepulcrum, inveſtigant id, arietem nigrum, e cornu aut altero pedum anteriorum prehendentes, circumducunt. Sequitur is facile, donec perventum fuerit, ubi ille vel illa eſt ſepulta, ibi ſeſe proſternit. Tunc remoto ariete et occultato, adhibitis caerimoniis et incantationibus multis variisque, locum eum circumeunt, audiuntque manes loquen-

*) Alexand. Trall. X, art. De colico affectu ex calidis et bilioſis.

**) Ibid. XI, artic. Naturalia diverſa ad pedum fluxionem et podagram.

***) Euſeb. hiſt. eccleſ. VII, 9.

†) Ammian. Marcell. XXIX, p. 393.

Digitized by Google

loquentes; cauſasque, ob quas iraſcuntur, aperientes. *) Hic ergo e ſepulchro manium auditur reſponſum, non ipſi clieiuntur aut cernuntur.

Hucusque magia omnis nititur neceſſitate quadam phyſica, verbis, herbis et lapidibus inhaerente, qua genii ſive boni ſive mali cogerentur ad praeſtanda, quae cupiebant homines, pacti homines inter et daemonas mentio fit nulla. Quae enim Auguſtinus affert de pacto, ſenſu ſunt latiore dicta, etſi ſolent a nonnullis in anguſtiorem ac proprium invito ipſo detorqueri. Sunt ea hujusmodi: Superſtitioſum eſt, quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda vel colenda idola pertinens — ad conſultationes et pacta quaedam ſignificationum cum daemonibus placita atque foederata, qualia ſunt molimina magicarum artium. **) Societatem et pactum nihil hoc loco intelligit aliud, quam conſuetudinem illam ſeu familiaritatem, qua daemones, quae capiunt homines, efficiunt, eosque quibus poſſunt modis juvant, id quod ſocietatis, foederis et pacti aliquam gerit ſimilitudinem. Hinc ſubjicit infra, accuratius id definiturus: Omnes igitur artes hujusmodi vel nugatoriae vel noxiae ſuperſtitionis, ex *quadam* peſtifera ſocietate hominum et daemonum *quaſi pacta* infidelis et doloſae amicitiae conſtituta, penitus ſunt repudianda. ***) Nihilo tamen ſecius de pacto quaedam audiſſe Auguſtinum, a vero non abhorret, ut mox patebit, etſi accuratam rei notitiam nondum haberet, eſſetque res ipſa adhuc in incunabulis, ut adeo prima hujus rei elementa hoc jam ſeculo ſint orta.

Pactum cum daemonibus.

Hucusque de ſagarum conciliis et congreſſibus nocturnis, certis quibusdam locis habitis, nihil eſt inauditum; rem Graeci, Romani, quique eos ſunt antegreſſi, Perſae, Aegyptii aliique prorſus ignorabant. Nec video etiam, cur ea finxiſſent, nullam inter magos et magas agnoſcentes ſocietatem, nullum reipublicae genus, nullum magorum denique principem, aut praeſidem Deum, magos praeterea carminibus imperare ipſis Daemonibus et Diis ſibi perſuadentes. Primus, qui ejus rei facit mentionem, eſt Auguſtinus, ut adeo ejus demum aetate rem invaluiſſe, aut ad plurium erupiſſe notitiam, a vero non abhorreat. Totum apponam locum, etſi aliena ab hac re complexum, ut inſuper appareat inde, quod ſupra monuimus, patres eccleſiae vim et efficaciam magiae non negare, repetere tamen eam a geniis malis. Daemones et acrimonia ſenſus, et celeritate motus aerei corporis, terrenorum corporum ſenſum facile antecedunt, et quaedam cogitata praenuntiant, quae homines mirantur propter tarditatem terreni corporis. Acceſſit autem daemonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longe major experientia, quam hominibus poteſt evenire propter brevitatem vitae. Idcirco quaedam futura praedicunt et quaedam mira faciunt, quibus homines alliciunt et ſeducunt. Unde quaedam mulierculae poſt Satan converſae, daemonum illuſionibus et phantasmatibus ſeductae, credunt ſe et profitentur, nocturnis locis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade et Minerva, et innumera mulierum multitudine equitare, earumque juſſionibus obtemperare. †) En novam rerum faciem, ſagarum principem, cujus nutui parent, ſagarum concilia nocturna, et equitationem, qua in loca conſtituta deferuntur. Haec omnia conſideranti a vero non videtur alienum, exſtitiſſe tum temporis jam pactum quoddam cum daemonibus, de eoque Auguſtinum fando aliquid accepiſſe; imperium enim et ſocietas eſſe ſine pacto vix poteſt. Huic magiae generi deditas fuiſſe mulieres Chriſtianas, diſerte quidem Auguſtinus non ſcribit, at probabile eſt tamen ſecum

Sagarum concilia nocturna.

M 2 cum

*) Suidas in ψυχαγογεια.

) Auguſtin. de doctr. Chriſt. I, 20. *) Ibid. I, 23. †)

eum reputanti, religionem Chriſtianam omnia fere hac aetate jam occupaſſe; nec obſtat, quod Minervam, Dianam, aut Herodiadem agnoverunt ſagae principem; non licebat enim Chriſtianis magicis uti artibus, diabolum praeeſſe magis, eosque juvare, docebant Chriſtianorum doctores, inſuperque qui magiae eſſet deditus, eum non poſſe Chriſtianum eſſe, ſed eo ipſo religioni Chriſtianae renuntiare, in conciliis fere omnibus decreverant; eligendum itaque ſagis erat paganorum aliquod numen, cui imperium deferrent. Jam Dianam quare ſibi praefecerint, non eſt obſcurum, huic enim, quae ab Hecate et luna nihil differt, ſacra magica antiquitus fiebant, Minerva autem et Herodias, qui ad tantam evectae ſint dignitatem, nobis multas ejus ſeculi traditiones, fabulas et ſuperſtitiones ignorantibus, non poteſt non eſſe obſcurum. Equitationes denique nocturnae originem trahere e re vetuſtiori, nonnihil aucta et mutata, mihi quidem videntur. Volare ſagas antiqua videtur et communis perſuaſio, ſtriges enim affirmat Feſtus dici ab avibus ejusdem nominis, quia maleficae mulieres volaticae vocantur. *) E Luciano et Apulejo ſupra narravimus, magas Theſſalas unguento uſas, ut in aves beſtiasque alias ſeſe verterent; e Virgilio praeterea poetisque aliis conſtat, herbarum quarundam vi homines verti in lupos, per aerem volare aut vehi ſagas, Auguſto jam imperante homines crediſſe. Quodſi his adjungas, quae de Medea per aerem vecta; fabulae narrant antiquiſſimae, a prima inde barbarie hanc manare perſuaſionem nullus dubitabis. Habet autem tota res ita: ſunt herbae, ſunt unguenta ex ſuccis quibusdam confecta, phantaſiam mire pervertentia, et quae quis ſibi propoſuerit vigilans, eadem ſe perpetrare unguento aut herbarum ſucco ſopitum, ut credant, homines inducentia; eoque ipſo cum ſomnum non diſcernant a vigilia, eademque animo obverſentur, quae vigilantes cogitarant, perſuadentia hominibus vigilare ſeſe, et quae imaginantur, revera ſeſe facere ac ſentire. His venenis uſae ſagae, uſi magi, volare ſeſe, et in quascunque vellent beſtiarum figuras ſeſe vertere, in animum induxerunt.

Sagarum numerus ingens.

Sagarum ea tempeſtate ingentem exſtitiſſe numerum, quanquam diſertis verbis nemo ſcriptum reliquerit, probabile tamen non modo, ſed neceſſe omnino eſt, ſuperſtitione magica undique fulta, et a viris etiam litteris imbutis, doctoribusque Chriſtianis ſtabilita. Quamdiu enim viget opinio, poſſe artibus ſecretis allici daemonas, eorumque opera mira multa patrari, quicquid decernant concilia, differant pro ſuggeſtu ſacro oratores; non tollitur magia, deficientibus nunquam, quos pravae cupiditates agant in transverſum, ut opibus, auctoritate, voluptatibus abundare hic loci malint, quam toleratis duris quibuscunque, poſt hanc vitam demum frui beatitudine nunquam defitura. Ab his itaque mulieribus, ſermones inter ſe de rebus magicis habentibus, et altera alteram ad eadem pertrahentibus ſacra, excogitatum tandem eſt concilium ſagarum nocturnum. Sic itaque ſuperſtitiones paganae nova indutae forma, mulieres Chriſtianas occupavere. His acceſſit hac aetate etiam illud, e fabulis priſtinis, antiquiſſimaque Judaeorum traditione repetitum, genios et angelos concubitum cum hominibus exercere, ortum dubio procul ex morbi genere eo, quod incubus conſuevit vocari, miſtis ei laſcivis inſuper ſomniorum generibus. Hanc ſuperſtitionem plebi infimae videntur magi reliquiſſe, nec ejus rationem habuiſſe ullam; in magicis certe caerimoniis aut traditionibus hucusque ejus mentionem videmus nullam. Hinc vulgi ſermonibus celebrabantur in Italia Fauni, in Graecia Satyri, Aegypanes, mulieribus ſolis per ſylvam ambulantibus avidiſſime inſidiantes. Poſtea autem

*) Feſtus voce ſtriges.

tem quam ex infima plebe ſuperſtitiones et fabulae de daemonibus aſcendere ad eruditos, medicos, philoſophos, theologos haud levi ſenſus communis diſpendio coeperunt, quaeſitum ſerio eſt a theologis, an daemones et angeli poſſint rem habere cum hominibus? Sacrarum inprimis litterarum interpretes multum ſuper ea re diſputarunt. *) Ab his tranſiit opinio ad alios etiam, eos maxime, qui noſſe daemonum naturam accuratiſſime profitebantur, inter quos Michael Pſellus, litteris cetera ſatis imbutus, ſed credulus et ſuperſtitioſus ſupra feminam, monachi cujusdam delirantis ſomnia narrat. Is, inquit, ſperma nonnulli emittunt, et vermes quosdam ſpermate procreant, vaſa quidem eis ſpermatica ſunt nulla, ſuperflui autem ſeu excrementi neſcio quid emittunt, hoc mihi afferenti credito. Aluntur enim alii inſpiratione, ut ſpiritus arteriis nervisque contentus, alii humiditate, non tamen ore ut ſolemus excepta, ſed ſpongiarum, teſtaceorumque piſcium more, adjacentem extrinſecus attrahentes humorem, poſteaque excretionem ſpermaticam excernentes. **) Nihil profecto dici inſulſius poteſt, quaſi inſpiratio, aut oſtreorum nutritio absque organis huic rei idoneis fieret; aut eſſet ſemen, ubi nulla eſt generandi neceſſitas. Quae porro monſtra pepererit haec opinio, mox videbimus.

Theologiae myſticae inter Chriſtianos origo.

Eaedem ſuperſtitiones a parte altera in hominum etiam ſanctorum, quique habebantur religioſiſſimi, maxime Chriſtiani, mutato nonnihil habitu, animos irrepſerunt. Philoſophia imbuti Platonica multi Chriſto nomen dabant; ſuo omnia pede metientes deinde, talemque animo concipientes religionis Chriſtianae formam, qualem opiniones ante animo infixae poſtulabant. Fanatici praeterea alii ad familiaritatem antiquam cum Diis adſpirantes, et ſpe deſtituti, novae religionis tot miraculis ſtabilitae auxilio ſperata ſeſe adepturos ſibi perſuadentes, ad eam tranſierunt. Horum plurimi temporum difficultate, imperatorumque in Chriſtianos ſaevitia coacti in deſerta ſeſe abdiderunt, ſtimulati inſuper auctoritate ſacrarum litterarum, multa magnaque hominum fugientibus contagionem, ſeculique corruptionem, promittentium. Ibi igitur dies noctesque operam navantes novo ſanctitatis generi, jejuniis praeterea, aliisque quibus poterant modis corpore fatigato, et phantaſia perverſa, methodum tandem excogitarunt ad Deum et angelos propius accedendi, eorumque familiaritate fruendi. Fieri rebus ita ſeſe habentibus aliter non poterat, quam ut, quae tanto ſtudio petierant, aſſecutos tandem ſeſe exiſtimarent, verſarique inter angelos ſeſe, a daemonibus vexari, inque alio prorſus mundo degere, corruptis animae viribus, ſibi perſuaderent. ***) Ab hujusmodi hominibus inventa eſt theologia myſtica, id eſt, methodus ad Deum accedendi, ejus contemplatione fruendi, inque angelorum familiaritatem ſeſe inſinuandi, nomine nova, re antiqua, quippe paullulum modo a Platonicorum theurgia, Gnoſticorum γνωσει, et magia diſcrepans. Philoſophi namque precum formulis, ſacrificiorum caerimoniis, vitae puritate cogi exiſtimabant Deum et daemonas, ut ſuo nos lumine colluſtrent; Chriſtiani contra pie magis liberum relinquebant Deo deſcendere, ad quem liberet, aut ſurſum ad ſe elevare, quem dignum judicaret. Ceterum verbis potius quam re theologi myſtici a philoſophis theurgis diſcrepant; eſt enim myſtica theologia non minus quam theurgia, diſciplina ad Deum et angelos aſcendendi, quae niſi cauſarum et effectuum nititur ordine, niſi certum eſt et fixum, qui eam ſequitur, evehi ad Dei contemplationem et angelorum familiaritatem, inanis

*) Auguſtin. de Civ. Dei. XV, 22, 23.

**) Pſell. de operat. Daem. c. 9. in Bibl. Max. Patrum T. XVII, cf. Plin. XXV, 4.

***) Zimmermann von der Einſamkeit Band I.

Digitized by Google

eſt tota et vana. Praecepta porro theurgorum haud multum differunt a praeceptis myſticorum, caſtitas, jejunia, victus tenuis, ſolitudo, preces, divinorum meditatio, ſunt utrisque communia; redemtio per Chriſtum facta, eleemoſynae Chriſtianis modo propria; finis denique utrisque idem, exſtaſis, Dei luminis inſtar apparentis majeſtas, angelorumque multo lumine ſplendentes formae. Nec fieri id per rerum naturam aliter poteſt, cum myſtica omnis theologia omnisque theurgia, id eſt, ars naturas ſpirituales cernendi, uno eodemque nitatur fundamento, ſitque unus tantum idemque eo perveniendi modus.

Magos, theurgos, myſticos iisdem uti praeceptis neceſſe eſt.

Uno omnes ore fatentur, ſenſibus percipi externis ſpiritus non poſſe, aut ſi percipiantur nonnunquam, eo tamen adduci rem nequire, ut perpetuam jungamus et conſtantem cum iis familiaritatem. Hanc adepturos moliri res novas et a communi hominum vita alienas oportet; nemo unquam daemonum aut angelorum fuit amicus, quin peculiare quoddam vitae ſectaretur iter, longeque ab aliorum hominum vivendi ratione abiret. Mutari ergo quaedam in corpore, id eſt, corrumpi organa phantaſiae interna, neceſſe eſt; omnis enim vivendi ratio ſingularis, et ab ſolita hominum diaeta recedens non corrumpere organa interna non poteſt. Fit autem duobus id maxime modis, aut medicina adhibita, aut conſtanti victus, veſtitus, vigiliarum et ſomni ratione. Qui illa utuntur methodo, inebriati, in furorem acti, aut ſopiti etiam ad breve tempus, mira multa ſeſe cernere, et in ſpirituum coetum introduci ſibi imaginantur. Qui hanc ſequuntur, phantaſiam ex parte pervertunt in perpetuum, nimia namque a rebus venereis abſtinentia, jejuniis, et ſomni parſimonia debilitatum corpus et cerebrum, phantasmata gignit inſolita, eoque tandem deducit rem, ut, quae cupiunt homines, cernere ſibi videantur. Hi igitur perpetuam cum naturis ſpiritualibus ineunt conſuetudinem, ut, quoties lubet, in earum tranſeant, relicto corpore, ut putant, coetum. Hinc igitur apparet, qui fiat, ut omnis, quae hucusque inter homines viguit magia, duabus tantum nitatur methodis, quarum illam ſequuntur barbari, et rudis prima gentium aetas, hanc cultiores, quique ſanctitatem affectant majorem; qui fiat, ut inter gentes feras hodieque obvias, inter Graecos, Romanos et apud antiquitatem omnem divinatio omnis furori tribueretur, ut magia vetuſtiſſima herbis et medicinis hominum mutare formas, deos elicere, per aerem homines ferre ſublimes crederetur; quique fiat, ut temporum progreſſu jejuniis, caſtitate, vigiliis, victus tenuitate, et ſolitudine ad Deum et naturas corpore vacantes accedere homines, et exercere magiam exiſtimarentur. Ceterum, ut hoc etiam addam, theologia myſtica diu ante invecta, ſeculo poſt Chriſtum natum quinto, ab homine Dionyſii Areopagitae nomen ſibi arrogante, ut antiquitatis auctoritate praeſidium ſibi pararet, in diſciplinae formam eſt redacta.

Cap. XIII.

DE MAGIA GENTIVM EVROPAE VERSVS OCCIDENTEM HABITANTIVM AD SECVLVM VSQVE XIII.

Galli, Britanni, Germani magiam a Roma-

Hoc in ſtatu res manſere, donec in partibus Europae ſeptentrionem magis reſpicientibus novum magiae genus emerſit. Quanquam enim imperatores et concilia novis ſemper conſtitutionibus et canonibus magiam oppugnarent, delere tamen eam nequiverunt, id modo tot conatibus repetitis efficientes, ut infamis ea haberetur et homine Chriſtia-

Chriſtiano prorſus indigna. Id quem ſortitum ſit eventum, infra videbimus, poſtquam de antiquiſſima gentium ſeptentrionalium magia quaedam ſcitu neceſſaria praemiſerimus. Ut a Graecis ad Romanos, ita a Romanis ad alias Europae ſeptentrionales, aut occidentales partes propagatam ſuperſtitionem magicam, ſolet a rerum auctoribus poni pro certo. Equidem quoties in animum revoco, quae de ſuperſtitionis hujusce ortu in orationis principio attuli, Gallos, Hiſpanos, Britanniam et Germaniam, ante Romanorum adventum magiam habuiſſe indigenam; aut ſi forte allatam aliunde cum gentis cujusque primordiis, pro ſoli tamen, coelique natura, et ratione vivendi immutatam adeo, ut primis elementis ſimilis plane non eſſet, facile mihi perſuadeo. Quod ne ponere audacter, aut e temere poſitis, temere videamur inferre, age ex ipſis jam ſcriptorum teſtimoniis, qui ſub Romanorum in Gallias, Britanniam, et Germaniam incurſionem vixerunt, Plinio et Tacito maxime, id demonſtremus. Hi quanquam poſt primas ſcripſerunt Romanorum in has terras expeditiones, probabile tamen non eſt, gentes barbaras, tam exiguo temporis ſpatio, ſuperſtitionibus et artibus Romanorum, quos tantopere abhorrebant, quibuscum vix ullum linguae iis erat commercium, quorum moribus, religioni, et artibus reluctati ſunt per ſecula plura, eſſe imbutas. Idem profecto tum temporis accidebat, quod evenire ante ſecula pauca vidimus, hodieque videmus; ut jure adeo affirmetur, Americae ſeptentrionalis incolae ut habent ſe ad Europaeos colonos; ita Germanos, Britannos, et maximam partem etiam Gallos, ſeſe habuiſſe ad Romanos, et ut Americani Europaeas artes, ſuperſtitiones, religiones nondum ſuſceperunt; ita has quoque gentes Plinii et Taciti temporibus, longe adhuc a Romanorum ſuperſtitionibus fuiſſe remotas. His accedit, quod nonnulla his gentibus propria a Plinio in ſuperſtitionibus magicis afferuntur, quae a Romanis originem profecto non trahunt.

nis non acceperunt.

Britannorum et Gallorum Magia.

Britanni prae Gallis et Germanis magiae videntur fuiſſe dediti, de quibus mirabundus fere Plinius, Britannia, inquit, hudieque magiam attonite celebrat tantis caerimoniis, ut dediſſe Perſis videri poſſit. Adeo iſta toti mundo conſenſere, quanquam diſcordi et ſibi ignoto. *) Gallorum Druidae herbis magicas ineſſe vires putabant, iidemque lunam praecipue ad augendas earum vires ſibi perſuadebant valere. Ac de herbis quidem haec affert Plinius: nihil habent Druidae (ita ſuos appellant magos) viſco et arbore, in qua gignantur (ſi modo ſit robur) ſacratius. Jam per ſe roborum eligunt lucos, nec ulla ſacra ſine ea fronde conficiunt. — Enimvero quicquid adnaſcitur illis, e coelo miſſum putant, ſignumque eſſe electae ipſo a Deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inventu, et repertum magna religione petitur, et ante omnia ſexta luna, quae principia menſium annorumque his facit. — Omnia ſanantem appellantes ſuo vocabulo, ſacrificiis, epulisque rite ſub arbore praeparatis, duos admovent candidi coloris tauros, quorum tunc primum cornua vinciuntur. Sacerdos candida veſte cultus, arborem ſcandit, falce aurea demetit, candido id excipitur ſago. Tum deinde victimas immolant precantes, ut ſuum donum Deus proſperum faciat his, quibus dederit. Foecunditatem eo potu dari cuicunque animali ſterili arbitrantur, contraque omnia venena eſſe remedio. Tanta gentium in rebus frivolis plerumque religio eſt. **) Quid induxerit eos in hanc ſuperſtitionem, facile eſt intellectu: viſci naturam ignorantes, nec, qui fiat, ut innaſcatur arbori planta, intelligentes, Deum ex machina advocarunt, divinamque plantae inditam eſſe vim inde ſibi perſuaſerunt. Quare autem lunae, non Galli modo ſed omnes fere gentes,

*) Plin. XXX, 1. **) Ibid. XVI, 44.

Digitized by Google

gentes, tantam in plantas tribuerint efficaciam, in promptu eſt. Lunam ob manifeſtas lucis mutationes, primam obſervarunt gentes curioſius, eademque in definiendis temporibus ſunt uſae; dein cum viderent herbas, animalia etiam, aliis lunae adſpectibus vigere, matureſcere, pingueſcere, aliis areſcere, ac marceſcere; lunae ipſi id tribuerunt, indeque lunam multum poſſe in aliis, quin magicis etiam rebus, in animum induxerunt. Selago legitur ſine ferro, dextra manu per tunicam qua ſiniſtra exuitur (forte exſeritur) velut a furente candida veſte veſtito, pureque, lotis pedibus et nudis, ſacro facto priusquam legatur pane vinoque. Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidere Druidae Gallorum, et contra omnia oculorum vitia fumum ejus prodeſſe. Iidem ſamolum herbam nominavere naſcentem in humidis, et hanc ſiniſtra manu legi a jejunis contra morbos ſuum boumque, nec reſpicere legentem; nec alibi quam in canali deponere ibique conterere poturis. *) Hierobotanen alii periſterion, noſtri verbenacam nominant — genera ejus duo ſunt — quidam non diſtinguunt. Utraque ſortiuntur Galli, et praecinunt reſponſa. **) Eſt ovorum genus in magna Galliarum fama, omiſſum a Graecis. Angues innumeri aeſtate convoluti ſalivis faucium, corporisque ſpuma, artifici complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidae ſibilis id dicunt in ſublime jactari, ſagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicujus interventu. Experimentum ejus eſſe, ſi contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atque ut magorum ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendum cenſent, tanquam congruere operationem eam ſerpentum, humani ſit arbitrii. Vidi equidem id ovum, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis velut acetabulis brachiorum polypi crebris inſigne Druidis. Ad victorias litium ac regum aditus mire laudatur, tantae vanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanum e Vocontiis a divo Claudio interfectum non ob aliud ſciam. ***) Simile quid audire me olim ex infimi ordinis hominibus memini, ut adeo ſuperſtitionem hanc Germaniam quoque pervaſiſſe ſit probabile.

Germanorum magia.

Germanos adeo parum norant Romani et Graeci, ut ne de eorum quidem ſuperſtitionibus magicis accurate quicquam reliquerint ſcriptum. Quae paſſim apud eos occurrunt, ad religionem an magiam ſint referenda, in incerto relinquunt; attamen cum magia et cultus Deorum apud gentes barbaras ſit una eademque res: magicis operationibus accenſeri commode, quae ſequuntur, poſſunt. Cimbros ad bellum proficiſcentes comitari ſolebant mulieres canae, fatidicae, albo veſtitu, cinctu aereo, pedibus nudis; eae per caſtra captivis occurrebant ſtrictis gladiis, proſtratosque ad craterem aeneum adducebant, amphoras circiter viginti capientem. Super eum pulpitum erat, quo conſcenſo vates ſublimis, ſingulis ſupra lebetem elevatis guttur incidebat, e ſanguine in craterem fuſo ſuam captabant quandam divinationem. Reliquae cadavera ſic caeſorum ſcindebant, inteſtinisque ſpectatis, victoriam ſuis vaticinabantur. †) Feminas porro plerasque Germani arbitrabantur fatidicas. ††) Porro auſpicia ſortesque ut qui maxime obſervabant. Sortium conſuetudo erat ſimplex. Virgam frugiferae arbori deciſam in ſurculos amputabant, eosque notis quibusdam diſcretos ſuper candidam veſtem temere ac fortuito ſpargebant.

*) Plin. XXIV, 11. **) Ibid. XXV, 9.

***) Ibid. XXIX, 3. †) Strabo VII, p. 451.

††) Tacit. Hiſt. IV, 61. De morib. Germ. 8.

Digitized by Google

gebant. Mox ſi publice conſuleretur, ſacerdos civitatis, ſivê privatim, ipſe pater familias, precatus Deos coelumque ſuſpiciens ter ſingulos tollebat, ſublatos ſecundum impreſſam arte notam interpretabatur. *) Denique mulieres ſacrae fluviorum vortices inſpicientes, ſonumque obſervantes vaticinabantur. **) Qui e ſono aquarum et vorticibus, eodem fere modo ad aures et oculos accedentibus, fieri divinatio queat, haud equidem intelligo; eo magis inclinat animus ut credam, vortices et rapidum fluminum intuentes curſum, abreptas in exſtaſin, futura eeciniſſe, diutius enim et intentius hos intuentes, vertigine corripiuntur, quam continuatam deſinere in ecſtaſin credere licet.

Altum deinde de harum gentium magia eſt ſilentium.

Quae deinde ſuperſtitiones Gallis, Germanis et Britannis fuerint peculiares, qui ritus magici circa herbas, incantationes, aliaque his affinia, quos fecerint ſingula progreſſus, obſcurorum ſeculorum ignorantia tradidit oblivioni. Praeterea qui memoriae res mandabant, aut monachi erant, aut eccleſiarum gubernaculis admoti, eoque ſatis habebant, fulmine eccleſiaſtico ſuperſtitiones et ſuperſtitioſos ferire, de ipſa ſuperſtitionum indole aut origine parum ſollieiti, immo nefas etiam ducentes, his impietatibus commemorandis ſeſe polluere. Solent ad haec, ut eſt genus natura et inſtitutione meticuloſum, timere, ne litteris mandata ſerventur et propagentur, quae pietati ducunt adverſa; nihil cupere vehementius, quam ut deleantur prorſus igne, aqua, aut alia quavis ratione exſtinguantur, quo ipſo optimas ſaepe res, quas magni hodie redimeremus, inſeii prae nimio Dei et religionis amore, de medio ſuſtulerunt. Hinc factum, ut, quae a ſeculo quarto apparent rara magiae veſtigia, nihil doceant amplius, quam ſemper viguiſſe artes vanas, ſemper bellum contra eam ſuſceptum tenuiſſe, nunquam eſſe debellatum.

Seculo VI. ſagae igni tradi coeptae.

Veſtigia haec ſequentes, leges Salicas magiae adverſas, Viſigothos et Oſtrogothos leges contra eandem tuliſſe, ***) ita tamen, ut parum his proficerent, modo intelligimus. Sexto namque ſeculo medio, regente Francos Chilperico I, mulieres duas ob incantationes et veneficia, igni vivas comperimus traditas. †) Hinc nova ſequuntur regum et conciliorum contra ſtriges et magos fulmina, unde id modo colligas, mulieres maxime tum temporis hanc artem exercuiſſe, ut quarum plurimum in legibus fit mentio; id quod rei naturae ſatis videtur conſentaneum. Contra ſeſe res habet apud antiquos, qui cum ſacram ducerent artem magicam et religioni affinem, viri maxime operam ei navabant; at his temporibus, cum viri religioni Chriſtianae dediſſent nomen, et impia ac nefaria haberetur magia, abſtinuerunt ab ea, mulieribus, quarum natura magis eſt ad ſuperſtitionem prona, quaeque facilius fingunt atque imaginantur ſibi multa, ſuntque praeterea vehementioribus animi commotionibus obnoxiae, eam relinquentes. Quaecunque porro hac aetate afferuntur operationes magicae, novae non ſunt, ſi nomina ſpectes; an in re, id eſt, caerimoniis, ritibus, novi quid reperiatur, non licet definire. Loquuntur Salicae leges de ligaturis, id eſt, nodis magicis, quarum mentionem poetas jam Latinos videmus facere; res tamen inter Francos magis videtur frequentata, rarior inter antiquos. Sagarum concilia quoque magis videntur magisque invaluiſſe; mulctam leges Salicae conſtituebant, qui alterum clamaverit ſtrioportium, aut qui aeneum portare dicitur, ubi ſtriae conci-

*) Tacit. de mor. Germ. cap. 9.

**) Plutarch. in Caeſar. T. I, p. 717. Cl. Al. Strom. I, p. 305.

***) Franc. de Caurz de cultibus magicis I, c. 3. §. 114.

†) Ibid. 115, conf. Hauber. Bibl. mag. T. III, p. 533.

concinnunt, id eſt, ni fallor, inſtrumentum, quo ſignum datur ad conveniendum; Viſigothorum leges de tempeſtatum immiſſoribus, deque iis, qui nocturna daemonibus ſacrificia celebrant, loquentes, id ſuperſtitionis genus frequens fuiſſe ſatis produnt.

Magicarum ſuperſtitionum in oriente progreſſus.

Seculo VIII. in Oriente latius manaverat, quam ex Auguſtino et Pſello ſupra attulimus ſuperſtitionem de daemonibus incubis, qui in homines mutati, rapere mulieres, cumque iis dicebantur coire. De ſuccubis cum ſit hucusque ſilentium, mulieribus maxime hanc deberi fabulam apparet. Latius manaverat ibidem ea quoque ſuperſtitio, quam ſtriges, id eſt, mulieres per aerem volantes, finxiſſe ſupra docuimus; adjectum inſuper, eas circumire domos, nequaquam foribus aut clauſuris prohiberi, et pueros ſuffocare, quin et hepar infantium vorare et omne illorum corpuſculum exſugere. *)

Scriptores Arabum artibus magicis nova dedere incrementa.

Seculi octavi principio, Hiſpania ab Saracenis occupata, litterae Arabum commigrantes in Europam, novo eam lumine colluſtrarunt. Acceperant Saraceni philoſophiam a vicinis Graecis, unde, qualis apud eos viguerit philoſophiae diſciplina, ſatis jam intelligitur. Regnabant namque per aliquot jam ſecula Eclectici, Pythagorae, Platonis, Ariſtotelis, ſuperſtitionis denique et enthuſiaſmi contractis aſſeclis, ſectas reliquas nullo negotio ſuperantes. Hanc eandem philoſophiam ſecuti ſunt maxima Arabum pars, quique defecerunt, in plurimis tamen maximi momenti rebus ab his non diſcedebant. Crepabant quidem maxime Ariſtotelem, quaſi eum ſequerentur ſolum, at revera tamen ex Eclecticorum interpretabantur mente eum, et, ubi definit Stagirita, ibi ſecundum Eclecticorum placita pergebant Saraceni. Acceptam ab his philoſophiam myſticam, id eſt, magiae genus id, quod adſcendere ad Deum, rerum omnium cauſam intueri e propinquo, viresque divinas derivare in animum noſtrum docet, nec eam tamen puram, ſed plebejis mixtam multis ſuperſtitionibus, ad quas Eclecticorum haud paucos vidimus ſupra delapſos, in Hiſpaniam importarunt, **) ingentique librorum numero illuſtrarunt, quorum catalogum exhibet Arpe. ***) Philoſophiae myſticae mire favebat Thophail, idemque Avicennam ei deditum fuiſſe ſcribit. †) Fuit is in ea opinione, animam noſtram divinae participem naturae, ſi purgetur rite a fecibus materiae, divinas poſſe nanciſci vires, ſeu potius latentes in ea vires divinas, materiae craſſitie cohibitas, explicare, imperiumque in corpora omnia exercere. ††) Huic magiae generi addebant praeſtigias etiam plebejas, praecipue goëtiam, quam Salmanticae †††) et Toleti *) traditam publice, ſunt qui ſcribant. Quod quanquam vocari in dubium ſciam ab haud paucis, gravibusque recentioris aevi ſcriptoribus; Naudaeo rei auctoribus fidem non eſſe habendam cenſente, **) cui addit Hauberus, ***) Baelium ſequens, auctores ſecum pugnare ipſos, quod narrent, publice traditam magiam, nihilo ſecius ei docendae adhibitam ſpeluncam, quodque ſpelun-

*) Franc. de Cantz de cultibus magic. I, c. 3. §. 118, 119.

) Arpe de Talisman. p. 47. *) Ibid. p. 91. ſqq.

†) Thophail philoſoph. autod. edit. Pocock. p. 3.

††) Comment. in Plin. Hiſt. Nat. in H. Corn. Agrippae opp. T. I. p. 506.

†††) Cardan. de ſubtilitate XIX, p. 1218. Baſil. 1560. Voſs. de Theolog. gentil. I. c. 8. alios majoris momenti citat Möhſen Beytr. zur Geſch. der Wiſſenſch. in der Mark Brandenburg p. 35. in Thurneiſſens Leben.

*) Bodin. de daemonomenia praef.

**) Naudé Apolog. des grands homm. ch. 5.

***) Hauber. bibl. mag. T. I, p. 102.

Digitized by Google

luncam alii alio tempore adfirment muro eſſe clauſam: *) tamen quin probabile exiſtimem, non poſſum a me impetrare. Arabes enim cum magiae fuiſſe deditos conſtet; cum Graecorum et Eclecticorum praecipue ſomnia ſint amplexi, plurimisque magicis libris defenderint; cum denique infamem apud eos habitam hanc artem aut legibus cohibitam non tradatur: exſtitiſſe ejus magiſtros, idque publice, a fide non eſt alienum. Nec movet me, quod de ſpelunca additur; omnis enim magia odit lucem, exercerique et doceri amat in locis obſcuris, et a communi hominum uſu remotis, quique publice eam ſcribunt traditam, nihil volunt aliud, quam exſtitiſſe, qui docturos ſe eam profiterentur publice, ſepoſito metu et verecundia. Quod denique monetur, haud conſtare ſibi auctores in definiendo tempore, quo clauſa ſit ſpelunca, rem ipſam non attingit; et ſi his liceret uti argumentis, in omni rerum geſtarum memoria nihil fere remaneret certi. Traditio denique et fama eſt ſatis conſtans, ut adhibere ei fidem liceat.

Sub Carolo M. ſagae multae ſunt combuſtae, et convivia nocturna forma ſplendidiori induta.

Magiam oppugnare legibus et conciliis, regnante Carolo Magno homines pietati dediti, et a ſuperſtitionibus averſi perrexerunt, **) eo tamen eventu, ut anno 914. ſagae multae iterum comburerentur, ***) parumque adeo his omnibus efficeretur, utque haud ita multo poſt Joannes Sarisberienſis ſcribat: noctilucen quandam, vel praeſidem noctis dominam, vel Herodiadem conſilia et conventus aſſerunt convocare, varia celebrari convivia, miniſteriorum ſpecies diverſis occupationibus exerceri, et nunc iſtos trahi ad poenam pro meritis, nunc illos ad gloriam ſublevari; praeterea infantes exponi lamiis, et fruſtatim nunc diſcerptos edaci ingluvie in ventrem trajectos congeri, nunc praeſidentis miſeratione rejectos in cunas reponi. †) En concilia et nocturna ſagarum convivia, qualia a daemonographis ſeculis poſterioribus fuſe deſcribuntur! Praeeſt iis adhuc Herodias, vel alia quaedam feminini ſexus princeps, quam apud Auguſtinum ſupra vidimus; id modo additur, eam indicere concilia, et convocare ſtriges; porro convivia ibi celebrari, coenisque vocatas excipi, poenas tandem et praemia pro cujusque meritis diſtribui. Haec aetas poſterior videtur adjeciſſe mendaciis prioris; ubi enim ſemel mulierum credularum animos occupaverat perſuaſio de conciliis nocturnis, reliqua deinde ad exemplar vitae civilis ſunt adjecta. Ut novi quid excogitaverat vetula auctoritate pollens, perſuaſit reliquis junioribus aut ſimplicioribus idem, indeque factum, ut omnes unguento magico perunctae ſomniarent idem, et in communem tandem ſagarum perſuaſionem res abiret.

Arabum libri in Galliam allati magiam peregrinam docent.

Eodem, quo ſcripſit haec Joannes Sarisberienſis, ſeculo undecimo litterae, philoſophia maxime, et diſciplinae mathematicae, florere denuo coeperunt, cum uni antea dederant operam homines ſtudio theologiae. Ad alias etiam diſciplinas colendas eos excitavit maxime, quod lectis ſcriptorum eccleſiaſticorum libris, dubia ſubnaſcerentur multa, et diſputationes variae inde proficiſcerentur, quibus ſolvendis et finiendis philoſophia erat adhibenda, utpote e rationis humanae exercitio, id eſt, philoſophia ortis. Cum autem non haberent, unde litteras profanas peterent illa tempeſtate, Galli inprimis, Britanni ac Germani; eſſetque Arabum eruditio fama per omnem fere Europam nota: in Hiſpaniam ad doctores Arabes conceſſerunt; cujus rei documentum eſt inter alia Gerbertus, ad ſummi deinde pontificis faſtigium evectus. Hinc Arabum reportabant libros praecipuos, in latinum ſermonem translatos, Ariſtotelem praeterea et Eclecticorum nonnullos,

quibus

*) Baile Rep. aux queſt. d'un provinc. ch. 37.

**) Franc. de Cautz de cultibus magic. I. c. 4. §. 121. ſq. cf. Riegger de magia p. 46.

***) Ibid. §. 129. †) Sarisber. Polycratic. c. 2.

quibus maxime ducibus utebantur Arabes. Ab hoc inde tempore artes et ſuperſtitiones magicae novae in Galliam, Britanniam, Germaniam irruperunt, ut videre eſt e Canone concilii Toletani, cujus verba ita habent: non obſervetis dies, qui dicuntur Aegyptiaci, aut ſolis lunaeque curſum, qui has et quascunque divinationes, vel fata, aut auguria obſervant, (en aſtrologiam judiciariam hactenus in occidentali Europae parte ignotam!) qui per numeros quosdam litterarum, et per Pythagoricam necyomantiam, aegrotantium vitam, vel mortem, vel proſpera, vel adverſa futura inquirunt, ſive qui attendunt formalia ſcripta, et falſo Danielis nomine intitulata, (en magiae medicae genus, quale ſupra e medicis Graecis et Latinis attulimus, ex horum libris ab Arabibus petitum!) qui aliqua pro domo facienda, aut propter conjugem copulandam, aut in collectionibus herbarum carmina dicunt, aut pyctaciola pro quavis infirmitate ſcripta ſuper homines vel animalia ponunt, aut magicis falſitatibus in grandinariis tempeſtatibus credunt — ſciant ſe fidem Chriſtianam et baptismum praevaricaſſe. *) Quantopere autem Arabes ob magiam habiti ſint infames, argumento eſt idem Gerbertus, Sylveſtri nomine poſtea inſignitus, quem ob egregiam rerum mathematicarum peritiam magis quam ſcientiam (quae enim ſcripta reliquit argumenti geometrici, jejuna ſunt), et Arabes magiſtros, magiae accuſarunt ſui aevi homines. **) Litterae novae omnium fere animos oculosque in ſe converterunt, indeque factum, ut ſeculo ſequente philoſophia altius caput extolleret, et tum ſeorſim, tum etiam theologiae mixta, ab Roberto Pullo, ab Alexandro de Hales, eorumque diſcipulis Alberto Magno, Thoma Aquinate et aliis, publice doceretur. Hi Arabes legerant diligentiſſime, iisque in explicanda Ariſtotelis mente tribuebant plurimum, ut poſt Ariſtotelem, Averroes, Avicenna, Avempace, Avicebron, utramque apud eos facerent paginam.

Magia tum philoſophica, tum vulgaris ex his fontibus peti coepta.

Utrumque magiae genus, tum theurgicum ſeu myſticum, tum vulgare, hinc hauſerunt. Ac alterum quidem theologiae myſticae nomine, allato in Galliam et verſo in ſermonem latinum Dionyſio Areopagita a Joanne Scoto Erigena, ambabus a theologis haud paucis manibus fuerat arreptum; Hugone et Richardo de S. Victore id maxime tuentibus, quos Bonaventura deinde, philoſophicum ei rurſus induendo habitum, excepit. Alterum autem Albertus Magnus, Rogerius Baco, aliique receperunt in fidem; indeque factum, ut plurimi ea tempeſtate componerentur libri magici, hodieque magnam partem exſtantes, Alberti M., Thomae Aquinatis, Rogerii Baconis, aliorumque inter ſcholaſticos principum nominibus ornati. Quorum etſi plurimi ſint ſuppoſititii, omnes tamen ab impoſtoribus conſcriptos, ut placet Naudaeo, ***) aut ab arte magica prorſus fuiſſe hos homines alienos, perſuaderi equidem mihi haud patior. Fatetur enim Albertus ipſe in libris de anima, magica ſeſe experimenta feciſſe, †) idemque in diſciplinis phyſicis, et libris ad hiſtoriam naturalem pertinentibus, de ſympathiis, antipathiis, aſtrorum influxu, magica multa et ſuperſtitioſa admiſcet. Sunt autem horum libri hodie rariſſimi, ut pauciſſimos inſpicere mihi contigerit. Rogerii Baconis diſſertationes aliquot vidi in Theatro chemico, nec quicquam tamen, quod ſive ſapientia ſive ſtultitia prae ceteris emineret, ibi me deprehendere memini; ut nec credam facile, hominem, ſi quam habuis

*) Franc. de Cautz l. c. I, 4. §. 132. cf. Riegger diſſ. de magia p. 48. ſqq.

**) Bruck. Hiſt. Crit. philoſ. T. III, p. 649.

***) Naudé Apol. des grands hommes p. 78, 80.

†) Albert. Magn. opp. T. III, de An. p. 23. Lugdun. 1651.

buit apud coaevos auctoritatem, ſuo, quod maxime ſpectandum eſt rerum geſtarum ſcriptori, eam merito conſecutum.

Pactum cum diabolo.

Hinc itaque factum, ut ſuperſtitiones etiam plebis, ſupra modum auctae, novam inſuper induerent formam. Ac primo quidem loco doctrinam de pacto cum diabolo expreſſo ſcriptores ſeculi XIII. commemorant, ut e Caeſario Heiſterbacenſi et Thoma Cantipratano docet Fr. de Cautz *), quorum hic affert exemplum de homine, diabolo ſibi ſub hominis ſpecie apparenti pacto animam vendente, ibidemque de operationibus daemonum in varias ſpecies diſtinctorum, ſcilicet Neptunorum, qui in aquis, Duſiorum, qui in ſpeluncis montium, Aereorum et Incuborum differit, qui ſuper terram vagentur, cum mulieribus generent etc. Novae rei originem equidem arbitror fuiſſe hanc: docet religio Chriſtiana, daemonas improbos nullam habere poteſtatem in eos, qui nomen ei dederunt, immo audito Chriſti nomine, aut ſigno crucis facto, protinus fugari. Quamdiu itaque religioni Chriſtianae non renuntiatur omnino, nihil inde lucrantur diaboli, ſi cui opem ferunt, divitiis, honoribus, voluptatibus eum onerant; ſimul enim in mentem ei venerit redire ad Chriſtum, omnis eorum opera redditur irrita: ut itaque hac ex parte ſibi caverent diaboli, omnemque homini Chriſtiano reditum intercluderent; pacto ſibi expreſſo, et ad majorem fidem ſanguine hominis firmato, promitti poſtularunt, eum Chriſto per totam vitam fore adverſum, nunquam ejus opem deinde imploraturum. Perſuaſerunt itaque ſibi homines, magiae dare ſe operam non poſſe aliter, nec cacodaemonem aliter ſibi adfuturum, quam ubi pacto expreſſo Chriſtum et religionem ejus abnegaſſent.

Caper conciliorum nocturnorum praeſes.

Secundo loco ſub idem fere tempus ſagarum, de quibus ſupra diximus, concilia nocturna in alium etiam habitum ſunt verſa. Inſignis eſt hac de re locus Alphonſi de Spina, qui inquirens in rationem, qua daemones illudunt feminis, quae Bruxae aut Kurgonae vocantur, haec ſubjungit: abundant tales mulieres perverſae in Delphinatu et Vaſconia, ubi ſe aſſerunt concurrere de nocte in quadam planitie deſerta, ubi eſt aper quidam in rupe, qui vulgariter dicitur elboch de bitne, et quod ibi conveniunt cum candelis accenſis, et adorant illum aprum, oſculantes eum in ano ſuo. Ideo captae plures earum ab inquiſitoribus fidei, et convictae, ignibus comburuntur. Signa autem combuſtarum ſunt depicta, qualiter ſcilicet adorant eum candelis praedictum aprum. **) Qui hunc locum excerpſit Hauberus, documentum ibi fere antiquiſſimum et primum afferri conciliorum nocturnorum arbitratur, Auguſtini, ejus jam rei facientis mentionem, non recordans. Videtur autem locus non omni parte integer, quod enim narratur de apro a ſagis adorato, inſolens plane eſt, et a temporum ſeriorum conſuetudine prorſus alienum. Porro aprum hunc elboch dictum perhibet, id eſt, ni fallor, germanice Bock, ut adeo apri loco caper videatur legendus. Id ſi ſubſtituamus, optime omnia, et inter ſe, et cum fabulis ſerioribus conſentiunt; caprum enim fama conſtans eſt, adorare, capri anum oſculari ſagas in conviviis nocturnis. Scenam hinc intelligitur nonnihil immutatam; ſupra concilii principem vidimus feminam, Herodiaden, Dianam, aut alio nomine vocatam, cujus locum nunc tenet caper. Cauſam equidem hanc arbitror fuiſſe: excogitato ſagarum concilio nocturno, mulierum ad voluptates ingenium pronum cibos principio et oblectamenta gulae his addidit, idque tum ven-

*) De Cautz de cultib. magic. I, 4. §. 133, 134.

**) Hauber, Bibl. mag. T. II, p. 423.

tre avido et vacuo, (ſunt enim hujus generis mulieres inopes maximam partem, ipſa egeſtate ad infanda omnia ſtimulante,) ſponte phantaſiam his implente, tum aſtu de induſtria multis talia fingentibus, quo plures iisdem ſuperſtitionibus irretirent. Hinc facto initio, ad alias etiam ſenſuum voluptates ac libidines deinde ſunt progreſſae, remotoque pudore concubitus etiam addiderunt, eique fini adhibuerunt caprum concilio praefectum. Caper autem ob id maxime videtur adſcitus, quod de Satyris et Faunis audierant multa, quodque naturae propenſione neſcio qua, daemones capriformes amat humanum genus, unde factum, ut apud Chaldaeos, Judaeos, Graecos ac Romanos, in ſylvis atque deſertis locis habitare genios hircorum ſimiles, hominum finxerit credulitas.

Amuleta aliaque, id genus ſuperſtitioſa in ſcenam prodeunt.

Tertio denique loco, e medicorum, tum antiquorum, tum Arabum libris, producta iterum in ſcenam amuleta, phylacteria, formulae magicae morbis ſanandis aut arcendis inſervientes, in aliam formam tranſierunt. Cum enim eo nequirent homines adduci, ut abjicerent iſta omnia, quorum auctoritas nimis altas in eorum animis egerat radices; cumque ſimul id a ſe non poſſent impetrare, qui religioni magis ſtudebant, ut paganorum nomina Deorum profanorum adhiberent: his ejectis, alia e ſacris litteris et Chriſtianorum doctrina petita, caerimonias etiam religioni Chriſtianae congruas, in eorum ſubſtituerunt locum; ita omnem ſeſe effugere impietatem, conciliorumque minas graves rati. Multa hujus generis collegit Wierus, non additis, unde hauſta ſunt, quod doleo, fontibus; ea tamen aut omnia aut pleraque hac tempeſtate equidem arbitror excogitata. Contra epilepſiam hoc utebantur rhythmo:

> *Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum.*
> *Haec tria qui ſecum portabit nomina regum,*
> *Solvitur a morbo Chriſti pietate caduco.*

Nomina ſunt haec, ni fallor, trium Orientis ſapientum, ſeu magorum, qui Chriſtum venere ſalutatum. Item, arrepta aegroti manu, in auribus immurmuretur: adjuro te per ſolem, et lunam, et hodiernum evangelium, a Deo traditum D. Huberto, Aegidio, Cornelio, et Joanni, ut ſurgas, nec in terram relabaris, in nomine patris, filii et ſpiritus ſancti Amen. Ad haec ut ſanguinis fluxus inhibeatur, in uſu eſt: in nomine patris et filii et ſpiritus ſancti, Chunrat cara ſarite, confirma, conſana, imaholite. Idem ſepa † ſepaga † ſepagoga † ſta ſanguis, conſummatum in nomine patris † podendi † et filii † pandera † et ſpiritus ſancti † pandorica † pax tecum Amen. Serpentes, bufones, et quicquid venenoſi fuerit in via, hac ratione fugatur: fit in terra circulus trina circuitione iis verbis: in nomine patris an † et filii elion † et ſpiritus ſancti redion † pater noſter. Hinc ter dicitur: ſuper aſpidem et baſiliſcum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem, trina circuitione. Tunc in circulo, quicquid fuerit allegatum, apparet. Contra canis rabidi morſum pani inſcribitur: irioni khiriori eſſera kuder fere, inde voratur. Vel hoc ſcriptum in papyro aut pane, homini, ſive cani in os inſeritur: O rex gloriae Jeſu Chriſte veni cum pace in nomine patris † max in nomine filii † max in nomine ſpiritus ſancti † prex. Caſpar, Melchior, Balthaſar † prex † max † Deus ymax †. Non infimae ſortis nobilem cognovi ſimili curationis ratione celebrem, qui pomi particulae inſcribit, hax, pax, max Deus adimax, atque edendam illam venenato a cane rabido porrigit. Voces autem corruptae ſunt ex ignoratione linguae latinae et litterarum, ubi forte is nobilis in ſchedula Germanica comperit ad ejusmodi curationem has valere voces, hoc † pro † me † Deus adjuvet †, cum crucibus interſtinctas, uti fere in ſimilibus ſuperſtitionum myſteriis fit:

cruces

cruces ex affinitate X litteram eſſe ratus, hax, pax, max, Deus adimax legit, et in pomo exaravit. Similibus dialecticarum vocum portentis contra dentium dolorem utuntur: galbes, galbat, galles, galdat. Ridiculum quoque hoc appenditur ſcriptum: ſtriguli, falceſque dentatae dentium dolorem perſanate. Averſus febrem quotidianam pomi tribus particulis ſeorſim inſcribitur, uni increatus pater, alteri immenſus pater, tertiae aeternus pater, easdem jejunus tribus diebus edat. Sin minus ſucceſſerit, in pane miſſali inſcribitur, o febrem omni laude colendam, in altero, o languorem ſanitati et gaudiis adſcribendam, in tertio pax † max † ſax †, eundem aegrotus voret jejunus. Si nec hic modus juverit, denuo in pane dicto toties pingatur, pater pax † adonay † filius vitae † Sabaoth † ſpiritus ſanctus † tetragrammaton †, quem tribus diebus, ut ſupra, mane abſumat. Nec profecto hic praetermitti oportuit erucarum e braſſicis abigendarum amuletum, in ducatu Montenſi rhythmis Germanicis uſurpatum in hanc ſententiam: vobis dilectis erucis tam conveniat hic autumnalis eſus, quam Mariae placuerit, ubi bibebatur edebaturque, nec Chriſti mentio erat, in Dei nomine Amen. Illud porro omnem ſuperat ſtultitiam, quod quasdam voces cum imaginibus quibusdam coeli convenire plerique autument, et verba quaepiam cum ſolennitate prolata, mutare ſenſus hominum et brutorum, hinc in ſpeculo conſecrato videri imagines, hinc moveri feminas in amorem, hinc mutari elementa, terram varie affici, ignem ab uſtione ceſſare, morbos curari. Cum primum Evangelii Joannis caput minutiſſimis litteris in ſchedula pictum et miſſae recitatione conſecratum collo alligatur, mirum contra incantamenta et diaboli machinationes creditur eſſe amuletum. Periapta agnus Dei nuncupata conſecrat Romanus pontifex contra noxios daemonas et quascunque eorum machinationes. Legimus Urbanum V. pontificem maximum miſiſſe dono imperatori Graecorum tres agnos Dei cum verſibus inſcriptis:

Balſamus et munda cera cum chriſmatis unda
Conficiunt agnum, quod munus do tibi magnum,
Fonte velut natum per myſtica ſanctificatum,
Fulgura deſurſum depellit, et omne malignum.
Peccatum frangit, ut Chriſti ſanguis, et angit.
Praegnans ſervatur, ſimul et partus liberatur.
Dona refert dignis, virtutem deſtruit ignis,
Portatus munde de fluctibus eripit undae.

Duces igitur gregis cum auderent talia, quid feciſſe grex cenſendus? quantos pios prima ſpecie religionis Chriſtianae ad ſtultiſſimas ſuperſtitiones abuſus invexiſſe credendi ſunt ſacerdotum et monachorum exercitus, augendae auctoritati ſuae, laicorum marſupiis exhauriendis unice intentus? Theſaurum porro ſic inquirunt hi magi: virga avellana ſignata tribus crucibus conjuratur non modo ſuperſtitioſe, ſed etiam impie ac blaſpheme. Adduntur characteres cum barbaris nominibus, et in fodiendo leguntur pſalmi de profundis, miſſa miſereatur noſtri, Requiem, pater noſter, ave Maria, et ne nos inducas in tentationem ſed liberes nos a malo Amen. A porta inferi, credo videri etc. Expectate dominum, requiem aeternam cum oratione certa. Et ſi fodiendi tempus neglexeris, theſaurus tollitur a diabolo. Ut clauſtra aperiantur, in particula cereae baptiſmo deſignatae flores volubiles imprimuntur, liganturque in anteriore induſii parte; ubi reſerare voles, ter inflabis, dicesque haec verba: arato hoc partiko, hoc maratarikin tuo nomine aperio hoc clauſtrum, quod infringere cogor, quemadmodum inferna confringis, in

nomi-

Digitized by Google

nomine patris et filii et ſpiritus ſancti Amen. Pro defenſione figura cum creta in terra notatur, et mirae affinguntur nugae, recitanturque pſalmi et orationes, nec non Miſſae actus adhibentur, et in arbore clavus figitur ferreus, ut mille hominibus vel equis einctus quis appareat, anniculus ſalicis ramus unico inflictu abſciſſus uſurpatur cum exorciſmo, barbarorum nominum recitatione, et characteribus abſurdis. Damnum alicui ſe inferre credunt hi male ſani, ſi imaginem conficiant in ejus nomine, quem laeſum cupiunt, ex cera virginea nova, ſub cujus axilla dextra hirundinis cor locetur et hepar ſub ſiniſtra. Item collo appenditur filo novo effigies, quae acu nova in membro laedendo figitur, recitatione verborum, quae ob curioſos ſtudio praetermittenda cenſui. Ea ex aere quandoque apparatur. —— Ad atrocius malum ſimilis imago adornatur in hominis forma, in cujus capite nomen certum ſcribitur, et in coſtis ea nomina, alif, cafeil, zaza, hit, met, mellat, leviatan, Ceuta taee. In Martis dominio duae parantur imagines, una cerea, altera ex hominis mortui terra, et ferrum, quo homo necatus fuit, traditur alteri imagini, ut alterius necandi ſimulacri caput transfigat. In utraque duo inſcribuntur nomina et characteres ſeorſim peculiares, et certo altera reconditur loco. In mulieris amore conciliando conficitur in hora Veneris imago ex cera virginea in amatae nomine, cui character imprimitur, et circa ignem calefit, et inter agendum cujusdam angeli memoria in mentem repat. Ut tandem capillitio ſuſpendatur noſtro haec malefica et hujus nugatorii actus ſcena tragicum ſortiatur exitum, apparatur effigies e terra capitis mortui hominis, in alterius baptiſandae nomine, cui nomen cum charactere inſcribitur, hinc oſſe putido ſuffitur, et inverſo ordine leguntur pſalmi, domine dominus noſter, dominus illuminatio mea, domine exaudi orationem meam, Deus laudem meam ne tacueris etc. Deinde duobus diverſe locis ea ſepelitur. Easdem fere hic cernimus caerimonias, easdem res adhibitas in operationibus magicis, oſſa mortuorum, terram e ſepulcris petitam, imagines cereas, verba ſecreta, ignem, et characteres, quae ex Horatio, aliisque ſcriptoribus ethnicis ſupra ſunt allata; id modo intereſt, quod pro vocabulis e profana religione petitis, nominibusque Deorum ethnicorum ſubſtituuntur verba e religione Chriſtiana et ſacris litteris petita. Adeo res ipſae ſemper manent eaedem, figurae modo, habitusque externi mutantur, id quod in omnibus generis humani opinionibus habet locum, ubi elementa primaque ſingularum ſtamina eadem ſemper manent. Haec adeo invaluiſſe hac tempeſtate nihil mirum, morbi namque rariores, quibusque ſingularia ineſſent, qualia ſunt, quae oriuntur a vermibus, convulſionibus, ſpasmis, accepti ferebantur lamiis, magiae ac diabolo, his mederi ratione quam praeſcribit natura, ſacrilegum habebatur, ſacerdotes ſoli adjurationibus, manuum impoſitione, abigendos hos putabant. Commentum ſane callidum, et ſtabiliendae ipſorum dominationi non minus, quam ſubigendae in perpetuum rationi humanae perquam idoneum! *)

Superſtitiones aliae. Priusquam hinc diſcedam, nonnulla adhuc ſunt ex Wiero ſuperſtitionum documenta proferenda in medium. Inveniuntur, qui, cum ſcelus aliquod capitale admiſerint, vel antequam ſubjiciantur quaeſtioni, vel interea dum torquentur, quorundam aut ſcriptura aut prolatione verborum conſequi ſibi videntur, ut tacere poſſint et nihil omnino ſentire. — Utuntur his verbis ac verſibus:

Imparibus meritis tria pendent corpora ramis,
Diſmas et Geſtas, in medio eſt divina poteſtas,
Diſmas damnetur, Geſtas ad aſtra levetur,

Sunt

*) Möhſen Geſchichte der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg Th. I, p. 257. ſqq.

Sunt qui verba prophetae eructent, eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alii autem hac prece ſe muniunt: quemadmodum lac beatae, glorioſae Mariae virginis fuit dulce et ſuave Domino noſtro Jeſu Chriſto; ita haec tortura ſive chorda ſit dulcis et ſuavis brachiis et membris meis. His omnibus ſubjungit tandem Wierus exempla aliquot, unde apparet, nonnullos reapſe fidicularum et eculeorum non ſenſiſſe vim, ejusque rei cauſam arbitratur fuiſſe, tum quod cacodaemon intercluſerit dolori aditum ad animum, tum quod ſoporiferis quibusdam medicinis ſenſum reſtinxerint. *) Harum equidem praetulerim ultimam, ut quae ſola ſufficit, maxime ſi addideris, non omnes eodem modo affici a doloribus, eſſe, in quos graviſſimi cruciatus nihil poſſint; ut barbari Americani ſunt documento, inter dolores vehementiſſimos ridentes, nec foediſſimo corporis laniatu, ut vel unam emittant dolentium vocem, moti.

Plurima praeter haec alia congeſſit Wierus exempla, unde intelliges, omnes ferme gentilium caerimonias magicas relatas hac tempeſtate, ita tamen, ut religioni Chriſtianae adaptarentur; cujusmodi eſt, quod de hydromantia aut divinatione per cryſtallum **) refert. Nolo tamen in his commemorandis eſſe prolixior, cum ex allatis ſatis jam ſuperque appareat, qua ratione homines male feriati, et ſupra, quam quod credi poteſt, leves ac ſuperſtitioſi, religione etiam Chriſtiana ſint abuſi.

Tria ſunt ab hoc tempore genera magiae, quorum alterum nititur pacto cum diabolo; alterum aſtrologicis rationibus, ſympathiis et antipathiis, rerum, verborum ac caerimoniarum inde derivata efficacia; tertium animi quadam purgatione, qua ad cernendos et alliciendos ſpiritus bonos redditur idoneus, ipſumque etiam ad Deum accedit. Qui ſecundum exercent genus, tertium quoque ſimul ſolent adhibere, nec accurate ſemper haec diſtinguere; qui tertio favent, ſecundum haud raro ſpernunt. Diabolica quae dicitur magia, cum hac tempeſtate viguerit maxime, de ea primo dicendum loco. *Genera magiae tria.*

Cap. XIV.

DE MAGIA AD NOSTRAM VSQVE AETATEM.

De ſagis, quamdiu rara erant earum ſupplicia, haud multa audiebantur, pauca certe ad publicam perveniebant notitiam, ut litteris mandarentur; at ex quo judices et inquiſitores conſtituti ſunt, in immenſum crevit earum numerus; quoque plures igni tradebantur, eo plures ſemper denuo emerſerunt. Rei geſtae ordo hic eſt: principio ſeculi XIII. Innocentius III. inſtituit haereticae pravitatis inquiſitores, ut puram ab omni errorum labe, et ſectarum diſſidiis ſervaret eccleſiam Chriſtianam, id quod laudabile prima fronte videbatur, ac forte ex mente auctoris, ſaluti univerſis debebat eſſe, re tamen ipſa nihil excogitari pernicioſius, nihil humano generi peſtilentius, potuit. Ut enim plantae, animalia, et quaecunque ſunt in mundo corpora, vigent, et creſcunt motu et agitatione continua; ita animus etiam hominum viget et alitur opinionum diſſidiis, et diſceptationibus, quibus ſublatis, ad ignorantiam et barbariem relabi eum neceſſe eſt. Hi inquiſitores primo a ſagis abſtinuerunt, judicibus eas ordinariis relinquentes puniendas, qui ex antiquo Romanorum jure, in lucem iterum protracto, eas judicabant. At medio ferme ſeculo XIV, inquiſitores magiam inter haereſes referentes, pertractis etiam in partes Juris- *Magia diabolica.*

*) Wierus de praeſtigiis daemon. V, c. 8. ſqq.

**) Ibid. cap. 5.

Digitized by Google

Juriſconſultis, acerbius graſſabantur contra ſagas, multas igni tradendo *) eoque ipſo ſuperſtitionem vehementer augebant. Gregorius namque IX. bulla hunc in finem publicata, Conrado Marburgenſi poteſtatem indulſit pene immenſam capiendi et comburendi, omnis generis, aetatis et ordinis haereticos, maxime autem, quos pepigiſſe cum diabolo, vidiſſe bufonem, virum pallidum, hirſum, eſſet ſuſpicio. **) Id munus adeo acerbe exercuit Conradus, ut brevi ab hominibus in furorem actis caederetur. Sub finem ſeculi ejusdem magicarum ſuperſtitionum fama magnopere aucta, eaedemque libris et diſputationibus vehementer defenſae, Academiam Pariſienſem exciverunt, ut decreto eas proſcriberet omnes. ***) Operae eſt nonnulla inde huc transferre, quo magis perſpiciatur, qualis hoc tempore ars magica fuerit. Erant, qui exiſtimarent, non eſſe idololatriam, ſi pactum cum daemonibus inirent, tacitum aut expreſſum, quod negat Academia, †) adjiciens pactum implicitum eſſe in omni obſervatione ſuperſtitioſa, cujus effectus non debeat a Deo aut natura rationabiliter expectari. De eo magiae genere, quod verbis, aliisve rebus, ſtatuit ineſſe vim daemonas cogendi, haec Academia decernit: quod Deus per artes magicas et maleficia inducatur compellere daemonas ſuis invocationibus obedire, error eſt; ††) quod conari per artes magicas daemonas in lapidibus, annulis, ſpeculis, aut imaginibus, nomine eorum conſecratis, vel potius execratis, includere, cogere et arctare, vel eos velle vivificare non ſit idololatria, error eſt. †††) Quod ſanguis upupae vel hoedi vel alterius animalis, vel pergamenum virgineum, vel corium leonis, et ſimilia habeant efficaciam ad cogendos vel impellendos daemonas, error. *) Quod imagines de aere, plumbo, vel auro, de cera alba, vel rubra, vel alia materie baptizatae, exorcizatae, ſeu potius execratae ſecundum praedictas artes, et ſub certis diebus, habeant virtutes mirabiles, quae in libris talium artium recitantur, error in fide, in philoſophia naturali, et aſtronomia vera. **) Quod cogitationes noſtrae intellectuales et volitiones interiores immediate cauſantur a coelo, et quod per aliquam traditionem magicam tales poſſunt ſciri, error. ***) Quod unus daemon ſit rex orientis, et praeſertim ſuo merito, et alius occidentis, alius ſeptentrionis, alius meridiei, error. †) De tertio denique magiae genere theoſophico, iidem loquuntur theologi Pariſini hoc modo: quod per quascunque artes magicas poſſumus devenire ad viſionem divinae eſſentiae, vel ſanctorum ſpirituum, error. ††) Quod Deus per artes magicas inducatur compellere daemonas ſuis invocationibus obedire, error. Quod thurificationes et ſuffumigationes, quae fiunt in talium artium et maleficiorum exercitio, ſint ad honorem Dei et ei placeant, error et blaſphemia. †††) Quod verba ſancta et orationes quaedam devotae et jejunia et balneationes et continentia corporalis in pueris et aliis, et miſſarum celebratio, et alia opera de genere bonorum, quae fiunt pro exercendo hujusmodi artes, excuſent eas a malo, nec potius accuſent, error. *) Quod ſancti prophetae et alii ſancti per tales artes habuerunt ſuas prophetias, et miracula fecerunt, ac daemonas expulerunt, error. **) Quod Deus per ſe immediate, vel per bonos angelos talia maleficia ſanctis hominibus revelave-

*) Fr. de Cautz. de cultibus magicis I, 4 §. 136. ſqq.

**) Semlers Briefe über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen, Stück I, p. 60.

***) Creviez Hiſtoir. de l' un. de Paris T. III, p. 190. de Cautz ib. §. 144.

†) Determinatio Pariſiis facta ſuper quibusdam ſuperſtitionibus noviter exortis praefixa Bodino de daemonomania art. 3.

††) Ibid. art. 9. †††) Ibid. art. 4. *) art. 20. **) art. 21.

***) art. 27. †) art. 25. ††) art. 28. †††) art. 9, 10.

*) art. 12. **) art. 13.

velaverit, error. *) Haec, de magia theoſophica quae addunt theologi Pariſini, inſerenda huic loco cenſui, quod maxime hinc apparet, eandem fere, quae deinde libris multorum eſt celebrata, magiam ſublimiorem, ut vocant, hac jam tempeſtate viguiſſe. Qui de ea exſtiterunt tunc libri, et unde ea hauſerunt ejus patroni, fontes, aut perierunt, aut in angulis bibliothecarum deliteſcunt ita, ut ad publicam non pervenerint notitiam.

Sed redeamus ad ſagas. Poſtquam conſenſu theologi, magiam inter idololatriae et haereſium genera numerarunt; ſibi eorum communem coeperunt cognitionem vindicare; cui rei adjumento fuere ipſi etiam monachi, et eccleſiaſtici ordinis alii, impenſe nimis hujusmodi artibus ſtudentes, eoque ipſo pontifices maximos ad eas inhibendas excitantes. Anno poſt Chr. natum 1474. Sixtus IV. hos homines, quos tantae, ait, fuiſſe temeritatis, ut veriti non ſint, diſputando et praedicando aſſerere, non eſſe haereticum et a fidei puritate alienum, daemonum expectare reſponſa, brevi contra eos miſſo, compreſſit. **) Nihilo tamen ſecius in dies crevit labes, ad pluresque manavit, id quod fieri per rerum naturam aliter vix poterat. Quo enim acrius inſurgunt leges et poenae contra opinionem multorum animis infixam; eo majora haec capit incrementa, eoque altiores agit in hominum animis radices; hinc ſectae omnes, quo premuntur magis et urgentur, eo magis vigent et aluntur, neglectae viloſcunt. Accedebat, quod odium, ira, invidia, quaeque ſunt his affinia, multos pertraxerunt in judicium innocentes, unde major longe vero apparebat labes mali. Denique quod imaginarium eſt totum, in eo ſumma ſemper eſt fingendi licentia, nec certis unquam limitibus poteſt includi; ubi itaque ſemel accuſandi poteſtas eſſet facta reis, lique quibuscum ſeſe ſomniaſſent fuiſſe in conciliis ſagarum nocturnis, nominaſſent: reorum numerus in immenſum non potuit non augeri. Inquiſitores itaque impares ſeſe tanto malo cernentes, ni publica pontificum et principum munirentur auctoritate, ab Innocentio VIII. denique impetrarunt bullam, anno 1484, qua inquirendi ipſis in ſagas conceditur poteſtas, quamque duobus annis poſt Maximilianus I. Romanorum imperator habuit ratam. Quo ſemel facto non defuerunt ſibi inquiſitores, editoque infelici libro, cui maleficarum mallei fecerunt titulum, eſſe revera magiam diabolicam, multis exemplis ierunt demonſtratum, et qua ratione verſari in hac impietate exſtinguenda ſtatuiſſent, ibidem docuerunt. ***) Rogi ſtatim per totam accendebantur Germaniam, ubi plurimam ſaeviendi nacti erant inquiſitores auctoritatem, multaque miſerarum anicularum millia paſſim comburebantur.

Sagae idololatriae poenam ſubire juſſae.

Nec defuere tamen, qui ei ſeſe furori opponerent viri cordati, haud levibus tamen ob id ipſum poenis affecti. Ante publicatum enim maleficarum malleum, magiſtratus, verbique divini miniſtri, numero haud exiguo bullae ſunt renisi, quibus compeſcendis et ad ſilentium redigendis malleus eſt conſcriptus. †) Ulricus enim Molitoris a. 1489. edidit libellum de lamiis et phitonicis mulieribus, in quo ſuperſtitioni de diabolo ſagas adjuvante,

Nec defuere tamen, qui anicularum ſuſciperent patrocinium.

*) Determinatio Pariſiis facta ſuper quibusdam ſuperſtitionibus noviter exortis praefixa Bodino de daemonomania art. 14.

**) Fr. de Cautz de cultib. magic. I, 4. §. 145.

***) Ibid. I, 4. §. 145. ſqq. Riegger diſſ. de magia p. 60. ſqq

†) Hauber. bibl. mag. I, p. 26.

Digitized by Google

vante, haud ſatis tamen aperte et ſubtimide, obviam itur. *) Nec tenere tamen ſeſe potuere viri boni, miſerae plebis miſerti, quin haud ita multo poſt malleum publici juris factum, negarent vetulas eſſe magas, aut ullam dari magiam diabolicam. Laude haud exigua propter haec ornandus eſt Joannes Wierus, qui ſub ſeculum XVI. egregio libro negavit, vetulis eſſe ullam cum diabolo familiaritatem, totum id deberi phantaſiae muliebri, et credulitati virili. Hunc excepit paucis annis poſt Reginaldus Scotus, alte in inquiſitorum artes, quibus ad perdendas utuntur mulierculas, penetrans, eorumque acute retegens avaritiam, pravam denique et ad perniciem innocentiae excogitatum quaerendi methodum. Haud ita impune abiit Cornelio Looſio negata vetularum magia, comprehenſus enim juſſu nuntii Apoſtolici et in carcerem conjectus, palinodiam tandem turpem canere eſt coactus. **) Hi pugnare pro anicularum innocentia contenti, inſpietatis praeterea metu cohibiti, (ſacrae enim litterae ſtare a magia tum temporis exiſtimabantur) artem ipſam non ſunt auſi negare. Viſis eorum libris, gregatim in eos conſurrexere magiae patroni, veriti forte, ne, quod evenit, erepta ſibi parte, totum deinceps e manibus extorqueretur; lamias itaque foedus iniiſſe cum diabolo, ejusque auxilio piis nocere, ſummo ſtudio contenderunt. Horum primi forte fuerunt Jacobus Vallik et Lambertus Danaeus, quorum libri junctim prodierunt 1576, tractatus de magis titulo. Vallik multa jubet pentacula, aliaque ex herbis compoſita, ut a lamiarum inſultibus ſimus tuti, adhibere. ***) Hos excepit, ni fallor, Joannes Bodinus, qui libro de magorum daemonomania a. 1581. edito, corraſit undique quae ferebantur, nulla probabilitatis habita ratione. Inter Scoti adverſarios eminet prae ceteris Jacobus I. Angliae rex, cujus daemonologia acerbe dicitur invehi in Scotum. Opem his tulerunt paucis annis poſt Peretius in libro de magia, Binsfeld in libro de confeſſionibus magarum; adverſarium nacti Gödelmannum, cujus liber de magis, veneficis, ſub idem tempus prodiit, praecipuaque illorum argumenta evertit. Sat magnus praeterea eſt numerus eorum, qui ſeculo eodem in utramque hac de re partem diſputarunt; ſunt autem libri rariores, nec ubique obvii, unde ſpes mihi ſit, fore ut gratiam mihi faciat Illuſtris ſocietas regia, ſi parciorem me in his enumerandis animadvertat. Seculo ſequenti inter magiae propugnatores eminet Debilo, qui libro, cui diſquiſitionum magicarum fecit titulum, anno 1606. edito, ad examen omnia aliter ſentientium argumenta revocavit adeo prolixum, ut vel ipſa libri mole ea videatur obruiſſe. Plures deinde Wierus et Scotus nacti ejusdem ſententiae propugnatores, triumphum tandem bonae cauſae pepererunt; cui rei adjumento praecipue fuit philoſophia melior emergens, et experientiae magis quam inanibus verborum tricis fidens. Scholaſtici enim quanquam magnam partem haud magnopere faverent magiae, negare tamen prorſus eam non audebant, philoſophiae Eclecticae ſive Neoplatonicae amore praepediti. Sub finem ſeculi XVI. philoſophia liberior, ad experientiam omnia revocans, caput in Gallia ducibus Gaſſendo et Carteſio, in Britannia Baconis et Hobbeſii opera, coepit extollere, unde factum, ut plures undique magiae bellum inferrent. In his eminent Tandler edita diſſertatione de faſcino et incantatione 1605; Spee ſcripta cautione criminali in proceſſibus contra ſagas, ubi acute docetur, qua ratione fidiculae cogant aniculas, quae facta nunquam ſunt, fateri; Thomas Ady, cujus diſcurſus de magis et magia prodiit 1656.

Hos,

*) Hauber. bibl. mag. I, p. 47.

**) De Cauz de cultib. magicis I, 4. §. 46.

***) Semler Sammlung von Briefen über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen Stück I, p. 47. ſqq.

Hos, praeter Speum, videre mihi non contigit. Neque his tamen omnibus ad ſilentium redigi ſeſe magiae diabolicae patroni paſſi, ſiquidem Mericus Caſaubonus in demonſtratione dari ſpiritus, ſagas, 1673. edita, et Glanvil in Sadducaeiſmo triumphato, refellere eos ſtuduerunt. Horum, ut et aliorum hac tempeſtate in utramque partem diſputantium, libros inſpicere mihi non licuit. Poſtquam autem philoſophia Carteſiana vicit, et poſt eam Wolfiana, mechanicis utraque nitens fundamentis, et ex figuris, magnitudinibus, motibus corporum, omnium, quae fiunt in corporibus, repetentes cauſam, rideri coepit et contemni magia diabolica, ad infimam inde plebem, unde emerſerat, iterum detruſa, apud quam in vicis et pagis a magnarum urbium commercio ſejunctis hodieque motus nonnunquam ciet. Luthero, quique primi religionem purgare ſunt anniſi, nulla hac in re laus debetur, ut perperam ſolent ſibi homines perſuadere, ſiquidem Lutherus et Melanchthon ab his ſuperſtitionibus animos ſatis nondum liberarant. *)

Chr. Thomaſius felici ſucceſſu ſagas defendit.

Ac principio quidem, qui contra diſputabant, ut ſolet, vix audiebantur, deinde alii, iisdem inſiſtentes veſtigiis, majora effecerunt. Wierus et Scotus oppreſſi brevi opinione communi jacuerunt, nec quicquam fere dignum memoratu ad ſalutem miſerarum aniculārum effecerunt; ſed Spee eum ſecutus, edito libro, cui cautionis criminalis fecit titulum, ut aliquibus in locis tollerentur magarum quaeſtiones, pervicit. Idem Britannia debet Webſtero, cujus inquiſitio in magiam prodiit a. 1673, ubi accurate inquirendo in omnia, quae hac tempeſtate ferebantur de lamiis, quaeque aut in Britannia aut in America erant geſta, fraudes plurimas detexit, ad oculumque demonſtravit, mendaciis, credulitati, malitiaeque cuncta ferri accepta. Nactus haud ita multo poſt Hutchinſonium eſt adjutorem, a quo tentamen hiſtoricum de Magia eſt editum. His ſucceſſit in Belgio Balthaſar Bekkerus, Carteſii aſſecla, cujus liber, mundi faſcinati titulo inſignitus, dici vix poteſt, quantos excitarit ſtrepitus. Negat Bekkerus ſpiritus poſſe corpora movere, quin eo nonnunquam videtur progredi, ut diabolum nihil omnino poſſe affirmet. Aegerrime tulerunt theologi haud pauci, eripi ſibi diabolum, exiſtimantes forte, eliminato hoc terriculamento plebeculam ſe non cohibituros, fontemque inexhauſtum eloquentiae et παθους iri occluſum. Litem ſuper ea re motam brevitatis cauſa tacitus praetereo. Quanquam autem Bekkeri argumenta reapſe parum habeant roboris; id tamen boni ejus ineſt libro, quod fraudes haud paucas, quarum teſtis fuit auctor, ſubtiliter et ex vero aperit. Horum omnium, nec non philoſophiae liberioris ac ſanioris opera, effectum tandem eſt, ut lamiarum ſupplicia magis magiſque abolerentur, et magia diabolica ex urbibus in vicos et pagos cogeretur migrare. Omnes denique funditus ſuſtulit Chriſtianus Thomaſius, cujus de crimine magiae diſſertatio, tantum excitavit inter omnes tumultum, tot litibus dedit anſam, ut in manus perveniret etiam eorum, qui legere raro ſolent libros, in Academiis, aut ad inquirendum ſerio in aliquam rem ſcriptos. Qui factum ſit, ut Thomaſii libellus tantos excitaret ſtrepitus, haud injuria inquirens Hauberus, id putat eſſe in cauſa, quod praeter alia orthodoxis haud magnopere grata, diabolum vi aperta ſit aggreſſus, nihil illum poſſe, nulli rei efficiendae eum eſſe idoneum, quaecunque de eo ferantur, ficta eſſe omnia, aſſerendo. Quod autem ſubjicit, diabolum ipſum hos clamores effeciſſe, ut opprimeret Thomaſium, ſimplicitati horum temporum videtur condonandum, quae neſcio

*) Semler Sammlung von Briefen über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen, Stück 1, p. 276. ſqq.

ſcio quem ſtolidum et vecordem fingit diabolum, quaſi tot ſeculorum decurſu nondum didiciſſet, e re neglecta et oblivioni tradita nihil unquam magni proficisci. *) Sunt tamen et alia, quae famam rei haud parum auxerunt: diſputax et pugnax Thomaſii ingenium, multos ei ut inimicos, ita ex altera parte famae celebritatem ingentem compararaverat; unde invidorum deinde cohors haud exigua ei conflabatur. Hi omnes, ſimul impingere in Orthodoxiam cernerent Thomaſium, facilem ſibi victoriam rati, omnesque in eum conſurrecturos theologos, omni virium contentione, faucibusque quam poterant latiſſime diductis, inclamarunt. In Thomaſio eſt inſuper id magnopere laudandum, quod ſuperſtitioni intulit bellum, curandis in linguam Germanicam verti libris Hutchinſonii, Webſteri, Wagſtaſtii, qui praeſtantiſſimi jure habentur. Nihilo tamen ſecius haud multis abhinc annis extollere ſuperſtitio plebeja caput iterum coepit, ſparſis in vulgus de Lohmannia virgine obſeſſa, aliisque id genus fabulis miris; quam tamen Semlerus V. Cl. in libro, cui titulum fecit Abfertigung der neuen Geiſter, ſummo acumine repreſſit. **) Quin Antonius etiam de Haen, quod maxime mireris, magiae diabolicae agere cauſam non erubuit ***), argumentis ſat validis Vbbidentis dell' Oſa, St. André, aliorumque nihil motus. Quo ipſo intelligitur, Thomaſii aliorumque argumenta graviſſima in iis Germaniae partibus, quae religionem ſequontur catholicam, ad animos non penetraſſe; id quod docent etiam quae nuperrime ſunt ibidem geſta. Anno enim 1766. Buchlohae rogo traditus eſt homo ſuperſtitioſus, a judice haud minus ſuperſtitioſo, quod tempeſtate artibus magicis excitata deambulantem madefeciſſet. †) In Helvetia nuperrime lamia ſupplicium eſt paſſa.

Feruntur et principes exercuiſſe magiam. Prius tamen quam pontifices ſummi vi aperta aggrederentur artes magicas, immo poſt inſtitutam etiam inquiſitionem, dici vix poteſt, quam late ſerpſerit. Numerabantur inter ejus patronos et cultores non plebeji modo aut doctores umbratici, ſed imperatores, reges, aliique, quos ad ſummum rerum humanarum fortuna faſtigium evexit. Fridericum II. imperatorem ſeculo XIII. magicas dicunt artes exercuiſſe. Poſt inquiſitionem dediti ei fuiſſe dicuntur Rudolphus II, Carolus V, ††) et ante hos Maximilianus I, magiſtro uſus Joanne Trithemio, ſtudioſiſſimo magiae defenſore. †††) In Gallia Catharina Medicea impenſe magis favit. *)

Sagarum ritus. Magiae diabolicae quo accuratius cognoſcatur indoles, commemoranda jam ſunt, quae de magorum et ſagarum conciliis, de pacto, aliisque huc pertinentibus, litteris ſunt mandata, qua in re Bodino, qui plurimum congeſſit, brevitatis cauſa, utor auctore. De concilii principe haec a ſagis ſolebant narrari: hunc aliae hircum dicebant eſſe, cujus podici oſcula eſſent infigenda, ſalutandi cauſa; aliae, virum principis amictu magnificentiſſimo ornatum; aliae pecudem; aliae diabolos humana forma; hircus tamen ſaepiſſime comparet. Simili modo variant in ratione, qua venitur ad hoc concilium: plurimae unguento ante uſas ſe fatentur; ſunt, quae negent opus eſſe unguento; quo perunctas

aliae

*) Hauber. bibl. mag. II, p. 765. ſqq.

**) Conf. Eberhard Abhandl. über die Zauberey in Semlers Sammlung von Briefen über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen, Stück II, p. 178.

***) Contra hunc diſputat Eberhard l. c. p. 181. ſqq.

†) Möhſen Geſch. der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg, Band I, p. 407.

††) Bayle reponſe aux queſtions d' un Provinc. ch. 38.

†††) Fr. de Cauz de cultib. mag. I, 4. §. 149. *) Bayle l. c.

aliae a diabolo narrant per aerem transportari ſeſe, aliae in baculo ſe equitaſſe, aliae hircis, aliae pegaſo, aliae ſcopis eſſe vectas. Nec minor eſt ſagarum et magorum diſſenſio in ipſa convivii ratione: alii, ſimul ad coetum acceſſerint, epulas jam adeſſe; alii, ſalutato principe ſaltare omnes, poſt ſaltationem coire omnes cum diabolis, tum demum epulari, facto convivio domum diſcedere; alii, poſt ſaltationem hircum igne abſumi, de cujus cinere ſingulos capere, nulla epularum mentione facta, narrant. *) Eodem modo in aliis etiam, quae pertinent ad concilium iſtud, variant; quae exſequi nil attinet. In ecſtaſin ſeſe abripi plurimae magarum fatentur. **)

Magiae philoſophicae ac theoſophicae propugnatores.

Tranſeamus ad magiae philoſophicae ac theoſophicae genus alterum. Scholaſtici aetatis ſecundae, magia omni ab Academia Pariſienſi inter haereſes et impietates relata, nec audentes ab ejus diſcedere decretis, prorſus ab ea abſtinuerunt, altumque de ea eſt apud eos ſilentium. Renatis autem ſeculo XV. litteris, et Mediceorum liberalitate invitatis in Italiam Graecis, capta Conſtantinopoli extorribus, magia philoſophica caput iterum extulit. Fuit namque inter primos ejus propugnatores Marſilius Ficinus, qui Platonem quanquam cuperet unum videri ſe ſequi, more tamen ejus aetatis Eclecticis magis, quam ipſi favebat Platoni. Is edito Platone, ubique Alexandrinorum de magia et acceſſu ad Deum inculcat ſententias, magno conatu magicas artes defendit, eum in finem edito etiam Plotino et Jamblicho de myſteriis Aegyptiorum, cui ex aliis ejusdem farinae ſcriptoribus excerpta adjecit; ſcripto etiam de vita coelitus comparanda libro, ubi Platonicorum nugae omnes magnopere, ſub ingentum myſteriorum titulo, defenduntur. ***) Hunc itaque magiae philoſophicae anteſignanum, primumque auctorem jure auſim affirmare. His jungebat Ficinus aſtrologiam quoque divinatricem, aſtrorumque in omnia haec inferiora poteſtatem, ut videre eſt ex ejus libro de vita coelitus comparanda. Iisdem ſuperſtitionibus favebant etiam, qui ab Arabibus ſua hauſerant, medici maxime, unde factum, ut nihil per totam hanc aetatem eſſet aſtrologia potentius, praeſideret in conſiliis principum aſtrologia, adhiberetur lectis aegrorum aſtrologia, conſuleretur in agris colendis, aliove quocunque negotio aſtrologia, nec obeſſet ei, ſi plurimi ejus innoteſcerent errores. †) Quo referendum inter alia, quod ſimillimum eſt rei nuper apud nos geſtae, vaticinium Stöfleri aſtrologi graviſſimi de totius Europae inundatione a. 1524. eventura, quod dici vix poteſt, quot quantaque ridicula prae timore homines coegerit perpetrare. ††) Opem tulit ei haud ita multo poſt Joannes Reuchlinus, qui, cum de myſteriis philoſophiae occultioris apud Graecos ſcriptores multa legiſſet, eſſetque praeterea Hebraice doctiſſimus, eruturum tandem ſeſe ea ex Hebraeorum libris Cabbaliſticis, quorum ſumma fertur antiquitas, ſibi perſuadens, philoſophiae Cabbaliſticae operam navavit, cujus ope mira multa poſſe patrari, et ad accuratiſſimam rerum omnium perveniri cognitionem, libris de verbo mirifico et arte Cabbaliſtica editis, conatus eſt demonſtrare. †††) Sub idem fere tempus utramque diſciplinam Eclecticam et Cabbaliſticam copulavit Joannes Picus Mirandulanus, qui miris laudibus extollens Cabbaliſtas, multaque de ſumma diſciplinae tum antiquitate, tum origine ſacra jactans, multos in rei novae admira-

*) Bodin. Daemonom. II, c. 4. **) Ibid. II, c. 5.

***) Bruck. Hiſt. Crit. Philoſ. T. IV, p. 1. pag 49.

†) Möhſen Geſchichte der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg Th. I, p. 408. ſqq.

††) Ibid. p. 410. ſqq. †††) Bruck. Hiſt. crit. Philoſ. T. IV, p. 1. pag. 358.

mirationem, ut ſolet, rapuit. *) Copulatae ſemel diſciplinae, naturae quadam cognatione junctae, ex uno dubio procul fonte manantes, ſolo habitu a ſe invicem diverſae, in amicitia et foedere manſerunt deinde, ac philoſophiae unius habitu indutae ad poſteros ſunt propagatae a Franc. Georg. Veneto, apertius jam de haurienda e Deo omnium rerum accuratiore cognitione, ſpernendisque humanis adminiculis diſputante. **) Quae per ambages, ne riderentur metuentes, docebant antiquiores, ſumma orationis tandem libertate, et ſepoſita verecundia omni, profitetur Henricus Cornelius Agrippa. Is editis de philoſophia occulta libris, magiam defendere conatus, quaecunque apud Platonicos, Cabbaliſtas, Arabes, Scholaſticos legerat, operoſe congeſſit, theoſophiam, aſtrologiam, verborum et amuletorum efficaciam defendit, et quo magis litterae omnes aliae prae theoſophia contemnerentur, hujusque ſuper omnes emineret ſplendor, in libris de incertitudine et vanitate ſcientiarum, in diſciplinas omnes ſumma acerbitate, argumentorum pondere exiguo, ſaepe nullo, invehitur. Infecerat Agrippam his opinionibus Trithemius, aſtrologiae ac magiae deditus vehementer, ut videre eſt ex ejus de undecim ſophorum ſigillis et imaginibus, nec non de daemonibus libris, mihi ob raritatem nunquam viſis. Multa inſuper de atro Agrippae cane, comite ejus perpetuo, et genio ſimul familiari, vulgus, ut ſolet omnia hominum artibus ſtudentium ſecretis augere in majus, aut odio ſtimulatum fingere, ſtupenda, at ex accuratioris philoſophiae decretis falſiſſima, ferebat. Hos ſeculo XVI. ſecuti inter Britannos Theophilus Gale, Rudolphus Cudworthus, Henricus Morus, quorum Morus praecipue eandem cum Agrippa ingreditur viam, ceterum multis poſt ſe Agrippam paraſangis relinquens, et ingenii acumine, exceptis Cabbaliſtarum ſomniis, eum ſuperans.

Theoſophi recentiores.

Sordere ſeculo XV. litterae hactenus traditae hominibus coeperunt, nova omnia, inaudita, mira cupientibus, et ad ſpem neſcio quam erectis, fore ut omnium rerum converſio efficeretur, et univerſi totius facies mutaretur. Fuit nulla ferme aetas vaticiniis et revelationibus magis referta; cumque plurimos rerum praeſentium taederet: brevi adfuturum mundi finem, clamabant omnes. Horum alii ſanctitate vitae adeptos ſeſe vaticinandi donum exiſtimabant, alii divinatione per numeros Cabbaliſtarum inſtar utebantur, immo viri cetera eruditiſſimi infici ſeſe his nugis patiebantur. ***) Hi omnes, quorum etiam libri magnam partem exſtant, documento ſint nobis, ne quis temere agendo prophetam riſui ſeſe exponat, aut prophetis recentioribus fidem habeat. Invaſit eadem haec, antiqua ſpernendi, nova omnia invehendi cupiditas, primum inter medicos Theophraſtum Paracelſum; cui cum in arte medica et chemica nonnulla proſpere ceſſiſſent, eſſetque accuratiorem medicamentorum quorundam cognitionem adeptus: omnia jam vertere ſeſe poſſe ratus, ſtrepitu ingenti, jactantia haud minori et mentiendi impudentia, theoſophiam eique conjunctam magiam, cum aſtrologia, aliisque nugis horum ſimilibus, propagare eſt aggreſſus. Is Pythagoram, Apollonium Tyaneum, Jamblichum, quique alii exſtiterunt inter antiquos, fraudum architectos imitatus, mira de ſe jactavit, iisque, cum in ſanandis quibusdam morbis, hactenus multum medicis negotii faceſſentibus, magna polleret dexteritate, fidem apud homines paullo rudiores, et in ejus admirationem coeco impetu abreptos, fecit, ut nihil fere non poſſe efficere ab his crederetur. Quo ipſo factum, ut nulli plura debeat theoſophia ac magia philoſophica, ſitque etiam hodie inter

*) Bruck. Hiſt. crit. Philoſ. T. IV, p. I. pag. 55. **) Ibid. p. 374.

***) Möhſen Geſchichte der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg Band I, p. 426. ſqq.

Digitized by Google

inter praecipuos earum artium ſtatores. Scripſit Theophraſtus hic Bombaſtus multa, oratione adeo incompta, rudi, obſcura, argumentis adeo levibus, ut, niſi opinio praejudicata ingentem ſub his latere ſapientiae theſaurum hominibus perſuaderet, ad nugas aniles et ſermones ruſticorum jamdudum maxima librorum ejus pars eſſet detruſa. Exſtant Theophraſti de Pygmaeis et Salamandris libri, ubi nova ſpirituum genera in lucem protrahuntur; de arte praeſaga, de ſagis et earum operibus, de philoſophia occulta, de philoſophia ſagaci, de ratione omnis aſtronomiae, archidoxis magica, in quorum ultimis de Talismanibus ad varia morborum genera fabricandis prolixe diſſeritur. Reportaverat miram hanc ſapientiam ex Oriente et Africa Paracelſus, ubi cum chemica et medica didiciſſet ſecreta, e paucis ut ſolet aeſtimans omnia, Arabum Platonicos ſequentium ſuperſtitiones cunctas, nutrimenti inſtar optimi, ore hianti, animoque ad credendum prono excepit, nihilque medicum poſſe ſine aſtrologia deinde docuit. Florebant namque Arabes hac tempeſtate ſumma medicae artis, chemiae, et aſtrologiae laude, ut niſi qui hos adiiſſet, poſſe in arte ſalutari excellere putaretur. Hinc factum, ut poſt Paracelſum, quicunque eandem affectabant celebritatem, opus ſibi eſſe magia credentes, praeter Arabiam et Africam, alias etiam regiones magicis artibus celebres, Sueciam, et Lapponiam, Saxonis Grammatici et Olai Magni fabulis ſplendidis ad ſummam evectas celebritatem, ſibi judicarent adeundas. *) Gloriabatur Paracelſus, ſeſe numinis ſummi inſpiratione cuncta didiciſſe, ut ſolebant ante eam Lullius, aliique. Haud longo poſt Paracelſum intervallo artibus iisdem inclaruit Leonhardus Thurneiſſerus, quo utebatur medico Joannes Georgius Elector Brandenburgicus, 1571, iisdem ferme itineribus, artibus, ejusdem argumenti libris celebritatem adeptus. Is magus itidem habebatur **), inſpiratione divina omnia ſe didiciſſe gloriabatur, ***) in rebus, quibus incantationis aliquid ſubeſſe ſuſpicio erat, conſulebatur †), divinationes aſtrologicas litteris mandabat, artemque eam libris hunc in finem ſcriptis vehementer commendabat, ††) fabricandis talismanibus operam dabat, †††) verbo, ſuperſtitionibus magicis totus erat infectus. Hinc factum, ut mira de eo apud plebem ſpargerentur; cum tribus monachis atris eum coenaſſe, diabolos cryſtallo habuiſſe incluſos, avem aquae merſiſſe, quam piſces cinxerint natantes, et quae ſunt alia. *) Haec tamen cuncta demtis mendaciis redeunt huc, diabolos eſſe ſcorpiones oleo inditos, avem vitrea incluſum cavea, in aquam fuiſſe merſam, vitro ab hominibus ſtolidis non animadverſo. **) Sub ſeculi XVI. finem eadem theoſophiae fama inclaruit Jacobus Boehm, philoſophus Teutonicus κατ᾽ἐξοχὴν dictus a ſectatoribus, quaſi nullum tuliſſet, quo glorietur, praeter hunc, Germania philoſophum, eſſetque prae eo ipſe etiam Leibnitius nullus. Hic aſſeveratione ingenti, ad Dei ipſius admiſſum ſe intuitionem, affirmat, quin eo progreditur ſaepe inſaniae, ut qui ſe non ſequatur, fidem ſibi non habeat, aut ridere etiam ſublimis ſapientiae myſteria audeat, cum igne aeterno iri conſumtum, jurato affirmet, et miſſum ſeſe a Deo ad generis humani ſalutem glorietur. Utitur praeterea orationis genere incondito adeo et obſcuro, ut uno plus Oedipo ei ſit opus. Imbecilles et meticuloſos multorum his artibus animos cepit, quibus vel ipſis litteris ſacris

*) Möhſen Beyträge zur Geſchichte der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg, Thurneiſſers Leben p. 34. ſqq.

) Möhſen l. c. p. 39. *) Ibid. p. 66.

†) Ibid. p. 96. ††) Ib. p. 132, 133. †††) Ib. p. 134.

*) Ib. p. 183. **) Ib. p. 184.

eris Boehmii libri habentur praeſtantiores. Ceterum, qui in philoſophorum opinionibus non plane eſt hoſpes, nihil eum afferre novi, aut quo intima rerum natura magis recludatur, hauſta eſſe omnia ex Cabbaliſtarum et Platonicorum ſomniis, facile intelligit, admiſtis modo vocabulis chemicis, ad tegendam fraudem, ut adeo magnifica Boehmii ſapientia, profundaque cognitio rerum, in inanes tandem fumos, verborumque praeſtigias abeat. Boehmium inter Britannos ſecutus eſt Jo. Purdage; philoſophiam theoſophicam poſt eum propagarunt Helmontus, Petrus Poiret, aliique quorum nomina ſunt obſcuriora.

Fratres roſeae crucis. Cum itaque multi paſſim degerent theoſophiae aſſeclae; in eum tandem principio ſeculi XVII. res ſunt deducta locum, ut de ſocietate inter ſe ineunda, foedereque jungendo cogitarent, quo magis excoleretur id philoſophiae genus, et ad culmen tandem perduceretur. Id quod libro J. Valentini Andreae, cui titulum fecit confeſſionis fidei fraternitatis Roſeae crucis, eſt effectum. Narrat confeſſio, eſſe philoſophiae genus aliquod arcanum, ſocietati cuidam traditum ſervandum a Fratre Roſenkreutz qui peragratis multis regionibus, et philoſophis genuinis in Arabia, Libya, et ubicunque degerent, aditis, miram ac profundiſſimam rerum cognitionem inde reportarit; invitari ergo omnes, ut hujus theſauri fierent participes. Ad alliciendos autem credulos, ſuperſtitioſos, et fanaticos quoscunque, inflatis quam maxime poteſt buccis addit: aurum, argentum, ceterasque opes vilipendere ſocietatem, eſſe ei ingentes auri argentique acervos, unde et principibus queat largiri, quantum voluerint, omnia enim metalla ſeſe poſſe vertere in aurum puriſſimum; porro quae magi vulgares maximi facerent, familiaritatem cum ſpiritibus, aliaque miracula, levia a ſocietate exiſtimari, adſpirare eam ad longe majora, accuratam rerum omnium et abditiſſimarum cognitionem, ſcientiarum omnium reſtaurationem, humani generis emendationem, Deique ipſius contemplationem. Hac promiſſorum magnificentia capti haud pauci, nomen ſectae dederunt, indeque factum, ut hodieque magna ſit ejus ſocietatis auctoritas, omniumque bonorum exiſtimetur finis, ſi cui contigerit horum ſecretorum fieri participi. Hi ſunt, ni fallor, maxime, qui magiam, alchimiam, theoſophiam hodie magno conatu, ingentique librorum quotidie prodeuntium numero defendunt, qui fabulas fere omnes et myſteria, ne a ipſis quidem intellecta, in ſcenam referunt; qui libris ipſa nocte obſcurioribus, quod ſupereſt ſenſus communis et ſanae rationis peſſundant; qui philoſophiam, tot ſeculorum laboribus elaboratam, et ad faſtigium haud ſpernendum adductam, calumniantur, et in odium ac invidiam adducunt; qui, ſi fuerint ſuperiores, quod Deus avertat, omnem tandem ſenſum communem, Eclecticorum apud Graecos et Latinos exemplo, funditus delebunt, literasque omnes accuratiores exſcindent. Vidimus hujus rei documenta admodum illuſtria ante 14 annos, Gaſſnero et Schroepfero a partibus duabus Germaniam aggredientibus, altero miraculis et exorcismis, altero magia et theurgia, in finem tamen eundem, ut temere quaſi evenientibus his, eo magis perverteretur ſenſus communis, foras ejiceretur ratio ſana et philoſophia. Quibus exulatum miſſis, quocunque liberet, ſperabant ſeſe impulſuros homines, id eſt, ni fallor, in ovile religionis Catholicae, ſiquidem et Schroepferus catholicum ſeſe ſacerdotem profitebatur, inque caerimoniis magicis ritus catholicos adhibebat. At, quae ſingularis tum temporis fuit Dei providentia, virorum proborum et ſaluti generis humani ſtudentium opera, librisque haud paucis in partem utramque ſcriptis, effectum tandem eſt, ut in riſum ſolverentur ſpectatores, aliis interea deceptos ſeſe

Digitized by Google

ſeſe indignantibus, eoque ipſo cautioribus in poſterum factis. Eſſe enim omnia haec fraudes meras, ne callide quidem ſatis tectas, ſuis aliorumque verbis docuit Semlerus, collectis quae in utramque partem diſputabantur. *) Nihilo tamen ſecius cauſam nondum deſerunt, qui magna librorum obſcuriſſimorum multitudine hominum ingenia ſtudent obtundere. **) Superſtitiones aſtrologicae ad Ludovici usque XIV. Galliarum regis aetatem tenuere, qui aſtrologo adhuc utebatur, cujus conſilio impulſus parum abfuit, quin inſtituto collegio aſtrologorum totius ſeſe Europae riſui exponeret. ***) Has nugas Baelius praecipue edito de cometa libro e ſcholis philoſophorum et hominum politorum animis proſcripſit, cum eſſent ante jam a medicis cordatioribus exploſae. Paucis demum abhinc annis e calendariis ejici ſunt coeptae. Vaticinandi genera alia, per numeros, per ecſtaſin, paullatim deſierant, nec poſſe prae irriſione prudentiorum reviviſcere credebantur, cum Ziehen, cabbaliſticis aliisque id genus nugis ratione ſana ſpoliatus, ingentem terrae motum ac inundationem magnam Germaniae parti eſt minatus; et quod magis mirere, aures patulas, mentesque credulas invenit haud paucas. Deſiit tamen fabula, ut omnes, quae praeceſſerunt, in riſum. Non deſunt nihilominus, qui vaticiniis ſimilibus hominum mentes terrent, quod argumentum eſſe repueraſcentis ingenii humani haud leve videtur. Tot enim tantisque experimentis docti qui non reſipiſcunt, hi ad pueros profecto proxime accedunt. Non eſſe autem vana quae dixi, documento ſunt Galli, apud quos philoſophia omnis ſeverior jacet, Britanni, inter quos Monboddii et Boehmii ſectatorum opera, paulatim exſtinguitur; nos denique Germani ipſi, quibus pauci modo ſuperſunt philoſophi genuini, quique philoſophiae ſeverioris ſemper laude florentes, nihil fere, quod paulo eſt accuratius ſcriptum, legimus. Ne quis autem putet, me odio acerbius in magorum invehi et theoſophorum genus; Bruckerum adeat, eadem fere ſentientem †); argumenta, quibus in hanc ſententiam ſum adductus, infra videat.

*) Semler Sammlung von Briefen über Geſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen, ac de Geſsnero quidem Stück I, p. 85.ſqq. 182.ſqq. Stück 2. p. 288.ſqq. de Schruepfero Stück I, p. 123. ſq. 271. Stück II, p. 67., 101, 342.

**) Huc referendi liber des erreurs et de la verite; rapport naturel; Magicon aliique complures.

***) Möhſen Geſchichte der Wiſſenſchaften in der Mark Brandenburg Th. I, p. 415.

†) Bruck. Hiſt. Crit. Phil. T. IV, p. I. lib. II. cap. 4. de Cabbaliſtis III. cap. 3. de Theoſophis. De fratribus roſeae crucis, Paracelſiſtis, aliisque magicis deditis ſuperſtitionibus qui noſſe plura cupit, adeat praeter Bruckerum, Paſchium de inventis nov-antiquis cap. VI, VII.

Pars III.
ARGVMENTA QVIBVS IN VTRAMQVE PARTEM DE MAGIA EST DISPVTATVM.

Cap. I.
DE ARGVMENTIS PHILOSOPHORVM ANTIQVIORVM AD JAMBLICHVM VSQVE.

Argumentum antiquiſſimum ab experientia ductum.

Qui artem magicam poſſe aliquid efficere, nec eſſe prorſus inanem, primi crediderunt, quique primi de ea ſcriptum aliquid reliquerunt, nullis utuntur argumentis, aut dubitari hac de re non poſſe exiſtimantes, aut non egere demonſtratione, quod communis hominum perſuaſio et experientia ſatis docet. Manavit namque omnis de magia perſuaſio ex opinionibus vulgi, priſtinae barbariei debitis. Unde idem accidit ei, quod reliquis hominum opinionibus cunctis, quae abſque demonſtratione axiomatis inſtar primo ponuntur, dein, ubi dubia ab aliis moventur, argumentis demum fulciuntur. Eſt itaque experientia antiquiſſimum, quo nititur ars magica, argumentum; quod eum magni hodieque habeatur ponderis, ſitque revera unicum, cui reliqua innituntur omnia; eum praeterea haud ſatis id alibi legerim excuſſum: liceat mihi hoc loco, quid de eo judicem, afferre. Experientiam dicunt docere, naturas corpore vacuas hominibus ſaepius comparere, eſſe qui multa vaticinentur, qui mira edant multa hominum vires ſuperantia, qui cum ſpiritibus, cum Deo etiam ipſo verſentur familiariter; poſſe adeo arte aliqua haec ab hominibus parari, nec vanam eſſe magiam omnem. Id qui dicunt, largiuntur ſimul, vires naturae, corporum, animi humani haec ſuperare, adjuvari in his homines a naturis quibusdam praeſtantioribus, viresque eis naturae auctorem largiri extra communem hominum ſortem, eſſe raros hujusmodi homines, remque ipſam paratu haud facilem. Jam quodcunque naturae excedit ordinem, quod quotidiana non docet experientia; id argumentis et experientiis eget longe accuratioribus, quam quod fieri quotidie aut ſaepe videmus; quo enim quodque eſt rarius, inſolentius, eo difficiliores nos oportet eſſe in adhibenda fide. Accedit, quod facillime hac in re homines fallantur ipſi, immo decipi quaſi cupiant, arrogantia omnibus inſita, deſiderioque ſupra reliquos eminendi, in errores eos inducentibus, ac eſſe ſuperis ſeſe cordi, diligi a ſpiritibus, e leviſſimis etiam indiciis iis perſuadentibus. Denique impoſtores, famae et auctoritatis avidi, lucri cupiditate aut fame ſtimulati, de induſtria in errorem plurimos inducunt. His itaque de cauſis virum decet gravem et prudentem, in his credendis eſſe difficillimum, et priusquam adſenſum iis praebeat, ut omnia ſibi exhibeantur, quae diſciplina praeſcribit logica in capite de fide hiſtorica, poſtulare. Quae niſi adfuerint omnia, fidem hisce non habebis, qui ſollicite cavere ſibi ab errore omni decrevit.

Expe-

Experientia porro, aut aliena eſt, aut propria; haec dividitur rurſus in eam, qua mira ejusmodi edentem vidimus ipſi, quaque poſſe nos ea patrare ipſos, nobis conſtat. Ad experientiam quod attinet alienam, quamque fando tantum audivimus; hanc nullius hac in re eſſe momenti, facile apparet: ſive enim auctores longo temporis aut locorum a nobis intervallo diſtent, ſive nobiscum vivant; nunquam praeſtare nos ab omni erroris metu ſecuros poſſunt. Qui ante multa vixerunt ſecula aut multos annos, horum revocari auctoritas ad examen ſat accuratum nequit, ut conſtet ſatis, fallere eos aut noluiſſe, aut non potuiſſe. Antiquitas enim, venerationem rebus et pondus addens, hoc loco elevat res, ob eam maxime cauſam, quod antiquitatem canam multarum fuiſſe rerum rudem, multa vertiſſe in miracula cauſarum ignorantia, credulam praeterea fuiſſe et ſuperſtitioſam, extra omnem eſt poſitum dubitationem. Major eſt procul dubio eorum, quibuscum vivimus ipſi, auctoritas, cum exploratu ſit facilius, an fallere voluerint, aut potuerint; nihilo tamen ſecius et his non arbitror credendum. Etſi enim, eos viros eſſe bonos, argumentis ſat certis queamus perſuaderi, vix unquam tamen doceri accurate poſſumus, an ipſi erraverint, aut in errorem ſint inducti; ut adeo ſimplici eorum aſſertioni fidem habendam, qualescunque fuerint, prudentes, ſapientes cetera, cautique, equidem negem. Prudentiſſimos enim et cautiſſimos hac in re erraſſe, experientia conſtat; praeterea, qua in re nobis ipſis non debemus credere, ut mox oſtendetur, in ea aliorum auctoritati eo minus eſt tribuendum. Quae ſi quis vir bonus ceteroquin ac prudens, cui aliis omnibus in rebus fidem jure non denegamus, affirmet, ſe vidiſſe ſpectrum ſemel, etiamſi addat audiſſe ſe idem, immo tactu etiam percepiſſe; non cenſeo id propterea ſtatim eſſe credendum: fieri enim poteſt, et factum revera haud raro eſt, ut, qui notas etiam in corpore demonſtrarunt a daemonibus vel ſpectris impreſſas, tamen terrore aut morbo ingruente, ſubito ſint decepti. Si quis affirmet etiam ſaepe ſibi apparere ſpectra, nec afferat alia, unde conſtet, phantaſiam in errorem eum non induxiſſe, res ignotas ſibi ab iis demonſtratas, periculum eorum ope vitatum, in quod dubio procul alias incurriſſet, aliaque ejus generis, quae ſuis viribus aſſequi nullo modo potuiſſet; fidem ei cenſeo denegandam. Quin ne ſi ſemel quidem a genio moniti periculum ſeſe narrent effugiſſe, aut ingens bonum adeptos; propterea tamen, ni ſaepius accidat idem, revera apparuiſſe ipſis genium ſeu ſpectrum, non exiſtimandum; fit enim caſu ſaepe, ut ſpectri apparitio et periculum vitatum ſeſe excipiant, nec quorum alterum fit poſt alterum, ea alterum eſſe alterius cauſam, ſtatim licet concludere. Idem locum habet in his, qui genium habere ſeſe familiarem contendunt, nec oſtendere tamen eundem aliis valent, quod factum eſſe legitur rariſſime. Luſum eſſe id phantaſiae ſemetipſam decipientis, certis conſtat exemplis; quare ut demonſtret aliquis, reipſa fucum ſe ſibimet non facere, proferat documenta rerum alias ſibi ignotarum, aut quod majus eſt, alios ante eum homines cunctos latentium, notitiae accuratioris intimae rerum naturae, divinationem futurorum ſaepius repetitam, ſemperque certam, quaeque ſunt his affinia. Qui enim nova docet, adeo a reliquis hominum aliorum notionibus remota, ut derivari inde ratiocinio legitimo non potuerint, eum e fonte haurire ſublimiori, non licet inficiari. Qui ſemel aut raro futura accurate praevidet, ei ſtatim propterea fides non habenda; caſu enim, ac ſagacitate quadam naturali multa ſaepe ex vero praedicuntur: is modo admitti ad ſpirituum familiaritatem exiſtimandus, qui ſaepe, ita ut nunquam fallatur, quae praevideri prudentiae ope nequeunt, ex vero, absque ambiguitate verborum ulla, accurateque vaticinatur. Qui divinationibus operam navant, multaque edunt miracula; eos verum dicere nonnun- Experientiae alienae fides hac in re non eſt habenda.

quam neceſſe eſt, immo fieri interdum poteſt, ut ſerie continua ſaepius vera praedicant, ut in talorum luſu eundem ſaepius non ſine admiratione redire jactum videmus. Affirmanti denique ſeſe pollere vi quadam, verbis certis, aut precibus ad Deum fuſis, aliaque quavis ratione mira patrandi, licet ipſi teſtes ſimus eventuum inopinatorum, et verbis reſpondentium; non tamen ſtatim ad tribuendam huic homini poteſtatem ejusmodi, nos patiemur induci. Morbi namque haud pauci et infirmitates, ſola imaginatione vehementius mota ſanantur, id quod infinitis medici exemplis confirmant; unde nihil mirum, hominem magna praeditum auctoritate, morbos haud paucos verbis, amuletis, manuum impoſitione, ſanare. Quae praeterea non efficit imaginatio, proficiſcuntur haud raro a caſu, quem calliditas hominum, aut ſuperſtitio haud raro in utilitatem convertit ſuam. Quantopere hac in re in errorem homines inducat ſophiſma illud a logicis ductum, poſt hoc ergo propter hoc, dici vix poteſt; quo etſi toties ſe deluſos videant homines, quotidie tamen ei iterum ſeſe praebent decipiendos. Si cui ad nutum ſemel aut iterum parcant tempeſtates, venti, marium impetus, alia; non exiſtimandum ſtatim, hanc eſſe horum cauſam, ſed inquirendum, an ſemper idem eveniat: quodſi enim vel ſemel eventus non reſponderit verbis, aut juſſis hominis mirifici, rem omnem deberi caſui et fortunae, ſatis eluceſcit.

Ne ſenſibus quidem propriis fides ſtatim habenda.

Decipi et errare in his rebus eſt facillimum. Noctis obſcuritate et lunae lumine incerto, quae in oculos incurrunt, alia prorſus videntur, ſimul loco appareant inſolito, aut inopinato ſenſus feriant: multa ergo alia longe videntur, ac revera ſunt, poſtquam phantaſia nacta eſt licentiam fingendi res, qualescunque lubuerit. Sub noctem porro morbi omnes ingraveſcunt, aut latentes morborum cauſae vim ſuam exſerunt; immo ob leves etiam mutationes internas in morbum non erumpentes, organa ſenſuum, nullo ſtrepitu aut motu externo agitata, vehementius quatiuntur; ſub noctem aut noctu ergo multa, quae nuspiam ſunt, oculis et auribus percipiuntur. Ne propriis itaque oculis quidem aut auribus noctu credendum, et quod majus eſt, nec tactui, niſi, quod fieri rariſſime poteſt, animo tranquillo et a metu omni vehementiori vacuo, ad rem viſam accedamus contrectandam. Sunt, qui morbo laborantes melancholico, hypochondriaco, ſimilibusque aliis, multa ſaepe rerum, quae nulla ſunt, ſimulacra cernere ſibi videntur, aliosque haud raro inducunt in errorem, cum ſit eorum morbus adeo occultus, ut tempore vix diuturno queat cognoſci, qui eo laborant ipſi id ignorent, omniumque maxime ſeſe judicent ſanos. Hanc itaque ob cauſam ne nobis quidem ipſis credemus, ubi ſaepius videbimur nobis naturas corpore carentes cernere, aut familiaritatem cum iisdem iniiſſe. Nec fidem etiam habebimus nobismet ipſis, ubi ad nutum, votum, verba, videbitur nobis natura obedire, niſi perſuaſum habeamus experimentis plurimis et ſaepe repetitis, caſui nullum in his eſſe locum. Solemus autem noſtri amore decepti, aut Deo prae ceteris nos eſſe cordi in animum inducentes, ſi poſt preces ad Deum factas, quae optamus, eveniunt; ſi praeter ſpem et opinionem e magnis emergimus difficultatibus, aut calamitatibus; ſi futura nonnunquam accurate ſatis divinamus; quorum illa absque precibus etiam noſtris eveniſſent, hoc caſui debetur, et phantaſiae cuidam motui irrequieto, res plurimas absque ordine percurrentis, aut melancholiae, aut hypochondriae etiam inſultibus, fumisve e cibis male degeſtis in cerebrum adſcendentibus; haec omnia, quorum alterum fit poſt alterum, fieri propter alterum nobis perſuadere. Quicunque reputaverit ſecum, quam facile ſit errare in his, quantopere ergo homini cauto ab errore ſibi ſit cavendum;

vendum; et quo magis quicquid eſt ab experientia communi remotum, eo validioribus debere argumentis demonſtrari: eum non metuo, ne nimiae in his me ſeveritatis aut incredulitatis etiam ſit accuſaturus. Sunt vero alii, quorum fides adeo infirmo ſtat talo, ut a quovis vento impellatur, aut natura in viſiones et ſomnia proni, hi dubio procul nihil clamabunt poſſe experientiam demonſtrare, ſimul adeo coeperimus eſſe in argumentis inde ductis difficiles ac paene moroſi. Hos rogatos equidem velim, ut quae de fide hiſtorica docet diſciplina logica, accurate perpendant, regulasque logicorum huic negotio applicent, ſimul autem huc reſpiciant etiam, rem quamcunque, quo eſt ab experientia communi magis remota, magisque adeo probabilitate per ſe deſtituta, eo majorem poſtulare ſeveritatem, ac ut ita dicam, moroſitatem. In eum ubi ſeſe induerint animi habitum, animoque ſimul, quaecunque feruntur de geniis, ſpectris, vatibus, geniis familiaribus, ad Dei contemplationem admiſſis, miraculorum auctoribus, verbo, magis quibuscunque (qui ſacrarum litterarum auctoritate tales perhibentur, ſemper excipio) percurrerint; nihil reperiri in his omnibus, quod fide ſit dignum et, ut par eſt, auctoritatibus ſtabilitum, mecum concludent. Ad me quod attinet, lectis compluribus ad id demonſtrandum compoſitis libris, ſtudioſe, qui accurate rem demonſtrarent, quaeſitis, nihil me fateor inveniſſe, quod ſatisfaceret, aut ad extorquendum aſſenſum, viſum ſit idoneum. Qui habere ſe putat meliora, certiora, proferat ea, nec invideat publicae utilitati, id tamen ante rem ſuſceptam probe teneat, a regulis logicis ne latum quidem unguem eſſe ſibi diſcedendum.

Ennii contra magiam argumentum. Miſſis, quae ab Ariſtotelicis et Epicureis contra magiam diſputata ſupra commemoravimus, utpote hypotheſibus ipſorum, non argumentis ex ipſa rerum natura ductis, nitentibus; de argumento Ennii ſuo jam loco allato pauca dicemus. Is ſui temporis magos ac divinos, opes alii et magnifica omnia promittentes, eſſe nihilominus egenos ipſos ac famelicos, praeclare monet. Idem omnis aevi ad hunc usque diem hiſtoria docet; ſi quorum enim celebrabantur opes, unde ſint partae, temporis fere ſemper diuturnitas et inveſtigatio curioſa aperuit. Magnopere Calioſtri nuper laudabantur ſumtus in egenos facti, cumque, unde vitam aleret, non conſtaret, magus habebatur ſummus: at intellectum eſt tandem, unde manarint ejus divitiae. Iisdem artibus uſi ſunt ante eum multi, ſtudioſe, unde afflueret ipſis pecunia, celantes, eoque ipſo famam artium occultarum, et naturae ſuperantium vires, aucupantes.

Plotini defenſio magiae. Quibus ante Plotinum argumentis cauſam magi defenderint, non conſtat; hic, ut reprimat adverſarios et commendet artem magicam, rationem ſubducit ita: univerſum unum cum ſit animal; unam quoque habet animam, ad partes ejus omnes pertinentem, easque pervadentem, et ſimile eſt nobis aliisque quae novimus animalibus, quorum partes etſi locis diſtantes, animae tamen reſpectu omnes ſibi ſunt vicinae, ut quae uni eveniunt ſecunda aut adverſa, afficiant etiam reliquas, totique animali aut proſint aut noceant. Ut igitur in nobis laeſa aliqua parte externa, reliquae omnes et totum animal ſenſu doloris afficiuntur, et quod uni parti eſt adverſum, laedit etiam reliquas; ita in univerſo ſenſus quidam ab una ejus parte manat ad reliquas, locis licet diſſitas, verbo, eſt quidam inter omnia quae ſunt in mundo conſenſus, quaedam ſympathia; unde fit, ut laedere aut juvare per partem aliam poſſimus etiam quae longiſſime ſunt remotae. *)

Univer-

*) Plotin. Enn. IV, l. IV, c. 32.

Digitized by Google

Univerſum porro cum ſit ordinatiſſimum et ſimile choreae, ubi motus cujusque reſpondent motibus alterius, poſſintque a rei perito alter ex altero explicari; divinare etiam ex iis, quae jam fiunt, futura licet, maxime autem ex aſtrorum motibus et ſitu: aſtra enim, cum ſint dii, gubernant mundum, ſuntque inſtar ejus, qui praeeſt ſaltationi, nutuque aut alio corporis motu, quae ſunt iis facienda, ſignificat. *) Quodſi igitur omnes mundi partes pervadit univerſi anima; vivere omnes neceſſe eſt et ſentire. Nec obſtat, quod multa nobis videntur vita carere, aliter enim quodlibet vivit in ſe, aliter in toto, unde fit, ut vitam denegemus omnibus, quae moveri per ſe et ſua ſponte non percipimus, etſi vita ſint praedita occulta, vivensque omne conſtet e partibus ſenſuum noſtrorum judicio non viventibus. **) Quodſi porro omnia ad unum aliquem ſunt finem ordinata, quaecunque eveniunt, eſſe futurorum ſigna recte ſequitur. Neque tamen omnia e rationibus manant ſeminalibus (id eſt, viribus brutis et mechanismo, quod enim antiqui rationes vocant ſeminales, λογȣς σπερματικȣς, id commode nos mechanicam dicimus elementorum compoſitionem, partium ſitum et figuram, unde cetera ſecundum compoſitionis et mechanismi leges ſequuntur, ut e ſeminibus procreantur plantae, arbores, vi praeformationis et mechanismi latentis) his namque non inſunt, quae praeter rationes fiunt ſeminales, quaeque a materia rudi proficiſcuntur. Sunt cauſae rationibus ſeminalibus potentiores, multaque a ſuperis in nos manant et ab ipſis diſpenſantur. Nihilo tamen ſecius ex effectu cognoſcitur cauſa, quod ſequitur, ex eo quod praegreſſum eſt, e ſimplicibus compoſitum, omniaque ante quodam modo ſignificantur. ***) Hinc itaque, qua ratione fiant praeſtigiae, incantationes, veneficia, facile intelligitur. Propter ſympathiam enim rerum et conſenſum inter ſe mutuum, et antipathiam, id eſt, contrarietatem virium, ſimilia inter ſe conſentiunt, diſſimilia ſibi repugnant. Per veram namque magiam, id eſt, rerum in univerſo amicitiam et pugnam, multae fiunt ſponte praeſtigiae et incantationes, quibus animadverſis uſi ſunt homines ad artes magicas exercendas; philtra ſunt exorta, adhibitis rebus, quae inſitum habent amorem, animasque alteram ad alteram attrahunt; utuntur etiam figuris vires quasdam habentibus, ſe quoque ipſos certa quadam ratione figurantes, (id eſt, geſtibus et motibus corporis) absque verbis vires ad ſe attrahunt. Incantationes, vocum melodia, aliaque his ſimilia vires attrahunt, eodem prorſus modo, quo voces flebiles et accentus ad miſerationem compoſiti, animam noſtram movent. †) Preces ejusmodi et formulae magicae propter eandem ſympathiam efficiendi vim habent. Quemadmodum enim mota parte unius chordae inferiori, movetur etiam ſuperior, immo propter concentum mota chorda una, altera ſaepenumero ſonum edit, idque evenit chordis lyrarum duarum; ita in univerſo ſecundum rationes harmonicas facto, ex ſimilibus ſibique cognatis condito, propter eandem cauſam, alia ab aliis mutantur, etſi locorum diſtent intervallis. ††) Univerſum porro cum ſit animal unum, nobis hac ratione ſimile eſt exiſtimandum, unde ut laeſa parte aliqua ex aliis accurrunt et attrahuntur vires ad hanc juvandam, utque corporis noſtri partes mutuo ſe auxilio muniunt; ita in univerſo, vires etiam ſuperiores et majores, ab alia in aliam partem derivantur, licetque incantatoribus, praeſtigiatoribus, magis, caerimoniarum ope ex aliis mundi partibus vires in ſe derivare humanis majores et mirificas. †††) Hinc in daemonas multum etiam poſſunt artes magicae, hi enim memoriae et ſenſus non ſunt exper-

*) Plotin. Enn. IV, l. IV, c. 35. **) Ibid. c. 36.
***) Ibid. c. 39. †) Ibid. c. 40. ††) Ibid. c. 41. †††) Ibid. c. 42.

Digitized by Google

expertes, nec ab omni paſſione prorſus immunes, unde allici eos phyſica ratione caeri-rimoniis, audire precantes, non eſt praeter rationem, idque eo minus, quo ſunt humanis rebus propiores, cognationisque nobis vinculis juncti. *)

Haec de magia vulgari, quam *γοητειαν* conſuevit vocare, philoſophatur Plotinus; quam niti ſympathia rerum et antipathia, has rurſus anima totum pervadente mundum, facile perſpicitur. Sympathiam et antipathiam antiquitus jam magis innotuiſſe ſupra vidimus, iisdemque uſos magos probabile eſt ad fulciendam artem. Cum tamen haec in paucis tantum rebus experientia duce cernerentur, in longe plurimis mutuus ejusmodi conſenſus non appareret, eſſetque nihilominus magis conſenſu omnium rerum occulto opus, ne aedificium rueret; Plotinus ubique eum et per totum obtinere univerſum aggreditur demonſtrare. Callide ſatis et ingenioſe animam mundi, a plerisque veterum agnitam, huc advocat; quo ſemel conceſſo ex animalis et hominis analogia, non ſine magna probabilitatis ſpecie, multa concludi de univerſi natura poterant, quibus magicae artes defenderentur. Re tamen accuratius perpenſa, haud multum inde Plotinus, quique eum ad noſtra usque tempora ſequuntur, magi fere omnes lucrantur. Quod enim totius cauſae eſt caput, anima eſſe praeditum mundum, omnia penetrante, omnibusque rebus ſenſum impertiente, nullo Plotinus argumento demonſtrat, etſi, cum per ſe non ſit manifeſtum, et a multis ea jam aetate negaretur philoſophis, demonſtratione maxime eguiſſet. Senſerunt id poſt Plotinum alii, de quibus infra dicendum. Experientia porro, ad quam provocat Plotinus, quamque ante eum alii procul dubio jam adhibuerant teſtem, eſſe ſympathiam rerum et antipathiam, ſola non evincit; cum magnetis, chordarum conſonarum ſonis, etſi ſeſe non tangant, hominum et animalium ſympatheticis animorum motibus, nihil inſit, quod, quo minus haec mechanica fiant ratione, obſtet, nec licet philoſopho experientiam adhibere teſtem rei cuidam firmandae, quamdiu alia etiam ratione interpretari eandem licet, nec de vero ejus ſenſu ſatis conſtat. Id tacita Plotini ejusque ſimilium confeſſione hinc elicitur, ſi omnia mechanica fiunt in univerſo ratione, ſi quae vita et ſenſu nobis videntur carere, reipſa eorum ſunt expertia, ſympathiam et antipathiam, totumque adeo hoc magiae genus eſſe nullum; quod probe perſpiciens Plotinus vim aliquam ſentiendi et animam omnia pervadentem cenſuit in auxilium advocandam. De rerum autem ſignificatione quae adſert, et divinatione ei ſubnixa, abſurda quidem non ſunt, et mechanicae etiam philoſophiae ſatis conſona, quae Leibnitius plurima hinc videtur hauſiſſe, ut ante quem nemo de rerum omnium harmonia, et univerſi aedificio ordine ſummo conſtructo, accuratius Plotino diſſeruit: at rem ipſam parum juvant, id enim modo inde efficitur, quod et intulit Leibnitius, qui cujuscunque rei perſpectum accuratiſſime haberet ſtatum omnem, intime omnes ejus affectiones noſſet, qui praeterea cauſarum omnes leges et naturas teneret, eum divinare accuratiſſime poſſe. Quis autem eſt noſtrum aut erit unquam, qui ſcire ſeſe haec omnia, aut poſſe mortalium quemquam ſcire, auſit affirmare?

Argumentis Plotini nulla ineſt demonſtrandi vis.

De altero magiae genere theoſophico, quo ad Deum accedimus contemplandum, ita diſſerit Plotinus: ſemper et ubique cum nobis adſit Deus, inque animo noſtro habitet; qui intueri Deum cupit, a reliquis rebus omnibus mentem abducat, ubi enim rei alterius obverſatur animo imago, cernere Deum nequimus, ut in aliis etiam rebus conſiderandis

Argumenta Plotini ad tuendam magiam philoſophicam.

*) Plotin. Enn. IV, l. IV, c. 43.

randis ſevocare animum ab omni quod eſt a propoſito alienum oportet. Ut Deus animum ſuo repleat ſplendore, ejusque ſuſcipiat anima ſpeciem, ſimilem eſſe eam materiae primae, forma omni carenti, par eſt, ignorare alia omnia, immo a ſe ipſam prorſus diſcedere, ſuique oblivisci. Extra noſtrum neminem eſt Deus, ſemper eſt in nobis. *) Animi motus eſt orbicularis, centrum quoddam habens, circa quod volvitur anima, centrum autem id non eſt ipſius animae centrum, ſed rerum omnium centrum commune, in quo centra alia coincidunt cuncta, id eſt Deus. Nihilo tamen ſecius anima quaevis, deus inferior quivis proprium habet centrum, res enim materiae carentes non locis diſtant, ſed qualitatibus et affectionibus diverſis. Sublata, quoad fieri ejus poteſt, hac diverſitate, anima Deum intuetur ac intime cum eo conjungitur, quod requies eſt noſtra, bonorumque finis. **) Tum vitae, mentis, boni, omniumque, quae ſunt, rerum fontem intuemur, ac principium, non effuſarum ex eo, ſed in ipſo manentium, tum anima requieſcit, a malo omni ſejuncta, in locum mali vacuum elevata, intelligit ibi, ibi nullis eſt paſſionibus obnoxia, ibi vere vivit; vita enim noſtra imitatio tantum eſt vitae illius, vita autem illa vera eſt, utpote actus mentis, id eſt cogitatio, ſeu intelligere perpetuum. Anima ubi in locum generationi obnoxium et corruptioni fuerit delapſa, mortalia amans, ſeipſam deturpat; ubi contra ab hac ſeſe labe purgarit, ad patremque redierit, beatitudine fruitur. Ibi aliam longe vitam anima vivit. Simul corpore relicto illinc migrarimus, adſpiciemus nosmet, plenos lucis intelligibilis, immo in lucem ipſam verſos, absque pondere leviſſimos, quin Deos potius factos. ***) Ad Dei contemplationem admiſſi, a Deo nulla differunt ratione, ſed ſunt penitus unum, irae, cupiditatum, immo ratiocinii, cogitationis, ſunt prorſus expertes, non eſt id contemplatio proprie dicenda, ſed alius cernendi modus, ecſtaſis, ſtudium tangendi et denique quies. † Hic ergo Plotinum eadem prorſus audimus loquentem, quae theoſophi recentiores, Gymnoſophiſtae ac Brachmanes Indorum, theologi myſtici Chriſtianorum loquuntur, de luce, qua perfunditur anima ad Dei admiſſa intuitionem, de voluptate ac beatitudine, omnem aliam ſuperante laetitiam, de ratiociniorum et cogitationum per verba ſilentio, deque profundiſſima animae quiete, ut adeo hi omnes, mira licet de ejusmodi viſione jactantes, nihil viderint novi, altius in Dei rerumque ſpiritualium naturam non penetrarint, Plotinum modo aliosque ejusdem generis homines ſint imitati. Id quod profecto non poteſt non mali ominis haberi ab homine nondum verborum praeſtigiis capto et ab his philoſophis aut theologis irretito. Quam jactant tantopere magiam, haec in ſplendidis eorum verbis reſidet tota, et in arte quadam inſitae hominum vanitati blandiendi, promiſſis magnificentiſſimiseos ad ſummarum rerum ſpem erigendi.

Pondere deſtituuntur haec Plotini argumenta.

Quae ut oſtendamus non absque ratione a nobis eſſe dicta, age ecſtaſeos excutiamus demonſtrationes. Exiſtimat Plotinus, Deum unicuique noſtrum adeſſe proxime, immo in ipſa habitare anima, adeoque contemplari nos Deum, ſimul animam noſtram intueamur puram, intimam ejus naturam, ſemotis corticibus externis, id eſt anima ſentiente, vegetante, concupiſcente, inſtar veſtium circumdatis animae intelligenti, contuentes. Ne tamen in eam videatur imprudens labi impietatem, aut ſtoliditatem, ut Deos eſſe nos affirmet; differre animam noſtram a Deo, omnium rerum fonte ſimul adjicit, habitare tamen Deum nihilo ſecius in intimis animi receſſibus; naturas enim corpore vacuas non locorum

*) Plotin. Enn. IV, l. IX, c. 7. **) Ibid. c. 8.

***) Ibid. VI, l. IX, c. 9. †) Ibid. cap. 10.

eorum ſpatiis, ſed ſola diverſitate a ſe invicem diſtare, ſolamque hanc eſſe, ut plures ſint, cauſam. Ac primo quidem loco totum hoc nititur emanationis fundamento, qua Deus eſſe in rebus omnibus per eſſentiam, ut ajunt Scholaſtici, exiſtimatur, inſtar ſolis vis, quae ineſt radiis omnibus ab eo emiſſis, aut vocis a multis auditorum millibus perceptae, at ubique tamen manentis ejusdem nec multiplicatae. Haec autem emanatio, praeterquam quod abſurda eſt, impia etiam jure cenſetur. Emanare nequit ex altero, quod ei antea non fuerat incluſum; ſi ergo emanant omnia e Deo, ut ſimul ſeparentur ab eo et locis diſtent, diſcerpi Deum ac dividi neceſſe eſt; ſin emanant ita, ut ſimul maneant in Deo, nec in plures abeant partes ejus, quod fuerat ante, totius, omnibus id certiſſimis repugnat rationibus. Subſtantia enim quod eſt, id cerni, tangi, verbo percipi extra aliud neceſſe eſt, nec poſſunt ullae res duae eſſe ſubſtantiae, niſi ſint in locis diverſis, et ubi eſt una, ibi non ſit ſimul altera; id namque unicum eſt, quo duo eſſe aliqua in rebus extra nos poſitis, quoque nosmet a rebus aliis extra nos diſcernamus, criterium. Hoc ſublato nihil amplius erit, unde judicemus, ſitne calor, color, aut odor ſubſtantia una cum ſoliditate, impenetrabilitate, an qualitas omnis propriam faciat ſubſtantiam, ſimque adeo ego, meusque color, mea figura ſubſtantiae plures? Hoc autem criterium non diſerte quidem, eo enim non audet progredi audaciae, ut quae totam doctrinam ſtatim everteret, tacite tamen tollit Plotinus, dum affirmat, in rebus corpore vacuis id non habere locum. Sit ita; ſtatim conſequitur, calorem, colorem, odorem, figuram, vim, quae non ſunt res corporeae, utpote per ſe in ſenſum incurrentes nullum, eſſe ſubſtantias plures. Addit res incorporeas, intelligens procul dubio ſubſtantias, affectionibus et qualitatibus effici plures, ſimul differant, plures eas dici ſubſtantias, non autem quod loca teneant plura et ſpatiis disjungantur. Unde ergo dijudicabit, ideae noſtrae ſintne ſubſtantiae an animae modi? Immo quod longe eſt gravius, efficitur inde, eſſe eas ſubſtantias ſimul et modos; differunt namque ab anima, differunt a ſe invicem, ſunt ergo ſubſtantiae; ſequuntur animae ſtatum, inhaerent ei ſemper, ſunt ergo modi. Quodſi ſubſtantiae incorporeae loco non diſtant, ſunt ut ideae in anima una absque loci et ſpatii diſcrimine, ita ſpiritus in uno omnes puncto aut uno ubi. Jam ſi ideas non poſſis non fateri eſſe animae modos, omnes ſpiritus eſſe Dei modos cogeris largiri, adeoque in Spinozae imprudens rues impietatem. Sin ideas ſubſtantias dicas, animum creare ſubſtantias, in nihilum redigere ſubſtantias, quamlibet ideam eſſe ſpiritum, animam nihil eſſe aliud quam ſpirituum congeriem, quaeque ſunt his ſimillima riſu digniſſima, non poteris non fateri. Qui emanationem defendunt, alterutrum coguntur largiri, aut omnia partes eſſe Dei, adeoque Deos ipſos, aut Dei modos, quorum utrumque eſt impietatis plenum. Huc ergo ducit tandem mirificus Plotini ad Deum acceſſus, haec neceſſario conſequuntur emanationis doctrinam, haec imprudentes tanto ardore defendunt, quicunque theoſophiae hodie favent, pietate nihilominus ſeſe ſupra ceteros eminere, immo rectius longe et accuratius ſeſe de Deo et rebus divinis ſentire, non ſine arrogantia, et vana jactatione, ſibi perſuadentes. En myſterium luce divina et acceſſu mentis ad Deum dignum! Ecſtaſin ad Deum affirmat Plotinus animam tollere; unde concludens? qua demonſtratione planum faciens? Equidem nihil ibi praeter nudam ipſius video affirmationem: jam nihil philoſopho turpius, quam afferre quicquam, quod ſatis per ſe non conſtat, ſine argumento idoneo. Voluptatem, quietem, beatitudinem, qua extra ſe abreptus fruitur, lucem, quam adſpicit, id non demonſtrare, ſatis per ſe intelligitur; lucem cernunt, qui ſtrangulantur, lumina cernunt ſaepe, qui vini nimium biberunt, ſanguine in caput aſcendente; voluptatem inſolitam percipiunt

Digitized by Google

cipiunt multi hauſto opio aut delirantes, immo nonnunquam et ſomniantes. At intima rerum natura recluditur in ecſtaſin abreptis? Hanc quam accurate perſpexerit ipſe Plotinus, patrocinio emanationis ſuſcepto, eſt documento; erroribus aliis haud paucis defenſis, eſt documento; obſcuro et confuſo ſcribendi genere, notionibus multis obſcuris, eſt documento?

Cabbaliſtarum argumenta.

Cum magnopere hac tempeſtate jam vigeret Cabbaliſtarum doctrina: afferenda ſunt hoc loco, quae de magia ab iis traduntur. Non poſſum autem ſatis mirari, qui factum ſit, ut tot invenirent hi homines inter Chriſtianos etiam, ac viros cetera non alienos a philoſophia, propugnatores, cum quaecunque ſunt ſcripta ab iis, ſomniantium magis phantaſiis, quam docentium ſint ſimilia cogitationibus. Eſt in Plotino tamen, quod alliciat et capiat hominem non ſatis ſibi caventem, et notionibus accuratis non adſuetum; Cabbaliſtae, quaſi oracula fundant, nullis utuntur demonſtrationibus. At hoc forte eſt ipſum illud, quo tantopere homines ſunt irretiti; ſolet enim plerumque ipſa docentis fiducia movere hominum animos, ut inania etiam et levia ducant ſapientiſſima. Accedit, quod hi homines omnia e ſacris hauſiſſe litteris volunt videri; quas miſere torquent, tranſpoſitis unius vocabuli litteris aut plerumque pro lubitu copulatis, donec prodeat, quod cupiunt. Denique cum viderent homines in ſacris litteris multa narrari miracula, vocum auxilio edita, vocibus quibusdam peculiarem ineſſe vim, ipſum Hebraeorum ſermonem poſſe plurimum, ſibi perſuaſerunt, omnique ſtudio in id incubuerunt, ut mirifica haec verba eruerent. Dicunt itaque, ut ſpeciem his aliquam induant Cabbaliſtae, ante conditum mundum nihil fuiſſe praeter Deum, lucem infinitam, omnia complectem, nec poſſe praeter eum eſſe quicquam, niſi locum ei faciat Deus, lucem ſuam retrahendo aut comprimendo. Cum itaque ſecum conſtituiſſet Deus condere mundum: lucis ſuae ambitum contraxit in ſpatium anguſtius, eoque ipſo extra ſe reliquit vacuum, obſcuritatis plenum. Quo facto, rerum cunctarum, quae creari poſſent, contemplatus notiones, ut, quasnam eſſet conditurus, ſecum conſtitueret, eaque contemplatione delectatus, totus intra ſe laetitia eſt commotus. Is laetitiae motus, ut ſcintillae et puncta lucis divinae exirent, aut exſilirent ex ambitu lucis contractae, effecit; haec deinde puncta per vacuum ſparſa coegit Deus in litteras et voces, id eſt, in naturas ſpirituales, angelorum, ac daemonum, mundum inferiorem e materia conflatum gubernaturas. *) Habent ergo hae litterae et voces vim magnam edendi miracula, ut quicunque noverit eas accurate, poſſit mortuos revocare in vitam, **) aliaque iſtiusmodi perpetrare. Harum vocum uſu Moſes aliique tot miraculis inclaruerunt. ***)

Ad examen revocantur argumenta Cabbaliſtarum.

E Deo igitur emanarunt omnia: adeoque in Cabbaliſtas, quaecunque modo reprehendimus in Plotino, cadunt, praeterea in eosdam alia his abſurdiora. Plotinus et Platonici, corpoream eſſe Deum lucem, pernegant, lucem intelligibilem, id eſt, ſola mente percipiendam, eſſe eum affirmantes, iidemque adeo in enarranda emanatione nulla lucis imagine utuntur, omnem rem expedientes more logicorum, quoties e genere per diviſionem ſpecies inferiores derivant. Quo ipſo ſedulo ſibi cavent, ne quis de rebus creatis, tanquam de partibus naturae divinae, loqui eos poſſit inſimulare. At Cabbaliſtae hanc ſubtilitatem non capientes, et, ut erant homines imaginatione magis quam mente pollentes, ad imagines corporeas delapſi, quaecunque ſunt a Deo condita, eſſe partes Dei, dicere,

*) Cabbala denudata T. II, pars I. pag. 164, 168.

) Ibid. p. 171, 177. *) Ibid. p. 172.

diſcerpi naturam ſimpliciſſimam in partes; eſſe per ſpatia infinita extenſam, coguntur largiri. Jactant porro Cabbaliſtae, hanc doctrinam ſe hauſiſſe ex antiquiſſimis gentis traditionibus, non a Moſe modo, aut Abrahamo, ſed ipſo Adamo, primisque generis humani parentibus, ſerie continua ad ſua usque tempora deſcendentibus, adeoque antiquiſſimam eſſe hanc theologiam, a Deo ipſo profectam, et mentibus primorum hominum aut inditam, aut ſaltem iis revelatam, cum eſſet inter Deum, angelos, et homines adhuc familiaritas, et conſuetudo fere quotidiana. Hoc ipſum in errorem induxit Chriſtianorum haud paucos, interque eos viros ingenio cetera non deſtitutos; hoc ipſo gloriari hodie ſolent theoſophi, eam autumantes ſeſe poſſidere ſapientiam, quae a prima mundi aetate, ab hominibus nondum valde corruptis, primaque generis humani ſimplicitate manarit. Reputent hi ſecum, vehementer velim, magnam eſſe inter Cabbaliſtas de rebus graviſſimis, immo ipſis doctrinae fundamentis, opinionum diverſitatem, cujus ſpecimina e Judaeo Cabbaliſta, diſertis hoc verbis fatente, adducam. Quaeſtio inſignis eſt, inquit Rabbi Jizchack-Lorja, auctor cetera luculentus, et inter Cabbaliſtas, quos equidem vidi, me judice facile princeps, nec a philoſophia prorſus alienus, circa infinitum ipſum, quomodo nimirum ſe habeat circa initium emanationis mundorum ab ipſo effluentium, nec ſine controverſia, cui fere omnes involvuntur Cabbaliſtae. Quidam enim ſcribunt, decem ſephiroth decem gradibus ordine ſibi ſuccedere; aliis ſuperioribus, aliis inferioribus continuo exiſtentibus. Alii ſcribunt, eas exſeri columnatim, conſtitutis ſeriebus diverſis, dextra ſcilicet, ſiniſtra atque media. — Multi porro ſtatuunt decem ſephiroth exiſtere ſub figura circulorum ſibi invicem incluſorum. Et qui perluſtrabit verba R. Simeonis Jochaidae in libris Sohar et Tikkunim, nec non librum Bahaz, ibidem multa inveniet capitula diſcrepantia. —— Cabbaliſtae autem poſteriores inprimis occupati ſunt circa evolutionem hujus quaeſtionis, nec tamen ad ſcopum perveniunt. *) Porro ſupra vidimus Deum ipſum eſſe lumen, ex ejusque natura lumina cetera manaſſe, Jizchack contra a Deo demum emanaſſe iſtud lumen contendit. **) His adde, quae de Adam Kadmon primogenito Dei filio, id eſt, luce e Deo egrediente docent, a quo multa dicunt lumina deſcendere, quorum alia pendent ab ejus cerebro, alia a cranio, alia ab oculis, alia ab auribus, immo ab omnibus corporis partibus. ***) Adde tandem, quod ſine indignatione non poteſt audiri: et dixerunt magiſtri noſtri bonae memoriae, vos vocamini Adam propter animam Adami primi; populi autem nunc ibi non vocantur Adam, homo, quoniam nullam habent animam ex homine ſuperiori ſancto, ſed Nepheſch eſt ipſis ex Adam, Belial in mundo, in quo litterae praeſtigiarum. Et quamvis omnes generati ſint ab Adamo primo, fratres tamen noſtri ſunt tantum ex parte corporis, non vero ex parte animae. †) Mira profecto, ac neſcio an extra omne exemplum arrogantia! En quorſum evadat tandem jactata haec tantopere, tamque ſancte ab hominibus Chriſtianis culta Cabbaliſtarum ſapientia! Miro hi ardore in haec arcana feruntur, non reputantes, non eſſe ſeſe homines, ſed hominum modo figura ornatos, anima Belial praeditos, quibus hoc ipſo aditus ad haec myſteria intercluditur. Scire vehementer cuperem, quid ſentiant doctores hi bonae memoriae, ſuper quos ſit pax, de hominibus ad religionem Judaeorum tranſeuntibus, an et hi ſanctam ex Adam Kadmon accipiant animam? Si accipiunt, ergo pendet ea ex praeputio, ut, quibus eſt praeputium integrum, iis ſit anima mutilata, quibus mu-

*) Cabbala denudata T. I. pars II, p. 30.

) Ibid. p. 29. *) Ibid. p. 29. †) Ibid. T. II, p. I, p. 176.

tilum, ſi anima demum gaudeant integra, ſintque veri nominis homines. Sin minus, quid ergo proſelytas facitis?

Porphyrii de magiae indole dubia.

Relictis Cabbaliſtarum ſomniis transeamus ad philoſophos, et Porphyrii de magia ſententiam audiamus. Is etſi a magia non eſſet alienus, in difficultates tamen tantas impegit, ut parum abſit, quin neget totam, et credo fuiſſe negaturum, ni ſectae obſtitiſſet praejudicium, cum ipſe, qui ſeſe inde expediat, non habeat. Sunt autem hae non ſpernendae, ideo inſuper etiam commemorandae, ut, qua ratione ab aliis ſit iis occurſum, totumque diſputationis ordinem accurate teneamus. Docet itaque Porphyrius, Pythagoram aliquem Rhodium, cujus aetas et cetera ignorantur, adhibens auctorem, Deos ad ſacrificia vocatos, non ſponte ac lubentes, ſed neceſſitatis vinculis conſtrictos adeſſe; quibus alii magis obediant, alii minus; nonnullos ex conſuetudine clarius ſeſe exhibere, maxime ſi natura fuerint boni, alios, etiamſi conſueverint adeſſe, nocere tamen hominibus cupere, maxime ubi homines verſari negligentius in eorum cultu videantur ipſis. Hoc ipſum oraculis Deorum nonnullis confirmat, quae nihil attinet transſcribere. *) Diis porro ſemel excitis non eſſe liberum, unde venerunt, redire, donec poteſtas iis fiat ab eo, qui elicuit eos, aliis porro oraculis demonſtrat. **) Haec poſtquam riſit Euſebius, ipſius tandem Porphyrii ſubjungit orationem, ejusdem fere argumenti. Vehementer, inquit, me angit, quod Dii vocati tanquam ſuperiores imperari ſibi patiuntur tanquam inferioribus; quod, cum cultores jubeant eſſe juſtos, ipſi injuſta, quae fuerint ipſis imperata, faciunt; quod, cum non ſint audituri eum, qui a re venerea non abſtinuerit, ipſi non dedignantur, impellere alios ad Venerem, legibus vetitam; quod, etſi ab animalibus jubeant abſtinere miniſtros, ne corporum exhalationibus maculentur, ipſi ſacrificiis animalium eorumque nidore magnopere delectantur; quod, qui intueri eos cupiunt, nolint cadavera tangere, ipſi nihilominus per animalia mortua maxime alliciuntur. Quod autem longe his eſt abſurdius, non daemoni cuilibet aut defuncti animae, ſed ipſi ſoli regi, aut lunae, aut alii Deo caeleſti quilibet de plebe homo minas intentat, ut vera eos cogat narrare. Dicunt ſe coelum eſſe concuſſuros, arcana Iſidis revelaturos, quod Abydi eſt neccultum oſtenſuros, Aegypticae navis (βαρις) curſum inhibituros, membra Oſiridis ſparſuros in gratiam Typhonis; quo nihil eſt audacius et magis temerarium, cum minentur, quae neque poſſunt neque norunt; nihil eſt Diis indignius, cum adeo vana metuant et ficta, quae vix timerent pueri ſtolidi. Attamen perhibet iſta Chaeremon ſcriba ſacer, inter Aegyptios eſſe celebratiſſima, ab iisque haec maxime valere ad cogendos Deos tradi. Preces porro quam ſunt rationi adverſae, quibus invocant eum, qui e limo prodiit, qui loto inſidet, qui navi vehitur, qui omnibus locis formam mutat, et in ſingulis Zodiaci ſignis alius apparet? Talem dicunt ſolem conſpici, ignorantes, ſe phantaſiam illi ſuam affingere. Sin autem ſymbolica dici haec ratione velint, ſymbolicum ſenſum aperiant; patet enim, ſi ſoli haec acciderent, omnibus eadem in oculos incurſura, ut ſolis defectionem. Quid autem voces ſenſu carentes et nomina barbara ſibi volunt? Quodſi enim ad ſignificationem vocabulorum reſpicit Deus; quocunque utaris ſermone, modo ſenſus ſit idem, perindeeſt: qui enim vocatur, non fuit, opinor, natione Aegyptius, aut ſi fuit, Aegyptio tamen, immo humano non utitur ſermone. Aut enim haec omnia ſunt praeſtigiatorum inventa et artes, aut de Deo nos ſentire ſibi repugnantia non animadvertimus, aut ipſe Deus revera ſibi repugnat. — Quodſi ab omni paſſione Dii ſunt imma-

*) Euſeb. praep. Ev. V. cap. 8. **) Ibid. cap. 9.

Digitized by Google

immunes: — Deorum auxilium implorare, eorum iram placare, ſcelera expiare, adeoque magis etiam, neceſſitatem quandam caerimoniis iis imponere, vanum eſt; quod enim nihil patitur, deliniri, cogique nullo modo poteſt. In caſſum itaque inventa eſt eorum de inveniendo fugitivo ſervo, de emendo agro, de matrimonio ineundo, aliisque, ſapientia. *) Quae poſtquam egregie et acumine ingenii multo diſputavit Porphyrius, ut a vero haud procul videatur abeſſe, ingreſſus viam eo ducentem: in ſolitas ſectae relabitur ſuperſtitiones, exemplis plurimis aggrediens demonſtrare, Deos ipſos artem magicam, qua ratione ſint colendi, quibus modis ſimulacra iis ſint facienda, ut appareant ipſi, quibus vocabulis, characteribus in iis evocandis ſit utendum, hominibus tradidiſſe. **) Eſt enim id quoque magicum artificium haud ſpernendum, ad Deos auctores referre praecepta artis, ut altiora ingeniis humanis et ſanctiora inventis noſtris videantur, ſimulque certiora exiſtimentur ab imperitis. Hinc eandem viam ingreſſos modo vidimus Cabbaliſtas, quos imitantur hodie theoſophi noſtri, Eclecticis ab ea abſtinentibus: hi enim de intuitione Dei tanquam ſummo bono diſſerunt quidem, ſed nunquam mentionem faciunt notitiae altioris vel profundioris inde reportatae, ſatis ſibi et ingenio humano in paranda rerum cognitione fidentes; id quod animi haud abjecti, nec de ſe deſperantis, qualis ſolebat eſſe indoles Graecorum liberior et audacior, eſt argumentum. Genius contra Cabbaliſmi, et theoſophiae, ut Orientis fere nationum, eſt animi quaedam imbecillitas ac mollities nihil per ſe audens, omnia aliunde exſpectans, qualis ſolet eſſe eorum quoque animus, quos nimia diuturnaque fregit tyrannis, et ad indolentiam alienis inhiantem opibus redegit. Quod idem cum ſit theoſophicae diſciplinae indoles, cumque magnos ea hodie fecerit in Gallia progreſſus, faciat in Britannis et Germanis, peſſimi profecto eſt ominis, et argumentum, prorſus jam hos omnes a majorum degeneraſſe virtute, et aut in ſervitutem jam eſſe omnis generis redactos, aut eidem ſatis maturos. Quam autem ſit vera haec magicae artis et theoſophiae a Deo ipſo profecta origo, judicari vel inde facile poteſt, quod theoſophi non minus quam magi inter ſe diſſident omnes, ut, ſi accurate ſingulos excutias, neminem per omnia eadem invenias cum altero ſentientem. Quodſi eſſet hoic ſcientiae fons adeo ſublimis, qui ſemper in animos hominum illabendo, et ſuo ſemper lumine eos colluſtrando, ab errore eos omni prohiberet: non poſſet profecto inter ejus profeſſores opinionum exſtare pugna, ſed eſſet eorum diſciplina inſtar geometriae, ubi novi ſemper aliquid additur, immotis tamen ſemper et inconcuſſis fundamentis.

Cap. II.

DE ARGVMENTIS JAMBLICHI.

Deum in animis noſtris habitare placet Jamblicho.

Plura alia de magia dubia moverat Porphyrius, quae tamen omnia interciderunt; his ut reſponderetur, conſcriptus eſt de myſteriis Aegyptiorum liber, Jamblichi nomen prae ſe ferens. Qui cum omnem Platonicorum exhibeat hac in re ſubtilitatem, ſitque optima reapſe artis magicae et theurgicae defenſio; ſilentio non eſt praetereundus. Fundamenti loco ſubſternit libri auctor, quod omnes concedunt Alexandrini et Cabbaliſtae, non poſſunt non concedere hudierni emanationis patroni, Deum ineſſe animae noſtrae, eſſe intime ei copulatum, animam noſtram eſſe cauſae ſuae unitam, adeoque Dei cognitionem nobis innatam; inde porro concludit: Deum a nobis cognoſci, non ratiocinio, ſyllogismo, ſed intuitu ſimplici, ita ut liberum nobis non ſit, Deum negare aut aſſerere, ſed plane neceſſarium, eum eſſe affirmare: idem de naturis etiam reliquis corpore vacantibus

*) Euſeb. de Praep. Ev. V, c. 10. **) Ibid. cap. 11. ſqq.

bus eſſe dicendum, heroibus, daemonibus animabusque puris, ut quae propter ſimplicitatem naturae, non niſi uno ſimplicique actu poſſunt percipi. Quae de ſpiritibus addit auctor, ut magis ſint perſpicua, in animum revocandum, quod ex Plotino ſupra attulimus, naturas incorporeas ſpatii intervallo non diſtare, ſed omnes in uno eodemque eſſe loco; quare ubi Deus, ibi alii etiam ſpiritus, ibidemque etiam anima noſtra, ut quae ſejungi a fonte ſuo ac cauſa prorſus non poſſunt. Quantopere autem a vero aberret in his Jamblichus, apparet et inde, quod Deum eſſe ne adeo quidem eſt per ſe notum, ac evidens, quam idem ſimul eſſe et non eſſe non poſſe, aut quicquid ſit, id ſuam habere cauſam; quodque adeo multis iisque expeditu non facilibus opus eſt argumentis, ut perſuadeatur, quod ſimplici intuitu putat Jamblichus cognoſci.

Naturarum divinarum diſcrimina ſecundum Jamblichum.

His conceſſis, qua ratione differant divinorum haec genera, quaeſierat Porphyrius, et erat quaeſtio haud facilis expeditu homini Platonico. Hi nimirum Deum eſſe naturam ſimpliciſſimam exiſtimantes, cui notio etiam reſponderet ſimpliciſſima, in errorem induci ſeſe paſſi, quod ſubſtantiae ſimplici reſpondere notionem ſimplicem debere ſibi perſuadebant; ſpiritus porro ceteros itidem ſimpliciſſimos pronuntiantes, qui eos deinde diſtinguerent a ſe invicem, plane non habebant. Repudiatis igitur jure modis, Deos, heroas, daemonas, animas corpore ſolutas, inter ſe characteribus internis diſtinguendi, ad analogiam aliquam, ultimum ſemper his in rebus miſerorum perfugium, ſeſe recipit, *) quaſi dicat differre inter ſe naturas ſpirituales, non tamen differentiis ſpecificis, aut accidentibus veris, ſed ratione aliqua ſimili differentiis rerum compoſitarum, id eſt, niſi plane coecutio, differunt inter ſe accidentibus, et non differunt. Nihilo tamen ſecius, quaſi non eſſent ſpirituum haec genera ſimpliciſſima, ita eorum conſtituit diſcrimen: Dii omnes ſunt ſuapte natura boni, immo bonum ipſum, animae non ſunt amplius ipſum bonum, ſed partem modo boni accipiunt, inter haec medii ſunt daemones et heroes; alii porro ſunt ſimpliciſſimi, ſenſuque ſtrictiſſimo uni, animae ea ſimplicitate deſtitutae, multiplicitatis aliquid habent, cujus vi mutari poſſunt et pati; daemones et heroes ſunt iterum medii. **) Egregium profecto ſubtilitatis philoſophicae ſpecimen, et dignum homine ex ipſo rerum ſpiritualium intuitu omnia hauriente! Dii ſunt boni, id eſt, ſi noſtro utimur ſermone philoſophico, perfecti; ſunt ergo omnes perfectiſſimi: qui igitur inter ſe differunt? quaenam iis cauſa eſt numeri? Locorum intervallis diſtare prorſus nequeunt, ſunt enim incorporei; diſcriminis intrinſeci nil relinquitur, quae enim ſunt ſubſtantiae perfectiſſimae, in ſe ipſis ſunt prorſus eaedem. Haec prima ineſt his repugnantia. Animae non ſunt ipſum bonum, id eſt, ſuapte natura non ſunt ſubſtantiae perfectiſſimae, nihilo ſecius modo dictum eſt, naturas corporeas non differre genere aut ſpecie; jam ſi bonum per ſe, et bonum non per ſe, ſpecie non differunt, res nullae differunt ſpecie aut genere. Haec repugnantia eſt altera. Animae pati poſſunt et mutari, adeoque accidentibus non carent; ſed dictum eſt ſupra, naturas ſpirituales eſſe ſimpliciſſimas. Tertia repugnantia!

Quales ſint porro Jamblichi Dii.

Hae naturae corpore carentes ſunt ubique, Dii per univerſum totum ubique ſemper adſunt; incorporeum enim quod eſt, locis et ſpatiis non circumſcribitur. Quodſi non eſſent ubique Dii, ſed certum occuparent in coelis locum, diſciplina omnis theurgica, Deorumque cum hominibus ſocietas tolleretur funditus. ***) Quae cum videantur repugnare theurgorum ritibus, et opinioni communi, alios in aquis, alios in aere Deos habitare ponentibus, hanc iſta conciliandi rationem init Jamblichus: Deus partes univerſi,

*) Jambl. de Myſter. ſect. I, cap. 4. **) Ibid. c. 5. ſqq. ***) Ibid. c. 8.

verſi, coelum inquam aut terram, ſi urbes et regiones ſacras, ſi lucos aut ſtatuas ſortiatur; omnia forinſecus colluſtrat, ut omnia ſol extrinſecus radiis perfundit. Quemadmodum igitur lux ambit illuminata, ita Deorum poteſtas forinſecus ambit, quae eam participant; et quemadmodum aquae lux adeſt, nec aquae miſcetur, ita Deorum lux colluſtrat res ſine mixtione, aut confuſione. Lux Deorum eſt una, ubique tota, adeſt omnibus, quae capere eam poſſunt ſine ulla diviſione — nullae ſunt inter Deos diviſiones, diſſenſiones, corporeaeque circumſcriptiones. Quae autem recipiunt Deorum poteſtatem, ejus ſunt naturae, ut alia alio modo eandem ſuſcipiant, aether modo aethereo, aer modo aereo, aqua ratione aquea; hoc animadvertens theurgica ars, invocationibus huic numinum diſtributioni adaptatis utitur. *) Non eſt itaque niſi unus revera Deus, ut non eſt niſi unum lumen, ubi unus eſt, ibi ſunt ſimul omnes, omnis Deorum diverſitas ex diverſitate rerum manat, quibus vim impertiuntur. Obſcura ſunt haec, nec intellectu facilia, praecipue cum lux, qua ad illuſtrandam rem utitur, non ſit ubique eadem, ſed parte alia alibi. Magis perſpicua ſit Eclecticorum opinio, ſentiunt enim omnes de hoc loco eadem, ſi reputemus nobiſcum, ineſſe plures animae noſtrae ideas, phantasmata, notiones, et eandem tamen animam, absque diviſione aut partibus, ſingulis adeſſe, aut ſi maluerimus hoc: genera ineſſe ſpeciebus omnibus, individuis omnibus, nec multiplicari tamen, dividi aut extendi.

Haec dum docent viri ſubtiles, non animadvertunt, ſeſe Deos ac naturas ſpirituales mutare in meras unius ſubſtantiae modificationes, aut in notiones mentis, ſublato omni, quo, ut ſint ſubſtantiae et exiſtant per ſe extra alia omnia, efficitur. Non animadvertit porro ſubtiliſſimus Jamblichus, parum ſibi prodeſſe diſcrimen Deorum ductum a rebus, quibus vim ſuam largiuntur; Dii enim, ſi pati nil poſſunt nec mutari, ſunt ubique iidem, ubicunque demum ſint: adeoque quamvis aqua, aether, aer, eadem ratione eos non ſuſcipiat; eſſe tamen eosdem, nec poſſe cum aliqua probabilitatis ſpecie dici, a ſubjectis Deos aliquid trahere diſcriminis. Quod autem hoc loco affert Jamblichus, magiae totius et theoſophiae eſt fundamentum; niſi enim omnibus rebus inſit vis divina et particula divinitatis, vanae ſunt evocationes, aliaque, quibus allici Deos ſibi perſuadent. Nititur id opinione, qua vim omnem eſſe naturae incorporeae et ſpiritualis ponitur, adeoque ipſum Deum formam eſſe et vim cujusque rei. Quae opinio tantum abeſt ut ſit vera, ut impia potius ſit, et ad pantheismum recta ducens; ut experientia etiam duce ſit repudianda: vim enim rerum pendere a partium ſitu et ordine, earumque inter ſe copulatione, aut ſeparatione, videmus ubique. Refutatur haec opinio.

His praemiſſis reſpondet Porphyrii dubitationi, qua abſurdum videbatur, Deos cogi magicis ac theurgicis invocationibus, ut qui neceſſitati nulli ſunt obnoxii, hunc in modum: Dii cum ſint paſſionis expertes, non coguntur magicis ritibus, nulla iis infertur vis, Dii lucem ſuam impertiri omnibus volunt, ſuntque theurgis maxime benevoli, preces et formulae aliaque his ſimilia, animam modo noſtram, purgando, a materie et corporis labe eam ſevocando, ad Deos evehunt, idoneamque reddunt divino lumini ſuſcipiendo: quare Dii nihil patiuntur, nihil mutantur, animus modo noſter his emendatur. **) Idem exiſtimandum de caerimoniis, quibus Deorum avertitur ira, ſunt enim Dii irati nemini, dicuntur irati, quotiescunque nos ab iis nos avertimus, ipſi eorum benigno influxu Non cogi Deos a magis, docere ſtudet Jamblichus.

*) Jamblich. de Myſter. ſect. I, c. 10. **) Ibid. c. 12.

influxu nos privamus; expiationes itaque animum noſtrum revocant ad Deum, Deo nihil interim mutato aut coacto. *) Acute haec diſputantur a Jamblicho, nec ita tamen, ut ſatisfaciant omnino. Primo enim loco, ſi ita haec ſeſe habent, falſum eſſe ſequitur magiam plebejam, quae de emendandis moribus, anima purganda, plane non cogitat, libidinibus maximam partem, et nefariis hominum cupiditatibus ſervit; adeoque inter ſe diſſident magiae propugnatores, quod ipſum eſt eorum vanitatis argumentum. Deinde Jamblichus Deos contendit, ſua ſponte naturaeque praeſtantia promptos eſſe paratosque, ad praeſtanda quae rogat theurgus, animo rite parato, caerimoniis pure obſervatis; quo ipſo fateri etiam cogitur, nihil eos viris hujusmodi poſſe denegare, ſuaque bonitate, ut faciant, quaecunque is cupit, adigi. Quodſi enim liberum relinquitur Deo, nonnulla, quae cupit theurgus, non facere, aut ubi vocatur, non apparere; in nihilum abit ars theurgica, nec unquam certus inde ac conſtans poteſt expectari effectus. Hoc admiſſo, in alterum ſtatim ruimus abſurdum, ac neſcio an omnium abſurdorum maximum. Ubi enim mundi eſt futurus ordo, ibi certam neceſſe eſt et ante praeſtitutam ac ordinatam omnium, quae evenire debent, eſſe ſeriem rerum; quae ubi negatur, Deum praevidere omnia, eſſe omniſcium, eum certis legibus gubernare univerſum, omniaque quae eveniunt ad certum dirigere finem, ſimul negatur. Jam, ſi non poteſt non, quaecunque in mentem veniunt theurgo alicui, Deus efficere, cum is theurgus neſciat, quid ordini univerſi ſit conſentaneum, cum cupiat ſaepe, quae ſemel coeptae cauſarum et effectuum ſeriei non congruunt: aut cogitur Deus diſcedere a propoſito, et quae viſa ante erant ei optima, deſerere; aut nihil plane de gubernando mundo conſtituit, ſimilisque eſt matri imbecilli, nimium liberis indulgenti, quae flentes ac rogantes liberos per omnia audit, nihil ipſa de eorum ſalute ſecum conſtituit.

Jamblichus aſtrologiam tuetur, figurasque daemonum adumbrat.

Nec ab aſtrologia alienus eſt Jamblichus, Saturni effluvia vim conſtipandi, Martis vim movendi putat habere. **), Favent ei magi fere omnes, theoſophi etiam recentiores: ſed de his infra. His expeditis ad deſcribendas Deorum, daemonum, heroum, angelorum et animarum tranſit formas et figuras, quibus conſpiciendos ſeſe theurgis exhibent, quae cognoſcere operae eſt, quo magis diſciplinae vanitas appareat. Deorum, inquit, phasmata ſunt ſimplicia, daemonum varia, angelorum ſimpliciora ſunt quam daemonum, archangelorum propius ad cauſas divinas accedunt, archontum, qui ſublunaria elementa gubernant, varietatem quidem habent, ſed ordinem et ornatum, animarum denique ſpecie omnigena apparent. Et Dii quidem ſalutares viſui affulgent, archangeli terribiles ſimul et mites, angeli adhuc mitiores ſunt, daemones horribiles, heroes mitiores ſunt quam daemones, archontes ſi mundo imperitant, obſtupefaciunt, ſi materiales ſunt, noxii occurrunt, animarum denique ſpectra heroicis ſimilia ſunt, ſed debiliora. ***) Deorum magnitudo tanta conſpicitur, ut totum coelum, ſolem et lunam abſcondere aliquando videatur, nec ipſa terra iis deſcendentibus poſſit amplius durare. Archangeli quoties apparent, partes quaedam mundi ſimul commoventur, et praevia quaedam lux eos praecurrit, ipſi vero pro magnitudine dominationis, magnitudinem ſplendoris prae ſe ferunt. Angelica lux et minor ex ſe et magis diviſa, in daemonibus magis adhuc dividitur, nec eadem in iis ſemper deprehenditur magnitudo. Heroes adhuc minus quam daemones illuſtres, et majorem, quam eorum fert conditio, oſtentant majeſtatem. Principum,

*) Jambl. de Myſt. ſ. I, c. 13.

) Ibid, c. 18. *) Ibid. ſect. II, c. 3.

cipum, qui mundanis ſpeciebus praeficiuntur, valde magna et praetumida videtur moles, qui vero circa materiam diſtrahuntur, praetendunt ſimulacra non ſine faſtu. Animarum vero effigies inaeqnales et minores apparent quam heroum formae. — Deorum imagines quam plurimo ſplendore coruſcant, archangeli lumine excellenti pleni ſunt, angeli lucidum daemonum ignem turbidum prae ſe ferunt, heroes ex pluribus compoſitum, principes mundani purum, principes materiae ex diſſimilibus et contrariis conflatum oſtendunt, animae denique ignem produnt plenum, multis generationis admiſtionibus, eundemque diviſum. *) Dii circa ſe vel Deos vel angelos adſtantes habent, archangeli adſciſcunt ſibi alios angelos, vel praecurrentes, vel ſimul in eodem ordine conſiſtentes, aut ſequentes, ſive etiam aliquam angelorum turbam, tanquam ſatellites. Angeli prae ſe ferunt opera, ordini ſuo, in quo ſedent, congruentia, Daemones boni exhibent opera ſua, et bona, quibus donant, conſpicienda. Daemones ultores, ſuppliciorum varia genera oſtendunt. Alii daemones cujuscunque generis pravi, trahunt ſecum feras noxias, ſanguineas, et truculentas. Archontes provincias quasdam mundi ſecum in conſpectum adducunt. **) Piget plura adſcribere; eſt enim in his enarrandis admodum prolixus Jamblichus, ſingulaque, ac ſi vidiſſet cuncta, deſcribit. Nihilo tamen ſecius rem propius intuenti apparet facile, fingendi eum indulgere libidini, omniaque ex opinionibus ſectae praeconceptis comminiſci. De luminis enim diſcrimine, de motibus animi, in ſpectante excitatis, multa differens, propriam cujusque formam prorſus ſilet, ne verbo quidem addito, ſitne humana haec an belluina, rotunda, qoadrata, aut alterius cujusque figurae, quod tamen ſcitu maxime eſt neceſſarium, ne in his decipiatur theurgus, et accurate quodlibet genus agnoſcat. Callide tamen ab hoc abſtinuit, ne ab aliis magis, aliter genios cerni affirmantibus, redargueretur, videbimus enim infra, aliter alios de ſpirituum formis exiſtimare. Qoae autem de ignis et lucis diſcrimine affert, quorum alius eſt diviſus, alius indiviſus, alius turbidus, ſplendidus alius, et ſic porro, adeo ſunt parum accurate definita, ut nihil proſint theurgo, nec ſatis etiam ſingulorum diſcrimina appareant. Totum denique hoc nititur opinionibus Platonicorum, de natura ſpirituum, qoorum alii ſunt aliis ſimpliciores, alii a materia magis puri, alii aliis univerſi partibus gubernandis praefecti. Ex quibus ſi quaeras, unde id ſpirituum diſcrimen conſtet; qui ſciant, ſuum unicuique univerſi parti impoſitum eſſe genium aut Deum rectorem; quibus experientiis aut argumentis id demonſtretur? quod reſpondeant non habent. Certis namque et dubio omni ſuperioribus id non demonſtratur, nec experientiis, nec argumentis a priori ex ipſa ſpirituum natura ductis, ut omnes norunt philoſophi ſeveriores. Quodſi ad experimenta magica provocent, circulum in demonſtrando faciunt, quo nihil eſt philoſophio turpius. Cum enim eſſe magiam demonſtrent e natura ſpirituum ſingulis mundi partibus praepoſitorum: non licet iis e magicis experimentis probare, ſpiritus ejusmodi eſſe in rerum natura. Denique totus hic de ſpiritibus, mundi regionibus, et corporum generibus praefectis, locus ad figmenta dubio procul primae hominum barbariei, et ſomnia phantaſtica eſt referendus, ut infra pluribus demonſtrabitur.

His in univerſum expeditis, ad praecipua magicae ac theurgicae artis genera deſcendit, primo loco agens de divinatione. Hanc fieri luminis divini in animum illapſu, exiſtimat, quo colluſtrati futura cernamus, eſſe autem verum iſtiusmodi Dei illapſum, demonſtrat ecſtaſi- Jamblichi de divinatione et ecſtaſibus ſententia.

R 2

*) Jambl. de Myſt. ſ. II, c. 4. **) Ibid. cap. 7.

ecſtaſibus, quibus ſenſus exterior omnis cohibetur, ut ignem, vulnera, aliaque ejus generis non percipiant homines, Deo aditum iis ad animam intercludente. His addit, a Deo correptos illaeſos ſaepe in ignem cadere, fluvios tranare, aliaque, quae hominum ſuperant naturam, facere. *) At non ſentiri ignem et vulnera non miratur, qui experientia duce ecſtaſium indolem accuratius novit, et epilepticos, catalepticos a rebus externis non affici, nec eos tamen afflari a Deo didicit. Quod autem attinet ad vim ignis, et aquae levitatem cohibitam, ne iis laedantur vaticinantes, id, pace Jamblichi et ejus ſimilium dixerim, fictum eſt totum, nec ullo experimento certo comprobatum. Parum ergo his proficitur. Aliud praeterea argumentum ex ipſius ecſtaſeos indole pêtit Jamblichus, hanc enim ſupra vires eſſe humanas, nec proficiſci ex animae noſtrae natura; cum nihil queat hoc tempore anima peragere ſuorum munerum, alienoque impulſu cieatur tota. **) Sentiri talia haud equidem negaverim, at eſſe haec idonea ſatis divini afflatus argumenta, id vero pernego. Somniantes etiam colloqui cum aliis ſibi videntur, nec e ſeipſis promere quae loquuntur, iidem a rebus extra ſe poſitis ſe affici ſibi perſuadent, quis auſit inde concludere, ſomnia forinſecus in animam illabi? Idem febricitantibus, furore correptis evenire quotidie videmus, quis propterea febrium deliria, aut ea, quae ex narcoticis proficiſcuntur phantasmata, afflatum alienum agnoſcere cauſam aſſerat? Nihil omnino eſt in ecſtaſibus, quo divina iis origo vindicetur, niſi aliunde diſcas, alieno te ſpiritu agi; ex ſola ecſtaſium natura id nunquam ſatis demonſtraveris. Plebeculae hae ſunt opiniones, e rudi adhuc barbarie et ignorantia profectae; has magi et theoſophi ſuſcipiunt defendendas, has omnes mordicitus tenent, egregia profecto ſapientia! digna Dei afflatu et origine divina ſapientia!

Verborum vires mirificas explicare nititur Jamblichus.

Explicaturus deinde Jamblichus, qui fiat, ut audito cymbalorum et tympanorum ſono aut melodia in ecſtaſin multi abripiantur, Corybantes v. g. Cybeles myſtae; ad harmoniam, conſenſum et ſympathiam tantopere magis adamatam confugit. Inter Deos, inquit, et carmina eſt cognatio quaedam, cum ſuum cuique Deo, pro cujuslibet ordine et poteſtate, ſit conſecratum carmen, congruens motibus harmonicis, quos in univerſo quilibet efficit; hi ſoni cum Diis ſint gratiſſimi, praeſentes eos ſiſtunt. ***) Argumentum, non philoſopho dignum ea aetate philoſophante, qua poſt plura jam ſecula exculta erat diſciplina logica, ſed homine e barbarie vix emergente! Aſtrorum enim motus quis unquam demonſtravit efficere ſonos aut concentum aliquem? Fiunt praeterea motus et mutationes multae absque omni ſtrepitu et ſono, quid ergo his eſt commune cum ſonis muſicis? Quis denique unquam auſit hoc connexum probare: ſi Dii ſonos quosdam efficiunt in corporum motibus; ſonis delectantur et delectati alliciuntur? Nonne ſupra omne quod ſenſibus percipitur, ſupra ſonum omnem, odorem, colorem, tactus aut guſtus delectationem ipſi docetis eſſe omne divinum? Qui igitur horum obliti, ſubito ad voluptates ſenſuum delabimini?

Ecſtaſin longe ab inſania diſtare Jamblichus contendit.

Nihil in omni hoc divinationis genere vehementius metuit Jamblichus, quam ne melancholiae, maniae, aut ſimilibus mentis morbis ea adſcribatur, quod ut removeat, ad ecſtaſeos naturam confugit, longe eam eſſe ab omni inſania affirmans remotam, ut quae animum evehat ad ſuperiora, verisque impleat. †) Hoc ſi verum eſſet, et ſatis demon:

*) Jambl. de myſt. ſ. III. c. 4. **) Ibid. c. 6. 7.
***) Ibid. c. 9. †) Ibid. c. 25.

monſtratum, totam conficeret rem; at vereor, ne contra ſe res habeat. Neque enim ſatis eſt, ſi quis ſemel aut bis, multis editis vaticiniis, dixerit verum, id quod caſu poteſt omnino fieri, cum, qui ſemper jaculatur, neceſſe ſit, ferire nonnunquam ſcopum, etſi ſit jaculandi haud peritus. Vaticinia porro, quibus id demonſtretur, clara, perſpicua, nulla verborum ambiguitate debent eſſe involuta; obſcura enim in diverſas poſſunt trahi partes, ut, quicquid evenerit, videatur eſſe praedictum. Denique vaticiniis ut eventus reſpondeat accuratiſſime, requiritur, ne caſui et fraudi locus relinquatur. Quodſi quis magiae patronus protulerit mihi vaticinia unius hominis, verbis claris, non ambiguis concepta, eaque demonſtrarit omnia accuratiſſime eventum comprobaſſe: primus ego ecſtaſin laudibus, quibus poſſum, efferam, omnique virium contentione magiam defendam. Neminem autem arbitror prolaturum vaticinia in ſacris litteris perſcripta; de his enim diſputantibus de magia, deque arte aliqua divinandi, humanis viribus exercenda, non eſt ſermo; quae enim ſingulari quadam benignitate et ad univerſi ſalutem nonnullis Deus largitur, ex his nihil efficitur, quod magicis artibus faveat.

Spiritus non omnes magorum minis terrentur.

Hinc deſcendit Jamblichus ad diluenda, quae objecerat Porphyrius, magorum diſciplinae abſurda, quorum maximum dubio procul eſt, quod imperant daemonibus, iisque minas intentant. Eſt daemonum genus rationis expers et brutum, inquit, hoc ut nobis inferius, imperia accipit a nobis, hoc minis magorum terretur. *) Vel etiam, ſi hoc malueris, duplicem ſuſtinet ſacerdos et theurgus perſonam, alteram hominis, alteram Deorum ſuperiorum, quibus amicus eſt et ſimilis factus, quatenus homo eſt ſacerdos, daemonas invocat tanquam ſuperiores, quatenus Deorum gerit perſonam, iis imperat. **) Nihil profecto fingi abſurdius poteſt, his ſpiritibus brutis, ab homine, qui genus id omne eſſe inter homines et Deus medium antea docuit, nihil abſurdius dici ab eo, qui animas a corporibus ſejunctas, aliis ſpirituum generibus affirmavit eſſe inferiores, adeoque animas corporibus incluſas neceſſe habet infra has collocare. Quodſi porro theurgus perſonam gerit Dei, majori longe jure ſpiritus iſti eandem gerunt, utpote qui magis ſunt a materiae faecibus purgati; aut, quid attinet, Dei cum gerat perſonam, precibus eos flectere, ſacrificiis allicere, qui poteſt imperare?

Daemones quare, quibus interdicunt hominibus, delectentur ipſi.

Magis adhuc conſtrictum ſeſe ſentit Porphyrii argumento, quo abſurdum arguebatur eſſe, daemonas ac genios, puritatem, caſtitatem, juſtitiam, aliasque cultoribus injungere virtutes colendas, et nihilo tamen ſecius iisdem in rebus virtuti repugnantibus opitulari, ſanguine et animalium carnibus, quibus interdicant theurgis, ipſos delectari. Hic ad ultimum tandem recurrit refugium, quo neſcio an diei ſtultius quicquam poſſit, ut aliam eſſe Deorum, aliam noſtram, affirmet juſtitiam. ***) Hoc ſemel admiſſo, deſinamus de naturae divinae perfectionibus multa diſſerere, omnis noſtra theologia, quaecunque de poenis aut praemiis poſt mortem dicuntur, quaeque Platonici etiam ipſi diſſerunt, in inanes abeunt nugas.

Vocabulorum ſenſu carentium et barbarorum poteſtas.

Sacrificiorum efficaciam poſtquam ex eadem repetiit ſympathia et harmonia, de qua ſupra ſatis jam eſt dictum, tranſit tandem ad vocabulorum vim. Nomina, inquit, ſenſu carentia, a Diis intelliguntur optime, etſi nos eorum ſenſum non perſpiciamus; barbara autem Aegyptiorum,

*) Jambl. de myſt. ſ. IV, c. 1. **) Ibid. c. 2. ***) Ibid. c. 4.

tiorum, Aſſyriorum aut aliorum adhibentur vocabula, quod horum ſermonem totum Dii ſacrum judicarunt. *) Nomina porro non ex arbitrio hominum, ſed naturae ductu, et propter cognationem cum rebus ipſis, ſunt iis indita, adeoque Diis cariora, quae recepta ſemel ſunt, et temporis diuturnitate comprobata. Haec ergo cum aliis non debent permutari, ob eandemque cauſam gentium ſacrarum lingua ceteris eſt praeferenda; haec etiam vocabula, ſimul alia iis ejusdem ſignificationis ſubſtituuntur, vim amittunt. Barbara inſuper nomina emphaſi aliqua pollent et brevitate. **) Nititur tota nominum vis eadem, qua cetera, cognatione, harmonia, ſympathia, adeoque haud firmiori ſtat talo. Quam enim eſt ridiculum, Deum fingere, adeo infanti aut cuilibet de plebe homini ſimilem, ut certos prae ceteris ſonos diligat, adeo auribus praeditum ſuperbis, ut, licet eadem ſentias, eadem ſis animi rectitudine, ſimul vocabula uſurpes praeter ea, quae ſemel huic rei ſunt conſecrata, te non audiat? Emphaſis autem nominum non eſt ipſis intrinſeca, ſed pendet a notionibus aut ideis ſociis et conſuetudine tota, ut hac ratione nullum alteri antecellat vocabulum.

De aſcenſu ad Deum ſententia Jamblichi.

De aſcenſu tandem ad Deum ſic noſter philoſophatur: nos homines ante hanc vitam Deum contemplati ſumus et intuiti; eoque ipſo felicitatis verae fuimus participes; ingreſſi autem in hunc mundum a Deo ſumus ſejuncti: ut igitur recuperemus beatitudinem priorem, nihil ſupereſt aliud, quam ut Deos cognoſcamus, vincula inde nos arcentia exuamus, animamque Deo rurſus uniamus. Id autem paratur arte theurgica, quam jure portam voces et aditum ad omnium opificem et auctorem. ***) Haec, poſtquam junxerit animam mundi partibus ſingulis, et totis poteſtatibus divinis per eum expanſis: omnium opifici eam ſiſtit, ab omni materia eam ſejungens, Deoque et rationi aeternae eam intime copulat. †) Satis quidem dici haec probabiliter videntur, ſplendidaque ſeſe ſpecie commendant, id quod haud parum profecto valet ad irretiendos homines imperitos, ſibique parum caventes. Cupiunt homines, inſita ingenio arrogantia, praecipuum aliquem inter hujus univerſi naturas tenere locum, et libenter audiunt, a loco ſeſe ſuperiori delapſos, ad cujus recuperandi ſpem eriguntur. Mire haec nobis blandiuntur, tum quod longe, his admiſſis, nobis videmur majores; tum quod majora, quam quae animo concipimus, nos adepturos ſperamus. Egregie hoc loco utuntur theoſophi etiam recentiores, qui tamen, re accuratius perpenſa, lubricus eſt, et in inanem abit verborum pompam. Ubi enim quaeſieris ex his, qua ratione demonſtrent, nos e loco altiori eſſe dejectos, Deoque olim fuiſſe proximos: nihil habent praeter emanationem omnium rerum e Deo, cujus abſurditatem et impietatem ſatis ſupra demonſtravimus. Quin ne hac quidem poſita, quod cupiunt, efficiunt: emanarunt enim e Deo, fatentibus ipſis, plures rerum ordines, alii aliis ſuperiores; qui igitur probabunt, altiorem nos olim locum tenuiſſe? Quodſi ad ſacrarum provocent litterarum auctoritatem, ne ea quidem magnopere iis proderit: nihil namque inde conſtat amplius, quam beatiores fuiſſe homines primos, ſanctiores, ingenio plus valuiſſe; non autem in ordine rerum creatarum Deo ipſi fuiſſe propiores, aliisque naturis ſpiritualibus longe nobiliores.

Cap.

*) Jambl. de myſt. ſ. VII, c. 4.

**) Ibid. ſ. VII, c. 5. Eadem docet etiam Origenes contra Celſum I, p. 18. ſqq. docet etiam Pſeudo-Ariſtotelis de ſecretiori parte divinae ſapientiae ſecundum Aegyptios liber, dubio procul ab Arabe aliquo ſcriptus, totus Platonicorum recentiorum hypotheſibus refertus, lib. VI, c. 2. ſqq.

***) Ibid. ſ. X. c. 5.   †) Ibid. c. 6.

Cap. III.

DE DEFENSORIBVS MAGIAE POST JAMBLICHVM.

Pauca hoc loco de magicis Salomonis libris videntur eſſe dicenda, quorum hactenus mihi innotuerunt tres, primus Semiphoras et Schemhamphoras, alter Clavicula Salomonis dictus, ambo rariſſimi, tertius officium ſpirituum, vel liber officiorum ſpirituum, ſeu liber dictus Empto Salomonis, de principibus et regibus daemonum, qui cogi poſſunt divina virtute et humana, a Wiero pſeudo-monarchiae daemonum titulo, operi de praeſtigiis daemonum inſertus. Hi omnes Salomonem profecto non agnoſcunt auctorem, cum religionis Chriſtianae faciant mentionem, ſintque adeo a Chriſtianis, temporibus compoſiti diverſis. Ac Schemhamphoras quidem cum Clavicula, vocabulis utuntur Hebraicis, indeque tertio videntur ſeculo antiquiores, ab Judaeo forte profecti auctore, interpolati a Chriſtianis, ut adeo horum forte alterum, aut utrumque viderit Origenes; liber vero officiorum vocabula uſurpat peregrina, neſcio cujus linguae, hunc adeo aevo medio ab Arabe aliquo putem exaratum. Nituntur omnes ſuperſtitionibus aſtrologicis, daemones, quorum opera mira promittunt, rerum omnium cognitionem accuratiſſimam, litterarum omnium et artium peritiam, metallorum mutationem, futurorum ſcientiam, quaeque alia magni inter homines fiunt, quin regnorum etiam everſionem nulli ſunt alii a planetarum rectoribus, id eſt, geniis planetas moventibus, ut aperte ſatis libri ipſi produnt. Ab his quanquam diſcedere videatur liber Empto, aperte de planetis nihil tradens, re tamen ipſa eodem revolvitur; daemones enim ibi commemorati ſunt mundi rectores, qui certas globi terraquei regiones et provincias ſunt ſortiti, quique evocari, niſi certis diei horis, adeoque, niſi certo ſiderum poſitu, nequeunt. De aſtrologorum hisce ſomniis infra differetur, id modo e Salomonis libris nunc afferamus, quod ad artis totius intelligendam vanitatem pertinet. Ac principio de daemonum nominibus non convenit inter hos auctores, alii aliis utuntur; qui itaque conſiſtit hoc cum efficacia nominum quorundam, quae ſemper eſſe ſervanda magi omnes praecipiunt? Deinde nec in formis daemonum conſentiunt auctores: Jamblichus certam iis nullam tribuit figuram ac ſpeciem, liber Empto beſtiarum monſtroſiſſimarum eos ſpecie affirmat apparere, v. g. Agares dux primus ſub poteſtate orientis apparet benevolus in ſenioris hominis forma, equitans in crocodilo et in manu accipitrem portans. Barbas, alias Marbas, praeſes magnus, ſe manifeſtans in fortiſſimi leonis ſpecie. Amon vel Aamon, marchio magnus, prodit in lupi forma, caudam habens ſerpentinam et flammam evomens; hominis autem indutus ſpeciem, caninos oſtendit dentes, et caput magno nycticoraci ſimile. Bathym, alibi Marthim, dux magnus et fortis, viſitur conſtitutione viri fortiſſimi cum cauda ſerpentina, equo pallido inſidens. *)

Libri Salomonis magici.

Ex omnibus hisce ſatis apparet, nihil hucusque effectum eſſe argumentis omnibus, quibus magiam homines conati ſunt defendere, nihilque ab iis eſſe prolatum, cui cautus et prudens rerum aeſtimator fidem ſatis tuto poſſit habere. Videamus jam, an certiora attulerint, qui pro magia, ſummo ſtudio conquiſitis, quaecunque opem exiſtimabant ſibi ferre, argumentis, pugnarunt, ſeu lucri cauſa, ne abolerentur ſagarum ſupplicia, unde multum ad eos redibat pecuniae; ſeu pietatis quodam fervore ducti, ut delerentur

De iis, qui ſagas efficere multa ope diaboli ſibi perſuaſerunt.

fund-

*) Wier. de praeſt. daemon. p. 914. Baſil. 1583.

funditus ſuperſtitiones diabolicae. Multa ſunt ea tempeſtate in partem utramque ſcripta, ut, ſi magia potuit unquam defendi, defenſam tum eſſe, atque extra omnem dubitationis aleam poſitam, facile largiare. Nec agebatur ſagarum modo cauſa, ut intercedere iis aliquid cum diabolo commercii demonſtraretur, ſed de omni fere magia diſputabatur, ut quae ſtare, cadente magia diabolica, vix poſſe videtur. Quodſi enim conſtat, incantamenta, veneficia, amuleta, verba, pacta cum cacodaemone, ſeu expreſſa, ſeu tacita, omniaque, quae magiae huic generi tribuuntur, eſſe nulla, nihil poſſe genios malos in homines, aut corpora ſub luna: geniorum ſimul bonorum, ſeu angelorum poteſtas tollitur. Ut enim negare tibi liceat, diabolis nullam eſſe haec efficiendi vim, neganda ſunt incantamenta, veneficia et id genus alia cuncta, quorum ſi quicquam reliqueris, dari incantationes, aliaque naturae leges ſuperantia, et a ſpirituum efficientia profecta, concedens; cum incertum ſit ſemper, a bonis, an malis ea ſpiritibus ſint perpetrata: tollere cacodaemonis omnem in haec inferiora poteſtatem tuto tibi non licet. Quanquam autem plurimi, interque eos ſat prolixi hac de re exſtant libri; diſputatio tamen ipſa haud admodum eſt prolixa, eadem chorda oberrantibus fere cunctis, iisdem utentibus argumentis, exemplorum modo et varietate eorum, quae experiundo ſeſe dicebant didiciſſe, a ſe invicem ſeſe diſtinguentibus.

Quod afſertur ab his de miraculis majorum, id nihil eſt.

Ut ergo efficiant eſſe magiam, provocant ad experientiam; multa faciunt magi, quae nullo modo effici poſſunt per cauſas naturales, ſed neceſſario referri debent ad aliquas ſubſtantias incorporeas, quae occulte cum ipſis magis, et pro ipſis operantur. Magi enim nonnunquam faciunt ſtatuas e ligno, vel alia materia factas, nullo extrinſecus impellente, moveri ex ſe, motu progreſſivo et humano, quin etiam loqui, et reſpondere ad quaeſtiones de variis rebus propoſitas — Deinde magi quaedam manifeſtant occultiſſima, et quae ratione humana nota iis eſſe non poterant, veluti furta clam facta, theſauros alicubi reconditos, res quae in remotiſſimis regionibus geruntur, denique praedicunt quaedam futura. — Ad haec ſupra omnem naturae corporeae eſt poteſtatem illud, quod nonnunquam magi faciunt, ut ad eorum praeſentiam, et fores, et alia loca, quae clauſa ſunt, repente pateſiant etc. *) Sunt haec de genere eorum, quae facere ſeſe magi gloriantur, quaeque credulis ac ſimplicioribus facere ſeſe haud raro perſuadent, quae rumoribus feruntur vulgi, et in libris magiae patronorum ſunt perſcripta, quorum tamen auctorem idoneum fruſtra ubique quaeras. Nullum, quod equidem ſciam, exſtat teſtimonium fide dignum, quo praeſtitiſſe iſtiusmodi res magum ullum, rite conficiatur, nulla auctoritas, cui non deſit, quod maxime ad fidem faciendam requiritur, quaeque tantum habeat ponderis, quo eleventur dubia omnia, jure in re, naturae ordinem communem et experientiae quotidianae limites excedente, ab accurate rem inveſtigante movenda. Haec ergo ſimilesque loci communes trahunt nullum momentum, afferendum eſt exemplum, aut unum aut plura, teſtibus idoneis fultum, ſi credi ſibi volunt, dari magiam revera.

Humani generis conſenſus magiam haud magnopere fulcit.

Alii melius ſibi conſulturi, ad generis humani confugiunt et omnium aetatum conſenſum; **) eodem ferme modo, quo e conſenſu gentium, Deum eſſe, ſatis exiſtimabant majores poſſe demonſtrari. At ex quo Baelius ſub examen accuratum vocavit hoc argumentum,

*) Perer. de magia I, cap. 4.

**) Merklin de Incantamentis praefat. fol. 3.

Digitized by Google

mentum, nihilque ei ineſſe roboris demonſtravit luculentiſſime, deſertum eſt plane a philoſophis recentioribus. Quodſi conſtaret, fieri non poſſe, ut totum genus humanum erret; haud parum ei argumento eſſet tribuendum: cum autem demonſtrari contra poſſit, non poſſe non temporibus quibusdam et aetatibus errare genus humanum, idque perinde ſeſe habere, ac homines ſingulos, quos per aetatem puerilem et juvenilem neceſſe eſt in errores incidere multos, immo in omnibus errare, quae ſenſu ipſo non percipiuntur; nihil ei ponderis relinquitur.

Ad ſagarum confeſſiones provocatur.

Gravius omnino eſt, quod de ſagarum confeſſione plurimi afferunt, cui, niſi ab initio ſtatim tibi caveas, cogeris ſuccumbere. Eſt enim earum, quae per aerem ſeſe vectas, ſagarum coetibus nocturnis interfuiſſe, tempeſtates ac tonitrua excitaſſe, morbos graviſſimos incantamentis, aut rebus ſub terram defoſſis, homines et pecora afflixiſſe, quaeque ſunt his affinia, perpetraſſe non negarunt, numerus pene infinitus. Quae cum ſint coram judicibus, viris graviſſimis, et teſtibus haud paucis facta; quin vera ſint, nequit dubitari. *) Accedit, quod multae ſponte, nulla adhibita vi, nullis fidicularum doloribus, eadem narrarunt, et quod maximum eſt, multae ab aliis in itineribus per aerem, ſaltationibus et conviviis nocturnis, ſunt viſae. **) Plenus eſt his exemplis Bodinus, plenus maleficarum malleus; quae afferre ſingula nihil attinet. Hoc in loco exſultat, immo triumphatur pene defendentium magiam oratio, tanta dicuntur ſingula teſtium auctoritate, tanta rei publice ac ſaepiſſime actae fide, ut ad ſilentium pene redigatur praefractiſſimus etiam magicae artis adverſarius, utque, ſi ſingula ei ſuo narrentur ordine, nec idem aliunde ejus rei hauſerit cognitionem accuratiorem, de ſententia eum dejici ſit neceſſe.

Haec omnia propius conſiderata evaneſcunt.

Prius itaque quam ſuperari nos ſinamus ab hisce argumentis, rem propius inſpiciamus. Ac quod ad judices quidem attinet et inquiſitores, avaritia ductos ſaeviiſſe in miſeras aniculas, ut bonis eas exuerent, indeque lucrum facerent, ab aliis praeclare eſt notatum. ***) Qui interfuerunt porro judiciis de ſagis habitis, ordinemque quaerendi curioſe obſervarunt, coactas affirmant mulierculas miſeras, fateri, quaecunque cupiebant judices; fuit namque inquirendi modus is, ut, donec narrarent, quae narrari volebant judices, torquerentur; ut accuſatoribus leviſſimis fides haberetur, nec liceret exceptionibus uti reis adverſus eos, qui ſuſpicionibus aut ementitis coetibus ſagarum nocturnis, hominibus aut pecoribus caſu aut alia de cauſa mortuis, adverſus eas agebant. Simul enim rea aliqua eſſet delata, judices bonis miſerae inhiantes, aut nimio pietatis ardore accenſi, pro certo ſumebant, culpa eam non vacare, indeque fidiculis omnique tormentorum genere ſaeviebant, donec ad ſingula reſpondiſſet affirmando. †) Hinc factum, ut omnes idem fere dicerent, eſſetque tantus inter ſagarum confeſſiones conſenſus, eadem enim ubique ex iis quaerentes, eadem eas fateri cogentes, judices, nihil plane mirum, ſi ubique eadem fere apparet hujus ſuperſtitionis facies. Quam qui tenet, huic conſenſui, qui mirus

*) Merklin. de Incantat. praefat. fol. 4.

**) Thümmius tractat. theolog. de ſagarum impietate p. 32.

***) Reginald. Scot. Diſcovery of Witchcraft I, 8. Hutchinſon Verſuch von der Hexerey p. 91.

†) Ibid. II, c. 1. Spee Cautio Criminalis in proceſſ. contra ſagas. Wahrlich Nichtigkeit der Hexereyen. p. 41, 44, 45.

mirus alias videretur, nec ponderis minimi, nihil omnino tribuet. *) Nec majoris ſunt momenti, quae de ſagis in itinere nocturno viſis afferuntur nonnunquam a Bodino et mallei maleficarum auctoribus; cum Bodino nihil afferenti de ſuo, hominique aut anicularum inſtar credulo, aut neſcio qui, ſagis praeter rem infenſo, nihil ſit auctoritatis aut fidei relinquendum. **) Accedit, quod ſagae, vel ipſo fatente Bodino, ***) et teſte experientia omni, e carcere nequeunt evadere, fictumque eſt adeo, quod de iis per aerem iter facientibus, per clauſa omnia penetrantibus, aut ea radicibus, verbis, aliave ratione aperientibus, paſſim a credulis ſcribitur. Non deſunt tamen ſibi hac in cauſa magiae propugnatores, Deum dicentes non permittere diabolo, ut juſtitiae prohibeat exercitium, poenaeque ſubducat ſuos. At qui quaeſo id norunt? an Dei forte conſilio interfuerunt, de ſagis quid decerneret ſecum agitantis? Aut naturae divinae ejusque juſtitiae parum iis videtur congruere, ſi diabolo fiat poteſtas, aſſeclas modo quocunque a meritis poenis defendendi? Id ſi juſtitiae repugnat divinae, indeque tantum effici putant daemonographi, ſagas in carcerem ſemel conditas, nec elabi poſſe, nec veneficiis nocere judicibus; haud ſatis videntur ſibi proſpexiſſe. Juſtitia namque divina non minus poſtulat, bonos et pios defendi ab improborum et impiorum maleficiis clandeſtinis, diabolo non fieri copiam per has laedendi, morbis et infortuniis affligendi, quoscunque voluerint; quam patrato ſemel facinore, noxios, ne poenam ſubterfugiant, impedire. Mihi quidem praeſtare omnibus modis videtur, crimina et ſcelera ne patrentur prohibere, quam patrata ut puniantur curare.

Teſtium fides vacillat.

Nec accuſatoribus et teſtibus in hoc judiciorum genere fidei plus eſt habendum; multos enim odium, invidia, avaritia fictis criminibus oneraſſe conſtat immerentes, †) id quod fieri eo facilius poterat, immo propter inſitam multis pravitatem non fieri non poterat; cum in ipſam accuſationem non inquireretur a judicibus, quae deferebantur, ſtatim fundamenti loco ſubſternentibus, nominibusque leviſſimis fidem habentibus. Quae autem non ementiebantur homines, et bona fide ad judices deferebant, ea credulitati debent originem; morbos enim haud paucos metui et phantaſiae vehementi conſtat deberi, plurimosque ab incantatione ſibi metuentes, aut incantationum minis territos, in morbos revera incidiſſe, exemplis eſt demonſtratum. ††) Quae denique caſu et aliis de cauſis eveniebant calamitates, infirmitates, morbi, praecipue ubi rari eſſent, et miri quid haberent, ea ſuperſtitio communis ſagis ſtatim imputando, et de inveniendo homine idoneo, cui per rumores vulgi aliaque leviſſima, haec tuto liceret tribuere, modo ſollicita, facile inveniebat, in quam aut quem cadere ea poſſe videretur.

Ne voluntaria quandem ſagarum confeſſio rem ſatis demonſtrat.

Quod denique in tota hac cauſa maximi eſt ponderis, ſponte multas eſſe ſeſe ſagas faſſas, id facile etiam expeditur. Aliae enim mentis alienationem melancholicis paſſae morbis, ſagas ſeſe et cum diabolo iniſſe pactum ſibi perſuaſerunt; etſi nihil ei rei ſubeſſet veri,

*) Wahrlich Nichtigkeit der Hexereyen p. 46. 48. ſqq. Fr. de Cautz de cultib. magic. II, c. 1. §. 2. ſqq., qui in plurimis ſequitur Speum, id eſt, rationem ſanam.

**) Hauber, Bibl. Mag. T. I, p. 534.

***) Bodini daemonomania III, c. 2, 4.

†) Hutchinſon Verſuch von der Hexerey p. 236. Hauber. Bibl. Mag. T. I, p. 71.

††) St. André Briefe von der Zauberey p. 84. Wier. de praeſt. daem. V, c. 18.

Digitized by Google

veri, id quod exemplo lectu digniſſimo docet Reginaldus Scotus. *) Aliae, quarum numerus longe major, cupientes in ſagarum eſſe numero, et voluptatum nocturnarum eſſe participes, initiari ſeſe his ſacris juſſerunt, indeque ſagas ſeſe eſſe revera ſibi perſuaſerunt, ut bona fide reas ſeſe faterentur. Hae ab aliis doctae, quae in conciliis nocturnis agerentur, et eſſent ipſis agenda, perunctae unguento magico, vehi ſeſe per aerem, in beſtias mutari, intereſſe conviviis nocturnis, aegri cerebri ſomniis in res veras mutatis, ſibi perſuaſerunt. Uſas autem unguenti quodam genere ſagas e narcoticis facto, nec Bodinus negat; **) alii probarunt haud pauci, cumque ante iter ad coetus nocturnos ſuſceptum ſolerent ſeſe eo perungere: jure hinc intulerunt, eſſe totam rem nihil praeter phantaſiae vehementius commotae luſum. Quod quo cognoſcerent evidenter, experimento rem inſuper roborarunt, ſagas carceri incluſas, ut ſuſciperent iter nocturnum, hortantes, easque viderunt in lecto aut ſcamnis dormire profundiſſime, corpore modo, quaſi equo veherentur, agitato. ***) Nec obſtat, quod vehementer contendit Bodinus, multas nullo adhibito unguento, ad concilia ſagarum nocturna traduci; quarum enim phantaſia, aut ſuapte natura magis eſt efficax, aut uſu diuturno ei rei magis aſſueta, hae unguento non egebant. †) His omnibus addenda denique exempla fraudum, in judiciis de ſagis adhibitarum, et errorum, in quos induci ſeſe judices ſunt paſſi; ab ipſis etiam judicibus, quotiescunque boni fuerunt viri, nec opinionibus praejudicatis occoecati, ſua auctoritate confirmata. ††) Addendum praeterea, quae experiundo nonnulli didicerunt, incantationibus, aliisque caerimoniis magicis nullam ineſſe vim. †††) Addendum denique, quod inficiari ne Bodinus quidem poteſt, ſagas egenas ſemper eſſe, adeoque nihil ad eas artibus hisce redire lucri, *) quae ſi haberent adjutorem diabolum aut daemonem, ſi poſſent, quaecunque ſe poſſe gloriantur, ſuae ante omnia mederentur inopiae. Jam quotiescunque magus aut ſaga abundare opibus, aut creſcere divitiis eſt a vulgo creditus, re accurate inveſtigata, perſpectum eſt ſemper, quod de Furio Creſino tradit Plinius, eum opibus auctum, et maleficiorum accuſatum, demonſtraſſe, ſuae eas deberi induſtriae. **)

Quo plus adderetur argumento, ab auctoritate et rerum geſtarum fide ducto, ponderis, ad ſacras etiam litteras, et patrum teſtimonia omnes fere confugerunt. Ac praeter ea, quae de Aegyptiorum magis refert Moſes, Sauli necyomantiam, et leges divinas contra omnis generis magiam in partes vocarunt. ***) Tantum apud ſuperioris ſeculi ſcriptores valuit hoc argumentum, ut uno ore omnes, quin et qui magiam ſagarum graviſſimis rationibus oppugnabant, †) aliquid poſ- Argumentum e ſacris litteris petitum.

S 2 ſe

*) Reginald. Scot. Diſcovery of Witchcraft III, 10.

**) Bodin. daemonom. II, 2. 3.

***) Gödelman. de Magis II, c. 4. p. 37. ſqq. St. André Berichte von der Zauberey p. 160. ſqq. Wier. de praeſt. daemon. III, 17.

†) Mallebranche de la Rech. de la Verité II, ch. 6.

††) Hutchinſ. Verſuch von der Hexerey p. 107. ſqq. St. André Briefe von der Zauberey p. 175. ſqq. 194. ſqq.

†††) St. André p. 50. Hutchinſon p. 186.

*) Bodin. daemonom. III, 2.

**) Plin. XVIII, 6.

***) Anton de Haen de Magia C. I. Pererius de Magia I, 6. ſqq. Binsfeld de Confeſſionib. Maleficor. p. 61. ſqq. 95. ſqq. Delrio disquiſit. Mag. II, p. 1. de Pythonicis mulieribus p. 36. ſqq.

†) Wier. de praeſt. daem. praeſ. II, c. 5. III, 17.

ſe diabolum et malos genios, et exſtitiſſe foederis antiqui temporibus magiam, concedendum ſibi putarent. Tantum valet hodieque argumentum idem, ut quos aliis rationibus facile avertas a magia, hoc tamen ſolo, quo minus victi omnino dent manus, cohibeantur. His non contenti alii, daemonologiam ſtuduerunt locis, e litteris ſacris undique congeſtis, inaedificare, et poſtquam demonſtrarunt inde, daemonas et angelos de loco in locum ſemet movere, movere etiam corpora poſſe, quaeque ſunt alia his affinia: *) fidem hinc adſtruere omnibus, quae de magis feruntur, indeque magorum explicare miracula ſunt conati. Qui enim negabant poſſe ſpiritum corpus movere, adeoque poſſe ſpirituum opera magos miracula edere; **) hos abunde his exiſtimabant refutatos.

In adhibenda ſacrarum litterarum auctoritate ſumma opus eſt circumſpectione.

Hujus argumenti vis ut rite ponderetur, haec equidem cenſeo probe conſideranda: litteras ſacras hodie conſtat non eſſe eum in finem a Deo hominibus datas, ut norma ſint et regula omnium diſciplinarum, indeque omnis noſtra petatur ſcientia, omnis hauriatur de rebus phyſicis aut metaphyſicis doctrina; id quamdiu olim eſt exiſtimatum, litterarum et ſcientiarum incrementis obſtitiſſe quam maxime, praejudicia plurima aluiſſe, homineſque ab inveſtigatione curioſa cauſarum et effectuum naturae deterruiſſe; eo abjecto litteras mire creviſſe, multiſque inventis praeclariſſimis diſciplinas praecipue phyſicas eſſe auctas. Quid? quod, niſi eadem perſuaſio hodieque multos retineret, libertatique philoſophicae obſtaret, exueremus profecto nonnullos errores reſiduos, magnaque philoſophia caperet incrementa. Ex quo tamen experimentis aſtronomorum effectum eſt, ut diem noctemque non effici ſolis circa terram rotatione intelligerent homines, utque multa alia in ſacris litteris obvia, non ferre interpretationem, quam verba ipſa ſuggerunt, eſt perſpectum; perſuaſum tandem eſt hominibus: peti interpretationem librorum ſacrorum ex ipſa rerum natura accurate indagata debere; ſermonem ibi adhiberi ſimplici et rudi antiquitati, notionibuſque hominum litteris nondum politorum, congruentem; non poſſe proinde ſaepiſſime inde concludi aliud, quam ea tempeſtate, qua ſcripti ſunt libri ſinguli, hanc vel illam de rebus opinionem hominum animis inſediſſe. Quo cognito, quod ipſi interdum fatentur etiam eccleſiae patres, res ſic eſt inſtituenda: quae experientia conſtans et ratio nos docent de rebus quibuſcunque, inquiramus primo loco, indeque ſenſum librorum ſacrorum, ubi dubius eſt, et pluribus obnoxius interpretationibus, conſtituamus. Cum itaque nec experientia teſte, nec ratione duce eſſe revera artes magicas conſtet, aut poſſe daemonas aut angelos in patrandis miraculis homines adjuvare: litterarum ſacrarum ſola per ſe auctoritas adhiberi huic demonſtrando jure nequit.

De miraculis ab Aegyptiorum magis editis quid ſentiendum.

De Aegyptiorum igitur magis, et legibus divinis contra magos latis, ita videtur ſentiendum: exiſtimavit Moſes artes magicas multa poſſe, cumque Aegyptiorum magi praeſtigiis ſerpentes et ranas procreaſſent, et aquae aliquantum rubro colore induiſſent, quod qua ratione ſit factum, praeſtigiatoribus hodiernis Philadelphiae ſimilibus relinquo definiendum; Moſes cacodaemonis aut artium aliarum ope credens id effectum, in litteras ita retulit, ut ſua ferebat opinio. Leges autem, contra magiam, quam dari nemo tum temporis dubitabat, ea mente ſunt latae, ut a rebus vanis et inanibus cohiberentur homines, unde facilis erat ad idololatriam et ſuperſtitiones gentilium via; utque adeo a veri Dei cultu his ſeſe alienari homines ne paterentur. Quodſi cui diſplicuerit haec ratio, ea

*) Peter. Benſfeld. l. c.

**) Becker bezauberte Welt. Wier.

en aliam, quae magis forte ſit ad palatum: ut miraculis interdum veris uſus eſt Deus ad efficienda, quae aſſequi naturae viribus ſatis commode non poterat; ita malorum ſpirituum opera uſus nonnunquam videtur, quo magis verorum eluceſceret miraculorum ſplendor; ideoque cacodaemoni poteſtatem fecit, mira quaedam patrandi, qua praeter hanc Dei conceſſionem non gaudet. Quodſi enim daemones aut angeli vi ſua mira poſſent edere, experientia id certe, idoneisque conſtaret argumentis. Jam quae in ſacris litteris leguntur magiae exempla, hujus ſunt omnia generis, nec licet nobis ex eo, quod factum eſt interdum Deo permittente, id fieri ſemper, fieri hodieque, concludere. Magiam autem omnem legibus vetuit Deus, ne homines arti vanae navarent operam, et quae raro fiunt, poſſe ſe ſemper efficere ſibi perſuaderent. Ad patres autem eccleſiae quod attinet, eorum auctoritas pondere non ſuperat cujusvis alterius hominis fidem, eaque adeo ex iis, quae experti ſunt ipſi, aut ab aliis fide dignis acceperunt, metienda. Jam nemo eorum dedita opera, et examine adhibito accurato, in ea quae ferebantur de magia, inquiſivit.

Supereſt aliud adhuc argumenti genus, quo magiam diabolicam ſtuduerunt nonnulli defendere, idque haud infimum ſpecie prima. Sagae ac malefici morbos inferre hominibus vulgo perhibentur, idque revera ita ſeſe habere conſtat vel inde, quod morborum ſunt quaedam genera e cauſis phyſicis non orientia, quibus affecti ea perpetrant, quae fieri ab hominum nemine, niſi a daemonibus adjuto, queunt. Referenda huc prae ceteris acus, ferri aut ollarum fragmenta, ranae, lacertae, aliaque id generis per vomitum ab aegris ejecta, acus e brachiis aut aliis corporis partibus, quo deferri a cauſis phyſicis nequeunt, extractae, corporis agitatio et convulſio mira, quo in ſublime aegri interdum elevantur, et ferri per aerem videntur, abſtinentia ab omni cibo potuque per dies complures, absque ullo corporis detrimento tolerata, vires humanis aut aliis conſuetis longe majores, quaeque alia ſunt argumento, daemonas a magis hominum corporibus eſſe immiſſos, id quod aegri, exorcismis praeſertim coacti, fatentur et ipſi. Quod ſi itaque cacodaemones in hominis intrant corpus, ſi a magis eo mittuntur; multa eos praeter haec poſſe in noſtra hac ſub luna regione, adeoque non omnem magiam eſſe vanam, recte concluditur. *Argumentum ab obſeſſis petitum.*

Multa hanc in rem ſolent a magiae patronis afferri exempla, eaque adeo certa, ut negari plane nequeat fuiſſe, in quibus ejusmodi morborum phaenomena ſint obſervata. Prius tamen quam quicquam ulterius de his definiamus, in duo haec exempla ſunt genera diſpeſcenda; alia enim narrantur ab hominibus, accurate in omnia, quae ibi cernebant, ac ſtudioſe non inquirentibus, nec artis medicae, fraudumque humanarum ſatis peritis. Hi miraculo rei in ſtuporem acti, in majus omnia auxerunt, multa aliter ac evenerunt, viderunt aut audierunt, et quanquam boni alias fuerint viri, nec ad credenda omnia nimis proni; occupati tamen ſemel opinione, diabolum ibi omnia agere, huic neſcii et inviti cetera accommodarunt, taliaque viderunt multa, qualia rumor et plebis credulitas ſingula finxerat. His itaque in omnibus fides non eſt adhibenda, detractis autem, quae fieri per leges et vires naturae nequeunt, nihil ſupererit amplius, quam quod in aliis etiam, licet rarioribus, morbis experientia demonſtrat. Alterum genus eſt eorum, qui accurate, ſummoque ſtudio in omnia inquiſiverunt, nihilque ſibi propoſuerunt narrare, niſi quod ſatis haberent compertum, et in quo ab omnis erroris periculo ſeſe arbitraren- *Nec huic argumento vis ulla ineſt.*

 tur

Digitized by Google

tur eſſe tutos. Jam quicunque ita ſunt hac in re verſati, ſemper pronuntiarunt, qui obſeſſi perhibebantur, eos aut morbo laborare melancholico, aut convulſionibus eſſe obnoxios, aut quod peſſimum, de induſtria fraudes texere, ac ultimum quidem genus eſſe frequentiſſimum. Quod attinet autem ad vires humanis majores, et motum per aerem, haec ſeſe nunquam vidiſſe, quin qui tantis ferebantur viribus praediti, eos ſeſe compeſcere facile potuiſſe; ranarum, acuum et ſimilium vomitum fieri fraude, qua e manicis ea excutiantur, aut in ollam ante clam condita, proferantur; verbo, quaecunque ad demonſtrandum adhibentur diaboli hac in re miniſterium, fraudibus omnia deberi; haec ſeſe non ſuſpicari aut opinari, ſed experimentis certiſſimis didiciſſe. *) Quae cum ita ſint, cumque inter exempla morborum diabolicorum pro certis venditatorum nullum ſit, quod teſtimonio viri medicae artis ſatis periti, ſatis cetera cauti, et accurate ſatis ac diu in rem inquirentis confirmetur: concludere ſine temeritate licet, totum id eſſe nihil. His argumentis, quibus nemo facile reſiſtet, cui ſanum ſinciput, quique in aeſtimando rationum pondere, non omni prorſus deſtituitur ſenſu communi, effectum denique eſt, ut tota haec magia plebeja ejiceretur e coetibus hominum non plane rudium litterarum, aut cetera ab omni ingenii cultu prorſus abhorrentium, exulatum miſſa in vicos et pagos remotiores ab urbium commercio, ubi inter ruſticos ſimpliciores, infimamque plebem adhuc viget, et donec ignorantiae quicquam et credulitatis ſupererit, ſemper vigebit, nunquam, niſi nova barbaries ingruat, inde emerſura.

Qui magiam tuentur philoſophicam, ſuo ſe gladio jugulant.

Ne tamen exulis locus relinqueretur vacuus, non ferente hominum natura, ut omnem ſtultitiam ſtatim exuant, aut ſimul, (ſolent namque homines adulti, infantum inſtar, cohibito aut emendato errore uno, prolabi ſtatim in alium ei affinem:) irrepſit in eum ſenſim alterum magiae genus theoſophicum et Cabbaliſticum, quo morbo adeo noſtra laborat aetas, ut, ni mature ſuccurratur, et philoſophiae, unde cognomentum trahere hoc ſeculum affectat, auxilio reſipiſcamus; in aliam priori nihilo meliorem ruamus ſuperſtitionem. Qui hujus ſuſceperunt patrocinium, non eadem omnes ratione cauſam agunt: aliis Dei ſolius auxilio mira nos poſſe patrare affirmantibus; aliis, genios etiam inferiores, id eſt angelos; aliis denique, mundi animam in partes vocantibus. Quo ipſo ſatis jam conſtat, totam hanc artem eſſe nullam: quodſi enim unquam ullus de genere hoc magorum effeciſſet aliqua naturae vires ſuperantia; dubium ſupereſſe de adjutore nullum poſſet. Nec dicere etiam licet, alios Deum ipſum, alios angelos; alios animam mundi in patrandis miraculis adjuvare; cum horum unus ſufficiat adjutor, nec ſint entia praeter neceſſitatem multiplicanda. Quod autem majus eſt, eorum, qui tanto ſtudio magiam ſumſerunt defendendam, et qua ratione magicae vires ſint comparandae, docuerunt, nemo ſeſe edidiſſe aut edere poſſe miracula aſſeverare eſt auſus, ſuntque adeo hi omnes coeci, coecos conantes docere.

Reuchlini argumenta ponderantur.

Joannes Reuchlinus inter Cabbaliſtas nova quadam ratione magiam defendit ita: Dei, rerumque aliarum, nec non ſpirituum natura, ratione humana ſibi relicta agnoſci nequit; **) quae proinde a majoribus ſunt tradita per manus, iis praecipue, quorum auctoritas,

*) St. André Briefe wider die Hexerey p. 118, 120. Hutchinſon Verſ. von der Zauberey p. 236. ſqq. Semler Abfertigung der neuen Geiſter. Beckers bezauberte Welt. Hauber. Bibl. mag. paſſim.

**) Reuchlin. de arte Cabbaliſt. I, f. 5. ſqq. II, fol. 24. ſqq.

tas, teſtibus litteris ſacris, eſt maxima, quique plurimum cum Deo ſunt et angelis verſati, iis fides adhibenda. Cum itaque hae traditiones, a Judaeis ſtudioſe ſervatae, maximoque ſemper in pretio habitae, doceant, eſſe Deum inter et homines commercium intimum, cujus ope miracula patrentur; id pro certo ponendum. *) Praeterea ſacrarum litterarum conſtat teſtimonio, verbi alicujus ope Moſen et prophetas miracula patraſſe, idemque Apoſtoli adhibito Jeſu nomine fecerunt; eſt adeo verbum aliquod mirificum, quo rite uſurpato nobis etiam licet eſſe miraculorum auctoribus. **) Haec ſola eſt veri nominis magia. Nititur argumentum Reuchlini inſita humano ingenio cupiditate, omnia quam accuratiſſime noſcendi, cui ut ſatisfiat, omnia arripiunt homines, unde augeatur cognitio, ne leviſſimis quidem ſubſidiis ſpretis; quodſi ea uterentur moderatione, ut, quae noſſe certa iis et explorata negent ſciendi auxilia, ab iis abſtinerent ſciendi cupiditatem: nihil hujusmodi ratiunculis ineſſe ponderis, facile perſpicerent. Traditiones ſi docent, quae rationi non ſunt pervia, nec argumentis e rerum natura ductis poſſunt demonſtrari; eo ipſo jam ſunt merito ſuſpectae, cum plurimas id genus traditiones ſingularum gentium eſſe abſurdas conſtet, cumque manent eae e prima hominum ruditate ac barbarie, fingendi libidini magnopere indulgente. Omnis praeterea traditionis natura ipſa, fidem ei apud cunctos, et ab omni levitate abhorrentes derogat; famam omnem et quaecunque fando per manus traduntur, incerta eſſe et fluxa, pro cujusque hominis ingenio et ſingularum aetatum genio aliter accipi, et plerumque augeri in majus ſueta, probe habentes perſpectum. Quodſi igitur ſint etiam ejusmodi de rebus divinis, ſpirituumque natura et colendi eos ratione, traditiones, a primis inde generis humani parentibus derivatae: parum tamen eae haberent auctoritatis, cum haud conſtet, nec conſtare umquam ſatis poſſit, an pure ſincereque ſint ad nos per tot ſecula transmiſſae; id quod non modo fieri per ſe nequit, ſed vel eo ſolo omnem amittit probabilitatem, quod altum eſt de his rebus in ſacris litteris, antiquiſſimas generis humani res narrantibus, ſilentium, quae cum ſint ad ſalutem hominibus a Deo traditae, utiliſſima haec, et quibus tantum ineſt ad felicitatem hominum momenti, profecto non praeteriiſſent. Narrant denique Cabbaliſtae, doctrinae fundamenta ſeſe a primis gentis auctoribus accepiſſe; at quis quaeſo fidem habebit hominibus nugaciſſimis non modo, ſed mendacii manifeſti reis? Quae enim de rerum omnium e Deo narrant emanatione, deque ordine, quo ſingula e natura divina ſunt profecta; a Platonicis in Aegypto demum acceperunt, nullumque plane exſtat, aut allatum hucusque eſt a Cabbalae defenſoribus, argumentum alicujus momenti, unde major hujus doctrinae eruatur antiquitas. In vetere teſtamento nihil legitur, quod absque ambiguitate omni faveat emanationi, quaeque ei demonſtrando ſolent a nonnullis adhiberi Danielis teſtimonia, aliam ferunt interpretationem; Perſae, lucem et tenebras, numina coaeva, ſecum inducentes pugnantia, ab emanatione ſunt alieni; de Chaldaeis, cum deſint monumenta ſatis antiqua, affirmari nihil certo poteſt; philoſophia denique orientalis, cujus antiquitatem jactant, nulla eſt, totaque temporibus Ptolemaeorum debet originem. Fac autem, ſummae hanc emanationem eſſe antiquitatis; in pejorem adhuc tota res adducitur locum. Cum enim conſtet eſſe eam impietatis pleniſſimam, et ad pantheismum tendere: venerandam hanc traditionem non poſſe a viris divinis proficisci, prono hinc alveo manat.

Miſſis

*) Reuchlin. de arte Cabbaliſt. I, f. 6, 21; 28.

**) Idem de verbo mirifico I, fol. 2, ſqq. fol. 13.

II. Corn. Agrippae argumentum e formae et materiae natura ductum.

Miſſis, quicunque ante et poſt Reuchlinum de arte magica usque ad hujus ſeculi fere medium ſcripſerunt, ad Henricum Cornelium Agrippam ab Nettesheym convertimus orationem; is enim lectis ſtudioſiſſime eorum libris, magiae inde concinnavit diſciplinam omnia complectentem, ut ex eo ſolo ſatis queat totius artis indoles cognoſci. Utitur autem Alexandrinorum et Cabbaliſtarum hypotheſibus, utpote ſolis huic ſuperſtitioni faventibus. Materia iners per ſe et omni deſtituta agendi vi, omnisque adeo formae expers et figurae, vim et formas accipit ab ideis, id eſt, naturis mole et extenſione carentibus, quae deſuper ex ipſo Deo in materiem deſcendunt: eſt enim vis omnis e Platonicorum et Platonis mente divini quid, adeoque Deus per omnia mundi corpora fuſus. His tacite poſitis, ita porro rationem ſubducit Agrippa: Platonici omnia inferiora ferunt eſſe edita a ſuperioribus ideis, ideam autem definiunt eſſe formam ſupra corpora, animas, mentes, unam, ſimplicem, puram, immutabilem, indiviſibilem, incorpoream, aeternam, atque eandem idearum omnium eſſe naturam. Ponunt autem ideas in ipſo quidem bono, hoc eſt, Deo, per cauſae modum — ponunt ſecundo in ipſo intelligibili, hoc eſt, anima mundi — ponunt in natura tanquam ſemina quaedam, infima formarum ab ideis infuſa, ponunt in materia denique ut umbras. Accedit ad haec, quod totidem ſunt in anima mundi rationes rerum ſeminales, quot ideae ſunt in mente divina, quibus ipſe rationibus aedificavit ſibi in coelis ultra ſtellas, figuras etiam, impreſſitque his omnibus proprietates. Ab his itaque ſtellis, figuris, ac proprietatibus, omnes ſpecierum inferiorum virtutes et proprietates dependent, ita ut quaelibet ſpecies habeat figuram coeleſtem ſibi convenientem, ex qua etiam provenit ſibi mirabilis poteſtas in operando. Sunt enim ideae non modo cauſae eſſendi alicujus ſpeciei, ſed etiam ſunt cauſae ejusdem virtutis, quae tali ſpeciei ineſt. Inveniuntur res ejusdem ſpeciei, magis ac minus potentes, ſecundum puritatem vel confuſionem materiae, omnes enim influxus coeleſtes impediri poſſunt per confuſionem et inhabilitatem materiae. — Quare hae res, in quibus minus immergitur idea materiae, hoc eſt, quae ſeparatorum majorem accipiunt ſimilitudinem, virtutes habent potentiores in operatione, ſimiles operationi ideae ſeparatae. Scimus itaque, ſitum ac figuram coeleſtium cauſam eſſe omnis mobilis virtutis, quae eſt in ſpeciebus inferioribus. *) En diſciplinae totius fundamenta! Diſcutiamus haec breviſſimis: omnium rerum vim e Deo volunt manare, at qui conſtat id ipſum? quibus nititur argumentis? Nulla equidem nec apud Platonicos video, nec apud Cabbaliſtas; gratuito hoc ſumitur; nemo autem, non dicam philoſophus, ſed ne vir quidem prudens, fidem hujusmodi effatis ſolet adhibere. At materia eſt iners, aliunde ergo ei vis advenit! Absque demonſtratione idonea ſumitur etiam hoc: quis enim unquam materiam vidit prorſus informem, quam Ariſtotelici vocant primam? Corpora tamen et quae conſtant materia, ſunt inertia niſi mota non moventur! Sponte non moventur, quis autem auſit inde concludere, nullam prorſus iis ineſſe vim? An neceſſe forte eſt omnem vim ſponte agere? Hoc equidem demonſtratum nusquam vidi. Sed manet vis omnis e Deo, qui conſtat, in animam mundi primo loco, inde in ſtellas, hine in corpora ſub luna eam per gradus deſcendere? Quare tam imbecillis fingitur Deus, ut nequeat vim ſuam omnibus ſimul impertiri? Nequit ſimplex et pura Dei natura in craſſam hanc corporum molem absque rebus in coelo ſitis deſcendere, nequit ſeſe ſtatim his mundi faecibus adjungere. Quare autem nequit? ob ſimplicitatem? Non miſcetur ea rebus impuris, non ab iis polluitur,

*) Agrippa de occulta philoſ. I, 11.

luitur, non fit deſcendendo craſſior, ut ipſi docetis, vis divina, quid igitur opus eſt anima mundi, quid ſtellis, cum eadem puritate nihilominus debeat in haec inferiora delabi? Gratuito igitur et hoc ſumitur. Impietatem pantheiſticam, Deum omnia pervadentem, adeoque extenſum et corporeum taceo. Quae de mundi anima afferuntur, absque demonſtratione etiam ſumuntur, nixa rudi barbarie et phyſices ignorantia; experientia duce nunquam ſatis demonſtranda. Quod autem attinet ad aſtrorum in haec inferiora poteſtatem, id experimentis cum poſſit demonſtrari, ad examen ſeverum fuiſſet revocandum, nec e ſuperioribus tanquam ſatis firmis inferendum. Quaecunque ergo hucusque ſunt ab Agrippa allata, tantum abeſt, ut certa ſint, ut ne vera quidem poſſint ab aequo rerum judice agnoſci.

Agrippae argumentum a viribus occultis petitum.

Ineſſe rebus cunctis virtutes occultas, easque mirificas et magicas, ut oſtendat Agrippa, experientiam advocat in auxilium. Omnibus notum eſt, virtutem quandam ineſſe magneti, qua ferrum trahit, et quod adamas ſua praeſentia virtutem magnetis tollit, — aerites foetui mulierum et plantarum ſuperpoſitus corroborat, ſuppoſitus trahit, lapſis ſanguinem comprimit, Chamaeleontis jecur ſummis rogulis exuſtum, umbras et tonitrua excitat etc. Deus virtutum finis et origo, ſigillum idearum miniſtris ſuis praeſtat intelligentiis, qui tanquam fideles executores res tanquam ſibi creditas ideali ſignant virtute, ſtellis, coelis, tanquam inſtrumenta materiam diſponentibus, ad ſuſcipiendas formas illas. — Provenit itaque et forma et virtus primo ab ideis, deinde ab intelligentiis praeſidentibus et regentibus, poſtea a coelorum adſpectibus disquirentibus — Virtus igitur et mirabilis operatio eſt in unaquaque herba et lapide, ſed major in ſtella. *) Magnetem magnopere magi crepant, hodie conſtat mechanica cum ratione agere, nec eſſe ibi quicquam ſympathetici, aut mechanismi, naturam quod ſuperet; quae reliqua affert Agrippa, falſa ſunt et a magorum vaniloquentia ficta: quodſi vera eſſent, quae de chamaeleontis jecore, aliisque id genus plantis, lapidibus aut animalium partibus celebrantur; qui fit, ut nemo hodie iis utatur in patrandis miris? qui fit, ut rideantur iſta omnia a phyſices doctoribus accuratioribus? Nulla unquam ars et ſcientia, cujus conſtat utilitas et veritas, deſerta eſt ab hominibus, temporum progreſſu, in majus omnes ſunt auctae, qui igitur fieret, ut ſola haec, quae multis tamen libris continetur, contemtum doctorum experiatur?

Aliud Agrippae de viribus occultis argumentum.

Ad aliud porro experimentorum genus provocat Agrippa, quo haec enuntiatio ſtabiliatur: unaquaeque vis movet et convertit ad ſuum ſimile et inclinat ad ſeipſum ſecundum totum poſſe ſuum. — Omne enim agens cum agere coeperit, non ad inferius ſe ipſo movet, ſed quodammodo, quoad fieri poteſt, ad ſui par et conſentaneum, quod maniſeſte etiam videmus in animantibus ſenſibilibus, in quibus cibum non in herbam vel plantam nutritia virtus transmutat, ſed in carnem ſenſibilem. Quibus igitur in rebus ineſt alicujus proprietatis vel qualitatis exceſſus, ut calor, frigus, audacia, timor, triſtitia, iracundia, amor, odium vel quaevis alia paſſio, aut virtus, ſive inſit ipſis per naturam ſive quandoque per artem vel caſum, ut audacia in meretrice, hae res ad talem qualitatem, virtutem, paſſionem maxime movent, et provocant. Sic ignis movet ad ignem, et aqua ad aquam, — ut eſt notum apud medicos, quod cerebrum juvat ad cerebrum,

*) Agrippa de philoſ. occult. I, 13.

Digitized by Google

rebrum, et pulmo ad pulmonem; ferunt, quod ranae dexter oculus dextro, ſiniſter ſiniſtro, ſuſpenſi e collo nativi coloris panno, lippitudines ſanat; —— hoc modo dicunt, quod omne animal ſterile ad ſterilitatem provocat. Si igitur volumus operari ad aliquam proprietatem, vel virtutem, quaeramus animantia vel alias res, quibus talis proprietas excellentius ineſt, et ex his aſſumamus nobis partem. Ut ſi quando velimus promovere amorem, quaeramus aliquod animal, quod maxime diligit, cujusmodi ſunt columbae, turtur, paſſer, atque ex his aſſumamus membra vel partes, in quibus maxime viget Veneris appetitus, quae ſunt cor, teſticuli, matrix, priapus, ſemen; ſimili modo ad augendam audaciam quaeramus leonem vel gallum, et ex his capiamus cor, vel oculos, vel frontem. *) Plurima hujus generis alia docet Agrippa, quae narrare eſt refutare. Id modo hinc capiamus utilitatis, ut, quibus rationibus leviſſimis et ſimilitudinibus obtorto collo ad propoſitum raptis nitantur priſcorum ſuperſtitiones magicae, plurima enim ex antiquis hauſit Agrippa, perſpicue intelligamus.

In auxilium Agrippa advocat aſtrorum vires.

De aſtrorum in haec inferiora influxu ſupra quaedam jam tetigit Agrippa, nunc eundem dedita opera hanc rem audiamus exſequentem. Manifeſtum eſt, quod omnia inferiora ſubſunt ſuperioribus, et quodammodo ſibi invicem inſunt, ſicut in infimis ſuprema, et ſupremis infima, ſic in coelo ſunt terrena, ſed ſicut in cauſa modoque coeleſti, et in terra ſunt coeleſtia, ſed modo terreſtri; ſic dicimus hic eſſe entia quaedam ſolaria, quaedam lunaria, in quibus ſol et luna cauſant aliquid ſuae virtutis. Unde res hujusmodi recipiunt plures operationes, et proprietates conſimiles operationibus ſtellarum et figurarum quibus ſubſunt; ſic cognoſcimus, ſolaria eſſe reſpectiva cordis et capitis propter leonem ſolis domum, et arietem ſolis exaltationem; ſic martialia conferunt capiti et teſticulis propter arietem et ſcorpionem. Sed circa iſta neceſſarium eſt ſcire, quomodo corpus humanum diſtribuitur planetis et figuris. Seias itaque, juxta Arabum traditionem ſolem praeeſſe cerebro, cordi, femori etc. — Mercurium ſpleni, lieni, ſtomacho etc. — Saturnum hepati et carnoſiori parti ſtomachi, etc. — Seias, quod res, quae alicui planetarum ſubſunt, ſingularem habent adſpectum ſive inclinationem ad membra eidem planetae attributa. Hac igitur ratione paeonia citraria, cortices citri, amaracus etc. medentur capiti, propter ſolem; — conferunt Saturnalia ad triſtitiam et melancholiam, Jovialia ad laetitiam. **) Eodem tenore pergit noſter, ex imperio planetarum et aſtrorum, lapidum derivare virtutes ſingulares, plantarum et aliarum quarumcunque rerum in genera diſtributarum, prout hujus vel illius planetae aut ſtellae ſubſunt dominationi. ***) Ne autem ſuperſit quicquam, cui non praeſit planeta, terrae etiam regiones inter eos partitur, a quibus ad ſtellas denique fixas progreditur. †) Aſtrologia nititur etiam ars talismanes faciendi, de qua librum edidit Gaffarellus ††); eodem aſtrorum influxu magi etiam hodierni, interque eos theoſophi, quique vocantur Martiniſtae, nuper exorti, in multis utuntur.

Nulla huic argumento ineſt demonſtrandi vis.

Paulo itaque accuratius in rem inquiramus, id quod eo magis videtur neceſſarium, quo minus huc reſpexerunt, qui contra aſtrologos hucusque ſcripſerunt, modo refutatarent

*) Agrippa de philoſ. occ. I, 15. **) Ibid. I, 22.

***) Ibid. I, 23-29. †) Ibid. 31, 32.

††) Gaffarell. curioſités inouies des Taliſmans.

tarent praedictiones aſtrologicas ſatis habentes. Ac primo quidem loco nemo ad hanc usque diem, accurate eaque methodo, qua uti decet philoſophum, verum ſedulo quaerentem, experimentis demonſtravit, aſtra aut planetas omnes aliqua, quae quidem percipi poſſunt ac ſentiri, in mundi hac regione, efficere, immo quod minoris longe foret laboris, ne quaeſitum quidem ſtudioſe eſt a phyſicis, an praeter lucem et calorem, et quae inde pendent, a ſole, praeter lucem et aeſtum maris, ab atmoſphaerae ortum preſſione, a luna quicquam in globo noſtro terraqueo efficiatur. Quae enim vulgo perhibentur de animalium pinguedine lunae phaſes ſequente, de lunae in morbos vi, incerta ſunt, nec unquam accurate in partem alterutram diſputata. Gratuito ergo haec omnia, maxime quod attinet ad planetas reliquos, a magiae propugnatoribus ſumuntur. Deinde plurima horum eſſe falſa, ſatis hodie eſt compertum; ſolebant adhuc ſeculo ſuperiori in ſecandis venis, ſerendis plantis et arboribus, caedendo ligno, aliisque vitae negotiis ſequi calendariorum praeſcripta, hodie nemo nec medicorum nec aliorum iis utitur, nec tamen minus feliciter ſingula haec ſuccedunt. In colligendis herbis, quarum in arte medica eſt uſus, libros ſequebantur noſtri majores, quos vocabant planetarios, ubi, quo quaevis herba tempore eſſet legenda, docebatur religioſiſſime; hodie omnes hi libri negliguntur, nec minus propterea ineſt herbis efficaciae. Pentacula, plurimasque praeterea medicinas, ex ſimilitudine cum planetis et aſtris iis intercedente, magno in pretio habita, medici accuratiores, experientia duce uſi, ex arte medica plane ejecerunt. Denique, ſi ad phyſices reſpicimus accuratae, et experientia ſtabilitae praecepta; parum aut nihil planetarum plurimi, et aſtra in globo terraqueo efficiunt. Nullum namque corpus, ubi non eſt ipſum, aut effluviis agit, ibi pollere efficacia ſatis conſtat. Jam excepto ſole et luna, planetae reliqui et aſtra praeter lumen nihil ad nos transmittunt, idque ipſum lumen eſt adeo tenue, adeo cum lumine aſtrorum reliquorum permiſtum, terrae praeterea vaporibus aut infectum aut debilitatum, ut nullus inde effectus praecipuus, aut ſingulis planetis proprius, ulla ratione poſſit derivari. Hine moti forte magi, deque phyſica, haec explorandi, ratione deſperantes, ad ſua ſeſe deliria et hypotheſes omni deſtitutas fundamento recipiunt. Omnia dicunt eſſe in omnibus, inferiora eſſe ſuperioribus ſimilia, quia vis divina permeat omnia, eadem ratione, qua generum notiones et definitiones inſunt omnibus ſpeciebus; quia inferiora ſunt ad ſimilitudinem ſuperiorum, id eſt, idearum divinarum facta. Longe ſunt haec omnia a vera ratione remota; omnia namque eſſe in omnibus, duobus tantum modis poteſt intelligi, aut ut Deus, anima mundi, animae ſtellarum ſint in ſubſtantiis noſtris, tanquam partes, ut elementa ſunt in compoſito; aut ut inſint iis, ut genera ſunt in ſpeciebus. Quorum alterum reſpuunt, eſt enim abſurditatis et impietatis manifeſtae; alterum ampleðuntur incauti, quae ſequuntur abſona non cernentes. Genera inſunt ſpeciebus, non ut ſubſtantiae ſunt in ſubſtantiis, ſed ut partes notionis ſunt in notione, Deum itaque et naturas corpore vacuas mutari in notiones meras mentis, ſpoliari omnibus, quae propria ſunt ſubſtantiis, prono hinc alveo fluit. En quorſum abeat profunda horum hominum ſapientia, quam tanto cum faſtu, tanto cum ſupercilio, aliam omnem deſpicientes et nihili prorſus aeſtimantes, jactant!

His aſtrologicis ſomniis nituntur porro ritus magorum multi, quibus in attrahendis ſtellarum viribus utuntur, indeque characteres etiam magorum derivantur ab Agrippa, rationem ſubducente ita: Omnes ſtellae ſuas proprias habent naturas, proprietates, conditiones, quorum characteres et ſignacula per ſuos radios etiam in inferioribus pro- *Agrippae de attrahendis ſtellarum viribus ſententia.*

 ducunt,

ducunt, — unde unaquaeque res a diſpoſitione harmonica, et a ſua ſtella ipſam irradiante, ſortitur ſpeciale aliquod ſignaculum, ſeu characterem illius ſtellae ſignificativum, ac ſpecialem in ſe continentem virtutem. His praemiſſis, litteras ſeu characteres planetarum ſubjungit, *) unde porro ita concludit: ſi optas ex aliqua mundi parte ſtellae virtutem accipere, adhibitis quae ad ſtellam hanc attinent, ejus proprium ſubis influxum. — Exempli gratia: ſi cupis virtutem a ſole attrahere, quaere quae ſunt ſolaria inter metalla, lapides et animalia, haec ſunt adhibenda, potiſſime vero, quae in ordine ſolari ſunt ſuperiora, haec enim magni conferunt. **) Hac ratione attracta e coelo anima ſentiente, poſſe animalia procreari, ***) poſſe daemonas coeleſtes nobis conciliari, immo ſtatuas animari, †) mortuos in vitam revocari, ††) aliaque mira quamplurima patrari, contendit Agrippa. Nititur omnis hic miraculorum apparatus attractione efficaciae ſtellarum, haec autem attractio nugis meris inaedificatur; ſtellae enim omnes lumen eadem ratione, eadem celeritate, eadem etiam quantitate ſemper ad nos demittunt, nec ullus usquam ad hunc usque diem auſus eſt affirmare, certisque experimentis demonſtrare, ſeſe efficere, ut Veneris verbi gr. aut Saturni lumen ſolito majus videretur aut vehementius. Sunt porro omnia ſtellarum radiis expoſita eodem modo, et quantum ſuscipere eorum poſſunt, tantum ſemper ſuſcipiunt, ut attractio iſta, quam ſit vana, ſtatim appareat. Quin et ubi plura ejusdem generis miſcueris, ſingula ſuam ſibi virtutem ſervant, nec majorem mixta accipiunt efficaciam. Quin etiamſi a ſtellis plures his mixtionibus et apparatibus manarent in naturas corporeas radii: tamen mira haec inde ſequerentur nunquam, niſi demonſtratum ſit antea, in ſtellis eſſe vitam, ſenſum, intellectum, unde divinatio, vita in res mortuas aut anima carentes proficiſceretur; id autem ponitur magis ab Agrippa ejusque ſimilibus, quam demonſtratur. Immo fac animam et vitam ineſſe ſtellis, hanc apparatibus magicis attrahi in naturas inferiores: ſequi alterutrum neceſſe eſt, aut ſtellam anima exutam ad tempus jacere mortuam ac ſopitam, aut animam ejus in plures poſſe partes dividi, non minuta interim totius animae efficacia; quorum utrumque eſt abſurdiſſimum. Latet in his omnibus conceptus erroneus, ab imaginatione fictus magis, quam a ratione ſana procreatus, cujus vi putant rerum vires poſſe ſeſe ſuper naturas alias diffundere, iisque inſtillare, ſubſtantia interim ipſa manente integra: id quod tum experientiae repugnat, tum rationi maxime eſt adverſum, ut quae nullam eſſe absque ſubſtantia vim, nec egredi vim ullam, niſi egrediantur ſimul ſubſtantiarum particulae, ſatis docet. In calore quidem, luce, frigore, videntur vires ſeſe ab aliis in alias res, ſubſtantiis non deminutis, diffundere, indeque dubio procul totum hoc figmentum, inter homines accurate non philoſophantes, traxit originem: at ſi curioſe in haec inquiras, in calore motum ab altero communicari alteri, in luce diffundi particulas motas, et ſequi lucem leges corporum aliorum, in frigore partium ſubtiliſſimarum cohiberi motum intelliges. Characteres autem planetarum unde didicerint, ſcire equidem percupiam, cum nihil ab eo videam allatum, unde conſtet, nullos alios cuilibet planetae characteres eſſe proprios; cum in clavicula Salomonis alii plane appareant eorumdem characteres, adeoque manifeſtum ſit, id totum deberi phantaſiae, pro lubitu talia fingenti.

De

*) Agrippa. l. c. I. 33. **) Ibid. 34.
***) Ibid. 36. †) Ibid. 38.
††) Ibid. 58.

Digitized by Google

De virtutibus verborum quae diſſerit Agrippa, ut ex Platonicis hanſta omnia, ſimiliaque ſupra commemoratis, ſilentio transmitto, ad numerorum efficaciam pedem promoturus. Inquit Severinus Boetius, omnia quaecunque a primaeva rerum natura conſtructa ſunt, numerorum videntur ratione formata, hoc enim fuit principale in animo conditoris exemplar, hinc elementorum multitudo mutuata eſt, hinc temporum vices, hinc motus aſtrorum, et coeli converſio, omniumque ſtatus, numerorum colligatione conſiſtit. Sunt igitur numeri magnarum ſublimiumque virtutum potentes. *) Ceterum nunc in natura quantas poſſident virtutes numeri, patet in herba, quae pentaphyllon, hoc eſt, quinquefolium dicitur, haec enim virtute quinaria reſiſtit venenis, pellit daemonas, confert expiationem, atque ejus folium bis quotidie unum vino ſumtum, curat ephemeram, tria tertianam, quatuor quartanam. Similiter ſeminis heliotropii grana quatuor pota, quartanis, tria vero, tertianis prodeſſe dicuntur. **) Plura, quae larga manu ſpargit Agrippa, piget exſcribere, cum haec jam ſufficiant intelligendae totius rei vanitati. Quis enim unquam ſana utens ratione, aut logices praecepta doctus, ita auſus eſt concludere rationem: quaecunque in mundo ſunt obvia, numeris ſunt definita, ergo in numeris ipſis ingens et mirifica latet efficiendi vis? quaſi neceſſe non eſſet, finita omnia certis includi numeris; aut a numeris ipſis haberent res, quod ſunt finitae. At aliud forte ſibi volunt numerorum patroni, verbis modo utentes parum ſententiae aptis, id nempe: numeri ipſi effecerunt et terminarunt ſingula, adeoque magni pollent virtute! Sunt enim numeri ideae divinae, formae rerum, vires rebus a Deo inditae. Ne ſic quidem res invenit exitum: hae enim ideae, ſi ſimiles ſunt noſtris animi conceptibus, nullam habent efficiendi poteſtatem, ſed exemplaria modo ſunt, quae ſequitur in rebus efficiendis animus. Sin naturae ſunt corpore carentes, id eſt ſubſtantiae; ergo ex multis Deus ſubſtantiis et partibus conflatur. Sin vires modo ſunt; ergo vires nulli inhaerent ſubſtantiae, ſunt accidentia mera, de ſubjecto in ſubjectum migrant, et per aerem miro volitant modo, quo nihil fingi poteſt abſurdius, quodque diu a philoſophis accuratioribus eſt exploſum. Quae autem ab Agrippa afferuntur de pentaphyllo, heliotropio, aliisque ſimilibus, rident hodie medici, qui nunquam profecto in ſanandis febribus ad corticem Peruvianum recurriſſent, ſi tantam deprehendiſſent in his herbis, apud nos provenientibus, virtutem.

Agrippae de viribus numerorum ſententia.

Tandem ad probandum accedit Agrippa, quod tacite hucusque ſumſit, quodque maximum eſt magorum praeſidium, mundum aſtraque eſſe anima praeditum. Coelum, inquit, corporaque coeleſtia, cum ipſa vim habeant et influxum, ac manifeſtam operationem in iſta inferiora, neceſſe eſt, eſſe animata, ſiquidem operatio a puro corpore provenire minime poteſt. ***) Si corpus ſumatur prorſus iners, omnique efficiendi vi carens; recte id quidem ſequitur, at quis quaeſo hanc eſſe corporis naturam demonſtravit? Habet mundus, habent coeli, habent ſtellae, habent elementa animam — habent etiam ſpiritum, pergit, nam cum mundi corpus totum quoddam eſt corpus, cujus particulae ſunt omnium animantium corpora, atque quanto totum partibus eſt perfectius et nobilius, tanto mundi corpus perfectius nobiliusque eſt ſingulorum animantium corpore: abſurdum foret, quod imperfecta quaeque corpuſcula et particulae mundi, et viliſſima

Mundum exiſtimat Agrippa anima eſſe praeditum.

T 3

*) Agrippa l. c. II, 2.
**) Ibid. II, 3.
***) Ibid. II, 55.

liſſima animalcula, muſcae et vermiculi vita digna ſint, vitam poſſideant, animam habeant, mundum ipſum integrum, perfectiſſimum ac nobiliſſimum corpus, neque vivere, neque animam habere. Non minus abſurdum eſt, coelos, ſtellas, elementa, quae ſingulis vitam animamque praebent largiſſime, ipſos vita animaque carere. *) Nihil equidem video hic abſurdi, cum nemini liceat concludere a partibus ad totum, e. g. partes nonnullae horologii moventur, ergo totum horologium movetur. At mundus foret partibus imperfectior, ſi vita careret! Ne id quidem ſequitur, viventia ſunt namque mundi partes, adeoque ſejungi nequeunt a toto mundo, nec licet jure ullo affirmare, mundum omnem eſſe animantibus inferiorem; alias autem totius partes aliis eſſe nobiliores, id tantum abeſt, ut ſit abſurdum, ut in omni fere toto obviae ſint partes aliae aliis praeſtantiores. Quod autem attinet ad vitam ex elementis et ſtellis ad animalia manantem, id pro lubitu ab hoc philoſophorum genere fingitur; quanquam enim ex elementis, terra, aere, aqua alantur animalia, vitam tamen ipſam animamque inde propterea non hauriunt.

Th. Campanellae rationes, quibus vivere omnia ſtudet probare.

His argumentis ex antiquorum philoſophorum ſcholis, Socratica, Platonica, Stoica, maxime petitis, cum parum profici viderent magiae defenſores adverſus mechanicae philoſophiae patronos, magno temporibus ſecutis niſu in id incubuerunt, ut vivere omnia et ſentire, plurimis demonſtrarent argumentis. Inter hos eminent prae ceteris Thomas Campanella, et Franciſcus Gliſſon, uterque argumentis quibusdam uſi propriis ſibi, quae jam veniunt dijudicanda. Horum ille haec maxime vitae per omnes ſubſtantias ſparſae putat indicia: quae in animalibus cernimus, eadem et materiae, quam exiſtimant ſenſu carere, omnia inſunt; ſunt elementorum inter ſe odia, bella, inimicitiae, quae eſſe non poſſent, niſi contrariorum alterum ſentiret, alterum ſibi eſſe contrarium. **) Quaſi vero et nos, quotiescunque alter alteri ſumus contrarii, ejus ſenſum haberemus, quoties v. g. per noctem alter alterum non cernentes, motu contrario alter in alterum impingimus, et debiliorem proſternimus! Norunt hodie phyſici omnes, elementorum, aliarumque rerum contrarietates explicari optime, nullo adhibito ſenſu, poſſe. Omnibus rebus, pergit Campanella, ineſt appetitus, amor, odium, abominatio, omnis autem amor oritur ex cognitione rei amatae: ergo cum concedant, ignem appetere ſurſum; concedant oportet, illum noſſe, ibi eſſe ſuum conſervativum, in terra vero deſtructivum. ***) Quaſi vero metaphoricis hujusmodi e vita communi petitis locutionibus in philoſophia accuratiori eſſet fidendum, nec poſſet motus ignis, quo tendit ſurſum, derivari commodiſſime e particularum aeri innatantium levitate! Omnes ſecundum Campanellam res agunt propter finem, plantae ferunt fructus, ut aeternentur, ſpinas, ut defendantur, folia, ut tegantur; ergo natura cognovit finem; ergo inſtinctus rebus cunctis inſitus, eſt impulſus cognoſcentis naturae. †) Ergo horologii rota quaevis, ut quae movetur ad finem horologii totius, novit hunc finem; quid ergo opus eſt in iis componendis artificio mechanico? Plantae non ferunt fructus, ut aeternentur, ſed quia talis eſt earum ſtructura, ut non ferre fructus non poſſint. Haec aliaque quam ſint levia, nemo non videt, nituntur cuncta vocabulorum abuſu, quo, quae metaphorice in vita communi uſurpantur, ad

*) Agrippa l. c. II, 56.

**) Thom. Campanell. de ſenſu rerum et magia I, 5.

***) Ibid. c. 6. †) Ibid. c. 7.

Digitized by Google

ad ſenſum proprium detorquentur, quoque, quibus aliquid ineſt ſimilitudinis, ſtatim pro plane iisdem ſumuntur. Hinc ad abſurda etiam delabitur Campanella, ſpatio ipſi, quod philoſophi argumentis omni exceptione majoribus eſſe phantasma merum demonſtrant, ineſſe ſenſum ſibi perſuadens. *) Calorem porro autumat ſentire, et eſſe ſenſus omnis fontem, eam maxime ob cauſam, quod ipſe viderit, crines equinos in aqua pluviali tepida animari fierique anguiculos, **) quod poſt eum, eorum, qui accurate haec inveſtigarunt, contigit nemini. Quae inde derivat Campanella de ſympathia, cui deinde, Platonicorum inſtar, inaedificat magiam, cum ſint ſupra jam allatis haud abſimilia, nihil attinet referre.

Subtilitate Campanellam multis modis ſuperat Franciſcus Gliſſon, nec propterea tamen, quae cupit, ſatis demonſtrat. Omnia ejus argumenta redeunt eo, ut ex inſita ſubſtantiis vi, id eſt, perpetuo agendi conatu, iis ineſſe vitam et perceptionem evincat; nec differre proinde vim vivam, quam vocat Leibnitius, a ſenſu et perceptione, demonſtret. At quamdiu vita et conatus agendi internus duce experientia diſcernuntur; quamdiu, quod fieri per notiones ipſas nunquam poteſt, e conatu agendi non derivatur vis ſponte ſeſe movendi: nihil his omnibus praeter illuſionem meram efficitur. Argumentatur autem Gliſſonus ita: quod ſuapte vi movetur, ſponte movetur, quod ſponte movetur, motum cupit, ergo aliquam ejus habet, licet obſcuram, cognitionem et perceptionem. Quodcunque porro ſua vi movetur, mutare ſtatum ſuum ſtudet, jam nulla res ſui cupit interitum, ergo idem eam movetur ob cauſam, ut meliorem reddat ſuam conditionem, ergo propter finem agit, ergo percipit. ***) Quaecunque moventur vi inſita, moveri quidem ſemper ſtudent, et conantur, at conatu bruto, ſenſus experte; in omni conatu eſſe ſenſum, demonſtrari e conatus notione nunquam poteſt, ut quae ſimplex eſt, nec ſenſus ideam habet neceſſario adjunctam; multos enim et nos in nobis ſentimus conatus, quibus ſenſus nullus inerat, quosque poſt rem demum factam, et poſt experimenta, aut irrita, aut ſecunda, animadvertimus adfuiſſe. Quaecunque ita moventur ſuapte vi, ut motum ſiſtere, aut quietem pellere pro lubitu queant, his omnino ſenſus ineſt; at quis unquam demonſtravit, omnibus hanc vim ſubſtantiis ineſſe? Confundit ergo Gliſſonus vim vivam cum vi ſponte agendi. Multum praeterea putat ineſſe praeſidii in conatu individuorum ſeſe conſervandi, quem absque idea aliqua et perceptione non poſſe locum habere ſibi perſuadet. †) At manent individua eadem, quamdiu poſſunt, id eſt, quamdiu a cauſis externis non ſolvuntur eorum partes, aut alienae prorſus adduntur, absque ulla idea aut perceptione; quae de ſtudio ſeſe ſervandi afferuntur, metaphorica ſunt, ipſi naturae haud ſatis congrua.

Argumenta Gliſſoni, ſentire cuncta, demonſtrantia.

Eadem ratione verſatur in argumento eodem nuperus quidam ſcriptor anonymus, qui affert praeterea nonnulla, quorum ratio e mechanicis corporum viribus nondum ſatis eſt a phyſicis repetita. Facile autem apparet, his nihil effici, neque enim ſtatim licet concludere rationem ita: ſi quid nondum ſatis eſt e viribus materiae brutis explicatum; inſunt

De argumentis nuperi ſcriptoris anonymi.

*) Th. Campan. de ſenſu rerum et mag. c. 10.

**) Ibid. II, c. 5.

***) Gliſſon de natura ſubſtantiae energetica c. 17. §. 6, 7.

†) Idem c. 5. §. 6, ſqq. §. 28. ſqq.

inſunt corporibus aliae his altiores, et mechanica eſt philoſophia rejicienda. Plurima, immo fere omnia, non putabant antiqui poſſe mechanice explicari, quorſum inter alia pertinet mira chordarum in inſtrumentis muſicis ſympathia, quae recentiores tamen optime inde derivarunt, ut de magnete nihil nunc dicam: cumque adeo feliciter hucusque res ſucceſſerit in plurimis; de reliquis non ſtatim deſperandum, aut damnanda ideo philoſophandi ratio, hucusque tanto cum fructu tentata.

Ex iis, quae feruntur vulgo de ſpectris et geniis familiaribus, petere nihil praeſidii licet.

His diffiſi copiis, ad perſuaſionem vulgi de ſpectris et geniis quorundam familiaribus, multi confugiunt, unde auxilia petunt hunc ferme in modum: plurimorum conſtat auctoritate et virorum proborum teſtimoniis, ſpectra ſaepe apparere, adeoque eſſe naturas corpore vacuas, multorum in rerum natura mirorum auctores. Quae cum ita ſint, cumque de ſpirituum amicitia nobis concilianda non ſit deſperandum: non omnis magica ars vana eſt reputanda. Duo ſunt, quae in hac concluſione maxime deſiderantur: alterum, eſſe hujusmodi ſpiritus, nobisque apparere; alterum, ſi ſunt, poſſe cum iis amicitiae foedus jungi. Ac horum quidem illud, etſi a multis paſſim exempla ſpectrorum afferantur multa; extra omnem tamen non eſt poſitum dubitationis aleam. Ad examen namque ſeverum, et quale inſtitui debet in re quotidianae non obvia experientiae, revocanti omnia, quae feruntur, ejus rei documenta; nullum ex aſſe ſatisfacere apparet facile: cum nullum ſit, in quo aut auctorum fides, aut cautio et prudentia, aut immunitas ab opinionibus praejudicatis, quaeque ſunt his ſimilia, non deſideretur; cum unum idemque ſpectrum a pluribus ſimul viſum, auditum, et tactu, aut alio ſenſu non ſit perceptum; cum denique, quotiescunque curioſe ſatis et absque metu eſt inquiſitum, aut fraus apparuerit, aut metus, aliorumque animi motuum illuſio. Praeterea res tota abſurdi plurimum habet; quotiescunque ſpectrum apparet, ſi pauca excipias, nulla ejus rei cernitur cauſa, nullus finis; praeter terrorem merum, morbos, aut riſum, nihil his omnibus efficitur, ut adeo ſpectra haec neceſſe ſit eſſe ſpiritus, aut ratione prorſus carentes, aut metu hominum ſeſe oblectantes. Si qui monitos ſeſe ab iis putant, aut a re aliqua deterritos, poſt rem geſtam demum ita id interpretantur; quo tempore ſpectrum cernitur, quid ſibi velit, nemo fere intelligit. Tumultum cient phasmata, cum conſpicienda ſeſe hominibus praebent, nullam aliam ob cauſam, quam ut tumultuentur et cernantur, nemine, quorſum id ſpectet, aut cui ſit bono, perſpiciente, immo tandem omnibus, ſi ſaepius fiunt, ea ridentibus. Ad alterum autem quod attinet, inani hominum, mira exſpectantium, resque ingentes ſibi ſemper promittentium, id nititur perſuaſione. Quis enim logices non plane rudis auſit ita concludere rationem: ſunt naturae quaedam incorporeae, hominibus nonnunquam conſpiciendas ſeſe praebentes; ergo foedus quoddam, aut familiaritas jungi eos inter et homines poteſt? Quis unquam ſanae mentis ſperare haec auſit, cum eorum apparitiones adeo plerumque omni deſtituantur ratione, adeo nulla earum ſaepiſſime cernatur cauſa, ut eo ipſo ſatis appareat, ad nullam certam ea redigi rationem ſeſe pati? Non licet mihi diutius his immorari, quibus demonſtrandis ſingulatim ſatis magna libri moles eſſet impendenda; adeat, qui plura cupit noſſe, libros hac de re ſcriptos. *)

His

*) Hennings von Geiſtern und Geiſterſehern, Joh. Beaumont Traktat von Geiſtern, qui multis exemplis eſſe ſpectra et ſpiritus nititur demonſtrare etc.

Digitized by Google

His in utramque partem diſputatis argumenta aliquot ſubjungam, unde magiam omnem eſſe rem inanem et vanam, magis appareat; ab aliis aut non adhibita, aut ſatis dilucide non expoſita. Qui enim hucusque artem magicam argumentis, ex ipſius natura petitis, impugnarunt, negant, ſpiritus miracula poſſe patrare, id eſt, quae fieri per leges naturae, corporumque vires nequeunt, efficere, cum ſimplex eorum natura non ſit corporibus movendis idonea. *) Sed levius eſt hoc argumentum, cum ſpirituum intimam non habeamus perſpectam indolem, ut inde definiamus, quae fieri per eam nequeunt, cumque animam humanam qui docent eſſe ſpiritum, eamque corpus ſuum movere, eo ipſo cogantur fateri, non omnem corpora movendi vim eſſe ſpiritibus denegandam. Majoris eſt ponderis: naturam, ſi datur magia, arbitrio hominum, improbis magorum cupiditatibus, iri ſubjectum, immo Deum ipſum eorum fore quaſi ſervum. **) Hoc argumentum pluribus mox exponam, cum ſit ab ejus auctore ſatis non tractatum.

De nonnullis contra magiam argumentis quid ſentiendum.

In memoriam igitur revocemus, quae paſſim hactenus ex hiſtoria magiae ſunt tradita, meris rudium hominum, et naturae rerum ignarorum opinionibus, originem eam debere; dein exerceri ab eo hominum genere, quod ſchamanes, incantatores, praeſtigiatores, aut alio aliae gentes nomine dicunt, praeterea ab aniculis male feriatis, ad ſacerdotes magna ex parte eam tranſire, et alios profeſſione magos ſexus utriusque; eoque facto vulgarem et plebejam magiam diſtingui a religioſa ſacerdotum, aut aliorum, pietatem praecipuam affectantium, ut adeo variis hominum ſtudiis, variis ars augeatur caerimoniis. Quod autem hac in re notatu eſt digniſſimum, quo magis in litteris proficiunt homines, eo magis incerta fit ars magica, rudibus gentium ſeculis nulli obnoxia dubitationi; aliae contra artes temporum progreſſu magis magisque conſolidantur; vanam ergo eſſe hanc totam ſatis hinc eluceſcit. ***) Docet porro artis hiſtoria, ritus et caerimonias variis temporibus varias fuiſſe adeo, ut conſtans nihil et perpetuum reperiatur uspiam; maxime autem religionibus cujusque gentis et aetatis accommodari totam, ut alios ritus, alia nomina conſecrata, alias preces, herbas, alia inſtrumenta ab Aegyptiis, alia a Chaldaeis et Perſis, alia a Graecis adhiberentur, et ad principatum evecta religione Chriſtiana, inde etiam ſubſidia peteret magia. Docet denique eadem, nihil intentatum homines reliquiſſe, ut miracula edendi ſibi poteſtatem pararent, herbas omnes, lapides, metalla, animalia expertos, mortuorum reliquias adhibuiſſe, vivorum viſcera laceraſſe, coelum ipſum in partes traxiſſe, ita ut damnatis prioribus ad nova ſemper et ante non tentata confugerent. Quae cum ita ſint, habeatque ars magica id cum aliis artibus commune, ut ſenſim creverit et ſit mutata: fieri prorſus nequit, ut divinam habeat originem, aut traditione aliqua vel revelatione hominibus ſit donata. Quodſi dicant, errore opinionis deceptos multos, aut quia vera magia magnopere occultaretur, ignorantia deluſos, varias et multiplices invaluiſſe opiniones: ei ſtatim occurretur,

Ipſa magiae hiſtoria, nihil ei ſubeſſe ſolidi, ſatis demonſtrat.

*) Ubbidente dell' Oſa Nichtigkeit der Hexerey und Zauberk. p. 18. cf. Beckers bezauberte Welt.

**) Dell' Oſa p. 27.

***) Eberhard Abhandlung über die Magie in Semlers Sammlung von Briefen über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen Stück 2. p. 156. ſqq.

curretur, ignorari tamen, in hunc usque diem, genuinum aliquod criterium, quo veram e falſa diſcernamus magiam. Praeterea ſequitur etiam hinc, omni arti nihil ſubeſſe veri, certi et ſolidi, cum tot tantasque ſit experta viciſſitudines, tantis ſit opinionum diſſidiis obnoxia, ſomniisque et fictionibus phantaſiae ſimillima tota. Nec obſtat, quod idem aliae artes et litterae ſunt paſſae, in his enim quanquam plurima adhuc ſint incerta, multae opiniones ſeſe exceperint: peritus tamen et prudens earum aeſtimator facile multa eruet ſectis omnibus communia, ac veluti fundamenta, multas notiones; quibus ſunt omnes uſae, idemque ſimul absque labore multo, quantopere ſeculis ſingulis creverint aut corruptae ſint, poterit definire. At de magia nihil tale licet affirmare, nec, utra pars ad verum propius accedat, ulla ratione definire. His accedit denique, quod quaecunque a philoſophis, aut hominibus acutioribus examini ſevero ſunt ſubjecta opera magica, eorum fraus patuit manifeſta, id quod apparet ex iis, quae Bekkerus, Hauberus, Semlerus, Eberhardus, St. André, aliique libris ſupra laudatis ſcripta reliquerunt. Quibus ſi addas, nullo prorſus demonſtrari teſtimonio idoneo, magia unquam aliquid eſſe effectum: rem totam eſſe nihil, facile hinc elicias.

Id quod e remediis magicis, ſpretis hodie a medicis praeſtantiſſimis, inſuper eluceſcit.

Porro quaecunque ab hominibus tradita comprobavit experientia, nunquam deinde ſprevit poſteritas, aut abire in deſuetudinem omnino eſt paſſa. Quae praeſcribit Hippocrates remedia ſalutaria, hodieque adhibentur, ſive ratione eadem, ſive in melius mutata, ut tamen ab Hippocrate ea proficiſci ſatis conſtet. Quae in geometricis docet Euclides, et in metiendis intervallis locorum aut altitudinibus, aliisque id genus fieri juſſit, eadem ferme apud geometras noſtros ſunt in uſu. Multa a Platone, Ariſtotele, aut Epicuro inventa philoſophi adhuc noſtri uſurpant. At in arte magica contra ſeſe res habet; priorum aetatum praecepta ſemper ſpreverunt poſteri, nova plane ac ante incognita in eorum locum ſubſtituentes: remedia magica et amuleta ad omne morborum genus, etſi affatim tradiderint majores, nec ignota eſſent, utpote multis libris memoriae mandata; tamen poſteri alia ſemper excogitarunt, ſepoſitis prioribus, tantos his non impenſuri labores, ſi ulla ratione eventus reſpondiſſet praeceptis majorum. Nec ignotum etiam fuit, qua ratione perveniretur ad ſpirituum Deique ipſius familiaritatem, et qua eſſet via ſurſum ad Deum adſcendendum; pauci tamen eam ingredi ſunt auſi, et eorum, qui ingreſſi ſunt, pauciores longe, quae optabant, ſunt aſſecuti. Multi namque hanc ſequentes methodum, inſani aut furioſi ſunt facti, alii, quibus de ſtatu mens non eſt dejecta, nihil inde reportarunt eorum, quae tanto cum faſtu a theoſophis praedicantur. Bourignonia namque, Jacobus Boehm, Schwedenborgius, Petrus Poiret, Helmontii, Pordagius, etſi familiaritatem ſibi intercedere cum angelis, immo ad Dei ipſius ſeſe dicant admiſſos contemplationem; mira tamen nulla aut patrarunt, aut patrare ſeſe poſſe, auſi ſunt aſſeverare. Inciderant quippe in ea tempora, quibus miraculis fides haud facile ſolebat absque examine ſcrupuloſiſſimo haberi; quos contra tulit aetas obſcura magis aut credula, ii miracula omnes ediderunt, Paracelſus v. g. Cornelius Agrippa, alii. At vaticinati ſunt coram haud paucis Bourignonia v. g., Schwedenborgius, et res arcanas revelarunt! Mallem equidem, etiam inde abſtinuiſſent jactantiam; Bourignonia certe dum res ingentes ſeſe praevidit effecturam, aut Bruxellas arſuras, egregie erravit. Schwedenborgium nemo, quod ſciam, adeo ſollicite obſervavit, ut, quoties in vaticinando erraverit, litteris mandaret, acciditque ei fortunae favore, ut memoriae traderentur tantum, quae

eventus

eventus comprobavit, omnemque adeo effugiſſet reprehenſionem, niſi ſui proditor eſſet ipſe. Scribit enim alicubi, ſeſe ſermonem habuiſſe cum Leibnitio, ab eoque, quaenam ei placuiſſent in philoſophia, accepiſſe; ſunt autem ea a Leibnitii philoſophia prorſus aliena, ut conſtet, philoſophi mentem non aſſecutum. Accedit, quod theoſophorum nemo altius in rerum naturam penetravit, ulloque memorabili invento auxit philoſophiam; detracta namque veſte hieroglyphica et aenigmatica, qua de induſtria utuntur, nihil relinquitur aliud, quam quod a philoſophis accuratioribus dudum jam eſt verbis perſpicuis et argumentis optimis demonſtratum. Quicunque adiit ipſos, aut quae excerpſit ex eorum libris Bruckerus, conſuluit, ei dubium hoc eſſe nulla ratione poteſt.

Solent porro theoſophi et magi vehementer hujus diſciplinae commendare utilitatem, ea ſola homines reddi in Deum maxime pios, mores mire emendari, cupiditates omnes pravas ex animo evelli, quaeque ſunt ejuſdem commatis alia, magnam prae ſe ſpeciem veri ferentia. His haud magnopere equidem cenſeo fidendum, cum longe majora inde damna emergant. Lucem enim omnem qui exſpectant a Deo, ingenium non acuunt, mentis vires ſinunt hebeſcere, et in priſtinam tandem rerum omnium ignorantiam relabuntur. Ingenii acumine conſtat hucusque artes et litteras inventas et auctas; illuminatio divina nihil praebuit iis praeſidii, cum a theoſophorum nemine quicquam ſit allatum, quo generis humani commoda juvarentur. Quod pejus autem eſt multo, tollit magiae opinio omnem prudentiam, omnem vitae rationem, omnem morum diſciplinam, hominesque reddit deſides, negligentes, torpidos. Maximus enim rerum gerundarum ſtimulus eſt perſuaſio, noſtris nos viribus poſſe aliquod efficere, in iis ponere fiduciam licere, qua demta, alienae inhiantes opi, audaciam omnem, et rerum agendarum ardorem neceſſe eſt perire. Praeterea niſi certi ſimus, cauſas easdem eadem ſemper effecturas, niſi e cauſis praevidere effectus queamus: nihil ſuſcipi a nobis prudenter, nihil geri certa ratione poteſt, adeoque artes omnes, opificia, omnes virtutes, prudentia, ſapientia, omnis vita civilis tolluntur. Quis enim quaeſo ſeret, cum neſciat, an unquam meſſis ad eum ſit redundatura, cumque omnibus ſummo ſtudio praeparatis, magi alicujus invidia aut malitia poſſit meſſis corrumpi? Quis conſilia in longum tempus capiet, et experiundo, aliorum experimenta magno opere colligendo, ne quid admittat erroris, cavebit; cum neſciat, an omnia prudentiſſime compoſita ſit turbaturum magi alicujus odium? Stultum profecto foret, e rebus geſtis, diſciplinis phyſicis, aliisque litteris et artibus, parare ſibi rerum naturae notitiam, doceri, qua ratione ſingula ſint gerenda, politices, artium mechanicarum tradere praecepta, immo vitae totius inſtituendae homines docere rationem, ſi nihil his omnibus ineſt certi, ſi ſpondere fauſtum negotiorum exitum, quotiescunque nihil eſt peccatum, non licet, poſſuntque conſilia optima arte magica everti? Laudes porro et reprehenſiones locum haberent nullum; qui enim licet ſcire, ſitne per magiam daemon aut angelus immiſſus, qui omnia miſcuerit, immo ipſam nobis rationem ademerit, aut animi cupiditatibus et affectibus nos turbarit, occoecarit, in transverſum egerit? His adduntur a philoſopho acutiſſimo etiam haec: in rebus agendis opus eſt certitudine ſenſuum; niſi enim oculos, nares, guſtum, tactum uſurpantibus, hanc rem eſſe pomum, certis eſſe liceret: nihil geri tuto poſſit. Jam artibus magicis, ſi ſunt verae, totum hoc tollitur, efficiunt enim magi, ut, pomum quod non eſt, eſſe pomum videatur, adeoque perverti omnem rerum gerendarum rationem

Theoſophiae qui navant operam, magna ingenio ſuo afferunt detrimenta.

 neceſſe

Digitized by Google

neceſſe eſt, unde confuſio et perturbatio rerum cunctarum non poteſt non manare. Fieri namque poſſet, ut malus genius homini veneno veſcenti illuderet ita, ut ſacchara ſeſe frui ſibi perſuaderet. Quae ſi largimur, fieri etiam poteſt, ut, quem teſtes jurati affirmant ſtricto gladio alium interfeciſſe, ſpeciem modo ſuam diaboli illuſione eſſe ab his viſam contendat, quo ipſo judicia omnia, omniſque juſtitia non poſſunt non everti funditus. *)

Naturam cum neceſſe ſit legibus adſtringi: artes magicae prorſus inde eliminantur.

Eſſe hujus univerſi naturam eam, ut eaedem cauſae eadem ratione diſpoſitae, in naturas alias agentes easdem, eundem ſemper gignant effectum, experientia quotidiana, eademque a multis inde ſeculis mandata litteris docet. Hinc itaque philoſophi concluſerunt plurimi, iidemque graviſſimi, eſſe ſempiternum aliquem cauſarum effectuumque ordinem, ſequentia ſemper pendere a praegreſſis, adeoque machinae mundum eſſe ſimillimum. Addidit Leibnitius, ſummam Dei ſapientiam hunc rerum ordinem poſtulare; ut enim artifex habetur ſapientior, qui horologium, aut aliam fabricatur machinam, ſuapte natura motum terrae circa centrum, aut alium quemvis, quem animo intenderat, ſequentem, nulloque aut minimo deinde egentem artificis auxilio: ita Deus, quo ordinatius diſpoſuit ſingula, quoque ſibi minus reliquit in mundo regendo negotii, id eſt, quo magis movetur mundus, mutantur ſingula in mundo per vires ipſis naturis mundi inditas, eo eſt ſapientior judicandus. Quodſi enim aut ſaepe aut ſemper Deus dirigere ſingula, ordinare, aut alio quovis modo ordinem mundi reſtituere habet neceſſe; aut non praevidit, quaenam eſſent abitura in confuſionem, aut praeviſa noluit ante rectius diſponere, quorum alterum eſt inſipientis, negligentis, aut ignorantis, alterum, quod maxime ſe deceat non curantis, et, quam habet, ſapientia non utentis. Potuiſſe autem ſingula hac ratione diſponi, argumento ſunt machinae humanae; quae enim fieri in paucis poſſunt, eadem adhibita ſapientia ſumma fieri etiam in omnibus queunt; nec quicquam inde ſequitur, quod ſibi repugnet. Fac enim fuiſſe naturas adeo rebelles, ut cogi ſeſe in ordinem non ſinerent, nec redigi ad ullam rationem certam; nihil Deum his uti in mundo condendo cogebat, licebatque ſummae ejus potentiae, has e mundo jubere exulare. Quae ſi ita ſeſe habent, ſi rariſſime Deus ſua vi in univerſo quaedam mutat; magica ars omnis nulla eſt. Accedit, quod aut omnia fiunt cauſis naturalibus, aut quaedam,

*) Eberhard Abhandlung von der Magie, in Semlers Sammlung von Briefen über Gaßnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen Stück 2. p. 147.

dam, aut nulla. Si omnia, exulat magia; ſin quaedam, ita ut ſemper alia a cauſis phyſicis, alia a Dei et angelorum ac daemonum proficiscantur miniſterio, totius mundi ordo turbatur, ſimilisque eſt mundus horologio, a vi e lateris hominumque manibus modo huc modo illuc moto, quod brevi neceſſe eſt perire, tot motibus contrariis partes ejus turbantibus et denique frangentibus. Summam rerum omnium confuſionem inde ſequi eſſet neceſſe, idque eo magis, quo major eſt mundus horologio, quoque minus nos ſingula, quae horologio inferuntur damna, quotiescunque movetur praeter naturam, perſpicimus. Quae ſi cerneremus cuncta, manifeſto hinc intelligeremus, mundum hujusmodi ſtare nullo modo poſſe. Relinquitur ergo ut dicamus, Deum omnia gubernare et efficere ſua vi, naturas praeter Deum omnes mera eſſe Dei inſtrumenta, omnem motum, omnem mutationem habere Deum auctorem. Huc, qui ſubtiliſſime, quid eſſet ſibi conſentaneum, perſpexerunt, nonnulli deſcenderunt, Arabes quidam, Mallebranchius, et patres eccleſiaſtici; Plotinus enim, ejusque ſequaces, mediam ingredientes viam, quaedam naturae, quaedam Deo et ſpiritibus tribuentes in mundo regendo, haud ſatis ſibi proſpexerunt. Hi autem quanquam ſatis conſtanter doceant, in alia tamen eaque graviſſima incurrunt abſurda, Deum eſſe non vitiorum modo auctorem, ſed ipſum ſcelera perpetrare cuncta, Deum ſecum ſemper pugnare ipſum, belloque inteſtino ſemper diſtrahi, quaeque alia ſunt his ſimilia, ſin minus verbis ipſis, hoc enim horrent, at re tamen ipſa, autumantes. Huc accedit etiam, quod in operationibus magicis manifeſta ſunt fraudis indicia, ut firmari auctoritate idonea poſſit nulla. Noctem illuſionum et ſomniorum matrem exercendae arti deligunt, daemonas accenſis candelis jubent adeſſe, umbra enim et luce incerta machinationes eo facilius teguntur, horrorem ſpectatoribus incutiunt quam poſſunt maximum, verbis omnique ſono aut corporis motu jubent eos abſtinere, quin potionibus ſaepe utuntur inebriantibus. Quod autem maximum eſt, ad ſpectandas artes neminem admittunt paullo doctiorem, aut minus credulum. Haec omnia, aliaque his ſimilia qui ſecum perpenderit, indeque fieri prorſus non poſſe intellexerit, ut purum nudumque perſpiciatur verum: fraudi omnia deberi, jure meritoque concludet. *)

Fate-

*) Eberhard Abhandlung von der Zauberey, in Semlers Briefen über Gaſsnerſche und Schröpferſche Geiſterbeſchwörungen Stück 2. p. 160. ſqq.

Qui artibus magicis favent, in praeſtantiſſimam Dei naturam ſunt injurii.

Fateri magiae defenſores coguntur, Deum, quae cupiunt magi, facere, immo non facere non poſſe; relicta namque Deo libertate, votis ac precibus magorum non ſatisfaciendi: ars magica tollitur tota, ut quicquam inde ſperare certi non liceat. Id ne divinae naturae videatur arguere imbecillitatem, ſumma benignitate, ac naturae in bonos et probos propenſione facere, adjiciunt. Jam aut cupiunt magi, quae per ſe jam facere Deus conſtituerat, aut alia: ſi eadem cupiunt, eventurum idem fuiſſet, magia non adhibita, adeoque ars magica eſt nulla; ſin alia cupiunt, Deus cogitur a propoſito diſcedere, conſilia optime ante capta mutare, quod eſt imbecillitatis extremae. Id ſi nolunt admittere, nec tamen magiae omnem denegare efficaciam: nullum reſtat effugium aliud, quam ut dicant, Deum praeviſis magorum deſideriis, ab aeterno ita ſingula diſpoſuiſſe, ut iis faceret ſatis. Hoc poſito redit argumentum idem: aut enim praeviſis magorum deſideriis, aliam elegit Deus mundi diſpoſitionem, ab ea, quam alias fuiſſet electurus, id eſt deteriorem, ſiquidem quod deſeritur a Deo conſilium, cum ſponte cupiat optimum, optimum dubio procul fuit; aut conſilium propterea non mutavit, ex quo ſequitur nihil prorſus efficere magiam. Omnes porro, qui uno eodemque tempore ſunt in rerum univerſitate, magi eadem non cupiunt, cum eadem non ſentiant, et de rebus graviſſimis, totaque artis natura inter ſe diſſideant, immo qui in primis diſciplinae fundamentis uno ſunt animo, in aliis tamen abeunt in diverſa. Pluribus ergo magis diverſa cupientibus, quid faciet Deus? Si ſingulis ſatisfacit, cogitur ſibi ipſi eſſe contrarius: ſin alicui, ars tota caret effectu, nec quicquam ei ineſt certi.

VA1 1571 410

Digitized by Google

Digitized by Google

XX IV X
9

Digitized by Google